

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent 24343 Format.....

No. Inventar 87712 Anul.....

Secția..... Raftul.....

Inv. 312

29565

122 320

SĂRBĂTORILE

LA

ROMÂNII

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

SIM. FL. MARIAN

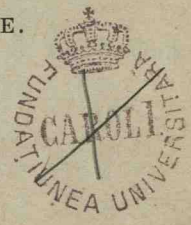
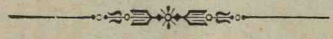
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE,
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCÉVA.

VOL. III.

CINCI-DECIMEA.

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE.

87712

BUCURESCI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL

Furnisor al Curții Regale

16, STRADA DÔMNEI, 16

1901

CONTROL 1933

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA.....24343.....

BIBLIOTECA
Cota.....24343 Dublet.....
Inventar.....87712.....

B.C.U. Bucuresti

C87712

1961

L

PREFAȚĂ.

Volumul de față cuprinde în sine toate sărbătorile, cari cad în decursul Cinci-decimii, adecă în răstimpul de la Paști și până la Rusalii sau Duminica mare.

Că am fost în stare de a scóte și acest volum la lumină, am de a mulțumì numai Academiei Române, care a avut și de astă dată deosebita bună-voință de a luă asupra sa spesele tiparului.

Primescă deci atât această înaltă corporațiune, cât și toți acei P. T. Domni, cari m'aũ ajutat la adunarea materialului cuprins în acest volum, mulțumirile mele cele mai sincere și mai călduróse.

Sucéva, la 17 (30) Iunie 1901.

S. Fl. Marian.

PASCILE.

I.

PASCILE.

Cea mai mare, mai însemnată, mai sfântă și mai îmbucurătoare serbătoare de peste an, după spusa Românilor de pretutindene, e *Serbătorea Pascilor*, *Pascile* sau *Invierea Domnului*, întâiu: pentru că în această și «*Christos a 'nviat din morți cu mórtea pre mórte călcând și celor din morminte vieță dăruindu-le*», iară pre cei vii rescumpărându-î de sub jugul păcatului strămoșesc și împăcându-î cu Dumnezeu; și al doilea: pentru că ea cade tot-deauna la începutul primăverii, anotimpul cel mai frumos și mai plăcut, când toate în natură învie.

Drept aceea Româniî nu numai că așteptă serbătorea această, și mai ales după un post atât de îndelungat și de greu cum e *Postul mare* sau *Paresimile*, cu cel mai mare dor și bucurie, ci ei caută în același timp ca locuințele lor să fie cât se poate de bine grijite și curate și a se pregăti cu toate cele trebuincioase ast-fel că, sosind *sfintele Pasci*, toate să se afle în cea mai bună rînduélă.

Bărbațiî, cari până în *Joiă mare* din *Săptemâna patimilor*, lucră de regulă la câmp, dacă e timp călduros, din ziua acesta începând, înainte și până după *Pasci*, nu se duc mai mult la câmp, ci rămân acasă, parte ca să curățescă și să

grijescă pe lângă acesta; să măture curtea, să strângă toate gunoarele și să le ardă sau să le pună grămadă într'un loc îndosit ca să putredască; să reparaie gardurile, cari sunt stricate; și să are în grădină; și parte ca să stea muerilor întru ajutor; să le aducă apă și să le taie lemne; să junghie mieii și purceii de Pasci și să aducă beăturile trebuincioase.

Femeile, tot din *Joiă-mare*, sau cu vr'o câte-vă zile și mai nainte de acesta, încep a deretică și a grijii prin case, a unge și a vărui, a spălă toate albiturile și a svîntă cele-lalte haine, a roși și a împiestri oue, a cōce pască precum și alte copuri; în scurt dis: a se îngrijii și a pregăti toate cele trebuincioase pentru ziua de Pasci.

Fetele cele mari, precum și multe dintre nevestele cele mai tinere, încep acuma c'o sēptēmână sau, după împrejurări, chiar și cu două mai nainte de Pasci, a-și cōse câte o cămeșă nouă cu pui și cu altițe, precum și alte haine, atât pentru dînsele cât și pentru părinții, frații și surorile lor, respective pentru bărbații și fiii lor; căci fie-care ține foarte mult la aceea ca să aibă pentru ziua de Pasci, dacă nu se pōte tocmai toate hainele, apoi măcar una, măcar o cămeșă nouă-nouță. (1)

Fetele din *Macedonia* aū datină, când ese lună nouă înaintea Pascilor, de-a se strînge în curte cu un «*ghium*» (2) plin cu apă, cu o pâne întrégă «*crăvealie*», pe care o pun pe cap, și cu un inel sau cu un «*minghiuș*» (3) de argint și a ȓice:

Lună, lună nao!
 Dă-mi cămașe nao,
 S-ți dau patru uao,
 S-ți li bagī tu frașe, (4)
 S-ți li mâci ti (5) Pasce. (6)

(1) Pretutindene în Bucovina și Banat; veȓi și Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, Mărțișor 28: «In ziua de Pasci se îmbracă cămeșă nouă țesută și cusută în Paresimī».

(2) *Ghium* = cană de metal, pe turcesce *ibric*.

(3) *Minghiuș* = cercel.

(4) *Tu frașe* = în fâraș.

(5) *Mâci ti* = mânci—mânci de Pasci.

(6) I. Nenișescu, *De la Români din Turcia Europeană*, Bucuresci, 1895, p. 525—526.

Sau :

Lună, lună noaună,
 Dă-ni cămeași noaună,
 Să-ți dau patru ouă,
 Să-ți li bazi tu mânică,
 Să li mâți Duminică;
 Să-ți li bazi tu frași,
 Tra s-li mâți la Paști; (1)
 S-li bazi tu tăpsie,
 S-le-ai (sau: s-li mâți) tră Stămărie. (2)

Făcând acésta, se crede că Pascile vor fi cu «*birichete*» și tómnă cu abundență în cereale. (3)

Afară de acésta însă, din versurile reproduse rezultă și aceea că la Românii din *Macedonia* este asemenea datină, ca și la cei din *Dacia Traiană*, a-și face haine și cu deosebire *cămeși nouă* de Paști.

Feciorii, băetani și băeții, pe lângă aceea că staă neconținut întru ajutor părinților săi, alergând în drépta și stânga după cele trebuincioase, se mai prepară încă și pentru petrecerile ce se dau în decursul sərbătorii Pascilor, făcând, unde este datină, *Scrânciobe* și tocmind lăutari.

În scurt ȓis: fie-care are partea sa de ocupațiune și grijire, fie-care caută a nu rămâne în urma altora, ca nu cumvâ mai pe urmă să fie luat în rîs și batjocură, iar *Sfintele Paști* să-l suprindă ca pre un neom între ómeni.

De la casa celui mai cuprins și mai mare bogătan și până la bordeiul celui mai de pe urmă serman se cunoște apropierea acesteii mari sərbătorii, căci în ajunul ei sunt tóte acuma curățite și 'ndreptate, tóte sunt unse și văruiute, hainele svîntate și curate, bărbații bərbieriți și spelați, iar femeile lăute și chitite.

Iar Sâmbătă séra, când începe a se îngână ȓiua cu nóptea, fiind acuma tóte pregătite gata pentru a doua ȓi, precum și pentru ȓilele următóre, orî și ce lucru de mână încétă.

(1) Să le mânânci la Paști.

(2) P. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, Vol. I, București 1900, p. 754—755; — *Stămărie*=Sântă-Mărie.

(3) I. Nenișescu, op. cit., p. 526.

Nu încetă însă și datinele și credințele. Din contră, tocmai când încetază lucrul de mână, atunci se încep acestea și se țin lanț una de alta până Luni după *Duminica Tomii*. (1)

Și de ôre-ce scopul nostru este tocmai descrierea acestora, de aceea ne vom și ocupa în capitolele ce urmază mai cu de-amăruntul numai de dînsule.

Vom începe deci mai întâi cu descrierea *pascei*, de la care vine numele acestei sîrbători, vom continua apoi cu descrierea datinelor și credințelor despre *ouăle roșii*, caracteristica sîrbătorii Pascilor, și în urmă vom descrie pe rînd toate cele-lalte datine și credințe, cari cad în decursul Pascilor și cari le-am putut până acuma adună.

II.

P A S C A.

Cea mai însemnată coptură, pe care o mănîncă atât Românii din *Bucovina* cât și cei din *Moldova* în decursul sîrbătorii Pascilor, este *pasca* pl. *pasci*, dim. *păscuță* pl. *păscuțe* (2)

Originea acestei copturi, după cum ne spune o legendă din *Bucovina*, e următoarea:

«Dice că, călătorind odată Domnul nostru Is. Chr. cu apostoli se prin mai multe sate și orașe spre a face ómenilor

(1) Datina tuturor Românilor din *Bucovina* și a celor din *Transilvania*; cf. Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, care se află în păstrarea Academiei Române; El. Sevastos, *Sîrbătorile poporului*, publ. în *Gazeta Săténului*, an. VIII, R.-Sărat 1891, p. 151 și 154.

(2) Datina tuturor Românilor din *Bucovina* și în deosebire a celor din Mănăstioara sau Sf. Onufreiu, distr. Siretului, com. de Const. Ursachi, stud. gimn.: «Copturei acesteia i se dă numirea de *pască* dim. *păscuță*; — a celor din Ilișesci, distr. Gura-Homorului, com. de Gheorghe Mihuță, stud. gimn.: «Coptura de căpetenie pentru Pasci e *pasca*, dim. *păscuță*; — a celor din Capul-Codrului, distr. Gura-Homorului, com. de Ștef. Bodnarescul, stud. gimn.: «Dacă pasca e mică se numesce *păscuță*.»

bine, și ajungând într'un sat, se abătură la un gospodar ca să poposescă puțin și apoi să plece mai departe.

«Gospodarul, un om de omenie și foarte prevenitor, i-a primit și i-a ospătat cu ce a avut și cum a putut mai bine, iară la pornire le-a mai pus merinde și prin desagi.

«După acesta, mulțămind Is. Chr. cu apostolii săi gospodarului pentru primire și luându-și rămas bun de la dînsul se porniră mai departe și mergînd ei, cât timp vor fi mers, ajunseră într'o pădure.

«Mergînd și prin pădurea aceea, l-au întrebat apostolii pe Is. Chr.: — «Cînd vor fi *Pascile*?»

— «Cînd veți găsi pîne de grâu în traistele vóstre, atunci vor fi *Pascile!*» — răspunse Is.

«Gospodarul, la care aŭ poposit, le-a fost pus pîne de grâu în desagi. Decî căutînd ei în desagi și aflînd pînea aŭ spus lui Iisus că aŭ.

— «Bucurați-vă, căci acuma sunt *Păscile!*» — le răspunse atunci Iisus.

«Și de atunci îndătinéză și Creștiniî a face *pască*». (1)

După altă legendă, tot din *Bucovina*, *pasca* se face de aceea, pentru că Iisus Christos înainte de a fi prins și restignit pe cruce, dișe învățăceilor săi, că până atunci aŭ mîncat cu toții în decursul *Pascilor* copturî nedospite și nesărate, adecă *turte* sau *ázime*, de acuma înainte însă vor mîncă copturî dospite și sărate, carî se vor numî *pasci*. (2)

Pasca se face în cele mai multe părți din *Bucovina* numai din făină curată de grâu ales, cernută prin sită dêsă, (3)

(1) Din Capul-Codrului, com. de Stef. Bodnarescul.

(2) Din Tișeuț, sat în distr. Sucevii, com. de Tóder Sologiu, stud. gimn.; — cred. Rom. din Bosancî, com. de Simeon Șutu, stud. gimn.: «Coptura cea mai însemnată de la Pasci se chêmă *pască*, pentru că însuși Domnul nostru Iisus Christos a numit-o așa».

(3) Dat. Rom. din Bosancî, com. de Michaiu Ivaniuc, stud. gimn.: «*Pasca* pe la noi se face din făină de grâu cernută prin sită dêsă»; — a celor din Brăesci, sat în distr. Gura-Homorului, com. de Ioan Pohóțá, stud. gimn.: «Făina, din care se face *pasca*, este pretutindenea mai cu sémă de grâu»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuța: «*Pasca* dim. *păscuță* se face numai din făină de grâu»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Casian Brébán, stud. gimn.: «*Pasca* se face numai din făină de grâu, și se numesce după mărime *pască* și *păscuță*»; — a celor din

care mai nainte de acésta *se plămădesce* și, după ce se pune în *plămădelă* aluat, se lasă ca să dospéscă până ce crește și dă să éasă din chiersinul său covata, în care s'a frământat, afară.

O sémă de Românce însă, și anume: cele mai sërmane o fac din făină de grâu cernută prin sită désă și amestecată cu făină de păpușoiu cernută asemenea prin sită désă. (1)

Causa de ce se face *pasca* pretutinde mai numai din făină de grâu e următórea :

Cea mai mare și mai însemnată sərbătóre de peste an e *Pascile*, decí și coptura cea mai însemnată, ce se face pentru acéstă sərbătóre, este *pasca*. Și fiind-că acéstă coptură e cea mai însemnată, fără de care, cel puțin în *Bucovina*, nici nu i-ar veni cuí-va a crede că sunt *Pascile*, de aceea trebuie ca să se și facă numai din pânea cea mai alésă. Iar pânea cea mai alésă, după credința și spusa Românilor, este *grâul*, pentru că el e *cinstea mesei*. De aceea se și face *pasca* mai ales din făină de grâu.

Se mai face *pscă*, după cum am amintit ce-vă mai sus, din făină de grâu amestecată cu făină de păpușoiu. Și asta numai din causă că, pe când grâul este *cinstea mesei*, pe atuncí *păpușoiul e hrana casei*.

Din alt-fel de făină însă nu se face nici chiar de cătră cei mai sërmaní și mai nevoiași ómeni.

Cea mai îndătinată și mai răspândită formă, care i se dă *pascei*, e cea rotundă, (2) pentru că se crede și se dice că scuticele, cu cari a fost Domnul Is. Chr. înfășat, încă aú fost rotunde; apoi în patru cornuri său mai bine dis patrún-

---

Mănăstirea Homorului, com. de George Macoveiú, stud. gimn: «*Pasca* trebuie să fie făcută din făină albă de grâu»;— a celor din Comănesci, sat în distr. Suceviú, com. de Titus Gheorghian, stud. gimn.: «*Pasca* trebuie să se facă din făină de grâu și să aibă formă rotundă»;— a celor din Zaharesci, sat în distr. Suceviú, com. de Arsenie Băițan, stud. gimn.: «*Pasca* se face din făină curată de grâu».

(1) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mich. Ivaniuc.

(2) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mich. Ivaniuc: «*Pasca* pe la noi este rotundă»;— a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn: «Forma *pascei* e rotundă și e înfrumusețată cu cruce»;— a celor din Băeșesci, sat. în distr. Gura Homorului, com. de Vasile Lucan, stud. gimn.: «*Pasca-i* rotundă și se face din făină de grâu».

ghiulare, pentru că și mormîntul, în care a fost Domnul nostru Is. Chr. înmormîntat încă a fost pătrat sau pătrunghiular. (1)

Grosimea pascei e cel mult de un lat de deget, adică tocmai ca și *azima*, ce-o fac Româncele la diferite ocațiuni, cu acea deosebire numai că, pe când *azima* se face tot-deauna din aluat nedospit, pe atunci *pasca* se face numai din aluat bine dospit, în care se pune sare și lapte dulce de vacă, apoi, după împrejurări, și capete pisate de cuișore, scortîșoră pisată și câte odată și *șofran*. (2)

Atât pe de latură saŭ margini cât și la mijlocul ei se pun un fel de *sucituri* saŭ *împletituri*, asemenea din aluat, simple saŭ împodobite la distanțe anumite cu nisce stelute și anume *sucitura* saŭ *împletitura* primă saŭ lăturașă în formă rotundă saŭ pătrată, după cum e și *pasca*, iară cele de la mijloc în formă de cruce, care însemneză *crucea* pe care a fost Mântuitorul lumii restignit. (3)

(1) După spusa Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu; — a celor din Zazaresci, com. de Ars. Băițan: «*Pasca* are forma rotundă saŭ lungăreță și se înfrumusețeză pe de-asupra cu *strachire* — strafide».

(2) Com. de d-l Vasile Turturean, preot.

(3) Dat. și cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohôța: «Cea mai obiștăscă formă de pască e cea rotundă cu două împletituri puse la mijloc în forma crucii, închipuind mórtea Mântuitorului, mai arare ori formă pătrunghiulară dar nu tocmai în forma pătratului»; — a celor din Mă-năstirea Homorului, com. de G. Macovei: «*Pasca* are formă rotundă și în patru cornuri și este în mijloc înfrumusețată cu o cruce, care ne aduce aminte de crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul nostru, și cu strafide»; — a celor din Sf. Onufrei, com. de Const Ursachi: «*Pasca* trebuie să fie făcută din făină de grâu. Ea are formă rotundă și se înfrumusețeză cu nisce *învârtituri* din aluat, cari se pun pe margini și la mijloc în forma crucii»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu: «*Pasca* are formă rotundă și trebuie să fie făcută din făină de grâu alésă și spre înfrumusețare se fac și cruci de aluat peste mijlocul ei»; — a celor din Boian, distr. Sadagurei, com. de d-l Vas. Turturean: «*Pasca* se face de regulă din făină de grâu și are formă rotundă. În prejur se lipesc un cerc împletit saŭ simplu, care în năuntru se umple cu brânză de vaci, mai rar cu de oi. Una saŭ două pasci, cari aŭ să se sfințescă, se înfrumusețeză cu o cruce diametrală împletită saŭ simplă, după cum e și cercul; apoi peste tot se unge cu un *felesteu* saŭ penel de pene cu gălbănuș de ou».

Se fac însă și *pasci* simple, adecă fără de împletituri și fără de cruce la mijloc, ci numai cu *zimfi* pe margine. Acestea se numesc *pasci cu zimfi* (1) sau *pasci simple*, iară cele cu cruci se numesc *pasci cu cruce* sau *pascile Pascilor*, sing. *pasca Pascilor*. (2)

Intre împletiturile sau suciturile acestea, adecă între *zimfi*, sau împletiturile mărginașe și între *cruce*, se pune de regulă brânză de vaci, mai rar de oi, sărată și frământată cu gălbănuș de ou, unsă și netedită pe de-asupra cu un *felesteu* sau penel, făcut din pene de găină, care se întinge în gălbănuș de ou, și împodobită cu strafide și cu bucățele mici de frunză verde de *leuștén*. (3)

Unele femei însă, pe lângă ouăle, pe cari *le bat în brânză*, și pe lângă strafide, mai pun încă în acésta scortişore și zahar.

Femeile cele sërmane, cari nu au brânză, cumpără o lécă de *mălaiu mărunțel* sau *pâsat*, il ferb în lapte dulce și cu acesta fac apoi pascile. (4)

Pascile Pascilor, adecă celea ce se înfrumusețază cu o cruce diametrală împletită sau simplă, după cum e și cercul, sunt menite de regulă să se ducă în ziua de Pasci la biserică ca să se sfințescă; cele simple ca să le mănânce familianții, iar cele micuțe, numite *păscuțe*, se fac anume spre bucuria copiilor, unde sunt de aceștia, sau spre a se da săracilor, cari stau și cerșesc la ușa sau porța bisericii. (5)

Găocile ouălor, cari s'au întrebuițat la facerea pascilor, nici când nu se ard, nici nu se aruncă în fie-ce loc, ci ele se strîng tóte cu cea mai mare băgare de sémă într'un vas anumit, iară după ce s'a făcut acuma pasca se duc și se aruncă tóte pe o apă curgătoare, anume ca peste vară să nu

(1) Dat. Rom. din Bosanci, com. de M. Ivaniuc: «*Pasca*, care se pune la sfințit, se face rotundă cu *zimfi* și cu *cruce*».

(2) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnareșul: «Coptura, pe care se face crucea pascilor, se numesc *pasca Pascilor*».

(3) Dat. tuturor Rom. din Bucovina, în deosebi însă a celor din Brăesci, com. de I. Pohotă: «Aceste copturi, numite *pasci*, se înfrumusețază, după starea și împrejurările ómenilor, cu strafide și cu frunză verde de *leuștén*».

(4) El. Sevastos, *Serbătorile pop*, publ. în țiar. cit., p. 151.

(5) Com. de d-l Vas. Turturean.

apuce uliul găinile și puii acestora (1), însă mai cu sémă ca să se ducă până în țera *Rocmanilor* sau *Blăjiniilor* și să le dea acestora de scire că au sosit *Pascile* și să le serbeze și ei. (2)

Asemenea și făina de păpușoiu, ce se presură pe lopata cu care se bagă pascile în cuptor ca să se cócă și care împedică lipirea pascilor de lopată, după ce s'au copt pascile, nu se șterge de pasci și se aruncă în orî și ce loc, ci se rade frumușel și strîngându-se tótă se presură pre *resadul de curechiu*, anume ca să nu-l mănânce pre acesta puricii. (3)

O sémă de Românce fac pasca în *Joia-mare*, altele însă în *Sâmbăta-mare* sau *Sâmbăta-Pascilor*, adecă fie-care când póte și când îi vine mai bine la socotélă (4). În *Vinerea-sacă* rar care, iar înainte de *Joia-mare* nici una. De regulă însă cele mai multe o fac în *Sâmbăta Pascilor*, și asta din cauză ca peste sêrbătorile Pascilor să nu se strice, căci fiind făcută cu brînză și cu ouë și stînd mai mult timp și mai ales la căldură, *muceșesce* și se strică.

Aici merită a fi amintit și aceea că o sémă de Românce fac *pască* nu numai de *Pasci*, ci și de *Sân-Georgiū*, de *Inălțare* sau *Ispas* și de *Duminica mare* sau *Rusaliū*. După *Duminica mare* însă și până la *Pascile* viitoare nu se mai face. (5)

(1) Dat. și cred. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului, com. de Onufreiū German, stud. gimn.: «Cojile de ouë, pe cari le pun în pască. le dau pe apă, pentru ca să nu apuce uliul peste vară găinile»;— a celor din Bălăcéna, sat. în distr. Suceviū, com. de Vasile Jemna. stud. gimn.

(2) Veđi despre acésta mai pe larg în cap. «*Pascile Rocmanilor*».

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, sat în distr. Siretului, com. de Pavel Scripcariū, stud. gimn.

(4). Dat. Rom din Balacéna, com. de V. Jemna: «La noi pasca se cóce *Sâmbătă înainte* de *Pasci*, și cojile de pe ouële ce se pun în pască le dau pe apă, cređend că uliul nu va mîncă puii peste vară»;— a celor din Căndreni, sat în distr. Vatra-Dornei, com. de Leon Poenariū, stud. gimn.: «Pasca o fac femeile *Sâmbătă*. Tot atunci fac ele și *ouë roși*, precum și alte bucate, ca să aibă pentru țiuva de *Pasci*;— a celor din Pojorita, sat. în distr. Cămpulungului, com. de Ilie Flocea, stud. gimn.: «*Pasca* se face *Joī* sau *Sâmbătă* înainte de *Pasci*.»

(5) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū: «*Pască* se mai face pe la *Sf. George*, *Ispas* și *Duminica mare*;— a celor din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébăn: «*Pască* se mai face încă la *Sf. George*

Afară de *pasca*, despre care ne-a fost până aici vorba, cele mai multe Românce și cu deosebire cele mai avute, mai fac de Pasci încă și alte copturi, precum: *babe*, *moși* sau *moșnegi*, *cozonaci* rotunzi și lungăreți, *învîrtite*, *plăcinte* simple și *plăcinte în tavă*, (1) *colaci* rotunzi, și în unele locuri, precum bună-ora în Boian, și câte o *prescură*. (2)

Cozonaci, și mai ales cei de formă lungăreță, se dice că se fac de aceea, pentru că sicriul, în care a fost îngropat Domnul nostru Is. Chr. a avut forma acésta. (3)

Dintre fripturi cea mai însemnată e un *miel*, numit *Mielul Pascilor* (4) sau un *purcel*, cari, după ce s'aun junghiat și

și la *Duminica mare*, altă dată nu se mai face»; — a celor din Ilișesci, com. de G. MiHuță: «*Pască* se face nu numai la *Pasci*, ci unele femei fac și la *Sf. George*, la *Înălțarea Domnului* și la *Duminica mare*»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «*Pască* și *ouă roși* se fac și la *Duminica mare*»; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «*Pască* nu se face numai la *Pasci*, ci și la *Duminica mare*»; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «*Pască* se mai face la *Sfântul-George*, la *Ispas* și la *Rusalii* sau *Duminica mare*. Impreună cu *pasca* se fac și *ouă roși*»; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «*Pască* se mai face la *Sf. George*, la *Ispas* și la *Duminica mare*»; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «*Pască* se face nu numai de *Pasci*, ci și la *Duminica mare*.»

(1) Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Copturile, cari se fac pentru *Pasci*, sunt întâiu: *pasci*, apoi: *cozonaci*, *babe* și alte copturi»; — a celor din Stupca, sat în distr. Gura-Homorului, com. de Nech. Jauca, stud. gimn.: «Femeile coc de Pasci felurite copturi, precum: *cozonaci*, *plăcinte*, *babe*, *învîrtite*, însă mai cu sémă *pască*»; — a celor din Sânt-Ilie, sat în distr. Sucevii, com. de Lazar Flociuc, stud. gimn.: «De Pasci se face *pască*, apoi *cozonaci*, și cari sunt mai bogăți fac și *babe*»; — a celor din Pojarita, com. de Ilie Flocea: «Femeile coc felurită *pască*, apoi *babă*, și altele cari n'aun numire»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Afară de *pască* și colacii numiți *cozonaci*, nu se fac pe la *Pasci*»; — a celor din Sf. Onufreiu, com. de Cas. Brébăn: «Pe la noi se fac, afară de *pască*, încă și alte copturi cari se numesc *moși* sau *moșnegi* și *babe*»; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «Joi sau Sâmbătă coc femeile *pască*, *colaci*, *cozonaci*, *plăcinte*, mai pe seurt face fie-care ce pôte.»

(2) Com. de d-l Vas. Turturean: «Afară de *pască* se mai coc încă și *cozonaci*, în aluatul cărora se tórnă lapte dulce, se pune zahăr, scortșoră, cuișore, strafide. Se mai fac încă și *colaci* rotunzi și câte o *prescură*.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu.

(4) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohófta: «Sub *Mielul Pascilor*

curăţit, se frig întregi, şi cari se duc în ziua de Paşti împreună cu pasca la sfinţit.

În multe locuri am observat, şi mai ales pe la oraşe că, neputând afla un miel viu ca să-l pôtă tăia şi sfinţi, fac un *mieluţ de unt* şi pe acela îl aşeză pe masă în locul celui adevărat. Iară purcelului, pretutindene unde este datină a tăia purcei de Paşti, îi pun o bucăţică de hrean în gură.

Mielul însemnăză Domnul nostru Is. Chr., iar ce va fi însemnând *purcelul*, până acuma nu-mi este cunoscut.

În *Banat*, unde asemenea se taie un miel de Paşti, numit *Mielul Pascilor*, este datină ca ôsele şi cele-lalte remăşiţe ale acestuia să se îngrope la un *olton* (ultuónă) de măr sau pâr sănëtos, anume ca şi familia aceea să fie tot anul sănëtôsă. (1)

În fine Sâmbătă séra, şi anume după ce s'aũ dereticat şi grijit tôte odăile cum se cuvine, tôte copturile şi fripturile, despre cari ne-a fost până aici vorba, se aşeză pe o masă, şi cu deosebire la ţeră, unde locuinţele Românilor constă de regulă numai din douë odăi, una mai mică şi alta mai mare, pe masa din *casa cea mare*.

Tot atunci se pregătesce şi *blidul cu pasca*, care are a două di desdiminëtă să se ducă la *biserică* ca să se sfinţescă.

III.

OUËLE ROŞII.

Mulţi s'aũ întreat şi se mai întrébă şi acuma : de unde aũ provenit şi ce însemnătate aũ *ouële roşii* sau mai bine

înţelege poporul un miel, care se frige şi ducându-se la biserică de-odată cu pasca se sfinţesc şi se mănăncă întru îmulţirea şi sănătatea celor ce aũ rëmas; — *Gazeta Transilvaniei*, an. L. Braşov 1887, No. 76: «Me-sele lor sunt astădi (în ziua de Paşti) împodobite cu *ouë roşii*, puil fript nu lipsesc, *Mielul Pascilor* s'a înjunghiat şi din carnea lui gustă acum toţi împreună, lăudând pre Dumneđeũ.»

(1) Com. de d-l Ios. Olariu, învăţator în Maidan.

dis ouăle colorate, ce sunt obișnuite la sărbătorea Pascilor și nimeni nu și-a dat și nici nu-și poate da un răspuns pe deplin mulțămitor.

Ba unii au întrebuițat timp și îndelungate osteneți spre a scrie cărți voluminoase sub numirea de *Originea ouălor roșii*, în urmă, cetindu-le la lumina rațiunii, n'au mai crezut nici ei înșiși în celea ce au scris. Iar alții, înzestrați cu simțul bunului gust, au luat de obiect acest simbol și la făclia religiosității lui au creat opere pline de talent și moralitate.

Noi însă cari ne-am propus a scrie numai ceea ce cred și spun Românii despre aceste ouă, nu vom merge așa departe, ci vom face numai o mică schiță asupra celor ce ne spune istoria și usul deosebitelor popoare în privința acestui subiect.

Din timpurile cele mai depărtate sau mai bine zis din copilăria omenirii, toate popoarele lumii, și cu deosebire cele ale Asiei și Europei, celebrau sărbătorea *Anului nou* la *echinocțiul* primăverii, epoca în care cei moderni celebră *sărbătorea Pascilor*. Și în această zi, în loc să dea cofeturi alese, zaharicale și alte lucruri, cum se oferă astăzi, ele își trimiteau ca simbol de fecunditate și afecțiune reciprocă *ouă colorate* în diferite colori și mai cu seamă în *roșu*, culoarea favorită a mai multor națiuni. Mai târziu însă, mutându-se, prin progresul civilizațiunii, sărbătorea anului nou la solstițiul ernii, epoca în care găinele nu ouă sau ouă prea puțin, oamenii au născocit ca semn de afecțiune reciprocă alte obiecte de oferit, rămânând ouăle a se distribui tot la vechea lor epocă, în care astăzi *Perșii* și alte popoare ale Asiei celebră sărbătorea anului nou la solstițiul solar, și între alte daruri își trimit și *ouă multi-culore*. Chiar în *Rusia* și cu deosebire în Moscva se serbeză *anul nou* printr'o distribuțiune de ouă colorate, pe cari se vede adesea inscripțiunea *Christos a inviat*.

Acest obicei, care s'a transmis Creștinilor poate că de la păgâni sau Evrei, este mult întrebuițat în *Italia*, *Spania* și chiar în unele părți ale *Franciei* și cu deosebire în *Provence*. Și ceea ce ne face a crede și mai mult în această transmisiune este obiceiul ce ne constată istoria, că femeile

evreice la sërbitórea pascală puneau pe o masă ouë tari, ca simbol a paserii mitologice numită *Ziz*, despre care s'au povestit o mulțime de fabule fantastice și bizare.

La străbunii noștri *Romanii* tinerii colorau oul în roșu și, pe lângă alte daruri ce-și făceau la sërbitórea lui *Ianus*, întrebuințau aceste ouë și în óre-și cari jocuri. În Roma mai figurau ouële încă și în nisce ceremonii religioase, precum erà a *expiatiunilor*.

Oul se dice că represintă pre Creatorul lumii, care produce tot și conține în sine totul. La *Perși*, *Egipteni*, *Greci*, *Galii* și la primele popóre ale *Italiei*, oul erà emblema universului, opera divinității supreme.

Egipteni, cari numerau mai tot atâtea divinități câte animale și plante, aveau un deș numit *Koref*, nume care în limba lor însemnă *bun și binefăcător*, și pe care îl represintau sub figura de om, purtând pe cap un *accipiter* (pasere rápitóre) spre a însemnă activitatea și cu un ou eşindu-i din gură, simbol al fecundității.

La începutul lumii, diceau *Perșii vechi*, nu se aflà nimic afară de Dumneșeu. Nóptea chaosului domnià peste spațiu. În fine apărù un ou, nóptea îl acoperi cu aripele ei, și oul fecundat se deschise: *Sórele* și *Luna* eșiră din el și se ridicarà în sus, iar *Pămîntul*, fiind mai greu, se lăsă în jos cu tóte dependențele lui. Acéstă nópte, oul, sórele și luna, ce eșiră de aici, rëmaseră neșterse în mintea acestor popóre primitive, cari le făcură obiectul sacrelor lor imnuri, păstrându-le suvenirea prin aceste ouë colorate, ce făceau parte în tóte sërbitórite lor până la jocurile circurilor, în cari figurau din distanță în distanță ouë sculptate în lemn sau în pétră.

De la *Perși* póte că a împrumutat *Moisi* versiunea din genesă, care dice: «la început Dumneșeu fecundă apele, plânând asupra lor, precum găina clocesce oul sêu.»

Călătorii globului ne mai spun, că la popórele din sudul *Americii*, la sërbitórea anului nou, se golesc ouële și li se umple găócea cu apă mirositoare, și ouële acestea și le aruncă unii altora prin ferestrele caselor, precum își aruncă *Italianii* confeti la epoca carnavalului. Străini alérgă atunci din tóte părțile spre a se bucurà de privirea plăcută ce presintă ani-

mașiunea stradelor pline de o mulțime de lume galantă, veselă și sgomotósă, care se împresóră de ouë umplute cu lichide mirositoare, și care pe jos care călare saũ în trăsura resping cu aceleași arme tóte aceste atacurı, sub forme de proiectile cu mii de profume, plecate din bálconele și ferestrele fiecárei locuințe a orașului.

Ast-fel a fost la tóte popórele celebra origine a *ouëlor roși!* (1)

La noi *Româniı* ouële roși sunt într'o stimă așa de mare, că în ultimele zile din Paresimı, carı preced sərbătórea Pascilor, nu se găsește nicı o singurá casá románescá, în care ele sa nu fie obiectul de prima preocupátiune.

Și de óre ce scopul nostru este tocmai de a arátá ceea ce cred și istorisesc Româniı despre *ouële roși*, de aceea în șirele urmátóre ne vom și restrınge numai la expunerea legendelor, datinelor și credințelor române despre aceste ouë.

Vom începe decı mai întâiũ cu legendele.

Prima legendá din *Bucovina*, comuna Frátáuțul-noũ, distr. Rádáuțului, suná precum urmézá:

«Đice cá, dupá ce a născut *Maica Domnului* pre Is.[Chr., *Jidoviı* voirá numai decát să pue mâna pe dınsa și pre fiul seũ, anume ca să le curme firul vieții.

«*Maica Domnului*, auđind despre acésta, luá pre fiul seũ Iisus în brațe și prinse a fugı cu dınsul în cotro o duceau ochiı și piciórele.

«*Jidoviı*. . . dupá dınsa, și cât pe ce s'o ajungá și s'o prindá.

«*Maica Domnului* însă, ca să n'o pótá prinde, face *ouë roși* și le aruncá în urma sa jos.

«*Jidoviı*, ajungênd la ouë și vedênd cá sunt roși, se opriáũ, le ridicáũ de jos, se uitaũ la dınsele și nu se puteáũ destul mirá de frumusețea lor.

«Și așa le tăiá *Maica Domnului* calea, și în timpul acesta, atât ea, cât și fiul seũ Is., scápará cu viétá de dınșiı.

«Și de atunci obiécnuesc ómenii noștri a face *ouë roși*.» (2)

A doua legendá, tot din *Bucovina*, comuna Bálácéna, e acésta:

(1) M. C. Florențiu, *Originea ouëlor roși*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, 1887.

(2) Com. de Iulian Sidor, stud. gimn.

«Duce că într'o ȝi, pe când se află Domnul nostru Is. Chr. într'un templu și predică cuvîntul lui Dumnezeu, *Jidoviî*, cariî nu-l puteau suferi și cariî îl prigoniau de un timp mai îndelungat, voiră să pună mîna pe dînsul și să-l omóre.

«Domnul nostru Is. Chr. însă, cunoscîndu-le gîndurile și planurile, eși din templu afară și se porni în altă parte.

«Jidoviî, vîdînd că a eșit din templu, eșiră și ei în urma lui, și luînd pietre prinseră a svîrlî într'însul.

«Domnul nostru Is. Chr. însă, în loc să fugă de dînsii, rostî nisce cuvinte tainice în urma cărora tóte pietrele, cari le svîrliau jidoviî, se prefăceau în *ouă roșii*.

«Jidoviî, vîdînd acéstă minune, se băgară în tóte rîco-rile, încetară de a mai svîrlî, și în loc să fugă Is. de dînsii, începură ei a fugi care în cotro îl duceau ochii și piciórele.

«Și de atunci au început ómenii a face, spre aducere a-minte de acéstă întîmplare, *ouă roșii*.» (1)

A treia legendă, din orășelul Boian, sună așa :

«După ce a fost Domnul nostru Iisus Christos îmmormîntat, învîțații și mai marii Jidovilor, de bucurie că s'au mîntuit de dînsul, se adunară cu toții la un loc, se așezară la o masă, pe care se află un blid cu zémă și carne de cocoș, precum și mai multe ouă fierte, și prinseră a mîncă, a bé și a se veseli.

«Iată însă că pe când stau ei la masă și se află în culmea veseliei, își aduce unul dintre dînsii aminte de cuvintele lui Iisus, pe cari le rostise el înainte de a fi prins și rîstignit, că adecă a treia ȝi, după ce va fi îmmormîntat, are să învie, și le-o spuse acésta și celor-lalți.

«Atunci cel ce se află în capul mesei începù a rîde și a ȝice:

— «Cînd va învia cocoșul ce-l mîncăm noi acuma, și cînd se vor preface aceste ouă fierte și curățite din albe, cum sunt, în roși, atunci va învia și Christos!

«N'a apucat însă bine a rostî cuvintele acestea, și iată că, prin puterea lui Dumnezeu, tóte ouăle se făcură îndată roșii, iară cocoșul din blidul cu zémă învia și, bătînd din aripî, începù a cântă.

(1) Com. de Vasile Jemna, stud. gimn.

«Jidovii, vădând acésta, se băgară în tóte rēcorile și, de spaimă, săriră ca fripți de la masă și voriră s'o tae la fugă.

«Cocoșul însă, înainte de ce apucară a spělă ei putina, îi împroșcă pre toți cu zémă, și pre carii i-a ajuns zéma, i-a împestritat și le-a umplut tot capul de *râie*.

«Și de atunci Jidovii își tund și rad capul, pe unde i-a ajuns stropéla, și numai pe de 'nainte, pe unde nu i-a ajuns zéma din pricina urechilor, lasă pērul să crească și pórtă așa numiții *perciună*.

«Și tot de atunci îndătinéză și ómenii noștri a face *ouē roș* de Pasci.» (1)

A patra legendă sună ast-fel:

«Domnul nostru Iisus Christos, încă înainte de ce a fost prins de Jidovi, muncit și restignit pe cruce, spusese măi multora că a treia đi, după ce va fi înmormîntat, are să învie.

«Jidovii, carii îi purtaū acuma de mult Sâmbetele și carii ar fi voit să se cotoroséscă pentru tot-deauna de dînsul, prea bine o sciaū acésta. De aceea puseră ei, nemijlocit după ce l-aū luat de pe cruce și l-aū înmormîntat, păzitori lîngă mormîntul seū, ca nu cum-vă, venind în decursul noptii apostoliū saū alți învêțacei de ai seī, să-l fure, și apoi să đică că a înviat.

«Păzitoriū, mergēnd la mormînt și voind a-și împlinī cum se cade datoria, luară pietre rotunde în sîn, anume ca, în-tîmplāndu-se să vie apostoliū saū alți inși ca să-l fure pre Iisus, să asvirle cu pietre în dînșiū și în chipul acesta să-i fugăréscă.

«Pogorîndu-se nu mult după acésta îngerul Domnului din cer și apropiindu-se de mormîntul Domnului Iisus Christos, ca să restórne pétra de pe acesta, păzitoriū, cum îl vădură că se apropie de mormînt, îndată își băgară mânilē în sîn, ca să scótă pietrele și să arunce cu dînsele într'însul.

«Insă n'aū apucat bine a pune mânilē pe pietre și iată că acestea s'aū prefăcut în *ouē roș*, iară ei împietriră.

«Și de atunci păzitoriū, carii aū fost puși de Jidovi ca să păzescă mormîntul lui Iisus Christos, staū și astăđi împie-

(1) Com. de d-l Vas. Turturean, preot.

trii lângă mormîntul acestuia, și când e lună nouă se fac tineri, iar la lună veche se fac bătrâni.

«Și tot de atunci se trage și datina creștinilor de-a *împieștri* și a face *ouă roșii* de Paști întru aducerea aminte de *Invierea* Domnului nostru Iisus Christos, de împietrirea păzitorilor săi și de prefacerea pietrelor în *ouă roșii*.» (1)

A cincea legendă sună așa :

«Duce că pe când se află Domnul nostru Is. Chr. răstignit pe cruce și pe când neîmpăcații săi dușmani îl necăjiau și-l batjocoriau în tot chipul, *Maica Domnului*, ca maică, făcându-i-se milă de fiul său, luă o coșarca plină de ouă, se duse cu dînsa la jidovi și închinându-le-o îi rugă să înceteze a-l chinui și năcăji mai mult.

«Răutăcioșii și neîndurații jidovi însă, în loc s'o asculte să li se facă și lor milă de Is. și să înceteze, începură a-l batjocori și mai tare. Iar când Is. ceru ca să-i dea apă de băut, ei îi deteră în batjocoră oțet și urziică.

«Maica Domnului, vădînd acésta, puse coșarca cu ouăle lângă cruce și începù a plînge în hohot de se cutremurà cămeșă pe dînsa.

«Stînd coșarca lângă cruce și curgînd din mânilor și piciorul lui Is. sângele șiroiù, în scurt timp o parte din ouăle căte se aflau într'însa se împrôșcară și se împeștriară, iară o parte se umplură așa de tare de sânge că se făcură tôte roșii, ca și când ar fi fost văpsite.

«Domnul nostru Is. Chr., vădînd că ouăle s'au umplut de sânge, își aruncă privirile sale cătră cei ce se aflau de față și le dîse :

—«De acuma înainte să faceți și voi *ouă roșii* și *împeștritate* întru aducere aminte de răstignirea mea, după cum am făcut și eu astăzi!

«După ce a înviat Domnul nostru Is. Chr., Maica Domnului a fost cea dintâi, care a făcut *ouă roșii* și *pască* și mergînd plină de bucurie cu dînsela ca să-l vadă pre fiul său, fie-cărui om, pre care îl întâlnea, îi dîcea: «*Christos a înviat!*» și-i dăruia câte un *ouă roșu* și câte o *păscuță*».

(1) Din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul, și din Bălăcena, dict. de Michaiu Boca, și com. de Michaiu Rusul, stud. ginn.

«Și de atunci în cõce aũ început apoi ómenii a face *ouẽ roșĩ și ñmpestrĩtate* de Pascĩ.» (1)

A șéseea legendã sunã precum urmẽzã :

«Dĩce cã pe timpul Invierĩi Domnului nostru Is. Chr. stãtea o *jidaucã* pe piẽțã cu douẽ coșercĩ pline cu ouẽ albe de vĩndare.

«Intre mãĩ mulțĩ alțĩ negustorĩ, carĩ cercetarã ouẽle, venĩ și *Maria Magdalena* camiute și c'o fațã veselã dĩse jidaucei :

—«*Christos a ñnviat!*

«Jidauca ñnsã, auđĩnd-o, ñĩ rãspunse c'un fel de dispreț :

—«Da, cum nu!.. o fi'nviat!... Atunci va ñnviã Christos, cãnd se vor face ouẽle din coșercile mele roșĩ!

«N'a apucat ñnsã bine a rostĩ ea cuvintele acestea și iatã cã ouẽle cele albe din coșercĩ se fãcurã prin minunea lui Is Chr. *roșĩ*, și cãnd dete jidauca de minunea acãsta nu se puteã destul mirã.

«*Maria Magdalena* a luat vr'o cãte-vã ouẽ de acestea și le duse Domnului nostru Is. Chr. ñn cinste, iar cu vr'o cãte-vã se duse la ñmpãratul *Tavreri* (2), a cãrui soție erã órbã, și atĩngẽnd de vr'o cãte-vã orĩ ochiĩ ñmpãrãtesei cu dĩnsele, ñmpãrãtesa ñndatã se vindecã și ñncepũ a vedẽ, cum a vãđũt și mãĩ nainte.

«Și așã mãĩ multe minunĩ s'aũ fãcut cu ouẽle acestea, drept dovadã cã Is. Chr. a ñnviat.

«Și spre aducere aminte a minunilor acestora de pe timpul Invierĩi ñndãtinẽzã poporul nostru a face *ouẽ roșĩ* de Pascĩ (3).

A șeptea legendã e acãsta:

«Dĩce cã nu mult dupã ce a ñnviat Domnul nostru Is. Chr., treceã o *jidaucã* cu o coșarcã plĩnã de ouẽ albe pe cap.

«Un țãran, ñntãlnĩnd-o, a strĩgat:

—«*Christos a ñnviat!*

Jidauca ñnsã nu voi sã credã și de-aceea dĩse:

—«Nu-ĩ adevãrat! Ci atunci va fi ñnviat Chr., cãnd se vor

(1) Din Mãnãstirea Homorului, com. de repausatul ñnvãțator George Avram ; — din Mihovenĩ, dict. de Michaiũ Cioful și com. de Vesp. Corvin, stud. gimn.;—dĩn Frãtãuțul vechiũ, dict. de Eudochia Isopescul.

(2) Tavreri = Tiberiũ ?

(3) Din Mãnãstirea Homorului, com. de George Avram.

preface ouële, cari se află în coșarca de pe capul meu, din albe, cum sunt, în roșii!

«Rostind ea cuvintele acestea și căutând la ouële din coșarcă vede, spre cea mai mare uimire și mirare a ei, că toate până într'unul sunt roșii.

«Și de atunci s'a obicînit a se roși ouë; care datină se păstrează și până în ziua de astăzi.» (1)

O variantă a acestei legende sună precum urmază:

«Trecînd odată în ziua de Paști pe strada cea mare o jidaucă cu o coșarcă plină de ouë pe cap și întîlnindu-se cu o Româncă, acésta îi dice:

—«*Christos a înviat!*

«Jidauca, în loc să-i mulțămescă și să dică: «*Adevărat c'a înviat,*» îi răspunse în batjocură, că atunci va învia Christos, când se vor face ouële ei din coșarcă roși.

«N'a apucat însă a roști cuvintele acestea și căutând în coșarcă vede, spre cea mai mare mirare a ei, că ouële sunt roși.

«De atunci și până în ziua de azi se fac ouë roși.» (2)

A opta legendă sună așa:

«Dice că precum se adună ómenii în zilele noastre în timp de iarmaróce și sêrbători mari prin orașe mai mari și mai mici, tot așa eră datină de-a se adună și în timpurile vechi.

«Ast-fel se adunară într'un an și în orașul *Țarigrad* în ziua de Paști o mulțime de bărbați și femeii creștine, turcóice și jidauce pe piață, și fie-care femeie aveă douë sau și mai multe coșarci de ouë de vîndut, iară bărbații felurite alte mărfuri.

«Iată acuma că una dintre femeile creștine salută pre alta, tot creștină, dicîndu-i cuvintele, precum se spune la Paști:

—«*Christos a înviat!*

«În vorba acésta se amestecă și o turcóică și dice:

—«Dacă a înviat Christos al vostru, atunci de bună sémă că și ouële mele dintr'amîndouë coșercile s'or face roși!

«După acésta, întorcîndu-se și aruncîndu-și privirea la coșercile sale, vede, spre cea mai mare a ei uimire și mirare,

(1) Din Brăesci, com. de I. Pohóță.

(2) Din Căndreni, com. de Leon Poenariu.

că toate ouele din amândouă coșarcele, cât erau acestea de mari, *se făcură roșii ca sângele.*

«Vedând turcica minunea acesta, duse rușinată:

— «Mărturisesc și eu că cu adevărat a înviat Christos al vostru!

«Și de atunci, de când, s'a întâmplat această minune, fac Creștinii *ouă roșii* de Paști!» (1)

În fine a noua și ultima legendă, și anume din *Moldova*, sună precum urmază:

«Atunci când a înviat Christos, o fată ducea ouă în pôle.

«Aușind de vestea acesta, în drumul ei spunea la orî cine întâlnea ceea-ce a aușit.

«Iată că-î iese înainte un dușman al lui Christos, căruia ea de-asemena îi spuse:

— «Christos a înviat!

— «Nu-î adevărat!—duse acesta.—Și dacă-î adevărat, ouele din pôlele tale să se facă roșii!

«Și pe loc ouele s'a-ă făcut roșii.» (2)

Din toate legendele acestea, câte s'a-ă înșirat până aici, rezultă că ômenii a-ă început a face *ouă roșii* de pe timpul Domnului nostru *Is. Chr.* și mai cu sêmă începând dela *Învierea* sa în côle, (3) și anume: parte întru amintirea vërsării

(1) Din. Ropcea, sat în distr. Storojinețului, com. de Emanuil de Cuparencu, stud. gimn.

(2) Elena Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în *Românul literar*, București 1891, No. 17, p. 130.

(3) Cred. Rom. din Gura-Homorului, com. de Emilian Netea, stud. gimn.: «Ômenii a-ă început a face *ouă roșii* dela *Învierea lui Is. Chr.* în côle»; — a celor din Cupea, sat în distr. Storojinețului, dict. de Cassandra Țuguș: «De când a dat Domnul nostru *Is. Chr.* legile, de atunci se fac *ouă roșii*»; — a celor din Bălăcena, dict. de Ana Ureche, com. de Const. Ureche, stud. gimn.: «*Ouele roșii* se fac de la mórtea lui *Is. Chr.*»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Oue roșii* se fac de atunci, de când a-ă svirlit Jidanii cu pietre după *Is. Chr.*, care, înviând și eșind din mormint, se 'nălța la cer, și petrele cădënd jos, se prefăcură în *ouă roșii*»; — a celor din Pătrăuț de lângă Sucéva, com. de d-l V. Turturean: «Pe la Pătrăuț se crede că *ouele roșii* se fac spre aducerea aminte a unei minuni întâmplate la *Învierea Domnului*. Îmmormintându-se adevăcă Mântuitorul, toți Jidoviî, cari treceau din urmă cătră dînsul, aruncau cu pietre asupra mormintului. Duminecă diminêță, după *Înviere*, pietrele se prefăcură în *ouă roșii*.»

sângelui seŭ pentru rescumpărarea némului omenesc de la osînda păcatului, (1) parte întru amintirea *Învierii* sale, (2) și parte întru amintirea prefacerii prin puterea sa cea dumnezească a ouălor celor albe, despre cari ne amintesc legendele de mai sus, în *roși*.

De aceea vine apoi că și Români de pretutindene îndătinéză a face *ouă roși* numai de *Pasci* sau de *Invierea Domnului*.

Țilele menite de Români sau mai bine Țis de Românce pentru prepararea acestui soiŭ de ouă sunt cele din *Săptămâna patimilor*, începînd de Marți înainte, (3) cu deosebire însă *Joia-mare* (4), *Vinerea sacă* și *Sâmbăta Pascilor* (5).

(1) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. MiHuță: «*Ouăle roși* le fac spre aducerea aminte de Is. Chr., care și-a vĕrsat sângele seŭ pentru rĕscumpărarea năstră de la osînda păcatului»; — a celor din Bréza, sat în distr. Câmpulungului, com. de Nic. Prelici, stud. gimn.: «*Ouăle roși* se fac de aceea pentru că ele însemnăză sângele Domnului nostru Is. Chr., care a curs când a fost străpuns cu sulița în cōstă»; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Const. Ursachi: «Datina de a *roși* și a munci *ouă* să vie de la muncirea Domnului nostru Is. Chr. că, precum l-aŭ muncit Jidovii pre Is., așa aŭ luat și Creștinii datina de a face *ouă roși* spre aducere aminte de muncirea Domnului nostru Is. Chr.»

(2) Cred. Rom. din Udesci, dict. de Maria Boiculesei și com. de Darie Cosmiuc, stud. gimn.: «*Ouăle roși* se fac întru amintirea *Învierii* Domnului nostru Is. Chr. carele, când a eșit din mormînt, a eșit cu *steag roș* și cu *vestmînt roș*»; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «*Ouăle* se fac mai cu sémă de aceea *roși*, pentru că pre Is. Chr. cu *haină roșie* l-aŭ îngropat.»

(3) Com. de d-l V. Turtorean: «*Ouăle se pică* (pop. *chică* = picură = se fac pete sau pu (puncte) mari de céră) și se împietresc și boesc de regulă în *Săptămâna Patimilor*, cu deosebire *Joă*, *Vineri*, și *Sâmbătă*»; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «Femeile împiestresc *ouăle Marția* și *Miercurea* din *Săptămâna Patimilor*, iar *Joă* le fierb, Țicînd că dacă le fierb în acéstă Ți nu se strică de grabă. Altele însă le ferb și în alte Țile.»

(4) Dat. Rom. din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «*Ouăle roși* se fac în *Joia Pascilor* în óle nouè»; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Cas. Brébăn: «Acésta (colórea) se face mai ales *Joă* și *Vineri* în *Săptămâna patimilor*.»

(5) Dat. Rom. din Capul-Codrului, com. de Stef. Bodnarescul: «*Ouăle* se coloréză numai în vase nouè și anume: *Joă*, *Vineri* și *Sâmbătă* înainte de *Pasci*»; — a celor din Bășesci, com. de Vas. Lucan: «*Ouăle roși*

iară alegerea lor se pôte întâmplă cu vr'o câte-vă țile și mai nainte. Ba, unele Românce îndătinéză a le alege chiar și cu trei și jumătate de săptămâni mai nainte, și anume în țiuva de *Mieșul Păresei* (1) adecă pe la mijlocul Paresimilor și a le păstră apoî până în *Joia mare*.

Iar alegerea se face în următorul chip:

Se ieau tôte ouële cele de găină, căci *ouële cele roși* se fac mai ales numai din *ouë de găină* (2) și se cêrcă de au *bănuși* ori nu. Cele cu bănuși se păstréză pentru prăsilă, iară cele-lalte și anume cari sunt mai frumoșe, mai curate și mai tari, se întrebuintéză spre colorare.

Sunt însă uniî cari întrebuintéză spre acest scop nu numai ouë de găină, ci și de *pichere* (3), precum și *ouë părăsite* sau *părăsituri* de gâscă și de *curcă*. (4)

se fac *Sâmbătă* înainte de Pasci»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «Cele mai multe femeî fac ouële roși Vineri înainte de Pasci, iar *Sâmbătă* le fac pôte de aceea că n'au avut Vineri timp, însă această nu-î iertat. Ele se fac *Vinerea*, de ôre-ce se țice că Christos Vineri a vêrsat sângele seû pe cruce»; — a celor din Sf. Onufreiû, com. de Const. Ursachi: «Ouële se coloréză *Joî* și *Vineri* înainte de Pasci, și anume într'un vas noû de lut»; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Ouële se fac roși Vineri și *Sâmbătă* înainte de Pasci»; — a celor din *Banat*, com. Secașiû, lângă Oravița, com. în 10 Maiû 1886, de d-l Valentin Dioniu, învêțator: «După datina veche ouële se roșesc în *Vinerea Patimilor*.»

(1) El. Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în țiar. cit. No. 17: «In țiuva de *Mieșu-Păreșii*, în post, femeile numêră ouële pentru Pasci, începênd cu cuvîntul *o mie* în loc de *unul*. Din această țî încep încetul *a scrie ouële* ce sunt destinate a fi *muncite*; aceste ouë, deși scrise în mai multe colorî, rêmân albe sau altă colóre delicată.»

(2) Datina tuturor Românilor din Bucovina.

(3) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Ouële, cari se împiestresc, sunt numai de găină și fôrte puține și de *pichere*»; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Ouële pot să fie de găină, de *pichere* și de rață».

(4) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiû: «Ouële cari *se roșesc*, sunt de găină, de pichere, de rață, și o sêmă fac și de gâscă»; — a celor din Brăesci, com. de I. Pohôtă: «Nu numai copiii, ci și cei bătrâni obicinuesc a alege ouële cele mai tari, și de aceea caută ei *părăsituri* (sing. *părăsitură*), adecă *ouë părăsite* de gâscă și de curcă, precum și ouë de pichere»; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Afară de ouë de găină, se mai roșesc încă și ouë de pichere, în scurt de tot felul de galițe»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță:

În legendele de mai sus, precum și în vorba de toate ȕilele, se face amintire numai de *ouă roșii*.

Românii însă întrebuintăză de Pasci nu numai *ouă roșii*, ci și de diferite alte culori. Prin urmare și colorile, în cari se colorăză ele, sunt de mai multe feluri, și anume: *galbine*, *roșii*, *verđi*, *albastre* și *negre*. Iar terminii tehnici pentru fie-care din aceste cinci culori saă văpsele sunt:

Gălbínělă, *gălbănare*, *gălbínělă* pl. *gălbănări*, *gălbinele*, și *gălbinețe*. Iar termenul cel mai usistat e pl. *gălbinele*.

Roșală, și *roșafă*, pl. *roșele*, *rușele* și *roșețe*. Iar termenul cel mai usistat e pl. *roșele*.

Albăstrélă pl. *albăstrele*.

Verdětă pl. *verdețe* și *verdèle*.

Negrélă și *negrétă* pl. *negrele* și *negrețe* saă *negrețuri*. (1)

Tóte colorile acestea se prepară, după cum vom vedé mai la vale, numai în vase nouă și anume din causă că ouăle, ce se colorăză într'insele, să nu se păteze, ci să iasă cât se póte de curaté. Dar nu numai atâta, ci pentru fie-care colóre se cere un vas deosebit. (2)

Gălbinelele se fac din următórele plante și anume: din

«Ouăle, cari se roșesc, sunt de găină, de rață, de găscă și de pichere»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi: «Ouăle, cari se roșesc sunt nu numai de găină, ci și de rață și de pichere»; — a celor din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean: «Se colorăză și se împiestresc ouă de găină, mai rar de rață, și fórte rar și de *picheră*»; — a celor din *Banat*, com. Secașiú, com. de d-l Val. Dioniu: «Ouăle de roșit pot fi de găină, găscă, rață și *găină de mare*.»

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi: «Colorile în deosebii, în cari se colorăză ouăle, se numesc *gălbínări* saă *gălbinele*, *roșétă*, *verdětă* și *negrétă*»; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Sunt *gălbinele*, *roșele* și *negrele*»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Colorile, în cari se colorăză ouăle, se numesc *văpsele*, în deosebii însă se numesc ele: *gălbinele*, *roșétă* și *verdětă*»; — a celor din *Banat*, com. Secașiú, com. de d-l Val. Dioniu: «Colorile cu cari se colorăză ouăle se numesc *rușele*, fie apoi și *galbine*.»

(2) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean: «Ólele să fie nouă, și pentru fie-care colóre altă ólá»; — a celor din Broscăuțul-vechiú, dict. de Ilinca Bahriu: «Tóte colorile se fac în óle nouă»; — a celor din *Banat*, com. Secașiú, com. de d-l Val. Dioniu: «Pentru fie-care colóre se întrebuintăză de regulă un alt vas».

scórță saă frunză de *pădureț acru*, (1) lat. *Pyrus sylvestris*, o specie de măr sălbatic, ale cărui *pădurețe* aă o colóre roșie și sunt fôrte acre; *Laptele cânelui*, (2) lat. *Euphorbia Cyparissias*; *Răchitică*, (3) lat. *Salix purpurea*; *Drobiță*, (4) lat. *Genista tinctoria*; *cójă de cępă*; (5) *Loză*, lat. *Salix vitelina*, un fel de răchită de luncă (6), și, în

(1) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macovei: «Ouële se fac mai întâiu *galbene*, adecă se ferbe *cójă de pădureț* și în zéma acestei côrje se fac galbene, iar după aceea se bagă în *băcan* și se fac *roșii*»; — a celor din Cupca, dict de Cas. Țuguiu: «Ouële se fac *galbene* în *frunză de pădureț* și *pétră acră*»; — a celor din Pătrăuț de lângă Sucéva, com. de d-l Vas. Turtorean: «Gălbinelele se fac din *scórță de pădureț*, care se fierbe în apă, turnându-se și puțină *pétră* într'însa»; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «Din *scórță de pădureț*, amestecată cu *pétră acră* se fac ouële *galbene*»; — a celor din Bălăcena, com. de Const. Ureche: «*galbăn* se face din *scórță de pădureț* și *pétră acră*»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu; — a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Ilinca Bahriu, și com. de George Palamarcu, stud. gimn.; — a celor din Frătăuțul-noă, com. de Iul. Sidor: «*Gălbinelele* se fac din *frunză de pădureț* și din *Laptele cânelui*.»

(2) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébăn: «Ouële se fac *galbine* în *Laptele cânelui* saă în *cójă de pădureț*, unde se mai pune și *pétră acră*, și așa galbine le pun apoi în *roșată*»; — tot de acolo, com. de Const. Ursachi: «*Gălbinelele* se fac din următorele plante: *Laptele cânelui*, *Drobiță* și *cójă de pădureț*, și anume: se ferbe una din plantele acestea, se pune în năuntru și *pétră acră* ca gălbinelele să se *împestrască* și apoi se pun ouële într'însese»; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «Colórea cea *galbănă* — căci ouële se fac mai întâiu galbene — se face din *Laptele cânelui*, din crenguțe de măr și de *pěr* sălbatic și din *zer de vacă*»; — a celor din *Banat*, com. Secașiu, com. de Val. Dioniu: «*Laptele cânelui* saă *Ariul*, din care se face colórea *galbănă*, se află pe câmp în abundență.»

(3) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Ouële se pun Vineri séra într'o ólă nouă cu *gălbinele*. Iar *gălbinelele* se fac din *răchitică* și din *pétră acră*.»

(4) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu: «*Gălbinelele* se fac din *Laptele cânelui*, din *Drobiță*, rostită almintrelea și *drobgiță* și *drobghiță*, și din *cója de mlădițe de pădureț*.»

(5) Dat. Rom. din Pătrăuțul de lângă Sucéva, com. de Victor Morariu, stud. gimn.: «Colórea *galbănă* se face din *pădurețe* și din *cóje de cępă*.»

(6) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «Ouële *galbine* se fac mai ales din *frunză* și *scórță de loză*, mai departe din *scórță de pădureț* saă *măr acru*.»

fine, din *Româniță* lat. *Matricaria Chamomilla* și din *Țița vacii*. (1)

Gălbinelele din *scórță* sau *cójă de pădureț* se fac în următorul mod: Se pune *cójă* de *pădureț* într'o *ólă* nouă cu apă curată la foc ca să *fərbă* bine până ce iese *tótă zéma* dintr'însa. După ce a fiert de ajuns, se scurge *zéma* în altă *ólă*, asemenea nouă, se pune *pétră acrá* sfărmată într'însa și apoi se mai lasă un restimp ca să *fərbă*. Se ia apoi *óla* cu *zéma* acésta de la foc, se pune de o parte pe *vatrá* ca să se *récórescă* puțin și pe urmă se pun ouële cele albe într'însa, Se caută însă ca *zéma* să nu fie nici prea ferbinte, ca să nu se *topéscă* *céra* de pe ouële cele împietrite, nici prea rece. căci în cazul acesta *gălbinelele* nu s'ar prinde de oué. După ce s'aũ pus ouële, se lasă în *ólă* până ce s'aũ prins *gălbinelele* de *dînsele*, și apoi se scot afară *galbene*. Ouële *galbene* se pun apoi în *roșele* și se fac *roși*, iar din *roșu* se fac *negre*, căci numai așa se prinde culórea cea *négră* de ou. (2)

Tot cam așa se fac *Gălbinelele* din *scórță de pădureț acru* sau din *lozá* și în alte părți. Se taie adecă unul sau și mai multe ramuri tinere de *pădureț* sau de *lozá*, se jupesce *scórța* de pe *dînsele* și se pune într'o *ólă* nouă umplută cu apă curată la foc ca să *fərbă*. După ce a fiert de ajuns, adecă până ce s'a scurs *tótă* puterea dintr'însa și apa s'a făcut *galbănă*, se ia *óla* de la foc, se scurge *zéma* dintr'însa în altă *ólă*, asemenea nouă, și în *zéma* acésta se pune *pétră acrá* și așa se lasă apoi până ce *pétra acrá* se topesce iar *zéma* se *récóresce* atâta până ce devine ce-vă mai caldă decât apa cea de vară. (3)

(1) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Octavian Seretean, stud. gimn.: «Femeile împietresc ouële cu felurite culori, pre cari le fac ele din *Româniță*, *Țița vacii* și din *cójă de măr acru*.»

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariu; — a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Il. Bahriu și com. de G. Palamarcuic.

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță; — a celor din Pătrăuț p. S., com. de d-l V. Turturean: «*Gălbinelele* se fac din *scórță de pădureț*, care se ferbe în apă turnându-se și puțină apă într'însa. Voind a îngalbeni ouële, se scóte *scórța*, iară *gălbinelele* se lasă până se mai răcesc și apoi se pun ouële în năuntru, pentru că altmintrelea s'ar topi *céra* de pe *dînsele*;» — a celor din Broscăuț, com. de Nistor Costaș, stud. gimn.

Procedura din urmă, adecă punerea petrei acre, se numesce *a împietri gălbinelele*.

Unele femeî însă *împietresc gălbinelele* nu numai cu pētră acră, ci tot-de-odată și cu *zer* sau cu *zară* din lapte de vacă (1)

După ce *s'aũ împietrit* acuma *gălbinelele*, se pun într'însele ouēle cele albe, căci tôte ouēle fără deosebire, se fac mai întâiũ din albe galbene, (2) și se lasă apoi într'însele ca la o oră, altă dată chiar o oră și jumătate, și după aceea se scot afară, se lasă să se usuce bine, carî după ce s'aũ uscat se pun orî în *roșele*, orî în *negrele*, adecă în care colóre voesc mai departe săle coloreze (3).

Și ouēlele de aceea se fac mai întâiũ din albe galbene, pentru că în casul acesta tôte cele-lalte colorî se prind mai bine de dînsele. (4)

Cele mai răspândite și mai usitate *gălbinele* la acéstă o-

(1) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiũ: «O sēmă de femeî le împietresc cu *zară*»;—a celor din Zaharescî, com. de Ars. Băișan: «Ouēle se împietresc cu *zer*»;—a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu: «Se mai face galbăn cu cōjă și mlădiță de pădureț și cu *zer acru de vacă*, care încă se fierbe și se pune iarăși pētră acră»;—a celor din Pătrăuț, com. de Victor Morariu: «Ca să iēsă ouēle fără pete, curate, *se împietresc*, se pune adecă în *zer prōspēt* pētră acră și se lasă până se topesce pētra acră. Apoi se pun ouēle în el, și stând ca la vr'o douē ore, se curăță de orî-ce pată»;—a celor din Bosancî, com. de Sim. Șutu: «Colórea cea galbană se face din crenguțe de mēr, de pēr, din Laptele cânelui, și din *zer de vacă*, carî tôte se ferb într'o ólă nouă.»

(2) Dat. Rom. din Pătrăuț p. S., com. de d-l V. Turturean: «Ouēle se fac mai întâiũ galbene din albe»,—a celor din Bosancî, com. de Sim. Șutu: «Ouēle se fac mai întâiũ galbene»;—a celor din Horodnicul-de-jos, distr. Rădăuțului, com. de St. Turturean, stud. gimn.: «Ouēle le fac mai întâiũ galbene, apoi le picură cu cēră și pe urmă le pun în *roșăță*. Scoțându-le din *roșăță*, iarăși le picură și apoi le pun în *negrețe*, și după ce le scot din *negrețe* le ferb. Ast-fel capētă ouēle colorî felurite.»

(3) Dat. Rom. din Ilișescî, com. de G. Mihuță;—a celor din Brăescî, com. de I. Pohóț: «Colórea ouēlor se începe Vinerî în Sēptēmăna Patimilor și anume Vinerî diminēță se pune într'o ólă nouă cōjă de pădureț forte acru cu *pētră acră* sau cu *zer* și așa *se împietresc* ele. După împietrire se scot, se lasă să se usuce, și apoi se pun în altă ólă, iarăși nouă, în care se află *băcan roșu* sau *negru*, după cum voesc să le coloreze, și ce-vă colóre roșie. In acest mod se coloréză ouēle de Pasci.»

(4) Com de G. Mihuță.

casiune sunt, după cum rezultă din notițele subliniare de mai sus, acelea ce se fac din *scórța de pădureț acru*. Și asta din cauză că pădurețul se póte orí și când și mai în fie-care grădină află. Din contră însă tóte cele-lalte plante, afară dóră de *Laptele câneluî*, trebuie să se adune în decursul verii, *când sunt* în flóre, și să se păstreze apoi peste an.

Însă nu fie-care femee e în stare s'ó facă acésta, mai ales că culegerea și păstrarea tuturor plantelor acestora trebuie să se facă cu mare precauțiune ca să nu se păteze, pentru că în casul acesta, colórea ce iese dintr'însele, nu e curată.

Din *Laptele câneluî* se fac *gălbinelele* ast-fel: Se strînge *Laptele câneluî* așa verde, cum se află pe câmp, și se pune într'o ólá nouă cu apă curată la foc să fêrbă. După ce a fiert de ajuns, se pune *pêtră acră* în lăuntru, apoi se iea de-o parte de la foc și se lasă până ce rămâne numai abia cald, și abia atunci se pun ouële, mai ales cele *închistrite*, ca să nu se topescă céra de pe dînsele. (1)

Româncele din *Banat*, aducênd *Laptele câneluî* saũ *Ariul*, după cum îl mai numesc ele, din pădure saũ de pe șes, îl pun Joí séra spre Vinerea Patimilor să fêrbă în apă de riũ, până când se face móle. După aceea strecură *ariul*, remânênd numai colórea galbenă. Pun apoi *pêtră acră* în căldarea saũ óla, în care s'a fiert ariul și o lasă apoi acolo la foc, până ce se topesce în apă. Acésta servece spre *împietrirea* ouëlor. Acest vas servece apoi și la colorire, dacă nu le mai trebuiece apă de împietrit. Ouële înainte de împietrire se spală într'o trocuță cu apă rece ca să fie frumoșe. Ast-fel spélate se pun apoi în *împietrelî*, de unde se scot afară și se așeză în vasul cu colorile, aci apoi se ferb și se coloréză. Femeea, care doresce să aibă ouë frumoșe, le bagă în *ariu*, și după aceea în *lemnus*. (2)

Tot cam în acest chip se fac *gălbinelele* și cu *Drobiță*, precum și cu tóte celelalte plante, cari s'aũ amintit mai sus, cu acea deosebire numai, după cum am mai spus, că cele-lalte

(1) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnareșcul.

(2) Dat. Rom. din Secașiũ, com. de d-l Val. Dioniu.

plante se adună de cu vară și se păstrează peste érnă până în Săptemâna Patimelor. (1)

Roșelele sau *roșetele* se fac din: *sovîrv* (2), lat. *Origanum vulgare*; scórtă de *arin roșu* (3), lat. *Alnus glutinosa*; *scorțiță roșă* sau *scorțișóră*, numită în Banat: *lemnus* (4), adecă surcele de lemn de Brasilia, care se cumpără din târg de pe la dughene; *băcan roșu*, (5) și din *Pojarniță*, lat. *Hypericum perforatum*, despre care se crede că e stropită cu sângele Domnului nostru Is. Chr., și de aceea zéma ei e roșie. (6)

Fie care dintre plantele acestea se ferbe într'o ólá nouă, în care, pe lângă apă curată, se pune și puțină pétră acrá. (7)

Iar după ce în chipul acesta s'aú făcut *roșetele*, se pun într'insele ouële cele galbene și se fac *roși*. Ouële albe însă nici odată nu se pun în *roșete*. (8)

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maranda Nimegean, com. de Pavel Nimegean, stud. gimn.: «*Drobița* se strînge de cu vară și se usucă peste érnă. La Pasci se ferbe și în zéma ei se pune *pétră acrá* și apoi se pun ouële și se fac *galbene*.»

(2) Dat. Rom. din Bălăcéna, dict. de Ana Ureche, com. de Const. Ureche: «*Roșu* se face cu *sovîrv* și cu *arin*»;—a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «La coloritul ouëlor roși se întrebuintează *sovîrv* și *scórtă de păduref*.»

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «Colórea roșie sau *roșetele* se fac din *scórtă de arin roșu*.»

(4) Dat. Rom. din Seceștiu, com. de d-l Valent. Dioniu: «*Lemnușul* se procură de la negușitorie. El se ferbe până ce iese *roșéla* din el, și își póte rămâne și nestrecurat.»

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț p. S., com. de V. Morariu: «*Roșelele* se fac din *băcan*, un fel de lemn mărunț, care se ferbe în apă»;—a celor din Horodnicul-de-sus, com. de Ștef. Turtorean: «*Roșata* se face din *băcan* și *scorțiță roșă*»;—a celor din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul: «*Roșelele* se fac cu așa numitul *băcan*, nisece surcele roșii, cari se ferb în ólá nouă și în care iarăși se pune *pétră acrá*»;—a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Colorile, cu cari se roșesc ouële, se fac din *băcan*»;—a celor din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi: «Colorile, cu cari se roșesc ouële, se fac din *scorțișóră* și *băcan*»;—a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariú: «*Roșul* se face din *băcan*. Când se pun ouële în roșu, nu se pune *băcanul* tot de-o-dată, ci se pune pe rînd, și se dá séma ca ouële să nu se facă prea întunecate.»

(6) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță.

(7) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

(8) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn: «Spre a roși

Se mai fac însă *roșelele* și în următorul chip :

Se ia peste o mână de *frunză de pădureț* și două mâni de *frunză de sovîrv* și se pun într'o putinică, în care se tórână zémă de *scórță de pădureț*, și așa se lasă să stea apoi trei zile. După trei zile se tórână frunza și zama din putinică într'o covățică și se frécă bine la un loc. Făcându-se acésta se ieaú ouële cele galbene și se pun într'o ólá cu apă caldă, în care se tórână tot-odată și o lecuță din amestecătura sus numită, adecă din frunza de *pădureț* și *sovîrv*, și așa se lasă apoi ouële să férbă, și ast-fel se fac *roșiî*. (1)

Din *roșiî* se pot face *negre*, și anume luându-se, după ce s'aú scos din *roșele* și s'aú uscat, și punându-se în *negrele*. (2)

Negrelele saú *negrețele* se fac: din *scórță de arin negru*, (3) lat. *Alnus glutinosa*; *cójă de nuc*, (4) și din *surcele* saú *surceluțe* pentru negru, cari asemenea se ferb în apă și se împetresc cu pétra acrá (5)

În *negrele* se pun numai atunci când voesc să le coloreze mai departe, iar de nu, se ferb și, scoțându-le, se sterg de céră cu un petic.

ouële se ferbe într'o ólá nouă *băcan*, și dintru acesta se face *roșafa*. Înainte însă de-a se pune în *roșafă* și a se *roși*, se fac *galbene*. Nici când însă albe nu se pun de-o-dată în roș.

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maranda Nimegean, com. de P. Nimegean.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean: «*Ouële roșiî* se fac din cele *galbene*, iar din *roșiî* se pot face *negre*, și anume luându-se din *roșele* și punându-se în *negrele*.»

(3) Dat. Rom. din Ilișesci: «*Negrețile* saú *negrețurile* se fac din *arin negru*.»

(4) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariu: «Colórea négră se face din *cójă de nuc*.»

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean;—a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn: «*Negru* se face în *negreță*, iară *negreța* se face ferbându-se cu apă *surceluțe*, adecă nisce *surcele* de un fel de lemn negru»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariú: «*Negrul* se face în *scorțiță négră* saú *surceluțe negre*»; — El Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în țiar. cit., p. 154: «*Negru* se face cu *lemn negru* strujit mărunțel și fiert bine. De pe boiaua cea roșie poți să-l puí (oul) în negru că iese mai frumos. *Lilă* se face tot cu *băcan negru*, numai îl scoți repede.»

Ouële negre se fac numai din cele *roșii*. (1)

Verdelele sau *verdețele* se fac: din *Dediță* (2), lat. Anemone pulsatilla; sëmîntă și sîmburî de *Flórea* sau *Sórea sórelui* (3), lat. Helianthus annuus; *Brîndușă*, lat. Crocus vernus; *Ruja négră* (4), lat. Paeonia officinalis Grec. și din *urzicî*. (5)

Dedița, care pe la Pasci e de regulă înflorită, se strînge de pe câmp și se pune așa verde, cum este, într'o ólă nouă cu apă curată la foc să férbă. Tot odată se pune într'însa și pétră acră, și pe urmă se pun ouële și se fac *verđi*. (6)

Sëmîntă de *Flórea* sau *Sórea sórelui* se frécă cu un macahon într'un macortet în apă caldă și se pun ouële în năuntru. (7)

Româncele din *Moldova*, dacă voesc să aibă *ouë verđi*, móe *Sórea Sórelui* cu borș din puțină. (8)

Unele femeî îndătinéză, când voesc să facă mai multe felurî de *ouë verđi*, a ferbe sëmîntă de *Sórea sórelui* într'o ólă cu *gălbenele* la un loc. (9)

Sîmburî de Flórea sórelui se móe în apă caldă și în apa acésta se pune apoi pétră acră. După ce s'a desfăcut pétra

(1) Com. de d-l Vas. Turturean.

(2) Dat. Rom. din Bălăcéna, dict. de Ana Ureche, com. de Const. Ureche;— a celor din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Tereblecea, dict. de Mar. Nimigean, com. de P. Nimigean: «*Flórea de Dediță* se ferbe, se pune în zéma ei pétră acră și în lăuntru se fac ouële verđi.»

(3) Com. de d-l Vas. Turturean și Șt. Bodnarescul.

(4) Dat. Rom. din Pătrăuț p. S., com. de Vict. Morariu;—a celor din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul: «Colorile, cu cari se coloréză ouële în diferite felurî, se fac mai cu sémă din următóarele plante: *brîndușă*, *ruja négră* și *sovîrv*; însă acuma se întrebuintéză spre scopul acesta colorî cumpërate din târg.»

(5) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, sat în distr. Suceviî, com. de Lazăr Flociuc, stud. gimn.: «Colorile cu cari se coloréză ouële se fac, și anume cele *galbine* din *Lăptiugă* și din *Ochiul bouluî*; cele *roșii*: din *Pojarniță* și *băcan roșu*; cele *albastre*: din *Dediță*; iară cele *verđi* din *urzicî*.»

(6) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean.

(7) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean;—a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «*Verde* se face din sëmîntă de *Flórea sórelui* fértă în apă cu calacan și cu pétră acră.»

(8) El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în țiar. cit., p. 154.

(9) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

acră se pun ouăle galbene sau albe, mai ales însă galbene, și se fac *verđi*. Mai frumoase se fac însă acelea ce au fost mai nainte galbene. (1)

Albăstrelele se fac diu *Dediță* (2); *Flórea sórelui* (3); din *sămînță de Flórea sórelui* (4); și din aceleași surcele din cari se fac și *negrelele*, cu acea deosebire numai că tóte plantele acestea la prepararea colórei albastre se ferb, în loc de apă curată, cu *borș acru*, în care se pune pétră acră și *pétră vînătă*. (5)

Cea mai frumoasă colóre albastră însă se produce din *sămînță de Flórea sórelui* fiértă la un loc cu borș și pétră acră. (6)

Româncele din *Moldova* móe *Sórea sórelui* cu apă caldă și, punându-se ouăle în acéstă apă, se fac *albastre*, pe urmă le pun în florí și ies *pembè* orí *trandafirii* frumoase, sau *albastre-deschise*, dacă ouăle numai se móe și îndată se scot din *Sórea Sórelui*; iar de vreaú să fie mai închise le lasă mai mult. (7)

Ouăle *albastre* se fac de regulă din cele *albe*. (8)

Acestea sunt tóte colorile, cari le prepară Româncele și cu deosebire cele din *Bucovina*, pentru colorarea ouălor de Pasci.

Intr'însele se fac ouăle *galbene*, *roși*, *negre*, *albastre* și *verđi*. (9)

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Mar. Nimegean, com. de P. Nimegean.

(2) Dat. Rom. din Bosancă, com. de Sim. Șutu.

(3) El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în țiar. cit., p. 151 și 154.

(4) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul; — a celor din Bosancă, com. de Sim. Șutu.

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán.

(6) După spusa Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

(7) El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în țiar. cit., p. 151. și 154.

(8) Com. de d-l Vas. Turturean.

(9) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán: «Pe lângă *roși*, se mai coloréză ouăle încă și *galben*, *negru*, *verde* și *albastru*; — a celor din Zaharescă, com. de Ars. Băițan: «Ouăle se fac nu numai *roși*, ci și *negre*, *albastre*, *verđi* și *împiestrite*; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripeariú: «Colorile ouălor roși sunt: *galbene*, *roși*, *negre*,

Iar termenii tehnicii poporali pentru colorarea lor sunt și anume pentru producerea colórei galbene: *a îngălbeni* și *a împietri*; pentru producerea colórei roșii: *a roși*; a celei negre: *a negri*; a celei albastre: *a albăstri*; și a celei verđi: *a înverđi*. (1)

Iar oul cel dintâiu, care se coloréză pentru probă, ca să vadă cum va eși colórea: bine sau rău, se numește în Banat «*Cércă*».

Acest ou, numit «*Cércă*», se împarte în ȃiua de Pasci diminéța între pruncii de casă în succesiunea următoare: se aduce o glie de pămînt verde în casă, în jurul căreia se întorc copiii și mîncă oul, însă fără de a ȃice ce-vă.

După acésta găócea oului «*Cércă*» se pune pe grindă, în el aluat din făină de grău, care e bună de noroc peste an. Iar glia, folosită dejă, se aruncă afară. (2)

Dintru început se ȃice că toți Creștiniî făceaú numai *oué roși*. De aceea Româniî și astăȃi fac și *astăptă* sfintele Pasci mai mult cu de aceste oué, și tot de aicea vine apoi și datina de a se vorbi în vorba de tóte ȃilele numai despre *oué roși*.

Datina de a se face de Pasci oué *albastre, verđi și negre*, pe lângă cele roși, a aflat loc cu mult mai târȃiu, spre plăcerea ómenilor și mai ales spre bucuria copiilor. De aicea apoi și datina de a se vorbi despre aceste oué numai atunci când se fac.

Unii ȃic că *ouéle negre* însemnézá chinul și durerea ce a suferit-o Domnul nostru Is. Chr., când a fost restignit pe cruce. (3)

Pe lângă aceste cincî feluri de oué, numite în cele mai

---

verđi și albastre; — a celor din Capul-Codrului, com. de Ștef. Bodnareșcul: «Ouéle se coloréză nu numai *roșu*, ci și *gălbuiú, negru, verde și albastru*.»

(1) Com. de G. Mihuță și Const. Ursachi: «Pentru cuv. *a colorà* se întrebuițéză terminii *a îngălbeni*, *a roși*, *a înverđi*, *a înegri* și *a înalbăstri*; — a celor din Banat, com. Secașiu, com. de Val. Dioniu: «Pe la noi termenul *a roși* e termen generic, pe care îl înlocuiesc câte odată și cu *a fărbi* sau *a farbà*, luat de la Nemți.»

(2) Dat. Rom. din Secașiu, com. de d-l Val. Dioniu.

(3) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță.

multe părți din Bucovina *merișore*, fiind-că aū numai o singură colóre, față saū flóre, cele mai multe Românce mai fac încă și alte două feluri de ouă, și anume *împiestrite*, numite altmintrelea și *scrise*, *picate* și *încondeiate*, și în urmă *muncite*. (1)

Cele mai răspândite și mai usitate *împiestrituri* saū *închestrături*, adecă desenuri, cari le fac Româncele din Bucovina, afară de *pui* saū *picăturile* și afară de *brâul*, care se trage împrejurul și de-a lungul saū de-a curmezișul oului, (2) sunt următoarele:

<i>Crucea Pascilor</i> saū <i>crucea pascii</i> , în forma crucii de la pasci;	<i>Suveica</i> ;	<i>Frunza nucului</i> ;
<i>Crucea naturii</i> ;	<i>Suveicuța</i> ;	<i>Frunza bradului</i> ;
<i>Crucea românească</i> , în forma unei cruci simple;	<i>Óla în peteică</i> ;	<i>Flórea garofei</i> ;
<i>Crucea rusescă</i> , în forma crucii, însă la fie-care capăt încă câte o formă de cruce;	<i>Furca de tors</i> ;	<i>Ghiocelul</i> , ce-l pórtă fe-tele la gât;
<i>Pascile</i> saū <i>pasea</i> , în formă de <i>pască</i> ;	<i>Furca de lucrat</i> ;	<i>Sîmburii de nucă</i> ;
<i>Ouële roși</i> ;	<i>Grebla</i> ;	<i>Măgheranul</i> ;
<i>Brâul popii</i> ;	<i>Hârlețul</i> ;	<i>Pomușorul</i> ;
<i>Desagii popii</i> ;	<i>Scara</i> ;	<i>Grául câmpului</i> ;
<i>Urzitóra</i> ;	<i>Scăruta</i> ;	<i>Trandafirășul</i> ;
<i>Virtelnița</i> , îndouă feluri: cu róta și colac;	<i>Bolobocul cercuit</i> ;	<i>Fluturul</i> ;
<i>Virtelnicióra</i> ;	<i>Róta carului</i> ;	<i>Porumbașul</i> ;
	<i>Máneca sucită</i> ;	<i>Albina</i> ;
	<i>Flórea Pascilor</i> ;	<i>Pescele</i> ;
	<i>Cioboșica cucului</i> ;	<i>Costițele</i> ;
	<i>Brăduțul</i> ;	<i>Berbecele</i> ;
	<i>Frunza stejarului</i> ;	<i>Cornul berbecelui</i> ;
	<i>Cercelul Dómnei</i> ;	<i>Córnele berbecuțului</i> ;
	<i>Ruja</i> ;	<i>Unghia caprei</i> ;
	<i>Lintea</i> ;	<i>Cornul țapului</i> ;
	<i>Garófa</i> ;	

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Ouële împiestrite* se numesc *ouă scrise*, iar cele neîmpiestrite *merișore*»; — a celor din Pătrăuț, com. de Vict. Morariu: «*Ouële sunt scrise* (închestríte) saū *netede*, adecă fără nici un desemn. Cele din urmă se numesc *merișore*»; — El. Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în *Românul literar*, Bucuresci 1891, No. 17: «*Ouële se fac de trei feluri: merișore, împiestrite și muncite*. . . După felul colorării se împărțesc ouële roși în: *merișore, ouă împiestrite saū ouă picate și în muncite*»; — Petru Boeriu, *Din obiceiurile de la Pasci ale Românilor din comuna Grid*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LIX. Brașov 1896, No. 68.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

Córneie țapuluï;
Urechile ępureluï;
Cręsta cocoșuluï;
Laba găiniï;
Laba bróșeï;
Racul;
Laba raculuï;
Piciorul raculuï;
Códa raculuï;
Córnele cerbuluï;

Laba cărtițuï;
Laba gáșeï;
Paingănul;
Bălțatul;
Aripióra;
Cârligul saũ cața cioba-
nuluï;
Inelul ciobanuluï;
Fluerul ciobanuluï;

Cărja ciobanuluï;
Stęua ciobanuluï;
Fierul pluguluï;
Pălăria;
Pălăria némțuluï;
Scorțariu romănesc;
Scorțariu ungures;
Rătăcitul saũ cel ră-
tăcit. (1)

Patru-deci de clină saũ clinișóre. Acestea se fac fórte rar. Oul se împiestresce fórte măestru în 40 de *clinișóre*, cari capetă colóre diferită și fac oul fórte frumos. (2)

Ola legată este o *împiestritură*, ale cărei capete se aduc (prind) tóte la olaltă, și-și are numirea de la *peteica* saũ *piceica*, în care se pune o ólă când se duce într'insa mâncare în țarină. (3)

Calea rătăcită saũ *calea rătăciților*. Acęsta se deduce de la o femeie, care, fiind sěrmană, s'ar fi dus în pădure șă-și aducă vr'o câte-vă lemne de foc. Ea să fi intrat în pădure și, rătăcindu-se prin acęsta, nu se putu întórce mai mult înapoi, neaflând nici un drum pe unde să iésă. Acest fel de împiestritură e cel mai frumos dintre tóte. (4)

Acestea sunt tóte *împiestriturile*, câte mi le-am putut eũ până acum însemná.

E însă de prespus că trebuie să existe cu mult mai multe de cât atâtea, de óre-ce acestea sunt adunate numai din 14 sate, și acelea numai din Bucovina.

Câte deci nu vor mai fi existând în cele-lalte sate Romănesci din Bucovina, precum și în cele-lalte țeri locuite de Români?

(1) Tóte desenurile acestea s'aũ adunat din următóarele comune din *Bucovina*: Tereblecea; Broșcăuțul-vechiu; Boian; Pătrăuț pe Sucéva; Zaharesci; Bălăcena; Sf. Onufreiũ; Crasna; Sânt-Ilie; Brăesci; Capul Codruluï; Ilișesci; Căndreni; și Sucéva.

(2) Com. de Viet. Morariũ.

(3) Com. de G. Mihuța.

(4) Com. de I. Pohóțá; — veđi și *Gazeta săténuluï*, an. XV, R.-Sărat, 1898—99, p. 90.

Unele din *împiestriturile* acestea, cari își aŭ numirile lor, după cum e foarte lesne de cunoscut, de la desenul făcut pe ouă, sunt mai răspândite și mai des usitate, iar altele mai puțin.

Cele mai răspândite și mai usitate, cari le întâlnim mai în fie-care sat, sunt:

Crucea pascii;
Calea rătăcită;
Frunza stejarului;
Frunza bradului;
Cârligul ciobanului;
Óla legată în peteică, și
Patru-deci de clinişóre.

Iar cea mai cu măestrie lucrată și tot-odată și cea mai frumoasă e *calea rătăcită* și *patru-deci de clinişóre*.

Ouële *împiestrite* sau *scrise* se fac de aceea ca să fie mai frumoșe și ca să însemneze pe dînsele nu numai lucrurile cele ce le sunt mai cunoscute, ci tot-odată și cele ce le plac mai tare. (1)

Cel mai răspândit termin tehnic poporal pentru producerea acestui fel de ouă e *a împiestri* sau *a închiestri* și *închistri*, iar mai puțin întrebuițat e *a serie* și *a pică*, în Transilvania: *a încondiă*; acțiunea: *împiestrire*, *închiestrire*; rezultatul acțiunii: *împiestritură* și *închiestritură*; iar instrumentele cu cari se împiestresc sunt: *chișița* sau *bijara*; (2) *matuful* (3) sau *motocul* (4) și *felesteul*. (5)

Chișița, numită în unele părți și *teișiță* (6) *peișiță* (7) și

(1) Com. de G. Mihuță.

(2) Com. de G. Mihuță.

(3) Dat. Rom. din Pătrăuș, com. de Vic. Morariu: «Ouële se scriu cu cêră topită, se fac adecă *flori* și felurite alte figurî, sau se *picură* cu cêră cu ajutorul unui *matuf* de buci.»

(4) Dat. Rom. din Crasna, com. de Vasile Iliuș. stud. gimn.

(5) Dat. Rom. de Pătrăuș, com. de d-l Vas. Turturean.

(6) Dat. Rom. din Băeșeci, com. de Vas. Lucan: «Bețișorul, cu care se *împiestresc* ouële, se numesce *teișiță*»; — a celor din Crasna, com. de Vas. Iliuș: «Unélta cu care se împiestresc ouële se numesce *teișiță*. Ea este făcută din bléh, și mai ales de acela care se întrebuițeză la capacul lulelei.»

(7) Com. de G. Mihuță.

pișiță, (1) e un bețișor subțire, rotund și lung ca de un lat de mână, care e la un capăt bortit de-a curmezișul cu sula sau cu un droțișor. În borticica acésta e băgată și întărită o țevișoră de alamă ca de un lat de deget de lungă, făcută de regulă dintr'un capac de lulea, fiind-că capacurile de la lulele (pipe) sunt foarte subțiri și ca atari foarte lesne de îndoit.

Tinichéua de alamă, din care se face țevișóra, se taie în formă de patrunghiū, se învîrtesce în jurul unui ac subțirel, și apoi se bate bine cu un ciocănaș anume ca să fie cât se poate de simetrică și borticica țevișórei nu prea largă.

După ce în chipul acesta s'a făcut țevișóra și s'a întărit în bețișor, se bagă în lăuntrul ei un pěr de porc, care se prinde și se légă bine cu spăgmă sau cu alt-fel de ață de mănunchiul chișeții, anume ca să nu se misce din loc nici să nu iésă afară. (2)

Felesteul sau *motocul* e un simplu bețișor subțire și rotund, lung asemenea ca de un lat de mână, care e la un capăt învélit cu puțină călțișori sau și buci. (3)

Afară de aceste două mici unelte trebuie fie-care femeie să

(1) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguiū : «*Pișița*, care servește la împiestrirea ouălor se face din arama de la capacul de lulea»; — a celor din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul : «*Pișița* constă dintr'un bléh mai cu sémă de la lulea, care se învîrtesce în jurul unui ac și după ce se bate bine cu ciocanul, se scóte acul afară și în locul lui se bagă un pěr. *Pișița* se păstrează până la anul viitor»; — a celor din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi : «Ouéle se împestresc cu *pișița*, care este făcută din bléh foarte fin, adecă se învîrte bléhul împrejurul unui ac, și de acolo se scóte acul și se pune un fir de pěr de porc, și-i face codiță și-l bate acolo.»

(2) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariū; — a celor din Brăesci, com. de I. Pohóță; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță; — a celor din Comănesci, com. de Tit Georgian : «Ouéle se împiestresc cu așa numita *chișița*. Acésta constă dintr'un bêt, care are la capăt o bucătică de bléh bortit. În bortitura aceea se pun vr'o doi perî de porc și cu acésta se împiestresc ouéle»; — a celor din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébân : «Ouéle se împiestresc cu *chișița*, un bêt, la al cărui capăt se află un bléh învîrtit pe un ac, acul se scóte și în locul lui se pune un pěr de porc, și acésta se móe după aceea în céră topită.»

(3) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l V. Turturean; — a celor din Crasna, com. de Vas. Iliuț : «Unélta, cu care se fac puncte, se numesce *motoc*. Acesta e făcut din buci învéliti pe un bețișor.»

se mai îngrijescă ca să aibă încă și *cérah* curată, *cérah* bună de albine, căci ouăle se împestrează numai cu *cérah*. (1) *Cérah* cea de pământ sau de naftă nu e bună, pentru că e mai môle și se topesce și lățește mai ușor nu numai *la împestrită* ci chiar și *la picat*, și în cazul acesta *puii* și *florile* nu ies curate, ba chiar și câmpul oului iese adese-oră tăvălit.

Mai înainte de ce se apucă de împestrit fie-care femeie spală ouăle, ca să fie cât se poate de curate și frumoase, apoi se cere ca să fie destui cărbuni aprinși în vatră; pe marginea vetrei se așterne o bucată de pânză sau petică albă de fuior sau de in, pe care se înșiră ouăle înaintea focului, ca să se usuce și să se încălzească puțin, spre care scop se tot învîrtesc pe o parte și pe alta, ca să se păstreze tot călduțe, căci numai ast-fel se prinde *cérah* de dînsele.

Tot-odată se pune în *șperlă* (2) un *hârb*, (3) în care se topesce *cérah* și se ține fierbinte, cât timp voesci să *împuesc* sau să *împestrească* ouăle. (4)

Femeea, care împestrează, ia oul călduț de pe pânza unde e pus, întinge chișița în *cérah* din *hârb* și prinde apoi cu acesta *a-l pică* și *împestră*, adică a face pe dînsul una dintre *împestriturile* înșirate mai sus.

Tot cam așa se fac *ouăle muncite* sau *necăjite*, cu acea deosebire numai că pe când *ouăle picate* și cele *împestrate* au numai două colorii, adică cea a *câmpului* și a *picăturii* sau *împestriturii*, pe atunci cele *muncite* au mai multe feluri de colorii, precum: *albă*, *galbenă*, *roșie*, *albastră*, *verde* și *négră*. (5)

(1) Datina tuturor Românilor din Bucovina.

(2) *Șperlă* = cărbuni pe jumătate stinși și amestecați cu cenușă.

(3) *Hârb* = fund de ólă.

(4) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «Ouăle se împestrează ast-fel: se spală frumos, se usucă, se pun pe o petică curată aproape de foc ca să fie calde. Se pune la foc într'un *hârbusor* *cérah* ca să se topesca, și cu chișița se împestrează ouăle în mai multe feluri.»

(5) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Eudochia Isopescul; «Pe oul *muncit* se află de regulă toate colorile cu cari se împestrează ouăle, precum: *galben*, *roșu*, *verde*, *albastru* și *negru*, iar câmpul este în genere *alb*»; — a celor din Bășesci, com. de Vas. Lucan: «Ouăle împestrate pe alb și puse în gălbinele și apoi pe gălbinele și puse în roșele, și tot așa

Femeea, care voesce să facă *ouă muncite*, iea un *ou alb* curat și-l *pică* sau *împestresce* mai întâi pe alb, după aceea îl pune în *gălbinele* ca să se facă galben. După ce s'a îngălbenit și s'a uscat îl împestresce pe galben și apoi îl pune în *roșele* ca să se roșescă. Roșindu-se și scoțându-l din roșele, îl împestresce din nou pe roșu, și tot așa mai departe pe verde, pe albastru și pe negru, până ce ajunge la colórea din urmă.

Ajungând la colórea din urmă, nu le împestresce mai mult, ci punându-le în acéstă colóre ca să se coloreze, tot într'insa caută să le și férbă măcar cât de puțin.

A ferbe *ouăle muncite* ca *merișórele* sau ca cele *picate* orî *împestrate* e peste putință, din causă că înferbîntându-se colórea, în care se află, prea lesne ar puté să se topéscă *céra* de pe *dînsele* și să se muruésca sau chiar să dispară *împestriturile*, și atunci *tótă munca* ar fi *zadarnică*.

De aice vine apoi că *ouăle muncite* sunt de regulă mai mult nefierte de cât fierte. Și tot de aice vine că acest soiú de ouă nu se prea mănâncă, ci se fac și se țin mai mult de frumusețe.

După ce s'aú colorat și tot-odată s'aú și fiert puțin în colórea ultimă, se scot afară și, pe când sunt încă călduțe, se șterge c'o *petică* curată *céra* de pe *dînsele*, ast-fel că ies la *ivélă* *colorile* pe carî aú fost *împestrate*, iar *câmpul* le rămâne așa după cum a fost și colórea ultimă. (1)

---

mai departe *împestrate* și puse în albăstrele, verdèle și negrèle, se numesc *muncite*» ;— a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «Dacă ouăle se împestresc sau se pică pe alb, pe galben și pe roșu, și voim să le colorăm *câmpul* albastru sau verde, apoi le *muncim*» ; — a celor din Gura Homorului, com. de Em. Netea: «*Ouă muncite* se numesc acelea, carî se împestresc pe mai multe colorî, și anume: pe galben, pe roș, pe albastru, pe verde și pe altele.»

(1) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Viet. Morariú: «Dacă voim să facem un *ou muncit*, îl *împestrim* mai întâi pe alb și după aceea îl punem în colóre galbenă ca să se facă *galben*. După ce s'a îngălbinat, îl scriem sau îl *picurăm* cu *céră* și apoi îl punem în roșu. Oul se face roșu, iar sub *céră* rămâne galben. Acum scriem iarăși cu *céră* și-l punem în verde. Și tot așa mai departe până la sfîrșit. In sfîrșit, voind a-i da oului bună-óră *câmp negru*, îl punem în colóre *negră* cam fierbinte. *Câmpul* oului e negru, topindu-se însă *céra* de *căldura* colorîi și

Unele femei însă, ajungând la colórea din urmă, nu le lasă ca câmpul să le fie de colórea acésta, ci împestrindu-le și pe acésta colóre, le pun în *uște* sau *huște de borș*, în cari le lasă până a doua ȕi ca să mocnescă. A doua ȕi diminéțã le scot din huște, le frécã cu mânilé până ce colórea din urmă dispãre, și în locul ei apare cea originalã, adecã cea *albã*, rêmânând numai unde sunt picate sau împestrate cu cêrã colórea de mãi nainte, din causã cã cêra de pe dînsele, cu care aũ fost împestrate, împedicã acțiunea acretií.

Dupã procedura acésta se pun iarãși la foc ca să se încãldescã puțin și apoi se sterge c'o peticã curatã și cêra de pe dînsele. (1)

În genere se ȕice cã *ouële muncite*, ale cãror împestrituri

stergându-se c'o peticuțã curatã, cêra se duce; iar desenurile de pe colorile pe cari s'aũ scris, rêmân așã cum s'aũ scris».

(1) Dat. Rom. din Boian, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Pãtrãuț, com. de Vict. Morariu: «La ouële așã numite muncite se procede ca și la cele-lalte. Dupã ce s'aũ scris însă pe mãi multe colorí, cum e oul cu cêrã, se pune în *huște de borș* de mocnesce, iar diminéța se frécã, așã cã rêmâne câmpul alb. Dupã aceea se pune în apã caldã, se depãrtézá cêra, și rêmâne desenul pe *câmp alb*»; — a celor din Co-mãnesci, com. de Tit. Georgian: «*Ouële muncite* se picurã mãi întâiũ cu cêrã în formã de împestriturã pe alb, apoi se pun în galben, și dupã ce s'aũ îngãlbinit, se picurã pe galben și se pun în *roșeți* și se picurã pe roșu, și în fine se ferb în negru, ori în apã, dacã-s negre, iar de sunt roșii, atunci se ferb în *roșeți*. De multe ori însă ouële ast-fel împestrate și muncite se pun în huște, așã cã devin iar *albinețe*, rêmãind colorile numai pe acolo pe unde aũ fost *picate*»; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «*Ouële muncite* se împiestresc mãi întâiũ pe alb, și apoi le pun în gãlbinele și iarãși le împiestresc pe galben și le pun în albãstrele, iarã în urmă le pun în *borș* și apoi le frécã. Și aceste ouë, ce-s împestrate și spëlate mãi de multe ori, se numesc *muncite*»; — a celor din Cupca, dict. de Casandra Țuguiu: «*Ouële muncite* sau *nãcãjite* se fac ast-fel: se pun în galben și se chicurã pe galben, se fac apoi roși și se chicurã pe roș, se fac negre și se chicurã pe negru, în urmă se pun în *huști* și se face oul alb, dar rêmân semnele»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Ouële muncite* se fac astfel: se pun ouë în galben și pe galben se picurã și se împiestresc apoi în roșu și se picurã ca mãi nainte și se împiestresc pe roșu; apoi se pun în huște și se lasã să mocnescã până a doua ȕi. A doua ȕi, scoțându-se din huște, se șterge colórea roșie și oul rêmâne alb. Aceste ouë aũ câmp alb și împestrituri galbine și roșii. Dar se pot împestri și pe albastru, verde și negru, și în casul acesta oul are felurite colorí.»

vin pe câmp deschis, alb sau galben, sunt cele mai frumoase. (1)

O sémă de femeî însă fac *ouële muncite* ast-fel: le împiestresc mai întâi pe alb și apoi le pun în gălbinele; după ce le scot din gălbinele, le picură sau le împiestresc din nou cu cêră și apoi le frécă cu *brânduși*, cu *rujă* sau cu alte plante și iarăși le împiestresc și le pun apoi în *roșată*. După ce le scot din roșată, le picură iarăși cu cêră și le frécă cu *huști de borș*, până ce se fac albe, și pe urmă le bagă în gălbinele sau și în alte colorî, în cari n'au mai fost încă băgate, dar cari se prind de culórea galbenă, adecă după cum voesce cine-và să le fie câmpul. (2)

Ouële acestea se numesc *muncite* de aceea, pentru că ele trec prin mai multe colorî și se pórtă de mai multe orî prin mâna celeia ce le coloréză și împiestresce, (3) sau mai bine đis, pentru că ele *se muncesc* tocmai așa, după cum a fost și Domnul nostru Is. Chr. muncit. (4)

Drept aceea *ouë muncite*, după credința celor mai mulți Români din *Bucovina*, nu-î bine a se face, fiind-că prin muncirea ouëlor acestora, se închipuesce munca lui Is. Chr., care a suferit-o din partea Iudeilor, și cel ce face asemenea ouë face un păcat de mórte. (5)

(1) După spusa Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariu.

(2) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnărescul.

(3) După spusa Rom. din Boian, com. de d-l Vas Turturean: «*Muncite* se numesc ouële acestea pentru multul lor purtat»; — a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Ilinea Bahriu, com. de G. Palamarcu.

(4) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de Vasile Botezat, stud. gimn.: «*Muncite* se numesc ouële acestea, pentru că le muncesc ca pe Is. Chr.» — a celor din Sucéva, com. de Ciudin, stud. gimn.: «*Ouë muncite* sunt acelea cari sunt fórte mult lucrate. Ele sunt fórte frumoase și ne aduc aminte cum l-au muncit Jidovii pe Domnul nostru Is. Chr. Se đice că cele dintăi ouë muncite le-ar fi făcut *Maria Magdalena*.»

(5) Cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef Bodnărescul; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuța: «Se mai fac și *ouë muncite*. Oul alb adecă se scrie cu cêra albinei, după aceea se pun în gălbinele, adecă se fac galbine, din gălbinele se pun în roșele și după aceea în negrele. *Ouë muncite* însă nu-î bine să se facă, pentru că Chr. a fost muncit. Și dacă se fac, se fac mai ales de aceea ca să aibă copiii bucurie»; — El. Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în *Românul literar*, București 1891, No 17, p. 130: «*A munci ouële e însă păcat*.»

De aceea dacă dai un ou muncit de pomană, nu e primit la Dumneșeu, ci numai cele roșii, adică *merișorele* sunt primite. (1)

Și dacă cu toate acestea se fac și ouă muncite, atunci se fac ele mai ales în Sâmbăta mare, numai nu în Vinerea mare sau Vinerea secă; pentru că în această Vinere a fost Domnul nostru Is. Chr. muncit și restignit pe cruce, și de aceea este un păcat foarte mare de a munci în ziua această oule. (2)

În fine se mai dice că, dacă se începe de la mijlocul postului mare a se împeștrî un ou ast-fel, ca în fie-care și până la la Pasci să se facă câte o trăsătură pe el, și dacă un ast-fel de ou muncit în chipul acesta se pune Sâmbătă sera înaintea Pascilor pe gunoiu și se lăgă acolo cu o funie, atunci, stând cine-vă lângă dînsul și păzindu-l, va vedé că într'o vreme de nópte vine un câne sau o altă arătare și voesce să-l ieă. Și dacă omul, ce-l păzesce, nu-l lasă să-l ieă, atunci cel ce a cercat a-l luă se duce supărat de acolo, și vine a doua óră și cere oul. Iar dacă vede că nici de astă-dată nu voesce să i-l dai, îți promite orî și ce voesci, bani sau alt ce-vă, și ceea ce ți-a promis îți și aduce și apoi își ieă oul și se duce. (3)

Și acuma, după ce am spus tot ce am avut de spus și în privința oușlor muncite, să ne întórcem iarăși la oule cele *picate* sau *împieștrite*.

Fie-care ou, după ce s'a picat sau *împieștrit*, se pune ce-vă mai de-o parte de foc, ca nu cum-vă să se topéscă céra, de pe dînsul.

Iar după ce s'aú împieștrit acuma toate oule, ce aú avut să se împieștréscă și după ce s'a récit céra de pe dînsele respective *împieștritura*, se pun în colórea, în care aú mai departe să fie colorate.

Prindéndu-se colórea respectivă de dînsele, se scot afară și se pun asemenea lângă foc ca să se usuce, și anume pe aceeași petică sau pânzătură pe care aú fost mai nainte, iar dacă pe această pânzătură mai sunt ouă albe, atunci pe altele.

În fine dacă n'aú ce să mai împieștréscă sau să mai coloreze în alte colorî, atunci în colórea ultimă, în care s'aú

(1) El. Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. diar. cit., p. 130.

(2) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță.

(3) Cred. Rom. din Bălăcéna, com. de G. Jemna.

pus, nu numai se lasă ca să se coloreze, ci tot-odată se și ferb. Căci nici un ou, fie el *merișor*, *împestrit* sau *muncit*, nu se lasă nefert.

După ce au fiert toate, fără deosebire, adecă cele unicolore cât și cele-lalte, se șterg de cêră, precum și de rêmășișele de colóre, încă pe când sunt ferbinți (1) cu petica sau pânzătura pe care s'au încălđit sau uscat lângă foc, și apoi, după ce din nou se usucă, se ung cu slănină sau cu untură de porc, ca să aibă *luciū*, și pe urmă se șterg iarăși și pentru ultima óră cu petica sau cu pânzătura pe care au fost puse (2).

Peteca sau pânzătura acêsta însă, care e muruită de colórilor în cari s'au colorat ouele și unsă de cêra cu care s'au împiestrit acestea, nu se arde nici nu se aruncă afară ca un obiect netrebuincios, ci ea, din contră, se ține până în ziua de Pasci, și atunci unele femeī o pun în blidul cu pască și o duc dimpreună cu acêsta la biserică ca să se sfințescă. După ce s'a sfințit, o păstréză peste tot anul spre a o aprinde și a afumă cu dînsa pe cei ce au durere de *dinți* (3), de *măsele* (4), de *urechi* (5), de *grumaz* (6), de *beșica cea rea* (7), de *roșafă* (8), când se

(1) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean.

(2) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariū ; -- a celor din Brăesci, com. de I. Pohóță: «După ce se scot ouele din roșele, negrele, verđele, și altele asemenea, se șterg cu o *peticuță*, în care se află un pic de unt sau untură, ca să nu se ștêrgă boela de pe dînsule.»

(3) (4) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l V. Turturean;— a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «*Peticul*, cu care se șterg ouele, se ține de *léc pentru dinți și măsele*.»

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l V. Turturean; -- a celor din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul: «*Petecel*, cu cari se șterg ouele, se întrebuintéză spre afumarea *în urechi* pe cine il săgêtă»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariū; «*Petica*, cu care se șterg ouele roși de cêră, se sfințesce și se ține ca *léc pentru durere de cap, durere de urechi și pentru beșică*.»

(6) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Cas. Țuguīū: «Cu *obiielele*, cu cari s'au șters ouele, se afumă ómenii, cari îi dor *măselele*, *urechile* și *grumazul*.»

(7) Dat. Rom. din Brăesci, com. de Vas. Lucan: «*Petecel*, cu cari se șterg ouele, se întrebuintéză la *beșica cea rea* și la alte bube»;— a celor din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi: «*Petecel*, cu cari se șterg ouele, se întrebuintéză la descântecul de *beșică*.»

(8) Dat. Rom. din Ilișesci, dict. de Mărióra Frunză: «*Roșafa* este o bôlá

umflă pulpa la *vre-o vacă* (1), sau când boii ce umblă la jug capătă *tragăn* (2), precum și de multe alte bóle. (3)

Unele femei însă păstrează nu numai petica, în care s'au șters ouële, ci chiar și *gălbinelele*, în cari s'au împietrit, și

de gură, dincausa căreia te dor ginginele, dinții și câte odată și capul. Femeea, care póte descântă de *Roșată*, aprinde petica cu care s'au șters ouële și, învîrtindu-se împrejurul feței bolnavului, rostesce de trei ori următorul descântec:

Roșată albă,
Roșată roșă,
Că eú am eșit
Afar' asudat
Și m'am răcit
Și roșat' am căpătat
Prin crescutul capului,
Prin fața obrazluui,

Și ginginele m'au durut
Și pe nime n'am aflat
Să-mi alineze durerea.
Și s'o nemerit o babă
Bună, cinstită, de trébă,
Și ea că m'o descântat
Și durerea m'a 'ncetat!

a celor din Brăesci, com. de I. Pohója: «*Peticuța*, cu care s'au șters ouële, se păstrează de cătră cei mai mulți inși și se întrebuițéază la un fel de bólă, numită *Roșată*, și anume se afumă respectivul cu ea rostind cuvintele:

— Precum au fost ouële cele roșii, cari s'au șters cu acésta petică: ușóre, sănétóse, roșii și frumóse, așa să se facă și cel bolnav sănétos, ușor, frumos și roș!»

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn: «*Petecele*, cu cari se șterg ouële după ce s'au colorat, se sfințesc și apoi se întrebuițéază la afumat, când il dóre pre cine-vă *vre-o ureche* sau când se umflă pulpa la *vre-o vacă*.»

(2) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul: «La roșirea ouëlor se umblă tot-deauna cu vase și cu mâni curate. Chiar și *petica*, cu care se șterg ouële, trebuie să fie curată fiind-că-i de léc. Cu petica acésta adecă se afumă la mai multe bóle locul cel bolnav. Intăiú se întrebuițéază ea la *tragăn*, o bólă care o capătă vitele la grumaz. La descântarea bólei acesteia trebuie și *Lumina Invierii*, slănină și tāmăe sfințită. Luminarea se aprinde, cu slănina se unge cel bolnav, iară cu petica, care asemenea trebuie să fie sfințită, și cu tāmăe se afumă și se ție următórele cuvinte:

«*Tragănul* s'a făcut prin deochiú, prin strigare, prin fóme, prin sete, prin frumusețele ei au rupt-o în deochiú cu strigarea s'a răsufat și cu lumina am fript-o, cu petica am afumat-o și cu slănina am uns-o, și cu tāmăia am afumat-o și am depártat tóte relele și tóte farmecele de la dinsa, și vita nóstră îi mai frumósă și mai grasă de cum a fost!»

(3) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Viet. Morariú: «*Petica*, cu care se șterg ouële, o duc femeile ca și *pasca*, la sfințit și apoi o păstrează peste an întrebuițând-o ca léc la rane și anume afumându-se cu dinsa. In genere tóte cele sfințite la Pasci se consideră ca avënd óre care pu-

roșelele în cari s'aũ roșit acestea, asemenea pentru unele lécuri.

Așã *gălbinelele* le daũ la porci ca să nu capete *brâncă* (1), iar roșelele le întrebuintezã contra *roșeței*, (2) precum și spre a se spëlã cu dînsele, anume ca să fie frumoșe ca oul roșu și iubite de toți ca acesta. (3)

Am spus mai sus cã oule se colorézã și se împiestresc în sêptemâna mare și mai ales în *Joia mare*, *Vinerea sacã* și în *Sâmbãta Pascilor*. De fiert însã se ferb numai în cele trei zile din urmă și cu deosebire în ultima zi, anume ca să se pótã conservã peste întreaga *Sêptemânã luminatã* (4).

Dupã ce s'aũ fert și s'aũ șters, acuma se pun într'o nouã ôlã saũ într'o strachinã mare, în care se păstrézã apoi peste tôte sêrbãtorile Pascilor, și anume pânã ce, dupã cum vom amintì mai pe urmă, se sãvîrșesc de *ciocnit* și de mâncat.

Sosind Pascile, atãt cei ce merg la *Inviere*, cât și cei-lalți cãsași, de la cel mai înaintat în vîrstã pânã la cel mai mic bãețel, se spalã într'un legén saũ strachinã mare, în care se aflã de regulã, pe lângã apã prospëtã și curatã, încã și unul saũ mai multe *ouë roșe*, precum și câți-vã bani de aur saũ de argint. *Oul roș*, cu care se spalã, însemnázã ca să fie ușori, roși și sãnetoși ca oul, iar *bani*, ca să le mérgã bine peste tot anul, să fie curați ca argintul și ca aurul și să aibã bani de ajuns. (5)

tere binefãcëtore, ast-fel *lumina*, ce se ține la Pasci în bisericã, se păstrézã, cređend cã aprinđendu-se pe timp de furtunã, casa respectivã e feritã de tunet și de fulger»; — El Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în țiar. cit.: «*Peticuța* unsã cu unt, cu care se șterge, e păstratã pentru lécuri; — în unele părți — ca în *Bucovina* — o sfințesc de Pasci împreună cu cele-lalte, când trimit blidul la sfințit.»

(1) Dat. Rom. din Bãeșesci, com. de Vas. Lucan.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de Vas. Pașcan, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Bălãcena, com. de G. Jemna: «Boiela rëmasã de la oule roșe unele femei o întrebuintezã spre spelat și anume se duc la un pãriu și se spalã și apoi o aruncã în apã. Acesta o fac ele spre a fi frumoșe ca oul cel roșu și iubite de toți ca acesta.»

(4) Com. de d-l Vas. Turtorean.

(5) Datina tuturor Rom. din Bucovina, în deosebi a celor din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi: «Românii se spalã în ziua de Pasci cu apã prospëtã, în care se aflã ouë roșe, bani de aur și argint, anume ca să fie rumeni la fațã, sãnetoși și curați, adecã să nu fie plini de rane»; —

După ce s'a spălat și s'a îmbrăcat fie-care, care voesce să mérgă la *Inviere*, în hainele cele mai nouă, mai bune și mai frumoase ce le are, iea uhlul *blidul cu pasca* pe care se află tot-deauna și vr'o câte-vă *ouă roși* și se duce la *Inviere*.

După sfîrșirea Invierii, a leturghiei și a sfințirii pascei,

a celor din Bréza, com. de Nic. Prelici: «In Duminica Pascilor se spală ómenii câte c'un ou roș și câte cu un pușor, anume ca să fie așa de roși ca oul și așa de curați ca pușorul»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «In ziua de Pasci desdininéță se scólă și se spală cu apă curată pusă într'o strachină, în care se află un ou roș și un pușor. Oul însemnéză ca să fie peste tot anul roși la față și să aibă bani în pungă»; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariu: «In ziua de Pasci se iea un blid curat cu apă, se pune într'insul un ou roș și un ban de argint și de acolo se spală toți căsenii. Oul se pune ca să fie sănătoși. ca oul, iar banul ca să aibă mulți bani»; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «La Pasci se spală cu ouă roși și cu bani, pentru ca să fie roși și sănătoși ca oul și să aibă peste an mulți bani»; — a celor din Pojorîta, com. de Ilie Flocea: «Când se spală, pun într'un blid mare apă, un ou roș în apă și unul sau mai mulți bani de argint»; — a celor din Brăesci, com. de I. Pohóță: «In dininéța Pascilor se obiceiuesce a se spêla cu ouă roși și cu bani, cređend că vor fi sănătoși ca oul și vor avé bani în tot decursul anului»; — a celor din Băeseșci, com. de Vas. Lucan: «In Dumineca Pascilor se spală cu ouă roși și cu bani, anume ca să fie avuți și ușori ca oul»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Pe la Pasci este datină de a se spêla cu apă prospétă, în care se pun ouă roși și bani de aur sau de argint ca să fie peste tot anul sănătoși ca oul și să le mérgă bine»; — a celor din Mă-năstirea Homorului, com. de G. Macoveiu: «In ziua de Pasci de aceea se spală ómenii cu apă în care se pun ouă roși și bani de argint, ca să fie sănătoși ca oul și să aibă tot-deauna bani la sine»; — a celor din Bălăcéna, com. de G. Jemna: «In ziua de Pasci e datină de a se spêla cu un leu de argint și cu un ou roșu spre a fi peste tot anul roșu și ușor ca oul și spre a avé bani mulți»; — Dim. Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei*. Studiū istoric, topografic și folkloric. Cernăuți 1897, p. 97: «In ziua de Pasci desdininéță, înainte de a merge la biserică, se spală sătenii cu un ban de argint, ca să fie albi ca argintul și să aibă bani peste an, și cu un ou roșu ca să fie roși ca oul cel roșu»; — El. Voronca, *Pascele Blajinilor*, publ. în țiar. cit.: «Cu un *merișor* și cu o pară de argint puse într'un vas curat cu apă te spelî în ziua de Pasci pe față și ești tot anul alb și frumos»; — Avram Igna, *Credințe populare*, din com. Sabolciu în Biharia, publ. în *Familia*, an. XXXII, Oradea mare 1896, p. 56: «La cele trei sêrbători mai mari: Crăciun, Pasci și Rusalii să te spelî cu apă după bani și vei fi bănos.»

unul sau două dintre ouăle sfințite se dau preotului, care le-a sfințit, iară restul se aduce a casă. (1)

Sosind acasă, atât cei ce au fost la Înviere cât și cei-lalți, se pun cu toții la masă și, gustând mai întâiu din pască, din ouă și cele-lalte obiecte sfințite împreună cu pasca, încep a mânca apoi și din cele-lalte bucate până ce se satură.

După ce s'au săturat de mâncat, prind a *ciocni cu ouă roși* și anume mai întâiu soții între olaltă, apoi copiii cu părinții și părinții cu cele-lalte némuri, amici și cunoscuți.

Făcând-o acésta, cred că toți cei ce ciocnesc unul cu altul se vor vedé pe cea-laltă lume. (2)

Mai departe se crede și se dice că al cărui ou se strică sau se sparge mai întâiu, acela e mai slab, prin urmare are să și móră mai de grabă sau i se iértă păcatele. (3)

Părțile ouălor, cu cari *se ciocnesc*, sunt *capul și dosul*

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul; «Ouăle cari sunt sfințite în ziua de Paști se păstréză până la anul spre a puté face de pe ele o asemenea *împestritură*, căci acestea nu se strică, ci din contră albușul lor se face ca stecla, iar gălbănușul ca chilimbarul»; — a celor din Băeșesci, com. de V. Lucan: «Ouăle se pot ținé până la anul viitor»; — a celor din Bălăcena, dict. de Ana Ureche, com. de Const. Ureche: «Se dice că dacă se scóte gălbănușul din ou și se lasă până la *Ispas*, se face sticlă.»

(2) Cred. Rom. din Stupca, com. de George Brătean, stud. gimn.: «În satul Stupca ómenii, când *ciocnesc*, cugetă că prin ciocnirea ouălor se véd unul cu altul în cea-laltă lume»; — a celor din Sucéva, dict. de Iléna Saghin: «Ómenii ciocnesc cređénd că se vor vedé pe cea-laltă lume»; — a celor din Dánila, com. de Vas. Nahaiciuc, stud. gimn.: «În săptămána mare închistrese femeile ouă cu felurite colorí, cu cari ciocnesc copiii, dicénd că dacă ciocnesc unul cu altul, apoi se vor vedé pe cea-laltă lume»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariu: «În ziua 1, 2 și 3 de Paști se ciocnesc cu ouă roșii și tot odată se crede că cei ce ciocnesc se vor vedé pe cea-laltă lume»; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «Căci cei ce ciocnesc unul cu altul se întâlnesc pe cea-laltă lume. De aceea caută să ciocnescă unul cu altul cei ce se iubesc mai tare și sunt înrudiți mai de aprópe. Apoi, dacă se póte și cu alți prieteni și cunoscuți. De regulă ciocnesc mai întâiu fie-care gospodar, sosind cu pasca de la biserică, cu soția sa și cu copiii săi. Mai pe urmă și în cele-lalte zile cu alții.»

(3) Cred. Rom. din Crasna, com. de Onufr. German; — a celor din Bosancă, com. de Sim. Șutu: «A cui ou se strică întâiu, acela móre mai înainte»; — a celor din Boian și Pátrăuț, com. de d-l Vas. Turturean.

saŭ *curul*, numit acest din urmă și *huscă*, și anume partea cea ascuțită se numește *cap*, iară cea mai grósă *dos*. (1)

În ziua dintâiu, adecă în ziua de Pasci se ciocnesce numai *cap cu cap*. A doua zi, adecă Lună după Pasci, se póte ciocni și *cap cu dos*, iară în cele următóre chiar și *dos cu dos* saŭ *huscă cu huscă* și *cóstă cu cóstă*. (2)

Cel mai mic de ani ține oul cu *capul* în sus, iar cel mai mare ciocnesce cu oul seŭ, și anume tot cu *capul*, dicënd : «*Christos a 'nviat!*», iar cel mai mic răspunde : «*Adevěrat c'a înviate!*»

(1) Dat. Rom. din Zaharesci, com. de Ars. Băițan : «Părțile cu cari se ciocnesce se numesc : *cap cu cap*, *cur cu cur*, și *cóstă cu cóstă*»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul : «Părțile ouelor, cu cari se ciocnesce, se numesc *cap și cur*»; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan : «Partea cu care se ciocnesce se numește *capul*»; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Cas. Brébăn : «Părțile ouelor cu cari se ciocnesce se numesc *cap*, adecă partea cea mai ascuțită, și *dos* saŭ, cum dic ómeniŭ, *cur* partea opusă»; — a celor din Costâna, com. de Vas. Huțan : «Părțile *oului roșu* se numesc *cap și huscă*. În ziua de Pasci se ciocnesce numai *cap cu cap*, a doua zi *cap cu huscă*, iară a treia zi și *huscă cu huscă*»; — a celor din Banat, com. Secașiŭ, com. de Val. Dioniu : «Părțile de ciocnit sunt *capul*, extremitatea cea mai ascuțită, iară cea-laltă extremitate se chémă *cur*.»

(2) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Vas. Jemna : «Duminică, Lună și Marti după Pasci, trag clopotele și ciocnesc cu oue roșii, și anume în ziua întâia numai cu *capul*, iar de Lună încep a ciocni cu *capul* și cu *curul*»; — a celor din Tereblecea, dict. de Ir. Bulbuc, com. de P. Scripcariŭ : «În ziua întâia ciocnesc numai cu *capul* (partea cea mai ascuțită), în ziua a doua și a treia însă cu amândouă capetele *oului*»; — a celor din Brăesci, com. de I. Pohóță : «În ziua de Pasci se ciocnesce cu *capul*, în ziua a doua și a treia cu *capul* și cu *dosul*»; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan : «Cu *capul* se ciocnesce până Miercuri. A treia zi se ciocnesce și cu *dosul*»; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Cas. Brébăn : «În ziua de Pasci se ciocnesce numai cu *capul*, iară în zilele următóre cu amândouă părțile»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță : «În ziua de Pasci se ciocnesce numai *cap cu cap*. A doua zi se ciocnesce *cap cu cap*, *dos cu dos*, *cóstă cu cóstă*. De Lună mai ales începënd, în tóte trei felurile»; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean : «În ziua întâia se ciocnesce numai cu *capul* *oului*, în cele-lalte cu *capul* și cu *dosul*»; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariŭ : «În ziua de Pasci ciocnesc ómeniŭ cu capetul cel mai ascuțit, a doua zi cu cel-lalt capet»; — a celor din Tișeuț, com. de T. Solugiuc : «Ouele întâia zi se ciocnesc numai cu *capul*, iară a doua zi și în cele următóre cu amândouă capetele.»

Unii, înainte de ciocnire, *cércă* ouăle în dinți și în frunte, adecă le ciocnesc puțin de dinți sau de frunte, ca să vadă și să alégă cari îs mai tari. Și se dice că ouăle ce sună mai deschis sunt mai gróse la găóce, prin urmare și mai tari. (1)

Timpul, până când se póte ciocni cu ouă roșii e, după unii, din ziua de Pasci și până a treia zi, adecă până Marți, (2) după alții până în ziua de *Ispas*, (3) și iarăși după alții până la *Duminica mare* (4). De la *Duminica mare* însă și până la Pascile viitoare nu e mai mult iertat a ciocni cu ouă roșii.

Fie-care ciocnitor, căruia i s'a spart oul, este obligat a-l da celui ce i l-a spart, celui cu oul mai tare, adecă învingătorului. (5)

Cel ce nu voesce a da oul celui ce, ciocnindu-l, i l-a spart, acela se dice că-l va mână pe cea-laltă lume împutit (6) sau cu păcură. (7)

De aicea vine apoi că cei ce au ouă mai tari câștigă de la cei-lalți o mulțime de ouă roșii.

Sunt însă o sémă și de aceia, cari nu se mulțănesc numai cu ouă roșii de găină, ci întrebuintéză spre ciocnire și alte ouă, precum părăsitură de rață, gâscă și cureă. Ba unii,

(1) Com. de d-l Vas. Turturean.

(2) După spusa Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébân: «A ciocni este iertat numai de la *Inviere* și până Marți după Pasci»; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «Ouăle se ciocnesc în cele trei zile dintâi ale Pascilor.»

(3) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Se ciocnesc până la *Ispas*»; — a celor din *Banat*, com. Secașiū, com. de d-l Val. Dioniu: «*Ciocnitul* duréză din ziua Pascilor până la Sân-Georgiu, dar se póte și până la *Ispas*.»

(4) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi: «Cu ouă roșii este iertat a ciocni din ziua de Pasci și până la *Duminica mare*»; — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū: «Iertat de a ciocni este din ziua de Pasci și până la *Duminica mare*.»

(5) Dat. Rom. din tótă Bucovina.

(6) Cred. Rom. din Sucéva, dict. de Iléna Saghin.

(7) El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în țiar. cit., p. 155: «Cele trei zile, cât țin Pascile, copiii se string pe tolócă și acolo ciocnesc ouă roșii. Și așa-i legea că cine strică oul altuia, îi câștigă oul, și de cum-vă nu vrea să-l deă, atunci îl sparie că pe cea-laltă lume are să-l mănânce cu păcură.»

pe lângă acestea, întrebuițeză încă și ouă de pichere sau chiar de lemn.

Despre acești ómení lacomí la câștig se ȃice nu numai că sunt nisce înșelători mârșavi, (1) nu numai că umblă cu ouă de pichere, carí sunt cu mult mai tari decât cele de găină, ca să înșele și să câștige mai multe de cele de găină, carí sunt mai slabe, ci se crede că respectivii aũ fórtē mare păcat, (2) și tóte ouăle câștigate în acest chip le vor mânca în cea-laltă lume ímpuțite (3) cu viermí și cu venin. (4)

Merită a fi amintit aicea încă și aceea că o sémă de Românce îndătinéză a scóte albușul și gălbănușul prin o borticeică mică dintr'o sémă de ouă roșii și ímpiestrite, carí sunt mai frumoșe, găocile acestora însă le păstréză până la Pascile viitoare, și le întrebuițeză apoi la felurite lucrări, precum spre a ímpiestri alte ouă de pe dínsele, apoi spre înfrumusețarea odăilor, înșirându-le pe-o ață și atárnându-le pe la icóne sau puindu-le în cue ca podóbe. (5)

Se ȃice însă că nu e bine de ținut aceste găoci góle în casă, fiind-că se ascunde *Dracul* într'însele. (6)

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi: «Despre ómenii carí ciocnesc cu ouă de pichere și cu de lemn, se crede că sunt înșelători»;—a celor din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turtorean: «Ouéle de *picheră* sunt nesuferite de cătră ciocnitori, pentru că ele se întrebuițeză cu mârșavul scop de a face câștig cu ele. Un singur ou de picheră póte să sdrobéscă până la 100 și mai multe ouă de găină sau de rață. A ciocni cu ouă de picheră se ține de mare păcat, dacă se face cu scop de a înșelă. Încă mai mare păcat e a ciocni cu ouă de lemn sau alt material. Acésta nu o fac decât cei mai răi ai satului.»

(2) S. Fl. Marian, *Ornitologia*, t. II, p. 274—275.

(3) Cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Despre cel ce ciocnesce cu ouă de pichere se ȃice că tóte ouăle, câte le câștigă cu acest ou, le mănâncă pe cea-laltă lume ímpuțite.»

(4) Cred. Rom. din Frătăușul-noũ, com. de Iul. Sidor: «Cine ciocnesce cu ouă de lemn sau de *pichiură*, acela se vede că le va mânca în ceea lume cu viermí și cu venin.»

(5) Dat. Rom. din Bășesci, com. de Vas. Lucan: «Găocile ímpiestrite se pun de frumusețe la icóne;» — a celor din Sf. Onufreiũ, com. de Cas. Brébăn: «Găocile de ouă roșii colorate frumos se păstréză prin mai mulți ani»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «Din o sémă de ouă se scóte mieșul și găocēa și se întrebuițeză la felurite lucruri, carí se înfrumusețeză cu ele.»

(6) Cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Găoci

Alte Românce din contră, scoțând din ouăle cele împiestrite albușul și gălbănușul afară, fac din găocile acestora *porumbi*, adică pun fie-cărei găoțe aripă și codă de hârtie și cap de cêră, și porumbii aceștia servesc asemenea spre înfrumusețarea casei, aninându-se uni la grindă, iar alții de înaintea icónelor. (1)

În fine, mai e de observat încă și aceea că o sémă de fete și femeii din *Bucovina* strîng ouă roșii de pichere, cu cari aũ ciocnit în sêrbătorile Pascilor, și le întrebuintează apoi în decursul anului, parte în contra mușcăturii de șérpe și parte la o sémă de farmece de dragoste. (2)

Aceste sunt tóte legendele, datinele, și credințele Românilor despre *ouăle roșii!*

Așã s'aũ făcut *ouele roșii*, de când aũ apucat ómenii a le face, și tot așã s'or face ele și de-acuma înainte. Iar când nu s'or mai face, atunci va fi sfîrșitul lumii, căci iată ce ne spune în privința acésta o legendă din *Bucovina*:

«Dice că *Necuratul*, pe când nu căduse încă din mărire a sa, voi să rămâe singur domnitor și stăpânitor peste tótă lumea. Spre a-și ajunge însă scopul acesta, trebuiã să-l prindă mai întâi pe *Dumnezeu*, și să-l lege în lanțuri. Și ca să-l pótă mai de grabă și mai ușor înșelã și legã, făcũ un scaun de aur, care se puteã închide și deschide, și apoi pofti pe *Dumnezeu*, ca să se suie pe scaunul acela.

«*Dumnezeu* însă, în a-tot-sciința sa înțelese șiretenia *Diavolului*, și de aceea îi duse să se suie el mai întâi și să-i arate, cum are să se suie și ce are după aceea să facã, că el nu scie.

«*Diavolul*, nebănuind nimic, nu așteptã să-i mai dicã încă odatã, ci cugetând în mintea sa, că și-a ajuns acuma scopul, se și sui pe scaun. Dar n'a apucat bine să se suie, și iată că ușile scaunului se și închiserã și el rămase acolo prins.

---

de oue frumos împiestrite se pun, după ce s'a scos dintr'insele albușul și gălbănușul, prin o bortică mică, pe cue ca podóbã. Câți-vã bătrâni însă mĩ-aũ spus că nu-i bine de ținut aceste găoci góle în casã, fiind-cã s'ar ascunde *Dracul* într'insele.»

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuțã; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

(2) S. Fl. Marian, *Ornitologia*, t. II, p. 275.

«Vedându-se înșelat, începù a se vâetă și a întrebà pe *Dumnezeu*: când va scăpà el din prinsórea aceea ?

— «Când nu vor mai face femeile *ouă roșii* și *pască*! — răspunse *Dumnezeu*.

«Deci atunci va eși *Diavolul* din prinsórea, care a fost pregătit-o el lui *Dumnezeu*, și va fi domnitor și stăpânitor peste pământ, când nu vor mai face femeile *ouă roșii* și *pască*.» (1)

După o altă legendă, tot din *Bucovina*, dice că la Paști întrébă *Faraon*, mai marele Dracilor, orî de sunt *ouă roșii*. *Faraon* să fie legat în lanțuri, și el ar scăpà din ele, dacă i s'ar da un răspuns negativ. Răspunđându-i-se însă, că în acel an sunt mai multe *ouă roșii*, decât în anul trecut, lanțurile lui s'ar îngroșà din nou. (2)

Românii din munții Apusenî ai *Transilvaniei* însă spun, că este un om, anume *Antecrist*, care are de ros un lanț mare, și când l-a gătà de ros, atunci s'a potopì lumea. Și el tot róde până în ziua de Paști, atunci îi mai gata. Dar copiii umblă atunci cu *ouă roșii*, și el se uită la ei, și-și uită de muncă, iar într'aceea lanțul iar se îngroșă și lumea mai scapă un an de potop. Când însă ómenii n'or mai înroși ouă la Paști, atunci și lumea se va potopì. (3)

IV.

VEGHEREA.

Sf. Scriptură ne spune că după ce a scoborît Nicodim și cu Iosif din Arimatea pre Domnul nostru Is. Chr. de pe crucea pe care a fost restignit, și după ce l-au înmormîntat, mai marii Iudeilor puseră așiși în aceeași zi ostași să-i vegheze mormîntul, temându-se ca nu cum-vă, venind învêțaceii săi peste nópte să-l fure și apoi să se laude c'a înviat.

Deci, precum aș veghiat ostașii, puși de Iudei, pre Domnul

(1) Din Stroesci, distr. Suceviî, com. de George Bârtoiu, stud. gimn.

(2) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 98.

(3) Din Ms. d-lui I. Pop Reteganul.

nostru Is. Chr., când acesta a fost luat de pe cruce și înmormîntat, tot așa este și acuma datină, dacă nu tocmai pretutindene, în toate țărilor și satele locuite de Români, apoi de bună seamă că în cele mai multe părți, de a i se veghiă totă noaptea spre ziua de Înviere *aerul* sau *epitaful*, adică icóna care reprezintă înmormîntarea Domnului nostru Is. Chr. și care se scóte în Vinerea sécă din altar și se pune în mijlocul bisericii pe un postament anume făcut pentru acest scop, unde stă apoi până Duminecă dimineța, adică până la *Inviere*. (1)

De óre ce însă *Invierea* Domnului nostru Is. Chr. pică de regulă în luna lui Martie și Prier, când nopțile sunt încă destul de mari și timpul foarte schimbăcios și friguros, de aceea e pretutindene datină de a se face Sâmbătă séra un foc mare în apropierea bisericii, care arde totă noaptea până a doua zi după *Inviere* (2) și care servește celor ce stau și vegheză, parte spre încăldire și parte spre iluminare.

În multe părți însă, și mai ales la munte, unde casele sunt foarte depărtate unele de altele, este datină de a se face nu numai un singur foc, ci mai multe, și anume unele în nemijlocita apropiere a bisericii, iară altele prin sat, pe deluri sau pe lângă case. (3)

(1) Com. de Vasile Nahaiciuc, stud. gimn.: «Unii creștini îndătinéză de a nu dormi totă noaptea spre Duminecă, ci *veghéză*, precum au veghiat și ostașii la mormîntul lui Is. Chr.» — a celor din Bréza, com. de Nic. Prelici: «Sâmbătă séra, cam pe la șapte ore, se duce dascălul, pălimarul și încă vr'o câți-vă ómeni la biserică și fac foc, par'că ar avé să se pue la pază, ca să păzescă mormîntul Domnului nostru Is. Chr.»

(2) Dat. Rom. din Zaharesci, com. de Ars. Băișan: «În noaptea spre ziua de Pasci se face foc în prejurul bisericii»; — a celor din Bălăcéna, com. de Vas. Jemna: «Sâmbătă spre Duminecă nu dorm ómenii până la *Inviere*, ci fac foc pe delul din apropierea bisericii, care ține până după miezul nopții. De la miezul nopții merg la biserică spre a serbă *sf. Inviere*.»

(3) Dat. Rom. din Bréza, com. de Nic. Prelici: «Ómenii de prin sat umblă totă noaptea cu făclii aprinse de la un foc la altul, cari sunt aprinse în tot satul la totă casa»; — a celor din Dănila, com. de V. Nahaiciuc: «Sâmbătă séra e datină ca să se facă foc lângă casă. În cele mai multe părți însă focul acesta se face lângă biserică»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnareșul: «În noaptea spre Pasci se fac focuri la totă casa.»

La munte saŭ în acele părți, unde sunt păduri multe și prin urmare și lemne de întrecut, focurile acestea sunt foarte lesne de făcut și totă noaptea de întreținut. La țără însă, unde pădurile sunt rari și prin urmare și lemne puține și încă și acelea cât se poate de scumpe, este datină ca juratul saŭ unul dintre jurații satului, ori mai mulți feciori, să umble Sâmbătă după amiazi pe la case, să cêră și să strîngă câte un lemn, anume pentru facerea focului spre ziua de Paști, și abiă după ce au strîns ei lemne de ajuns, le duc la biserică unde fac numai un singur foc, care durêză asemenea până Duminecă în ziua Invierii. (1)

Partea cea mai mare de sătenii daŭ din totă inima lemnele ce li se cer. Sunt însă o sêmă de ómeni așa de sgârciți și de împetriți la inimă, că nu vreaŭ să deă nimică.

Dar pentru acêsta sunt, atât în *Bucovina* cât și în *Moldova*, și feciori de aceia, cari puindu-i pe ast-fel de ómeni la rebuș nu se pot răbdă de a nu le veni mai pe urmă de hac, prin aceea că, nu mult după ce însereză bine, se duc și le fură porțile, porțițele saŭ proptelele dela gard și le pun pe foc, ast-fel că până diminêța nu se află numai cenușă dintr'însele. (2)

În *Basarabia* este datină de a se face spre ziua de Paști un fel de grămeți sau movile de ogrinji, ciucleji saŭ ciocle ji, beldii, strujeni, frunze și alte uscături mai mărunte și apoi a le aprinde.

Focul acesta ar fi să se întrețină totă noaptea, ceea ce se și face pe alocurea. De óre-ce însă nu se poate tot-deauna privighiă, de aceea într'un târziu se stinge, spre a se aprinde

(1) Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Sâmbătă sêra spre Paști îndătinêză flăcăii a face foc la biserică cu lemne cari le-au strîns de pe la case ziua. Focul acesta arde atâta, până ce iese popa afară din biserică la sfințit pasca»; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Const. Ursachi: «În noaptea spre Paști fac feciorii foc la biserică cu lemne ce le aduc din sat, care durêză totă noaptea.»

(2) Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu; — a celor din *Moldova*, com. de d-l Gerasim Buliga, prof gimn.: «În Moldova aŭ în unele locuri datină că, în *Sâmbăta cea mare*, sêra, strîng lemne cât ce pot și fac un foc mare. Mai ales feciorii fură de pe la jidanii porțile, tarabele și ce apucă, spre a le întrebuința la susținerea focului.»

iarăși pe la mânecate și a arde apoi până ce se săvîrșește *Învierea*.

Acéastă datină se observă fôrte strict în *Basarabia*, unde mai fie-care casă are focul său așa că, de fumăria cea mare mai că nu se vîd casele.

În partea *Bucovinei* însă, datina acésta se observă mai rar.

În Boian, și în împrejurime, este chiar oprit de a se întreținé focul tótă nóptea, din cauză că la acéastă ocasiune se făceau mai nainte, ca și în cele-lalte părți ale *Bucovinei* de la țeră, prea multe abusuri, arđându-se de cătră feciorî gardurile, porțile, ba până chiar și unele acareturi de ale gospodarilor.

În părțile muntóse din *Bucovina*, unde ómenii dispun de multă cetină și lemn reșinos, fac pe înălțimi clăi întregi de acest material și le țin apoi aprinse tótă nóptea. (1)

În *Transilvania*, și anume în unele locuri de pe valea Jiului, este asemenea datină de a se face în spre ziua de Pasci un foc mare lângă biserică. (2)

În alte părți, tot din *Transilvania*, este din contră datină de a se aprinde o rôtă și a-i da apoi drumul de pe vîrful unui dél la vale. (3)

Iar după ce s'a făcut acuma focul, despre care se crede că ar fi însemnând focul ce l-ar fi avut și la care s'ar fi încălđit ostașii, cari veghiaă mormîntul Domnului nostru Is. Chr., și după ce a inserat acuma cum se cade, prinde a se strînge lângă dînsul o mulțime de popor, mai ales însă tineretul, băetani și feciorî, cari staă și vegheză tótă nóptea, lângă dînsul, în credință că cel ce vegheză tótă nóptea, spre a puté fi tréz și a luà parte la ridicarea epitafului și serbarea *Învierii*, acela are fôrte mare merit. (4)

În același timp, unii istorisesc fel de fel de întîmplări și povești sau legende (5), iară alții caută cu cea mai mare

(1) Com. de d-l Vas. Turturean.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop Reteganul.

(3) *Gazeta săténului*, an. XV, R.-Sărat, p. 90.

(4) Com. de d-l Vas. Turturean.

(5) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn: «De cu séră spre Pasci fac feciorii sub biserică un foc mare, care duréză până în

încordare și atențiune când și *cum se va deschide cerul* său în ce parte *va arde vre-o comoră*, căci în această noapte, după credința Românilor de pretutindene *cerul se deschide* și o voce necunoscută întreabă pre cel ce l-a văzut deschizându-se: ce dorește și voesce. Și dacă respectivul cere a-tunci de la Dumnezeu iertarea păcatelor său alt-ce-vă, dorința i se împlinesce. (1) Iar dacă vede vre-o *comoră* ardând, poate să meargă la dînsa să-și însemne locul, ca a doua zi s'o pôtă desgropă.

Mulți inși, tot spre acest scop, adecă spre a vedé cum se deschide cerul și unde ard comori, fac focuri său pâlălăi în séra spre Pasci, pe lângă case său și prin alte locuri, din fîn stricat său din nisce gunoie, în cari pun usturoiū sau coji de usturoiū, unde stau tótă noptea și pîndesc. (2) Iar alții nu dorm, ci vegheză tótă noptea, pentru că așa au apucat din moși strămoși, și așa este bine. (3)

Poveștile său legendele, ce le istorisesc cei ce stau și ve-

ziua de Pasci, când răsare sórele, și feciorii stau tótă noptea lângă acest foc, punând neîntrerupt lemne aduse din sat pe dînsul și spunând povești. »

(1) Dat. și cred. Rom. din Sucéva, com. de Alexandru al Preotesei, stud. gimn.: «Inainte de Pasci, adecă Sâmbătă noptea, unii ómenī vegheză tótă noptea, făcându-și puțin foc, căci ei au credință că în această noapte se *deschide cerul*, și o voce întreabă pre cel ce vegheză: ce voesce? și el cere orī unele, orī altele: să-i erte Dumnezeu păcatele, etc.» — W. Schmidt, *Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Romänen Siebenbürgens*, Hermannstadt 1866, p. 8. — *Tribuna poporului*, an. II, Arad 1899, No. 50 (II): «In noptea de Pasci se deschide cerul, și dacă vei puté fi tocmai în acel moment afară, vei avé fórte mare noroc.»

(2) Dat. Rom. din Pojorita, com. de Ilie Flocea.

(3) Dat. Rom. din Crasna, com. de Onufr. German: «Sâmbătă séra spre ziua de Pasci, nu dorm o sémă de ómenī tótă noptea, și pe la mieđul noptii, când trag clopetele, se pornesc la biserică, iară unii impușcă ca să deă de scire și altora»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Unii Români au datină de a nu dormi în noptea spre Pasci și a arde lumînarea tótă noptea»; — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū: «In noptea spre Pasci ard ómenii tótă noptea lumină și așteptă timpul *Invierii*»; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariū: «O sémă de ómenī stau tótă noptea și priveghéză, și apoi se due la Inviere, de regulă la trei óre după mieđul noptii.»

ghéză lângă focul de lângă biserică, se referesc de regulă la prigonirea Domnului nostru Is. Chr. din partea Iudeilor; la patimele, mórtea și învierea sa; apoi la luna lui Martie și Prier și, în urmă, la arderea și desgroparea comorilor.

Unele dintr'aceste legende le-am reprodus în capitolul premergător despre *ouële roși*, iar cele-lalte, cari îmi mai sunt cunoscute, le reproduec în șirele următoare:

«Dice că chiar în nóptea cea dintâi, după ce a fost Domnul nostru Is. Chr. înmormîntat, *Străjerii*, cari erau puși de Jidovi ca să-î păzescă mormîntul, porunciră unui bucătar ca să le facă de mîncare: pâne de grâu, ouë albe fierte, și zamă de cocoș, dar cocoșul ast-fel să férbă, ca tótă carnea să-î pice de pe ciolane.

«Fiind cele poruncite gata, se adunară toți străjerii la un loc într'o casă și se puseră fără grijă la masă ca să mînce.

«N'apucară însă bine a se așeză la masă, și iată că deodată și pe neașteptate intră *Caiafa* în năuntru și le dice într'un ton restit:

— «Cum de nu stați voi să păziți mormîntul, după cum vi s'a poruncit?... aũ dóră nici unuia dintre voi nu i-a plesnit prin minte, că peste nópte póte să vie cine-vă și să-l fure pre Is., și atunci învêțaceii sêi pot să se laude și să dică c'a înviat!

«Auđind străjerii cuvintele acestea, începură a rîde cu dispreț și a dice:

— «Când va rêsări din pânea acésta grâu, când vor eși din ouële acestea puí, și când va învia cocoșul din strachină, atunci va învia și Is.

«Însă n'apucară bine a vorbi cuvintele acestea, și deodată rêsări grâu din pâne, eșiră puí din ouë, iar bucățelele de carne se strînseră la un loc și învia cocoșul.

«Și când eși cocoșul din strachină începú a bate din aripă și a-î stropi cu zémă.

«Și de atunci sunt toți Jidovii pestriți, de atunci aũ ei a-lunèle pe față.» (1)

O altă legendă despre Is. Chr., care asemenea se istorisese la acésta ocaziune, sună precum urméză:

(1) Din Volovêt, distr. Rădăuțului, com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

«Duce că, pe timpul când prigoniau Jidovii pe Domnul nostru Is. Chr., merse fiul unei văduve la o fântână cu cofa ca să aducă apă. Ajungând el la fântâna aceea și luând apă se întorse pe încetul înapoi până pe vârful unui dél și acolo se puse un pic ca să se odihnescă.

«Iată însă că pe când sta el acolo și se odihniă, vede că vine un om tot într'o fugă asupra lui, și cum ajunge îi dize:

—«Fiule! lasă-mă să mă ascund în cofa ta, ca să scap de prigonirea Jidovilor!

—«Bucuros!... poftim ascunde-te!—răspunse băiatul, făcându-i-se milă de dînsul, când îl vădù cât e de obosit de fugă și de înapăimîntat.

«Atunci Domnul nostru Is. Chr., căci omul acela nu eră nime altul fără însuși Is. Chr., se băgă de grabă în cofă dicînd:

—«Dacă vor veni pe aici Jidovii, cari mă prigonesc și te vor întrebă: «vădut-ai vre un om trecînd pe aici?» tu să dici că n'ai vădut pre nime!

—«Să n'ai nici o grijă, că știu eă ce să le spun! — răspunse băiatul, și cum se ascunse Domnul nostru Is. Chr., îndată se și rezimă cu cotul mînei drepte pe cofă, și așteptă cu nerăbdare să vadă ce se va întîmplă.

«N'a apucat însă bine a se ascunde Is. Chr. și băiatul a se rezimă cu cotele de cofă, și iată că o mulțime de Jidovi, înarmați unii cu sulii, iară alții cu alte arme, se apropie de locul, unde se află băiatul, și-l întrebă:

— «Mă băete! n'ai vădut tu un om așa și așa îmbrăcat trecînd pe aici?

--«Dar cine-î omul pre care-l căutați d-vóstră și ce vă trebuie?

—«Omul acela e Iisus Nazarineanul, și dacă l-am puté prinde, atunci ai vedé și tu la ce ne trebuie.

—«Îmi pare fórte rău, că nu vă pot da nici o deslușire, căci un ast-fel de om n'am vădut să trecă pe aci. Póte c'o fi trecut prin altă parte și eă n'am băgat de sémă!

«Jidovii, vădînd că băiatul nu póte să le deă nici o deslușire, se duseră mai departe.

—«După ce s'aú dus Jidovii, Domnul nostru Is. Chr. eși din cofă și dize cătră băiat:

—«Pentru că m'ai scăpat de astă dată de la mórte, mare dar vei căpětă dela mine. Drept aceea, când te vei află în vre-un năcaz fórte mare și ai voi să scapi tэфér și cu obraz curat dintr'însul, sau când vei avé vre-o dorință óreși-care și vei voi ca să ți se împliněscă, să te rogí numai așa: «Dómne! omul cel din cofă!» și atunci orí ce dorință vei avé, ți se va împliní!

«Și după ce rostí Domnul nostru Is. Chr. cuvintele acestea îl binecuvîntă pre băiat, și apoi se duse maí departe în trébă-și neurmărit și nesupěrat de nimení.

«Dar și băiatul nu stete mult acolo, ci multămind Domnului nostru Is. Chr. pentru darul și binele, ce spuse că i-l va face, și întipărindu-și adânc în inima sa cuvintele ce i le spuse, se întórse bucuros spre casă.

«Și cum a spus Is. Chr. așa s'a și întîmplat, căci băiatul, aducěndu-și după aceea aminte de dînsul, orí de câte orí aveă vre-o dorință sau trebuință, Domnul nostru Is. Chr. îi și împliniă dorința, ast-fel că, la urma urmelor, fiul vėduveí cel sěrman, nevoiaș și năcăjit, ajunse a fi chiar *împěrat*. (1)

Iată acum o legendă și despre luna lui *Aprilie*:

«Đice că eraū odată doi frađi: unul bogat, iar altul sărac. Și amândoi frađi aceștia eraū megieși.

«Celui bogat îi mergeă fórte bine, pentru că aveă de tóte câte-í trebuia. Cel sărac însă, neavěnd maí nimic, o ducea de pe o đi pe alta ca vai de dînsul.

«Intr'un an, și anume în revěrsatul đilei de Pasci, s'a sculat cel sărac și a ieșit afară, ca să-și caute vr'o câte-vă vrėscuri spre a-și ađiță focul și a-și face o țiră de mămăligă, fiind-că copiii sėi eraū flămăndi și el n'aveă nici măcar o bucățică de pâne în casă.

«Eșind afară și umblând în colo și în cóce, a găsit vrėscuri, dar după ce intră cu ele în casă și vrea să facă foc, dă peste altă nevoe: n'aveă cu ce să le aprindă.

«Ce să facă el acuma?... de unde să ieă foc?... Iată însă că pe când sta el așa dus pe gânduri, zăresce de odată pe feréstră un foc mare arđěnd pe vîrfu unuí dél.

«Cum zări el focul acela, bucuria lui, ese din casă, se

(1) Din Vatra Dornei, com. de Grigore Mesdrea, fost stud. gimn.

pornesce de grabă spre dînsul, și când ajunse acolo, dă de 12 ómenî, cari staũ lângă foc și se încãlđiaũ.

— «Bună diminęta, și *Christos a 'nviat*, ómenî bunî! — đise el după ce se apropię de dînșii.

— «Mulțãmim d-tale! — ręspunse ómenii. — Da ce vînt te-a abătut pe la noi așa de diminętă și tocmai în điuva de Pasci? — întrebă unul dintre dînșii.

— «D'apoî iacă cum și iacă cum! — ręspunse sãracul — am venit sã-mi dați un pic de foc, ca sã-mi fac și eu o țirã de mãmãligã pentru copiii mei, cã iatã ce-lalți ómenî s'aũ pregãtit cu pascã, cu ouę roșii, și cu multe altele de Pasci, însă eu, fiind sęrman lipit pãmîntului, n'am nimicã!

«Atuncî đise unul dintre dînșii:

— «Ți-om da, dragul meu, dar spune-ne mai întãiu: care lunã-î cea mai rea peste an?

— «Apoî de, — ręspunse sãracul — unii ómenî đic cã luna lui *Prier* ar fi cea mai rea, dar mie tóte mi-s tot una de bune!

«Atuncî îi đise omul:

— «Ține póla cãmeșii sã-ți daũ foc!

«Sãracul, auđind cuvintele acestea, începũ a tremurã de fricã, temęndu-se cã-î va arde și cãmeșa și va remãné gol ca napul. Cu tóte acestea însă nu se puse de pricinã, ținũ cãmeșa, și omul îi puse o lopatã de jãratie în pólã, đicęndu-î cã, dupã ce va ajunge a casã, sã-l împrãștie prin ogradã i prin grãdinã.

«Sãracul făcũ așa, dupã cum i se spuse. Ajungęnd acasã, partea cea mai mare de foc o împrãștie prin ogradã și prin grãdinã, iarã cu rēmãșița întrã în casã și-și făcũ foc.

«Nu mult dupã acęsta, iatã cã o copilã a sa, care eșise afarã, se întórcę repede în casã și plinã de bucurie đice:

— «Tatã! tatã! vai ce de vite mai avem noi! Tótã ograda și grãdina e plinã de tot felul de vite!

«Eșind omul afarã, vęđũ și el cã tótã ograda și grãdina e plinã de boi, vaci, cai, oi, și de tot felul de vite. Și se bucurã, cãnd le vęđũ, cãci el sciã acuma, cã tóte vitele acestea sunt ale sale.

«Vęđęnd acęsta și o copilã de a frãține-sęũ merse în casã și đise tãtãne-sęũ:

— «Tată! óre de unde are uncheşul meu atâtea vite, că e plină ograda şi grădina?»

«Eşind cel bogat afară şi vădënd şi el vitele, îl întrebă pe frate-sëu: de unde are atâtea vite? cine i le-a dat?»

«Fratele cel sărac spuse că le-a căpëtät de la un om, care se află lângă focul cel de pe vîrful délului. Şi-î arătă tot-odată şi focul.

«Bogatul, auđind acësta, ce-î plesnesce prin minte?... luă o manta mare în spate şi se duse şi el la focul de pe dél. Iar când ajunse la starea locului, fără a da «*bună diminéŭta*» űise :

—«Ómenî bunî! daűi-mî o űiră de foc, că mi s'a stins!»

—«űi-om da, de ce nu, dar mai întăiŭ să ne spuî: care lună-î cea mai rea de peste an! — űise unul dintre cei 12 ómenî.

—«Apoi de — rëspunse bogatul — tóte lunile de peste an îs bune, dar luna lui *Prier* vaî Dómne că scárnavă-î, amuş plouă, amuş e pâclă, amuş ninge, şi mai tóte oile pier. Nu de géba a űis, cine a űis că:

Prier priesce,

Da şi jupesce.

«Atuncî se sculă *Prier* mânios, căci ómenîi aceia erau cele douë-spre-űece luni de peste an, şi-î űise rëstit :

—«űine póla de la mantă!»

«Bogatul întinse póla şi *Prier* îi puse douë lopeűi de foc într'însa.

—«Mai pune una, űise bogatul.

«*Prier* îi mai puse o lopată.

«Bogatul, bucuros de ceea ce a primit, se întórse cu focul acasă, îl duse şi-l turnă prin grădină, ogradă, grajd, şură şi în tot locul, şi apoi se băgă în casă în bună nădejde că şi el va căpëtät, dacă nu mai multe, apoi măcar tot atâtea vite ca şi frate-sëu.

«Iată însă că nu mult după acësta, intrând copila sa în casă, îi spuse că casa, şura, grajdul şi tóte cele-lalte acareturî de pe lângă casă ard.

«Şi aşà a păűit bogatul cel lacom şi mândru!» (1)

(1) Din Tereblecea, dict. de Grigorie Scripcariŭ, com. de P. Scripcariŭ.

O variantă a acestei legende, și anume despre luna *Mărțișor*, sună precum urmază :

«Trăia odată într'un sat óre-care doi frați, unul erà putred de bogat, iar cel-lalt sărac lipit pământului.

«Bogatul erà scump și scurt la mână, iar săracul erà darnic cu ce aveà și cu inimă bună.

«Erà chiar în ziua de Pasci, când săracul, pomenindu-se din somn, voi să-și ațite foc în cămin, să se premenescă și apoi să mērgă și el; ca toți creștinii, la sfînta biserică. Dar iea cremene și amnar, dacã ai de unde! Cērcă în spuză, nici vorbă de vr'o scânteie. Ce să facă? Să mērgă la frate-sēu, care erà mai la îndemână, îi erà óre-cum rușine, căci se temeà că frate-sēu va cugetà, că dórã el numai pentru aceea merge la el, chiar în ziua de Pasci, că vrea să-î cērã ce-và, orî aștéptã ce-và de pomană, deși el aveà lipsă mare numai de foc. Ese afară, căci alta nu scià ce să facă, se uită în tóte laturile, și numai ce vede într'un vîrf de dél un foc, scií coea ca în pădure. Nu se cugetă mult omul nostru, ci o iea pe picior într'acolo. Rótã pe lângã foc ședeau doi-spre-đece feciorí, unul mai făcut ca altul, și vorbeiau ei între ei mai de una, mai de alta.

— «Christos a'nviat și bună diminēța să deà Dumneđeũ, ómení buní! — đise omul nostru, apropiindu-se de foc cu sfielã.

— «Adevērat c'a înviat Domnul nostru Is. Chr! — rēspunserã cei doi-spre-zece ca dintr'o gurã. — D'apoi, omule? — adaoserã ei — ce cauți tu pe aici în vremea asta, când ar trebui să mergi la biserică să te închiní?

«Apoi iacã, ómení buní, sunt om sărac și am venit să vē rog de puținel foc, căci cine-và mī-a dus amnarul și cremenea, iar focul din vatrã mi s'a stins; în sat nu am îndrăsnit să merg, căci drept să vē spun, la noi nu e obiceiũ a merge în o đí mare ca astãđí prin veciní și încã așã de diminēța dupã foc.

«Foc o să-ți dãm bucuros,— đise unul din cei doi-spre-đece,— numai cât tu să ne spuí nouē: câte luni sunt într'un an și care dintre ele e cea mai bună?

«Tóte lunile-s lãsate de Dumneđeũ și tóte-s bune, numai cât dintre tóte douē-spre-đece cea mai bună mi se pare a fi *Mărțișor*, pentru că atunci se deschide lumea și și omul mun-

eitor și sërman capetă lucru din belșug, și apoi când ai lucru, ai de tóte — dîse sáracul.

— «Drept ai și la rînd vorbesci; apropie-te și-ți adă încóce pălăria să ți-o umplu cu jăratie! — dîse una din cele douē-spre-đece lunī, căci ele erau cei doi-spre-đece feciori înșirați în jurul focului din dél.

— «Dómne apěrá și ferește! — rěspunse sáracul, — dar cum póte să țină pălăria mea focul! așa n'am pomenit!

— «Apropie-te numai, — dîse iarăși *Mărțișor*, căci el eră cel ce vorbià cu sáracul.

«Omul se apropiè, nesciind ce să facă alta, își ținù pălăria, pe care *Mărțișor* i-o umplù de jar; își luă apoi rěmas bun de la cei doi-spre-đece feciori și mulțămindu-le de foc, o pornì cu grabă cătră casă. Mare-î fu însă mirarea, când vėdù că pălăria eră chiar așa, ca și când n'ar fi fost foc în ea, dar mai mare-î fu bucuria, când vėrsând jarul din pălărie în vatra focului, vėdù că se făcù tot aur și argint. Plin de bucurie lăsă tóte la o parte și grăbì și el la biserică să mulțămescă luī Dumneđeū de darul sėu cel mare.

«După Pasci, omul nostru își cumpěrá vitișóre, ca să aibă și copiii luī de ce îngrijì.

«Când îl vėđură ómenii venind de la târg cu vitele, începură a vorbi în tot chipul de el, ba că a aflat unde-và banī, ba că a mers a lotri și câte și mai câte. Dintre toți însă mai cu părere de rėu eră pe el frate-sėu. El nici nu se lăsă până nu scirici de la el, că de unde și cum a putut căpětă atâta sumedenie de banī.

«Sáracul ce ajunsese acum cu stăricică bunișórá, îi povestì tóte cu de-amănuntul și nu ascunse nemic de frate-sėu; aceea însă că ce și cum a vorbit el acolo în pădure cu cei doi-spre-đece feciori uită a-î povestì, și nici aceea nu-î spuse că cine erau acei feciori, căci acésta nici el nu o scià curat.

«Când fu în alt an, fratele cel bogat lăsă să i se stingă focul pe ȓiua de Pasci și până în ȓiua eși afară și se uită cătră délul, unde-î spusese frate-sėu, că a mers după foc, și spre bucuria luī cea mare, iată că focul ardeà și încă dóră mai cu putere ca în anul trecut. Iute o pornì într'acolo, căci nu mai scià ce să facă de năcaz, cum frate-sėu din sárântoc, ce eră, să ajungă la stare bună ca el, iac'asă din senin.

«Ca și în anul trecut, așa și acum, pe lângă foc ședeau doi-spre-zece feciori voinicî și spătoși, de-ți eră drag să te uiți la ei.

— «Bună diminéța, ómenî — dîse bogatul. — Mi s'a stins focul și am venit să-mî dați și mie foc dintr'al vostru, cum ați dat și fratelui meu, chiar acum e anul, — adause el într'una, fără a da vreme celor doi-spre-zece să-î mulțăméscă măcar.

— «Da bine omule! Nu sciî tu că ađi e điuă de Pascî, și că creștiniî în điuă de ađi își daú binețe mai întăiú cu «*Christos a 'nviat*;» numai no! noi tot îți dăm focul ce l-ai cerut, dacă ne sciî spune: câte lunî is într'un an și care e cea mai bună între ele? — dîse unul din cei doi-spre zece, adică *Mărțișor*, căci tot el vorbiă și cu bogatul.

— «Apoi dá! într'un an is doué-spre-zece lunî, și bune-s tóte, bune, numai singur *Mărțișor* e cea mai afurisită și mai blăstemată dintre tóte, căci aci te ninge, aci te plouă, apoi pe de-asupra te sleiesce cu vînturile!

— «Bine, fétul meu, apropie-te încóce și ține pălăria! — dîse *Mărțișor*.

«Bogatul, sciind că și frate-séú a dus focul în pălărie, nu se îndoi nimic, ci ținu pălăria, iar *Mărțișor* i-o umplú cu vîrf de jar.

«Bogatul fără a dîce un cuvînt de mulțamită, plecă în fugă cătră casă și în grabă aruncă focul în vatră.

«Dar ce să veđi! focul se făcú ó flacără așa de mare, în cât în puține clipite îi mistui: casă, șuri, grajdurî, vite și tot ce numai aveă.

«Din điuă aceea, bogatul sărăciă vedénd cu ochiî, până ce la urmă ajunse cel mai sărac om în sat.» (1)

În Ofenbaia și în Muncel din Munții Apusenî ai *Transilvaniei* mai este datină, pe lângă cele arătate în șirele de mai sus, de a luà în nóptea Pascilor tóca de la biserică, a o pune în cimitir și acolo a o păzi apoi fecioriî. Și dacă li se întimplă ca să li se pótă furà și ascunde tóca, atunci cei ce aú fost destinați ca s'o păzéscă sunt puși la pedépsă de a da a doua đi după amiađi un ospéț, adecă mîncări și béturî pre carî

(1) *Tribuna poporului*, IV, Arad 1900, No. 58 (13).

le mănâncă și le beau amândouă părțile. In cas însă să n'o pótă furà sunt obligați cei ce s'aũ încercat s'o fure, ca să pórte tóte cheltuelile ospěțului respectiv. (1)

In alte părți, tot din *Transilvania*, precum bună-óră pe Valea Jiului, unde există asemenea acéstă datină, fětul saũ crîsnicul trebuie fórte bine să pázescă tóca pentru că, dacã i-o furã cine-vã în diminěța Pascilor, trebuie s'o ocolěscã cu ouě roși, adecã s'o rescumpere cu ouě roși. (2)

V.

SCĂLDATUL.

Fie-care Român caută ca *Invierea* să-l afle curat, nu numai sufletesce ci și trupesce. Prin urmare cei mai mulți inși, cu deosebire însă feciorii și fetele, se scólă în diminěța acesteĩ țile până a nu rěsărì sórele, se duc, unul câte unul, la un rîu saũ la o altă apă din apropiere, și în rîul saũ apa respectivă se scaldă apoi ast-fel ca nimene să nu-i vadă când, cum și unde s'aũ scăldat.

Făcěnd acésta cred nu numai că se curățesc de tóte bólele și rěutățile, de tóte aruncăturile, făcěturile și uriciunile, ci tot-odată și că vor fi peste tot anul scutiți de orĩ ce bóle, și că se vor face iuți, sprinteni, ușori, harnici, sănětoși și iubiți (3).

(1) Com. de d-l Teofil Frâncu.

(2) Din Ms. d-luĩ I. Pop-Reteganul.

(3) Dat. Rom. din Bălăcěna, com. de Vas. Jemna: «In țiuia de Pasci, tare diminěță, înainte de ce rěsare sórele, se scaldă unii ómeni, cređěnd că peste an nu fac bube;» — a celor din Drăgoesci, com. de d-l George Forgaciũ: «In țiuia *Invierii* se scaldă în pârĩu atât feciorii, cât și fetele, se înțelege că fie-care deosebit, ast-fel ca să nu-i vadă nimene, și anume des diminěță până nu rěsare sórele, cređěnd că vor fi ușori și sănětoși peste tot anul;» — a celor din Brăesci, com. de Ioan Pohótă: «Se crede că toți accia, cari se scaldă în țiuia de Pasci des diminěță până a nu

O sémă de fete însă nu se mulțămesc numai cu atâta că, scaldându-se, își curățesc trupul, și că vor fi sănătoșe și ferte de bóle în decursul anului, ci în același timp își fac încă *pe dragoste și pe ursită*. Drept aceea, cum ajung la apă și se scaldă saú, în cas de mare grabă, numai se spală, rostesc următoarele cuvinte:

Duminică deminéță
M'am sculat,
Duminică deminéță
M'am *suliminicat*,
Și m'am dus la o apă
Mândră și curată,
Care curge
Din crierul munților,
C'am auđit
Că e bună de folos,
Și m'am plecat
Și m'am rugat
La Maica prea-curată.
Și Maica prea-curată
M'a ascultat
Și m'a 'ntrebat:
— Ce te plângi N., ce te vaeri?
— Da eú cum nu m'oiú cântă
Și cum nu m'oiú văeră

Dacă-s de picióre 'mpedicată
Și de mânuri sunt legată,
Cu ochii nimic nu vęd,
Cu urechile n'aud,
Cu nasul nu pot suflă,
Cu gura nu pot grăi!
Maica Domnului
Din pórtă ceriului
M'a auđit,
Scară de aur a făcut,
La mine s'a coborít,
De cămeșă négră
M'a desbrăcat,
De mâna dréptă
M'a luat,
În apa *Garaleului*
De trei órî m'a cufundat,
De tot urítul m'a spélat
De picióre m'a deschidecat,

răsări sórele, fie feciori, fete saú copii, se curățesc de órî și ce bóla și sunt sănătoși și iuți peste tot anul;» — a celor din Capul Codrului, com. de Ștefan Bodnarescul: «In Vinerea mare și în ȕiua de Pasci diminéță se scaldă o sémă în apă curgétóre, anume ca să nu se prindă de dînșii nici o bóla peste an, și mai ales ráia;»—a celor din Mănăstirea Homorului, com. de George Macoveiú: «O sumă de fete merg în ȕiua de Pasci des diminéță și se scaldă în păríul rece, anume ca să se curățescă de tóte réutățile și să fie sănétóșe și harnice tot anul;» — a celor din Pártesciú-de-joș, com. de Const. Andronic: «In ȕiua de Pasci des diminéță până a nu răsări sórele se scaldă, fiind-că apa în acéstă ȕi e fórte curată și vindecátóre;»—a celor din Pojoríta, com. de Ilie Flocea: «Duminică diminéță se scólă o sémă la o óră saú mai târđiú, când ímpușcă la biserică din sacaluș, și, ducându-se la o apă din apropiere, se *scaldă*, dar nu se scaldă ca de altă dată, ci *numai* se bagă în apă, se udă bine peste tot corpul, și apoi es afară. După aceea, întorcându-se acasă, se gátesc și se duc la biserică. Și acésta o fac mai ales fetele.»

De mânuri m'a deslegat,
 Viderile mi le-a dat.
 Cu ochii vęd,
 Cu urechile aud,
 Cu nasul pot suflă
 Și cu gura pot grăi.
 Și-am rămas mai curată
 Și mai luminată
 Ca de Maica Domnului lăsată...
 — Bună deminéța *măeru de rău*

Cu prundu de grău,
 Cu *țimorma* (1) de busuioc,
 Să-mi dăruesci noroc,
 Să fiu de-acuma mai veșută
 Și cu mult mai căutată
 Ca firu de grău,
 Ca vinu, ca auru,
 Și ca argintu
 Intre tot norodu! (2)

În *Transilvania* și *Banat* e asemenea datină, ca feciorii și fetele să se ducă în ziua de Paști des de dimineță la un riu ca să se scalde, respective să se spele cu apă ne'ncepută. (3)

Deosebirea constă numai întru aceea, că în aceste două țeri caută să se ducă la riu tocmai când trage *arângul* — clopotul — sau când aud tóca des de dimineță întâia óră la biserică. (4)

Dacă nu curge nici un riu sau pârîu prin satul lor, atunci merg la un pârîu de pe hotar, dar cu grijă ca să fie la starea locului, când va sună arângul la biserică.

Apoi la primul sunet de arâng, feciorul sau fata își face de trei óri semnul crucii și ȓice:

Bună deminéța
 Riu mare
 Domn mare!

(1) Probabil că sub cuvîntul acesta e de a se înțelege *țermura*.

(2) Dat. fetelor din Capul Codrului, com. de Ștefan Bodnarescul.

(3) Dat. Rom. din Maidan, com. de d-l. Ios. Olariu; — a celor din Se-caș de lângă Oravița, com. de d-l. Valentin Dioniu: «Fetele și nevestele, ca să fie drăgăstóse peste an, merg în Dumineca Floriilor, în Joia mare și în ziua de Paști desdimineță la riu, unde, desbrăcându-se, se aruncă în apă și se scaldă, măcar că afară e frig și apa e fórte rece.»

(4) Dat. Rom. din Banat, com. Maidan, com. de d-l. Ios. Olariu; — a celor din Transilvania, com. de d-l. Domețiu Dogariu, învățator în Satul-lung: «In ziua de Paști pe aici nu e datină să se scalde ómenii; prin împrejurime însă da, și anume cei bolnavi, cu deosebire cei ce sufer de răie se duc la mieșul nopții la o gârlă din apropiere, și când aud tóca se aruncă în apă, în credință că se tãmaduesc de bóla lor.»

Apoi el saŭ ea rĂspunde:

Să fii sănĂtos
N., nume frumos!
Dar ce te-ai sculat
Și ai mânecat
Așa de diminĂță
Pe rouă, pe cĂță?
—Că eŭ m'am sculat
Și am mânecat,
Că Maica Maria

M'a îndemnat,
Să mă curĂțĂscă,
Să mă limpeĂĂescă
De fĂcĂturi,
De aruncĂturi,
De minciuni
Și de uriciuni,
Să fiŭ mĂndru și curat,
Cum Maica Maria m'a lĂsat!

După aceea, luând apă cu pumnii de trei ori și aruncĂnd-o tot de atĂtea ori pe obraz — faĂă — Ăice:

Cum e de plĂcut
Și de ascultat
Sunetul arangului,
Așa să fiŭ și eŭ
De plĂcut

Și ascultat
(De plĂcută
Și ascultatĂ)
Preste sat,
Preste Banat!

Tot cu mĂna aruncă apă de trei ori peste umĂrul drept și cel stĂng și Ăice:

Nu lĂpĂd apa,
Ci eŭ lĂpĂd de pe mine
TĂte fĂcĂturile,
FarmĂcĂturile
Și uriciunile!..

Dacă fata saŭ junele, care se spală la riŭ, se cred fermecați cu uriciuni de la atare dușman al lor, atunci pomenesc și numele aceluia cĂnd lĂpĂdă apa peste umeri.

În urmă aruncă cĂte-vă bĂbe de cucuruz ori de grĂŭ în riŭ ca pentru lĂc. După aceea fac iară semnul crucii și se pornesc spre casă, fĂră Însă ca să caute ÎndĂrĂpt (1).

O sĂmă de fete din *Bucovina*, pe lĂngă scĂldatul și spĂlatul, despre care ne a fost pĂnă aicea vorba, mai ÎndĂtineză Încă de a se duce în nĂptea spre Pasci la clopotniĂă și a spĂlă limba clopotului cu apă ne 'ncepută. Cu apa acĂsta

(1) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

apoi se spală ele în ziua de Paști desdimește pe față, a-nume ca să fie frumoase în decursul anului, și precum alergă omenii la *Inviere*, când se trag clopotele la biserică, așa să alerge și feciorii la dînsele. (1)

VI.

ÎNVIEREA.

Când cântă cucușii de miezul nopții, atunci unul dintre veghetorii de lângă biserică, care se pricepe mai bine la împușcat, începe a împușcă de mai multe ori după olaltă din sacalușurile, cari sunt de cu sêră aduse și așezate într'o depărtare anumită de biserică, și a da prin acêsta de scire sătenilor ca să se scôle și să se adune cu toții la biserică spre a asistă la *sfînta Inviere*. (2)

Săteni, cum aud săcălușurile sunând, pe loc se scólă cu toții, iar sculându-se, calcă pe ce-vă așternut, ca peste vară să nu-î usture tăpile (3), și apoi, spëlându-se fie-care într'un lighén sau strachină mare, în care se află apă prospêtă și curată, un ou roșu, unul sau mai multe monede de argint sau de aur și un fir de busuioac (4), se îmbracă în schimburile și hainele cele mai nouă, mai scumpe, mai bune și mai frumoase ce le au.

(1) Dat. fetelor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de P. Scripcariu.

(2) Dat. Rom. din Stupea, com. de Nechita Iauca, stud. gimn.: «Duminecă, când aud omenii că cântă cucușii de miezul nopții, se duc cu toții la *Inviere* cu pască cu tot»; — a celor din Bréza, com. de Nic. Prelici: «Când cântă cocoșul întâiași dată, străjerii de la biserică împușcă de patru ori din săcăluș.»

(3) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 97: «Sculându-se ei atunci din așternut nu calcă pe pămînt gol, ci pe ce-vă așternut, ca peste vară să nu-î usture tăpile.»

(4) Veđi despre acêsta mai pe larg în cap. «*Oușle roși*.»

După ce s'au spălat și îmbrăcat și după ce a spus fiecare rugăciunile, ia unul dintre căseni, de regulă capul familiei, legătura saă *blidul cu pască* menită pentru sfințire, și ast-fel gătiți se pornesc apoi cu toții la biserică, de ar fi afară orî și cât de întuneric și timpul de împotrivor, rămîind acasă numai ômenii cei bolnavi și neputincioși, moșnegii și babele cele mai bătrâne și copiii cei mai mici, cari nu sunt în stare a se duce.

Și asta o fac ei nu numai ca să-l laude și să-l prea mărescă pre Dumneđeū, nu numai ca să-î mulțămescă acestuia din adîncul inimei lor, pentru că i-a învrednicit a petrece cu sănătate Postul cel mare și a ajunge voioși și via cea mult dorită și așteptată a Invierii, ci tot odată și din causă că cine nu merge la *Invierea lui Christos la biserică*, acela se bolnăvesce și petrece apoi întreg anul până la Pascile viitor în tot felul de boli, neajunsuri și nevoi. (1)

La o ôră după mieđu noptii sosesc și preotul local, care are să facă *Invierea*. In unele comune însă și mai ales în cele mai răspîndite, în cari locuitorii săi nu se pot așa de grabă adună la biserică, vine preotul cam cătră două ôre saă ce-vă și mai târđu. (2)

Sosind preotul și aflînd biserică dejă plină de popor intră în altar, se îmbracă în ornatele cele mai scumpe și mai frumoșe, scôte *ușă împêrătescă* saă *ușă raiului* din țîțini și o așeză de o parte lîngă un părete și apoi eșind în naus

(1) Cred. Rom. din Putna, com. de Nic. Goraș, stud. gimn. ;— a celor din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc: «După mieđu noptii, fie cât de întuneric, merg toți creștinii la biserică ducênd pască, ouă, brîndă, unt, slănină, usturoiū, și hrên ca să le sfințescă»; — a celor din *Banat*, comuna Maidan, com. de d-l Aur. Iana: «In ziua de Pasci este bine ca fie-care să mERGă la biserică și cu deosebire la *Inviere*. Cel ce nu cercetăză în ziua de Pasci biserică este peste tot anul bolnăvicios»; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Mărțișor 28: «Care nu merge la *Invierea lui Christos la biserică*, se bolnăvesce, lănceđeză peste tot anul până la Pascile viitor»; — W. Schmidt, op. cit., p. 8: «Absentarea de la biserică în nôptea Pascilor causăză beteșug și amețelă prin tot anul.»

(2) Dat. Rom. din Boian și împrejurime, com. de d-l V. Turturean. «In părțile acestea se începe *Invierea* pe la 2 ôre după mieđu noptii, așa că pe la 6—7^{1/2} ôre dimiņeța es ômenii din biserică și se duc pe acasă.»

saŭ despărțitura bărbătească iea aerul de pe postamentul, unde a stat până atunci, îl scöte afară, încunjură cu dînsul biserica, și după încunjurare îl duce în altar și-l pune pe masa cea sfîntă, unde rămîne până Miercuri înainte de *Innălțarea Domnului la cer*.

După acésta, luând st. cruce și st. evanghelie, iar epitropiî bisericii saŭ și alți bărbați cu vaďă din comună, luând o cruce mare, praporele și sfeșnicele cu făclii aprinse și mergînd cu acestea, ca și la încunjurarea bisericii cu aerul, es din biserică afară și se postéză de 'nainte a acesteia, unde se află pus ce-vă mai de nainte analogionul cu *icóna Invierii lui Is. Chr.* pe dînsul.

În urma preotului ese și poporul afară dimpreună cu cantorii bisericii, cari cîntă stichirea: «*Invierea ta, Christóse Mântuitorule, îngerii o laudă în cer, și pre noi pre pămînt ne invrednicesce, cu inimă curată să te mărim*», avînd fie-care până chiar și cel mai mic copil câte o lumină de cêră aprinsă în mână, pre care în multe părți îndatinéză a o aprinde de la lumina preotului (1), și cum aŭ eșit cu toți afară și s'a închis după dînșii ușa din afară a bisericii, în care a rămas numai pălimariul saŭ fêtul ca să aprindă candelile și luminile din biserică, se postéză împrejurul preotului.

După acésta, luând preotul cădelnița și cădind de trei ori *Icóna Invierii*, începe serviciul *Invierii* cu cuvintele: *Mărire sfintei și cei de-o ființă și de vieță făcătorei și nedespărțitei Treimi, tot-deauna acum și pururea și în vecii vecilor*, și apoi cîntînd tropariul: «*Christos a 'nviat din morți cu mórtea pre mórte călcînd, și celor din mormînturi vieță dăruindu-le.*»

(1) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță: «Ómenii adunați își aprind luminele de la lumina preotului»;—a celor din Comănesci, com. de Octavian Georgian, stud. gimn.: «Ómenii se scólă la o óră după mieđul nopții și merg cu cea mai mare bucurie la biserică cu *lumină*, pre cari le aprind în tinda bisericii, și intrînd în biserică se închină, însă nu bat metane ca de altă-dată. După ce s'a adunat mai mult popor, merg toți cu preotul înainte a ușii bisericii și fac *Invierea*. Apoi cîntînd dascălul «*Christos a 'nviat*», iară unii ómenî trágînd clopotele și împușcînd din sacaluș, merg iarăși cu toți în biserică.»

Tot atunci, când începe preotul a cânta tropariul *Invierii*, încep și cei ce s'aũ suit cu puțin mai nainte de acesta în clopotniță a trage tóte clopotele și a tocà prin un timp mai îndelungat ca de obiceiũ, iar pușcașii a împușcà din sacalușuri sau și din puscã. (1)

Intrând nu mult dupã acesta iarășii cu toții în bisericã și continuând preotul actul *Invierii*, precum și serviciul sfintei liturgii, dupã tipicul prescris la acéstã ocaziune, fie-care stã și ascultã cu cea mai mare atențiune și evlavie ținând lumina aprinsã în mâni, pânã ce s'a încheiat întreg serviciul dumnezeesc. (2)

În multe părți atât din *Bucovina* cât și din *Banat*, este datinã ca dupã *Inviere*, precum și în decursul acesteia, toți familianții precum și toți amicii și cunoscuții cei mai de aprópe, cari se întâlnesc pentru prima órã în ziua de Pasci, sã se sãrute și anume: bărbații cu bărbați, femeile cu femei, feciorii cu feciori și fetele cu fete. Câte odatã însã, dacã sunt înrudiți sau dacã sunt fórte bine cunoscuți și trăiesc în intimitate, chiar și între ambele sexe, ceea ce de altã datã ar puté sã se privéscã de o necuviință. (3)

În *Transilvania* și anume pe Valea Jiului, când cântã preotul și cântãreții în decursul *Învierii*: «și uniĩ pe alții se îmbrãțișézã», atunci toți cei ce sunt de fațã se îmbrãțișézã și-și dau unul altuia mâna. (4)

În alte părți, tot din *Transilvania*, precum bunã-órá în ținutul Fãgãrașului, sãrutarea și îmbrãțișarea acesta se considerã nu numai ca un semn de bucurie, ci tot-odatã și de pace, pre care și-o dau ómenii pãșind în pãrechĩ de 'nainte altarului, pentru cã printr'ĩnșã nu o dușmãnie se delãturã dintre vecini. (5)

În *Banat* acéstã datinã delicatã însémnã: iubire, frãțietate, uitarea orĩ-cãrei supãrãri, ce ar fi existat mai nainte, și asigurarea buneĩ armonii în viitor, chiar și dincolo de mór-

(1) Pretutĩdene în Bucovina.

(2) Idem; — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 97.

(3) Com. de d-l Vas. Turturean.

(4) Din Ms. d-luĩ I. Pop. Reteganul.

(5) W. Schmidt, op. cit., p. 8.

mînt, și se reduce la *Inviere*. Se ține adevărat, că cei ce se îmbrățișează și se sărută în ziua de Paști, se întîlnesc pe cea-laltă lume. La poporul român această e o credință fermă. (1)

Prin *Invierea Domnului nostru Is. Chr. din morți*, crede mai departe poporul, că *raiul se deschide* tuturor sufletelor reținute în prinsorea iadului, începînd de la strămoșul nostru *Adam* și pînă la venirea Mântuitorului, și deschis rămîne el apoi, după unii, de la *Inviere* pînă la *Duminica Tomei*, adevărat prin șapte zile de a rîndul, (2), după alții pînă la *Ispas* sau *Inălțarea Domnului la ceri* (3) și iarăși după alții chiar pînă la *Duminica mare* sau *Rusalii*. (4)

Și cum că întru adevăr în acest interval *e raiul deschis* ne pôte servi ca dovadă, după credința poporului, și datina cea veche de a scôte în ziua de *Inviere* ușa cea din mijloc a altarului, adevărat *ușa raiului*, din țîțînă și a o pune de o parte, unde stă apoi tótă *săptămîna Pascilor* sau *Săptămîna luminată*. (5)

Deci cine móre în acest interval, și mai ales în ziua de Paști și în săptămîna cea dintâi după Paști, numită pre-tutindene *Săptămîna luminată*, pentru că *lumina raiului* strălucеște fie-căruia care móre în această săptămîna și pentru că în timpul acesta *ușile raiului* sunt deschise, iară ale iadului închise, acela merge de a dreptul în rai, unde este de bună sémă primit, de ar fi făcut el ori și cât de multe păcate, căci tóte i se ertă. (6)

(1) Alexandru Onociu, *Pasecele*, publ. în *Familia*, XI, Buda-Pesta 1875, p. 184.

(2) Cred. Rom. din Pătrăuț și Boian, com. de d-l Vas. Turturean.

(3) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohotă: «Ómenii cred că de la *Inviere* și pînă la *Inălțarea Domnului nostru Is. Chr. la ceri*, adevărat de la facerea *Invierii* și pînă la *Ispas*, stă raiul deschis așteptând intrarea Mântuitorului».

(4) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(5) Cred. Rom. din Pătrăuț și Boian, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Brăesci, com. de I. Pohotă: «Sosind și intrând preotul în ziua de Paști în biserică, scôte ușa cea din mijloc a altarului din țîțînă, de unde se întărese și credința poporului cum că această e o dovadă că *raiul e deschis*».

(6) Cred. Rom. din Pătrăuț și Boian, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Mihoveni, dict. de Pavel Cioful, și com. de Vesp. Corvin; «Săptămîna cea dintâi după Paști se numește *Săptămîna luminată*,

Sufletul fie-căruî om năzuesce, după despărțirea sa de trup a intră în raiū. De óre-ce însă raiul peste an este închis și păzit, de aceea trebuie să se întórcă înapoi plângend. Deschi-

pentru că în timpul acesta *ușile raiului* sunt deschise, iar ale iadului închise, și cine móre în sêptemâna acêsta merge de bună sémă în raiū, deși póte că a făcut păcate»; — a. celor din Putna, com. de Nic. Goraș: «Cine móre în ȕiua de Pasci, aceluia îi értă Dumneđeū tóte păcatele ce le-a făcut în viêta sa, și merge în raiū»; — a. celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Cel ce móre în ȕiua de Pasci saū în *Sêptemâna luminată* se ȕice că este fórte fericit, pentru că el dobândește împêrâția cerului, nefiind oprit de păcatele sale, cari prin Învierea lui Is. Chr. îi sunt ertate»; — tot de acolo: «Cel ce móre în ȕiua de Pasci saū în ȕilele următóre, se ȕice că merge de a dreptul în raiū, pentru că prin Învierea Domnului s'a deschis raiul, pe când iadul s'a închis»; — a. celor din Zăhăresci, com. de Ars. Băițan: «Omul, care móre în ȕiua de Pasci, este de aceea fericit, fiind-că raiul stă deschis până la *Inălțarea Domnului* și omul intră de odată în raiū»; — a. celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū: «Omul care móre în ȕiua de Pasci merge fără stingherelă în raiū, pentru că raiul din ȕiua de Pasci și până la *Ispas* îi deschis; și omul aceluia i se értă păcatele, precum a ertat și Is. Chr. Jidovilor, cari l-au bătut pre el»; — a. celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Din ȕiua de *Inviere* și până la *Ispas* raiul e deschis. Decî aceluia, ce móre în ȕiua de Pasci, i se értă tóte păcatele și raiul îi stă deschis. Ba și cei morți munciți așteptă sfintele Pasci, ca să le erte și lor păcatele și muncile iadului. Morții se rógă mai mult de sosirea Pascilor decât cei vii, pentru că de la *Inviere* și până la *Ispas* muncile is ertate»; — a. celor din Brăesci, com. de I. Pohóțá: «Ómenii ce mor de la *Inviere* și până la *Ispas* merg fără judecată de a dreptul în raiū»; — a. celor din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébán: «Se crede că nu numai cel ce móre în ȕiua de Pasci, ci și toți cei ce mor de la Pasci și până la *Inălțare* merg în raiū, pentru că de la *Inviere* și până la *Inălțare* porțile raiului sunt deschise și Dumneđeū tuturor, cari mor în acest restimp, le értă păcatele și de aceea se pot duce în raiū»; — a. celor din Frătăuțul-noū, com. de Vesp. Reuț: «Care móre în sêptemâna întâia după Pasci i se értă tóte păcatele și merge în raiū»; — a. celor din *Banat*, com. Maidan, com. de d-l Ios. Olariū: «Cine móre în ȕiua de Pasci saū în orî care ȕi până la *Dumineca Tomei*, acela merge de a dreptul în raiū, pentru că în ȕilele acelea și ușile raiului staū tot deschise, întocmai după cum staū deschise și ușile împêrâtesci la biserici»; — Șim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882, Mărțișor 28: «Cine móre în ȕiua Pascilor este om norocos, capêta ertarea păcatelor, și purcede de a dreptul în raiū»; — a. celor din *Transilvania*, după Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «Cel ce móre în ȕiua de Pasci merge de a dreptul în raiū, că din ȕiua de Pasci și până în ȕiua de *Rusalii* raiul este deschis.

đându-se însă raiul în ziua de Paști prin Invierea lui Is. Chr. și rămâind el ast-fel deschis până la *Inălțare*, fie-care suflet merge într'însul, fie el ori și cât de păcătos. (1)

Dar nu numai cel ce móre în ziua de Paști este fericit, ci și cel ce se nasce în această zi și mai cu sémă când trage clopotul întâia órá la biserică, se privesce de un om norocos pentru tótă vieța. (2)

Pascile și cu deosebire *Invierea* e cea mai mare dintre tóte sêrbătorile de peste an. Decí spre a-și manifestă bucuria cea mare ce o simte fie-care și spre a arătă solemnitatea actului liturgic al Invierii, se cuvine fie-căruia de a avé la săvîrșirea lui o *lumină aprinsă* în mână. Ceí fără de lumină se consideră de ceí mai ticăloși și nevrednici. (3)

(1) Cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul; — C. D. Gheorgiu, *Calendarul femeilor superstițiose*, Pétra-N. 1892, p. 88: «Cine móre în timpul ce se scurge de la *Inviere* și până la *Ispas* se duce de a dreptul în raiu.»

(2) Cred. Rom. din Putna, com. de Nic. Goraș: «Cine se nasce în timpul tragerii clopotelor la *Inviere* este un om norocos în tótă vieța sa»; — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiú; «Cel ce se nasce în ziua de Paști se crede că-í norocos»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuța: «Ceí ce se nasce în ziua de Paști sunt în tótă vieța lor fórte fericiți»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn: «Băeții, cari se nasc în ziua de Paști, se numesc *Pascal*, și despre un ast-fel de băiat se crede că e norocos prin tótă vieța;» — W. Schmidt, op. cit., p. 8: «Cel ce se nasce în ziua de Paști, când este salutat de sunetul tuturor clopotelor, ce se trag în unele locuri neconținut până Marți după Paști, se privesce de cătră toți ca un copil cu noroc; cine móre însă în această zi, se privesce în unele locuri de omul cel mai fericit, iar în alte locuri îl deplâng ca pre cel mai nefericit om;» — din Ms. d-lui I. Pop Reteganul: «Cine se nasce în ziua de Paști e om norocos;» — a celor din *Banat*, com. de d-l Ios Olariú: «Cine se nasce în ziua de Paști, și mai cu sémă când trage *arăngul* = cămpana — întâia órá la biserică, acela se privesce de om norocos pentru tótă vieța sa;» — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, Mărțisor 28: «Cine se nasce în ziua Pascilor sub timpul tragerii clopotelor la biserică este om norocos în tótă vieța sa.»

(3) Com. de d-l Vas. Turturean și G. Macoveiú: «Despre acel om, care n'are lumină la Inviere, se crede că-í fără credință, și póte și vrăjitor;» — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Ómenii, cari nu aú lumină în ziua de Paști, se dice că nu cred în Invierea lui Is. Chr., sunt necredincioși.»

Datina de a ține poporul lumină aprinsă în mână se observă și la alte acte liturgice mai solemne, precum la cetirea sfintei evanghelii, la încunjurarea cu sfintele daruri, la procesiuni, etc., numai cu acea deosebire că la aceste ocaziuni se aprind mai puține lumină.

În ziua Invierii însă fie-care gospodar sau gospodină, fie-care ins: mic sau mare, tiner sau bătrân, care ia parte la Inviere, trebuie să aducă cu sine și o lumină, pe care o aprinde și o ține aprinsă în tot timpul săvârșirii sfintei Invieri de către preot.

După Inviere mai fie-care se întorce cu lumina acesta, numită în cele mai multe părți *lumina Invierii*, aprinsă acasă. Iară după ce ajung acasă și pășesc peste pragul tinzii, încep a se închină, apoi intrând în casă sting lumina în grindă, afumând-o pe acesta în semnul crucii.

Tot așa fac ei și în anii următori la fie-care Pasci câte o cruce, și după numărul acestor cruci obicnuiesc apoi a socoti numărul anilor, de când e casa sau câți ani au trăit într'însa. (1)

După ce fac cruce cu dînsa o strîng și o păstrează apoi cu cea mai mare sfințenie peste tot anul spre a o avé din demână și a o puté aprinde la întîmplări primejdióse, precum când e témă de vre-o vîrsare mare de apă, de ruperea vre-unui nor, de grindină sau pétră (2), de vre-o furtună mare (3), de fulger, tunet și trăsnet. (4)

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 78; — El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în țiar. cit., p. 154.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

(3) Com. de G. Macoveiú: «*Lumina de la Inviere* se ține peste an și se aprinde în casă, când fulgeră, tună și bate pétra, anume ca să încete, să nu detune casa și ómenii cari se află într'însa;» — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «*Lumina de la Inviere* se aprinde vara, când fulgeră și tună tare, și se arde tãmâie sfințită de la Pasci cu pască la un loc.»

(4) Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «*Lumina de la Inviere*, cu care se duc la Inviere, o aduc acasă și o țin, nu o ard, ci numai când este vre-o furtună mare de plóe, atunci o aprind;» — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuța: «*Lumina de la Inviere* și cea de la *denii* o strîng ómenii, și anume când vine o furtună mare, o grindină, o plóe mare, atunci o aprind și arde.»

Afară de acesta se mai întrebuițeză *Lumina învierii* încă și spre a afumă vitele cu dînsa, când aŭ acestea *johnă* (1) sau *tragăn*. (2)

Românii din *Banat*, la cari este asemenea datină de a duce fie-care în ziua de Paști câte o lumină și a o țină aprinsă până ce se face afară *slujba Învierii* și se ocolesce biserica, aducînd-o acasă această lumină, o păstrază peste tot anul spre a o avé din demână și a o aprinde, când ar fi să năvălescă asupra casei *Duhuri rele*. Atunci, aprindînd-o și ocolind casa cu dînsa, dic:

Fugiți necurați,
Fugiți, voi spureați.
De casa noastră
Nu v'apropiați! (3)

Tot în *Banat* este datină ca să se folosescă lumina acesta și de cătră fetele cele mari, cu scop ca să fie bine vădute, și anume când se duc la jocuri, o aprind și petrecînd-o printre cămeșa îmbrăcată dic:

Cum a fost ziua Învierii
De vădută,
Luminată,
Prețuită
Și iubită,
Cum aŭ tras ómenii atunci
La biserică,

Așa să vină și să tragă
Și la mine
Orî și cine;
Să fiŭ vădută,
Prețuită
Și iubită
Și eu în tótă vremea! (4)

O sémă de femeii din *Banat* însă atît lumina acesta, care s'a întrebuițat la încunjurarea bisericii în timpul *Învierii*, cât și lumina care a fost aprinsă la cele trei *privigheni* (denii), le păstrază peste an în casă, anume pentru ca, mergînd mu-

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiŭ, com. de Const. Ursachi: «*Luminarea de la Înviere* este întrebuițată spre a afumă cu dînsa vitele, când aŭ *johnă*, și a o aprinde în casă, când fulgeră tare și trăsnesce».

(2) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Când sunt vremi grele și când se face *tragăn* la vite, se întrebuițeză lumina din ziua de Paști».

(3) Com. de d-l Aur. Iana.

(4) Com. de d-l Ios. Olariŭ și Aur. Iana.

erile la târg, să încunjure lucrurile de vîndut (târgovina) cu ele aprinse, în semn de noroc la vîndare (1).

Ce se atinge de originea acestei lumini, o legendă din *Bucovina*, și anume din comuna Brăesci, ne spune următoarele:

«Duce că a fost odată o biserică creștină, și la biserica aceea se strîngea tot poporul noaptea spre Dumineca Paștilor, însă nime nu intră în biserică, ci numai preotul.

«Acest preot intră cu o lumină stinsă în mână, și se rugă la masa cea de pîtră din mijlocul altarului numai singur un timp anumit.

«Și după ce se rugă el în decursul timpului hotărît, cât avea să se rîde, se despice pîtră și se arată o lumină.

«Atunci preotul își aprinde lumina sa de la lumina ce se arată din pîtră și eșind afară la poporul adunat strigă :

— «Christos a 'nviat!

— «Iar poporul adunat răspunde :

— «Adevărat c'a 'nviat!

«Și apoi își aprindeau toți luminile lor de la ceea a preotului.

«Poporul numia pîtră aceea *Mormîntul Mîntuitorului*, despicierea ei: scularea din morți sau *Învierea*, iar lumina ce se arată lor o numiau *însuși Mîntuitorul*, căci ei sciau că Is. Chr. este lumina vieții.

«Și de atunci s'a păstrat datina până în ziua de azi de a aprinde lumini la *Înviere*.

«Mai departe, tot despre arătarea luminii acesteia, se istorisește că, vedînd și auzind *Armenii* despre lumina acésta, au rugat pre *Creștinii* să le încuviințeze și lor odată acésta încercare, și li s'a încuviințat.

«Însă ei nu făcură ca *Creștinii*, ci intrară cu toții în lăuntrul bisericeii, iar poporul rămase și de astă dată afară și, deși acuma eră mai supărat, tot se rugă ca și de alte dați.

«Iată însă că se desfăcù de odată un stâlp, ce se află în apropierea bisericeii; și lumina cea obștască li se revărsă lor în stâlpul acesta. Iar *Armenii* stău și se rugău în biserică,

(1) Aur. Iana, *Din credințele poporului român*, publ. în *Luminătorul*, an. X, Temișóra 1889, No. 65.

așteptând *Lumina Învierii*, și lumina dorită nu li se mai arătă.

«Și se mai dice că stâlpul acesta să fie și acum despicat, dacă se va mai fi aflând.» (1)

În fine mai e de observat încă și aceea, că din momentul când preotul a rostit pentru prima oră cuvintele «*Christos a 'nviat*» la *Înviere*, de atunci și până la *Ispas* sau *Înnălțarea Domnului*, Românii de pretutindene, când se întâlnesc unii cu alții, nu se salută altmintrelea decât numai cu «*Christos a 'nviat*» și «*adevărat c'a înviat*». (2)

Iar fetele cele bătrâne, cari nu se pot mărită și cari asistă la *Înviere*, când rostesc preotul întâia oră cuvintele *Christos a 'nviat*, șoptesc: «*eū să joc înainte*», anume ca în viitor să fie jucate și să se pótă cât de grabă mărită. (3)

Tot atunci vînătorii, cari sunt vajnici după vînat, dic: «*vînat prind*», iar pescarii: «*pesce prind*,» în credință că, rostind cuvintele acestea, vor avé în decursul anului spor la vînat și pescuit. (4)

VII.

SFINTIREA PASCEI.

Nemijlocit după ce s'a sfîrșit sfinta liturgie și anume cam între șapte și opt ore dimineța, fie-carele, care a dus pască de sfințit, își iea legătura sau blidul său cu pască de pe locul unde a stat până atunci și, eșind din biserică afară,

(1) Com. de I. Pohóță.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariu: «Din ziua de Pasce până la *Ispas* poporul din Maidan se salută cu *Christos a 'nviat* și *adevărat c'a 'nviat*, în loc de bună dimineța, bună ziua, bună séra, sau bun lucru;—din Ms. d-lui I. Pop-Reteganel: «Ómenii se salută cu *Christos a 'nviat* și *adevărat c'a 'nviat*».

(3) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariu.

(4) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 77—78.

se înșiră cu toții în curtea acesteia, de regulă în două rînduri sau în formă de elipsă, cari la un capăt sunt împreunate, iară la cel-lalt capăt, care vine spre ușa bisericii, deschise.

După ce s'aũ înșirat cu toții față în față unii de alții, fie-care, puindu-și pasca de'naintea sa jos, o descopere și apoi, aprindënd o lumină și înfigënd-o în pască de-asupra, așteptă cu cea mai mare evlavie sosirea preotului ca s'o sfințescă. (1)

În același timp aduce și așeză palimarul între rînduri, și anume la capetul închis, o mescióră sau analogionul, iară alătura cu mescióra, și anume spre răsărit, pune un vas cu apă prospătă, în care tórna puțină aghiasmă păstrată de la Iordan sau Bobotéză, iară pe una din marginile vasului un struț de busuioc.

Fiind tóte gata, ese și preotul cu evanghelia și cu crucea din biserică afară și ducënd-o până la mescióra le pune pe acésta. Iea apoi cădelnița și tãmâind mescióra în cruciș, iară pre poporul înșirat în drépta și în stînga, prinde a ceti rugăciunile pescrie pentru sfințirea pascei, cum arată euhologiul.

Sfirșind rugăciunile de cetit, iea struțul cel de busuioc și, mîndu-l în aghiasmă, prinde a stropi cu dînsul pasca, începënd din capetul unde se află și sfirșind la cel-lalt capăt sau stropind mai întâiũ o parte și apoi cea-laltă, le përîndéză pre amândouë ast-fel că, când are să sfirșescă, sosesce iarăș la locul de unde a început.

În același timp, când începe preotul a stropi pasca cu aghiasmă, încep și cãntăreții a cãntă «*Christos a'nviat*», pușcașii a împușcã din săcălușuri, iară cei ce se află în clopotnița a trage necontenit clopotele. (2)

(1) În unele comune din *Bucovina*, precum bună-óră în Pojorîta, după cum mî-a comunicat Ilie Flocea, este datinã ca palimariul sau și alți ómenî să strîngă tóte lumînările de pe la ómenî la un loc, să facă trei *impletiturî* dintrînsele, să le aprindă și ast-fel să le pue apoi în picioare pe pãmînt ca să ardă.

(2) Dat. Rom. din Ilîșesci, com. de G. Mihuța: «Pasca se sfințesce cam pe la șapte óre diminéța»; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean»; — a celor din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi: «Pe la

Sosind iarăși la locul, de unde s'a pornit, adecă lângă mescióră saũ analogion, ține celor de față o scurtă cuvîntare, dorindu-le tuturor s'erbători fericite și plăcute, și cu acésta se încheie apoi întreg actul sfințirii.

Aici e însă locul să observăm că cei mai mulți inși nu duc la biserică numai pască de sfințit, ci dimpreună cu acésta mai duc încă și o mulțime de alte obiecte, precum: vre-o câte-vă *ouě roși* și vr'o câte-vă *ouě albe* fierte și curățite, apoi *slănină*, brânză nouă saũ *caș*, *cârnaș*, *unt*, *sare*, *hrén*, *usturoi*, *busuioc* și *sămînță de busuioc*, *tămâie*, *smirnă*, o *prescure*, *făină*, *cuișore*, *pipper*, *potbal*, *sinelă*, precum și o bucățică din *petica* cu care s'aũ șters ouele cele roși. (1)

noi se sfințesc pasca cam pe la opt ore dimineța în următorul mod: ómenii se pun în rînd împrejurul bisericii, descopăr pasca, preotul o sfințesc și stropesc cu aghiasmă, iar feciorii împuşcă și trag clopetele»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnareșcul: «Pasca se sfințesc cam pe la opt ore, căci mergînd ómenii fórte dimineța la biserică, preotul pe timpul acesta sfințesc liturghia, și eșind ómenii nemijlocit după acésta din biserică în ogradă și punîndu-se toți rînd cu pasca, de'naintea lor, preotul le-o sfințesc»; — a celor din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc: «După serviciul *Invierii*, poporul ese cu pasca din biserică afară și nemijlocit după dînsul ese și preotul, care-î sfințesc pasca»; — a celor din Zahareșci, com. de Ars. Băițan: «Pasca se sfințesc cam pe la șese ore și anume în următorul mod: toți ómenii forméză douë rînduri față în față. După aceea vine preotul tãmâind cu cãdelnița și cãntãnd *Christos a' nviat*. După aceea stropesc cu aghiasmă și cãntã iarăși *Christos a' nviat*»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de Lazăr Flociuc: «In țori de țiuă ese preotul împreună cu ómenii din biserică afară și cu dînșii dimpreună mai scot și o cruce și douë prapure. După ce ese preotul, sfințesc pasca stropind legăturile cu pască cu aghiasmă»; — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macovei: «Pe la noi se face *Invierea* cam pe la trei ore, iară pasca se sfințesc pe la opt ore dimineța»; — a celor din Pãtrãuș, com. de Vict. Morari: «Duminecă se scólă pe la mieđul nopții și grijesc un *blid*, în care pun la sfințit *ouě*, *pască*, *slănină*, *brânză* și altele, apoi merg la biserică. După ce s'a făcut țiuă, es afară din biserică, se înșiră în douë sire și apoi preotul sfințesc pasca».

(1) Dat. Rom. din Zahareșci, com. de Ars. Băițan: «Dimpreună cu pasca se mai sfințesc încă și *usturoi*, *unt*, *sare*, *slănină* și *ouě roși*, cari obiecte le întrebuintéză peste an spre lécuri»; — a celor din Bosanci, com. de Mih. Ivaniuc: «Lucrurile ce se mai pun dimpreună cu pasca la sfințire sunt: mai multe *ouě roși* precum și vr'o câte-vă curățite, apoi o

Iar unde este datină de a se tăia un miel sau un purcel de Pasci, nu unul îi duce și pre aceștia la sfințit, și anume purcelul tot-deauna cu o bucațică de hrén în gură. (1)

Temându-se însă ca nu cum-vă preotul să-î mustre, pentru că aduc și alte obiecte, pe lângă cele în deobște îndătinate, sau cei-lalți inși să-î ieă în batjocură sau rîs, de aceea blidul celor ce aduc și de aceste obiecte spre sfințire se pregătesce de cu séră ast-fel: se pune mai întăiū o pască mare de desubt, care e menită pentru cei de casă, pe pasca acésta se

bucată de *slănină*, o jumătate de *huscă de sare*, *tămăe de 2 cr.*, *hrén* și *sēmîntă de busuioc*;— a celor din Brăesci, com. de I. Pohôța: «De la fie-care casă se duce la sfințit câte *două pasci*, *patru ouă*, *hrén*, *slănină*, *sare*, *unt*, *usturoiū*, *sinělă*, precum și altele»;— a celor din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi: «Cu pasca dimpreună se sfințese încă și următóarele obiecte: *ouă*, *usturoiū*, *hrén*, *slănină*, *sare*, *unt*, *zahăr*, *caș*, *brănză*, *tămăe*, *cuișóre* și *petica* cea cu care s'au șters ouele»;— a celor din Tișeuț, com. de P. Sologiu: «Copturile, cari se duc în ziua de Pasci la sfințire, sunt *două pasci*, apoi *ouă roșii*, o bucată de *slănină*, *tămăe*, *hrén*, *zahăr* și *brănză* sau *caș*»;— a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «De odată cu pasca, care se sfințese după slujbă, se mai sfințese încă: *ouă roșii*, *slănină*, *sare* și *purcel fript*»; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «Tot-odată cu pasca, se sfințesc și *ouă*, *slănină*, *sare*, *lumînări* și *tămăe*»; — a celor din Danila, com. de V. Nahaiciuc: «După mieđul noptii, fie cât de întuneric, merg toți creștinii la biserică, ducēnd *pască*, *unt*, *brănză*, *ouă*, *slănină*, *usturoiū* și *hrén* ca să le sfințescă»; — a celor din Stupca, com. de G. Brătean: «Când se duce pasca la sfințit, se pun pe dinsa următóarele: *usturoiū*, *sare*, *unt*, *slănină*, și *ouă roșii*»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «După ce s'au spelat, ieăū o strachină mare, în care se pune: *tămăe*, *hrén*, *slănină*, *brănză nouă* și *nisce ouă curățite*. După aceea pun o pască pe care se află cruce și o tae de rēmăne numai crucea, și mai pun încă *două pasci*. Apoi merg la biserică cu pasca aceea ca să o sfințescă»;— a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū: «Cu pasca de odată se sfințesc și alte obiecte, precum: *slănină*, *ouă*, *usturoiū*, *sare*, *chiperiū*, și multe altele»;— a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «Sămbătă séra fac *blidu*, în care pun trei pasci și o lumînare de-asupra. Pe pasca cea de desubt pun: *usturoiū*, *slănină*, *cârnaț*, *unt*, *caș*, *ouă*, sau măcar unele din acestea.»

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de Vas. Jemna: «Pe pască mai duc la sfințire încă și *ouă roșii*, apoi *slănină* și *sare*, iară cei mai bogați încă și un *purcel fript*, căruia îi pun o bucată de *hrén* în gură. Cele mai multe dintre acestea le țin fórtē bine și le întrebuinteză la felurite bóle.»

așeză apoi toate obiectele cele mai bătătoare la ochi, de-asupra acestora alte două pasci, și anume una pentru preot și alta pentru sërmanî (1), iar de-asupra acestora prescurea, numită *Prescurea Pascilor*, care constă numai din patru bobite în forma crucii (2), apoi luminile, tămâia și ouele roșii.

Nemijlocit după ce a sfîrșit preotul de sfințit pasca, după ce a luat evangelia și crucea de pe analogion și s'a întors cu dînsele în biserică, începe și pălimariul, dimpreună cu doi epitropi, a luă de la fie-care ins câte o pască, o lumină, și câte unul sau două oue roșii, drept răsplată pentru sfințire.

În unele locuri, pe lângă pască, lumină și oue roșii, mai este obiceiul de a luă de la fie-care încă și câte 2—5 cr. (3)

Atât pascile și ouele acestea, cât și banii adunați, se împart pe urmă între preotul liturgisitor, cantorii bisericesci și pălimariul, și șanume: două părți preotului, iară a treia parte între cantorii bisericesci și pălimariul.

Mulți însă au datină de a tăia una dintre pascile cele cu cruce în patru părți egale, a o pune ast-fel între alte două pasci și așa tăiată a o duce apoi la biserică.

Deci după ce a sfîrșit acuma pălimariul de luat, fie-care își ieă legătura sa și după ce împărțesce pasca cea tăiată sau vre-o câte-vă păscuțe pe la ómenii *cei sërmanî*, cari se adună în ținterimul bisericii (4), se întorc cu toții acasă și se pun la masă.

(1) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mich. Ivaniuc.

(2) Dat. Rom. din Boian. com. de d-l Vas. Turturean: «*Prescurea* se pune de-asupra pascei pentru sfințire. La strîngerea îndătinată a pascei și a ouelor pentru preot se ieau și trei bobite și numai una se lasă, care, aducându-se acasă, se împărțesce la căseni ca anaforă.»

(3) Dat. Rom. din Sf. Onufreiul, com. de Cas. Brébăn: «O pască și o lumină se dă preotului»; — a celor din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc: «După sfințirea pascei sau înainte de acesta, pălimariul cu dascăul strîng câte o pască, câte o luminare, câte-vă bobite de tămâie și câte 2 cr. de la fie-care»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «După ce s'a sfințit pasca, merge pălimariul și strînge de pe la fie-care om câte o pască, câte un ou roșu, câte o luminare și câte 4—5 cr.»; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariu: «Ómenii ieau pască și două oue roșii și împestrate și le duc la biserică, și după ce le-au sfințit, o parte o duc a casă, iară ceea-laltă o lasă acolo.»

(4) Dat. Rom. din Pojorîta, com. de Ilie Flocea: «După aceea fac o

Înainte însă de ce încep a mânca din bucatele, ce se află pe masă, gustă mai întâiu din toate obiectele, câte s'aŭ sfințit împreună cu pasca, câte o bucățică mică, iară restul, afară de miel și purcel, cari se mănâncă tot în decursul sêrbătorii Pascilor, se păstrează peste întreg anul, întrebuintându-se spre felurite lécuri (1), și anume:

Nafura. Din nafura saŭ anafura căpêtată în ȕiua de Pasci se pune în sarea vitelor, în credință că atunci vacile saŭ oile vor fêta mai multe vișele, respective mielușe, decât vișei saŭ berbecușii. (2)

Crucea pascei. Când se apropie vre-o furtună mare amestecată cu grindină de sat, se iea crucea acêsta și dându-se în cruciș cu dînsa asupra grindinei se ȕice:

— Precum s'a schimbat aluatul în cuptor și a luat altă formă și față, așă să se schimbe și furtuna care vine, și precum cu crucea se pot apêră toate relele, așă să se apere și pétra care vine! Aceste sunt cuvintele lui Dumnezeu, pentru că Is. Chr. s'a rêstignit pe cruce!

---

pască cu cruce, adecă sucesc așă aluat și-l pun în cruciș de-asupra pascei. Acêstă pască o taie în formă de cruce și o pun în mijlocul blidului între alte douê pasci, dintre cari cea de-asupra o iea preotul, iar bucașelele ce rêmân, când o taie în forma cruci, le dau la sâraccii, cari se adună acolo în ȕinterim.»

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiș, com. de Cas. Brébân: «Sfințirea pascei se face așă: Se pun într'o coșarcă de o mână vre-o *trei pasci*, vre-o câte-vă *ouê roșii*, *douê luminii*, după aceea *busuioc*, *brânză*, *unt*, *slânină*, *usturoiș*, *hrén*, *sare* și altele, cari toate se sfinșesc spre felurite scopuri, cam pe atunci când ȕic ómenii că sórele e de o prăjină. O pască și o lumină se dă preotului, iar cele-lalte pasci se mănâncă diminêța ca nafură»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihușă: «Cu pasca de odată se mai sfinșesc încă și *ouê roșii*, *slânină*, *sare*, *usturoiș*, și *hrén*, cari le întrebuintêză după aceea de léc;» — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «*Tâmăia*, *hrénul*, ouêșele cele curățite, *slânina* și *brânza* cea nouă se păstrează peste an și se întrebuintêză la felurite lécuri»; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «Din obiectele acestea se ține câte o bucățică pentru feluritele lécuri;» — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariș: «După ce se întorc a casă ieaș și mănâncă întâiu pască sfinșită și apoi din cele-lalte bucate.»

(2) Com. de d-l Ios. Olariș.

Făcând-o acésta, se crede că furtuna cu grindină se depărtéză de sat. (1)

Dacă se bolnăvesc vitele peste an, se ia crucea acésta saŭ și o altă bucățică de *pască sfințită*, se sfarmă mărunțel, se pune în tărîțe și ast-fel se dă apoi vitelor de mâncare, iar vitele mâncând-o, se dice că se însănătoșéză. (2)

Lumina. Cu acésta, aprinđându-se, încunjură de trei orî vitele, ce aŭ *johnă*; (3) iar când e vre-o furtună mare, când fulgeră, tună și trăsnesce, se aprinde și, punĕndu-se de'naintea icónelor, se lasă acolo să ardă până ce trece furtuna. (4)

Tămâia. Când sunt cumpene grele, când fulgeră și tună adese, saŭ când plouă tare, atunci se aprinde tămâe de acésta și se afumă cu dînsa pe la icóne. (5) Mai departe toți cei ce se sperie peste an, dacă se afumă cu tămâie de acésta, le trece. (6)

Ouĕle curățite. Cel ce mănâncă ouĕ de acestea întăiași dată în ziua de Pasci, acela se dice, că este ușor peste an. (7)

(1) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, com. de d-l Petru Prelipcean.

(2) Dat. și cred. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «Din *crucea* aceea, care aŭ tăiat-o din pască, se lasă o bucățică și se dă la vite, când sunt bolnave»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «*Pasca sfințită* se întrebuintéză la mai multe lécuri. Dacă se bolnăvesc vitele, se sfarmă pască de acésta, se pune în tărîțe și se dă la vite de mâncare».

(3) Dat. Rom. din Sf. Onufreiŭ, com. de Cas. Brébăn.

(4) Dat. Rom. din Comănesci, com. de Titus Georgian: «*Lumina* și *tămâia* de la Pasci se aprind la vremi rele, precum: la fulger, la grindină, la ploă, ș. a.»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «Când tună saŭ fulgeră adese, atunci se aprinde lumina și se ține aprinsă».

(5) Dat. Rom. din Comănesci, com. de T. Georgian; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnărescul: «*Tămâia* se aprinde în casă, când fulgeră saŭ tună tare»; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Const. Ursachi.

(6) Dat. și cred. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Dacă cine-vă se sparie și dacă-l afumă cu tămâie de acésta, apoi îi trece»; — tot de acolo, com. de același: «Cu *tămâia*, care însemnézá tămâia cu care s'a dus mama lui Is. și sora sa la mormîntul lui Is. Chr. să-l afume, se afumă ómenii ca să nu se sparie peste an.»

(7) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «*Ouĕle curățite* și sfințite, dacă le mănâncă omul, este ușor peste an»; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu.

Afară de acésta unii usucă albuşul acestor ouă sfinţite şi când capătă vre-un om sau vită albéţă, atunci piséză albuş de acesta şi i-l suflă în ochi. (1)

Slănină. Acésta se întrebuintéază spre mai multe lécuri, precum: dacă face vre-o vită sau vre-un om vre-o rană, atunci se unge cu slănină de acésta şi-i trece. (2) Dacă peste an se bolnăvesce vre-un om sau vre-o vită şi dacă mănâncă sau se unge cu slănină de acésta, îi trece. (3) Dacă i s'a sclintit cui-vă vre-un picior sau vre-o mână şi se unge cu slănină de acésta, asemenea îi trece. (4) Dacă este cine-vă bolnav de friguri sau de altă ce-vă, se pune pe o lespede tămâie albă şi négră şi slănină şi se afumă bolnavul. (5) Dacă este cine-vă bolnav de gât sau îl dóre alt-cevă, se unge cu slănină de acésta. (6) Dacă vre-o vită *sângeră* sau pătimesce de vre-o altă bóla, i se dă slănină de acésta de mâncat. (7) În fine se mai întrebuintéază slănină acésta încă şi la bóla *de dînsele*. (8)

Hrénul. Cine mănâncă hrén de acesta, când vine de la biserică acasă, acela se dice că este iute şi sănėtos peste tot anul ca hrénul. (9) Iar dacă se pune prin cofele cu apă precum şi în fântâni, apa se curătesce de tóte aruncăturile ce se dau prin fântini de cătră muerile cele pismuitoare, iar cea málósă capătă un gust mai curat şi mai plăcut. Mai departe se taie şi se dă în tăriţe la vite tot cu acésta presupunere, cugetând că cam pe timpul acesta umblă mai multe bóle, precum mai cu sémă *guşatul* oilor şi altele. (10) În fine hrénul acesta se întrebuintéază şi contra frigurilor. (11)

(1) Dat. Rom. din Măn. Homorului, com. de G. Macoveiū.

(2) Idem; — a celor din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi: «*Slă-nina* e bună de răni, şi la vite, dacă aū vre-o rană.»

(3) Dat. Rom. din Tişeuţ, com. de T. Sologiu.

(4) Dat. Rom. din Stupeca, com. de G. Brătean.

(5) Dat. Rom. din Ilişesci, com. de G. Mihuţa.

(6) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(7) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Şt. Bodnărescu.

(8) Dat. Rom. din Băşesci, com. de Vas Lucan.

(9) Dat. Rom. din Tişeuţ, com. de T. Sologiu; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc: «Ómenii mai sfinţesc şi hrén şi gustă din el îndată după ce aū gustat din pasca sfinţită (natură), ca să fie peste an sănėtoşi şi iuţi ca hrénul;» — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(10) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóţă.

(11) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi.

Untul se pune în urechea unei vite, care are pohoieală sau pe care o dore vre un picior. (1)

Sarea se aruncă în apă spre întocmirea gustului și mai cu sémă o păstrează și o întrebuintează la sfințirea fântânilor, în loc de altă sare. (2) O sémă însă o dau amstecată prin mâncarea vitelor, (3) sau o întrebuintează și ca léc contra frigurilor și de albéță. (4)

Sinéla, și anume de ceea ce se întrebuintează la vărut, dice că e bună de *cés reū*, și anume când îl apucă orî pe cine bóla acésta, atunci i se dá de béut sinéla de acésta în apă sau în alte béuturi, și bénd-o îi trece. (5)

Brânza nouă de primă-vară și *cașul* se pun de aceea cu pasca la sfințit, ca să nu se mănânce dintru'ntâiū nesfințite, ci să fie sfințite. (6) Afară de acéstă cașul se întrebuintează și ca léc contra frigurilor. (7)

Potbalul, lat. Tussilago farfara. Acesta se pune în mulgătorea vacilor cu apă, și cu flórea lui se spală apoi mulgătorea, anume ca vacile să deà lapte mult și bun și să fie untul galben ca flórea potbalului. (8)

Zahărul. Dacă are cine-vă albéță la ochi, atunci se sfarmă zahărul acesta și se suflă în ochiul cu albéță, atât la ómeni cât și la vite. (9)

Cuișórele sunt bune de pus pe măsele, când acelea te dor. (10)

Făina. Când se face la vre-o vită albéță pe vre-un ochiū, i se frécă ochiul cu făină de acésta sfințită în ziua de Pasci și apoi albéța se trece. (11)

(1) Dat. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(2) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță.

(3) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(4) Dat. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(5) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță.

(6) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(7) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi.

(8) Dat. Rom. din Drăgoesci, sat în distr. Gura Homorului, com. de d-l George Forgaci, învățator.

(9) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi.

(10) Idem.

(11) Dat. Rom. din Stupca, com. de N. Jauca: «De cu séră așeză fetele tóte capturile pe masă, iară într'o legătură pun vr'o câte-vă pasci la sfințit;

Usturoiul. O sémă de femeï pun în blidul cu pască mai mulți căței de usturoiū, din causă că *usturoiul* sfințit, după credința lor, punându-se în pământ, nici când nu se strică, adevă nu putreșește. (1) Afară de acésta usturoiul servește spre alungarea strigelor de la casă. (2) De aceea se și ung ușorii de la ușile grajdurilor cu usturoiū de acesta, anume ca să nu se apropie strigele de vite și cu deosebire de vacile cele mulgătoare, ca să le ieă mana. (3) În fine usturoiul acesta e bun de frecat pe ómenii cei bolnavi, (4) și cu deosebire cei ce au *vătămătură*. (5)

Sēmînța de busuioc se sfințese dimpreună cu pască, de aceea ca *busuiocul*, care va răsări și crește dintr'însa, să înfloréscă mai frumos și să miróse mai tare și mai plăcut ca de obiceiū (6). Iar cu firele de busuioc, cari se sfințesc, se afumă de regulă cei ce au durere de urechi. (7)

Busuiocul e, după cum se scie, inspiratorul dragosteï; *usturoiul* scutul cel mai puternic în contra strigoilor și a strigóicelor, pociturilor și diochiturilor, precum și apărător de bóle; iar de mirosul *tămâiei* dracul fuge și nu se póte lipi de om. Tóte puterile acestea întărite cu puterea lui Dumnezeu devin un zid de apărare în jurul omului și nici un o dușman nu se póte apropiã.

Înarmat cu aceste trei scuturi, chiar și nesfințite, dar so-

pe pasca cea de-asupra pun oué roșii și vr'o câte-vă curățite, apoi *slănină*, *cârnaș*, precum și ca la o mână de *făină*, dicénd că acésta e bună de léc, și anume când se face la o vită albéță pe ochi: atunci se frécă ochiul cu albéță cu făina cea sfințită din ziua de Pasci și apoi albéță se trece».

(1) Dat. Rom. din Crasna, com. de Onufr. German: «Unele femeï pun de aceea mai multe căciuli de usturoiū, ca să se sfințéscă, pentru că usturoiul sfințit, după credința lor, punându-se în pământ nu se strică, nu putreșește».

(2) Dat. și cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnărescul.

(3) Dat. Rom. din Mân. Homorului, com. de G. Macoveiū: «Usturoiul se întrebuintéază ca să fugărăscă strigele de pe lângă casă, și se unge ușa grajdului, ca să nu se apropie strigele de vite».

(4) Dat. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(5) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébăn.

(6) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc.

(7) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébăn.

rocite, afară de *usturoiū*, care e singur puternic, nu ai frică de nimic. Pe la miezul nopții poți merge ori unde ai vré, pe câmpii sau prin pădure, căci ori ce ți-ar eși înainte nu-ți póte face nici un rău.

Afară de *busuioc* și *usturoiū*, mai sunt și alte burueni bune de purtat la sine, precum *mătrăgună* și *cinsteț*, pentru dragoste, cinste și noroc.

Țerancele din *Bucovina*, cari pórtă cârpă, pun *usturoiul*, *cinstețul*, *busuiocul* și cele-lalte într'o petecuță și le pórtă în cârpă în cap tótă vieța. Iar cele din *România* le pórtă în sîn, în brâu sau în buzunar.

Tîrgovețele, precum bună-óra cele din Siret, fac lucrul mai cu calcul, mai tivilichiu. Acestea însă sunt secrete ce nu se spun la nimeni; trebuie să ai multă trecere și încredere, ca să le poți afla.

Așa de Pasci, puind în blid *busuioc*, *usturoiū*, *smirnă* și *tămâie* (1), le sorocesci anume și dicit:

— Cum se bucură paserile cerului și crengile pomilor și tótă creștinătatea pe lume de Învierea Domnului, așa să se bucure de fața mea ori cine m'a vedé!

Iar când mergi la o petrecere întrebuițându-le dicit:

— Mirositóre să fiu ca *busuiocul*; să se depărteze de mine tot réul și tot cugetul cel rău și să piéră, cum piere tot fumul de *smirnă* și *tămâie*!

Cu *busuiocul* se frécă pe mâni, pe obraz, pe cap și pe trup; cu *tămâia* și *smirna* se afumă; iar cu *usturoiul* fac cruci pe mânuși, în lăuntrul mânușilor, în cioboțică, pe căpută, pe tălpî; mai fac cruce pe spate, pe piept; și când odată au închis ast-fel din tóte părțile drumul réului, bóla, farmecele și duhul cel rău nu mai au pe unde intră, nici cum să dea în om *rahna*, *gara*, deochitura și pocitura, căci de! — multe feluri de ómeni sunt la o petrecere: pot să fie de cei întorși

---

(1) Când se trimite de Pasci *blidul cu pască* la sfințit, femeile sciutóre tîrgovețe din Siret pun în blid sub pască, ca și cele de la țéră, mai multe lucruri pentru a fi sfințite, cu cari ele apoi își săvîrșesc fără greș lécurile și descântecel lor. Așa pentru dragoste, putere și sănătate între alte, pun *busuioc*, *usturoiū*, *smirnă* și *tămâie*, cari sunt bune pentru multe rele.

de la țîță și atunci te deóche, pot să fie strigoî și atunci te pocesc; unuia îi placî, dar dece te-ar înghiți într'o lingură de apă... dar așa n'aũ ce-ți face. Tótă rahna și gara lor, tóte săgețile otrăvitoare pornite din ochi, gândurî și gurî rele cad fără putere la atingerea zalei de fier ce te încon-jóră; iar duhul cel necurat ce din umbră pândesce vr'un moment de slăbiciune nu se póte nici el apropia. Fără grijă petreci admirată și fericită, strălucită de frumusețe și veselie, sub protecțiunea drăgălașului *busuioc*, pe când cei răi crapă de ciudă.

Busuiocul și *usturoiul* cel sfințit îl sameni anume într'un loc curat și ferit în grădină, ca să se înmulțescă și apoi ce minuni la descântece și lécuri poți face cu el! Pe ómenî de la mórte îi poți scăpa și pe fată sau femee ca sórele o poți face și de tóte urile și făceturile o poți scăpa! (1)

Petica, cu care s'aũ șters ouële roșii de céră și care se pune sub pască și așa se sfințesce, se întrebuintează atât la *běșica cea rea*, cât și la durerea de cap și de urechi.

Așa dacă are cine-vă *běșica cea rea* sau îl dóre capul, se afumă cu *petică* de acésta, iar de-l dor pe cine-vă urechile, se légă cu ea peste urechi. (2)

VIII.

DAREA PASCILOR.

Pe sub pólele Munților Apusenî din *Transilvania* este datină ca, în Duminicile și sěrbătorile din Paresimî, preotul, după terminarea serviciului divin, să anunțe oral din ușa împěratěscă că aceia dintre sătenî, cariî doresc *să deà Pascile*,

(1) Elena Voronca, *D'ale poporului*, credințe din *Bucovina*, publ. în *Románul literar*, Bucuresci 1891, No 15, p. 114.

(2) Dat. Rom. din *Tereblecea*, dict. de Ir. Bulbuc, com. de P. Scripcariu;— a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn.— Mai pe larg veđi despre acésta *petică* în cap. *Ouële roșii*.

adecă pânea și vinul cu cari aũ să se cuminice poporenii în ziua de Pasci, să facă de timpuriu cunoscut preotului.

Cu *darea Pascilor*, care se face de cătră unul sau și mai mulți asociați, sunt în părțile amintite, și mai ales pe la Benic, împreunate mari cheltueli.

Persóna adecă, care *dă Pascile*, trebuie să cumpere douë sau trei ciubere și donicuțe nouë, frumos sculptate și încres-tate. Aceste ciubere se umplu în Mercuria mare séra cu vin curat și apoi, acoperindu-se bine, se duc în dimineața Joii mari la biserică, unde se așeză în altar dimpreună cu 7 sau 14 pânișóre de grâu curat frămintate și cópte de prescurărița parohiei. Se cumpără 2 sau 3 óle mari cu câte douë torți smălțuite și linguri de *pacfon*, un cuțit nou și un *cărpător* (scândurea), pe care se taie pânea în bucățele pătrate în forma zaharului cubic. Pânea amestecată cu vin întocmai ca *cuminicătura* se așeză în óle acoperite cu năfrămii mari de *për* (lână) sau de mătase, cumpérate nouë-nouë din tîrg.

Tóte aceste articole le procură cu cheltuéla sa acela care *dă Pascile* și care pe de-asupra mai plătesce cu bani gata și *rugăciunile de deslegare*, cari se cetesc de preot, după terminarea serviciului divin, *în zorile zilei de Pasci*.

Pascile, adecă pânea și vinul, se sfințesc sau, cum dice poporul, se slujesc de preot în Joia mare la amiaqi cu cea mai mare solemnitate.

Invierea împreunată cu liturgia și cetirea rugăciunilor de deslegare se face des-de-nópte, în cât când se revarsă de ziua preotul începe să dea Pascile din ușa altarului, cantorul mai la o depărtare și *fétul* său, cum îi mai dice, *crâsnicul* din tinda bisericii, ținând fie-care în mână óla așezată pe năframă, ca să nu cadă jos vre-un mieq de pâne sau picătura de vin.

Cei ce aũ asistat la serviciul divin ieaũ *pascile* la biserică, iar pentru cei ce aũ rămas a casă le duc în pahare sau ulcicuțe înfășurate în *merindețe* sau batiste.

Cei ce *ieaũ Pascile* în biserică sau le duc acasă dau persónelor, cari *dau Pascile*, câte un ou roșu sau câte un crițar.

A doua zi de Pasci, după eșirea din biserică, gazda care a oferit pascile dă *Prânzul Pascilor*, la care sunt chemate

fețele bisericesci și dignitarii comunali, precum și finii, cumnații și alte némuri de ale gazdei și care ține numai până la vecernie, când plăcă apoi cu toții la biserică.

A treia zi de Paște, se împart obiectele Paștilor între preot și cantor, făcându-se ore-carî părți și dieilor (cântăreții la strană), fētului și clopotarului.

În *Ofenbaia*, *Abrud*, *Buciumană*, și în special în *Valea-albă* și *Muncel*, se dau Paștile, după ce se sfințesc, amestecate cu vin și cu apă, ca și în Munții Apusenî, cu aceea deosebire numai că pânișorele sau prescurile din aceste comune sunt mai numai ca nisce crucerî de mari. (1)

În alte locuri, precum bună-óră în *Satu-lung*, *darea* sau *împărțirea pascei* nu se face în vin ca prin cele-lalte părți ale *Transilvaniei*, ci ea se face simplu.

În acēstă comună, după eșirea cu *Invierea*, îndată ce s'a cântat canonul Invierii, se sistēză serviciul divin și preotul împarte poporului *pasca*, fără ca să plătescă cine-vă vre-un ban, de ore-ce sfințirea pascei acesteia o plătesce mai înainte câte un credincios evlavios în mod tainic.

Poporul, după acēsta, merge acasă de se spală și se îmbracă în haine curate de sērbătore, și pe la órele cincî sau șese, când aude tóca, se adună din nou la biserică la s-ta liturgie. (2)

Pe la *Retég*, Paștile acestea se coc Mercurî din sēptēmâna patimilor, iară Vinerî din aceeași sēptēmână se sfințesc, dar numai în ziua de Paște se dau credincioșilor de mâncare.

Pe unele locuri se dau în vin, se dumerică adecă mărunțele în óle nouē, *ciubere*, orî alte vase nouē, se pune vin în ele și se dă apoi credincioșilor câte o linguriță în gură; de regulă se dau cu lingură de lemn.

Pruncilor, carî nu putură venî la biserică, li se duc pașci acasă în pahar de sticlă orî de lut; asemenea și celor-lalți membri ai familiei, carî nu putură venî la biserică. Sfărîmături de pașci sfințite se dau și animalelor celor curate adecă celor rumegătore, în nutreț spre mâncare. (3)

(1) Com. de d-l T. Frâncu.

(2) Com. de d-l Domețiú Dogariú.

(3) Din Ms. d-luí Pop-Reteganul.

În *Valea-Jiului* se asociază câte 10—12 fruntași din sat, ca să dea pascile. Aceștia procură pe spesele lor făina de grâu necesară, din care se pregătesc pânea numită *Pasci*. Apoi, tot ei cumpără, după mărimea satului, 10—20 de vedre de vin, pe care în *Joia-Mare*, dimpreună cu pânea îl duc la biserică spre sfințire. În zilele Pascilor apoi, mestecând pânea cu vin, o mănâncă din óle nouă de lut. (1)

Pascile însă, despre cari ne-a fost vorba până aici, sunt usitate nu numai în *Transilvania*, ci și în unele părți din *Muntenia*. Iată ce ne spune în privința acésta d-l D. Elefterescu:

«Când vorbim despre datina Pascilor în Biserica românească, nu înțelegem sėrbătórea cea mare a Invierii Mântuitorului Iisus, ci înțelegem datina ca, în Duminica Invierii Mântuitorului, fie-care creștin să primescă mai întâiu în biserică pâne și vin binecuvântat de preot, și numai după aceea să mănânce alte bucate.

«Acéstă datină la cei mai mulți li se pare curiosă, fiindcă nu se póte dice nici decum că este generală în biserică răsăritului, și ast-fel nu se póte consideră ca aparținétóre de ritul ortodox răsăritean. Din cauza acésta mulți au considerat-o de o datină special românească, ba încă specială numai a Românilor Ardeleni și Munteni; de aceea în Ardél au și început a-i cercă originea.

«Datina de a luă în Duminica Invierii Mântuitorului înainte de mâncare pâne udată în vin, sub numele de *Pasci*, este o datină, despre care ritul bisericii răsăritului nu conține nicăiri nici o rugăciune de binecuvântare; de altă parte, între tóte popórele de ritul grecesc, nu se observă la nici unul afară de Români și numai la Români din *Ardél* și *Muntenia*, căci la Români din *Moldova*, *Bucovina*, *Basarabia* și *Macedonia* nu există acéstă datină.

«Ritul bisericii răsăritului prescrie rugăciune pentru binecuvântarea bucatelor de dulce în ziua de *Pasci*; însă ni-

(1) Simeon Zehan, *Trăsături din viața poporului român din Valea-Jiului*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov 1893, No. 143, p. 2. — Com. de S. Sa I. Muntean, preot în Sighișóra: «Pascile la noi se dau fără de vin, numai pâne pregătită anume, și se'mparte pentru fie-care personă o bucată, ca d. e. anafora.»

căiri nu se află nici cea mai mică amintire despre binecuvîntarea pascilor.

«In fața unei datini de o parte atît de singulară, iar pe de altă parte atît de asemănată cinei Domnului celei calvinesci, cu tot dreptul se întrebă omul: óre nu este ea o amintire tristă a domnirii Principilor calvinii în Ardél și a suferințelor de pe atunci ale bisericii românesci din Ardél ?

«Istoricul Petru Maior a fost cel d'întâiu, care a susținut părerea că Pascile acestea nu sunt alt-cevâ decăt cuminicătura calvinescă rămasă la Româniî din Ardél din timpurile acelea de tristă memorie, când Principii calvinii ai Ardélului aũ făcut încercări cu diverse mijlóce de a calvinii pre Români.

«Iată ce dice Petru Maior în *Istoria bisericii Românilor*, din 1813: «La 1643, fiind ales episcop al Ardélului Ștefan Simion Pap, Principele George Racoți a dat un chrisov episcopului Simion, împreună și cu un catechism în limba românescă fórte blestemat. Acel chrisov pórtă data de 1684 August 19, în care se prescrie 15 puncte saũ instrucțiunii; care la numérul 4 al acelei instrucțiuni se bagă între Româniî comunicătura cea calvinescă, care se află până astăzi și la uniți și la neuniți în Ardél, măcar că numai ca o ceremonie se ține. Este adecă datinã și în biserica Grecilor și în a Românilor, orî când se slujesce sfânta liturgie, preotul slujitor, după sfîrșitul liturgiei, să împartă la ómeniî cei ce nu s'aũ cuminicat pâne de aceea, din care fu scósă partea aceea, ce s'a jertfit; care obiceiũ între tóte némurile ce sunt de lege grecescă, precum și între Româniî din Ardél, osebit se ține în ziua de Pasci Ci creștiniî altor némuri de legea grecescă, pãrticica aceea o ieaũ neumiđitã; iar Româniî din Ardél o ieaũ întinsã în vin și nu numai celor în vîrstã, după cum se poruncesce în ziua instrucțiune, ci și pruncilor sugători încă se dã. Pentru aceea și pe însiși copiii cei sugători, spre ziua de Pasci, de la mieđul noptii pânã la vremea când se împarte ziua pâne întinsã în vin, cu tiranie îi silesc la ajun; ba drumarul de nu va puté ajunge în ziua de Pasci la vre-o bisericã, unde să se împãrtășescã din ziua pâne întinsã în vin, nu cutézã a lãsã postul Pascilor, ci pânã atunci îl tot ține, pânã când se face pãrtăș pãniî aceleia. Ba și aceia cari se cuminicã cu sfînta tainã a Eucharistiei în ziua de Pasci nu se odihnesc pânã nu se

împărtășesc din ȕisa pâne ceremonială. Decî nefind nicăiri afară de Ardél în bisericile cele din legea grecescă obiceiul de a luà în ȕiua de Pasci anafură întinsă în vin, și socotind cele ce mai sus am spus despre lucrul acesta, nu pôte fi îndoielă cum că ceremonia aceea de a băgà pâne în vin în ȕiua de Pasci este urma a cinei saũ a cuminicăturii calvinesci, și acésta atunci când se făceà silă cunoscînțelor Românilor în Ardél, fu acolo între Români băgată.»

«Ritul oriental, ce este drept, nu ne arată nicăiri datina Pascilor chiar în forma aceea, în care se află la Români din Ardél și din Muntenia.

«După cercetările ce am putut face la Români din Moldova, Bucovina, Basarabia, Macedonia, la Greci, Sîrbî și Bulgari, asemenea și la Ruși, nu există acéstă datină, care există numai la Români din Ardél. Când ȕicem Români din Ardél, înțelegem pe toți Români din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș; și la Români din Muntenia.

«Acum este un lucru curios, cum acéstă ceremonie s'a întrodus numai la Români din Ardél și Muntenia?

«Calvinii, când aũ întrodus cuminicătura lor la Români, nu s'aũ îngrijit să delătore mai întâiũ cuminicătura cea veche; căci cuminicătura cea veche a rămas în biserică la Români neschimbată. Români cuminecătura acésta n'aũ numit-o nici odată cuminicătură, ci *Pasci*; ba în unele locuri în *Muntenia* îi mai ȕic și «*Pasci de cel mic*;» de unde se vede, că atunci când s'a întrodus, nu s'a întrodus ca cuminicătură, ci ca alt-cevã.

«Mai adăogãm la acésta și împrejurarea aceea că timpul persecuțiunilor principilor calvinesci a fost prea scurt, pentru ca la un popor să se întroducã și înrãdăcineze așa tare o datină ca *Pascile*; și mai cu deosebire la Români de aici din *Muntenia*, cari nu aũ avut cãtuși de puțin persecuțiuni din partea Calvinilor.

«Deci acéstă datină la Români de peste munți, după probabilitatea ce ne-o dă Petru Maior, putem ȕice că este urmã din cuminicătura calvinescã; dar pentru Muntenia este o enigmã, nici o raȕã de luminã nu ne-o pôte explicã.» (1)

(1) *Albina*, an. II, Bucuresci 1899, p. 930—933.

IX.

STRIGÓICELE.

Strigoii, numiți în Banat și *strigoni*, și *strigele*, *strigóele* sau *strigóicele*, numite în Banat și *strigóne*, sunt, după credința și spusa Românilor de pretutindeni, de două feluri, și anume: unii mitici, iar alții reali. Cei mitici sunt un fel de spirite necurate și rele, cari numai rar când se arată ómenilor în chip omenesc; cei reali însă au chip ómenesc, ca toți ómenii, și petrec împreună cu aceștia până la mórte, iar după ce mor se prefac și ei în *strigoii* și *strigóice* adevărate, adecă în spirite rele, dacă, când se ímmormîntéză, nu se ímplântă în mormîntul lor un par, care să ajungă până în corp și să le străpungă inima.

Strigoii și *strigóicele* în chip omenesc se pot cunósce dintre cei-lalți ómenii pe aceea că au códă, adecă vírful spinării lor e prelungit în formă de códă. (1)

Strigóicele cu chip omenesc se destinéză încă înainte de nascere, ca să fie *strigóice*.

Sunt însă și de acele *strigóice*, pre cari móșa le ridică la acest rang de loc după nascere, rostind cuvintele:

«Tu să fii *strigóică de lapte*, — tu de furcă, — tu de sapă, — tu de mătură, — tu de secere, — și așa mai departe.

Și pre care a făcut-o móșa strigóică, strigóică rămâne în veci și pururea.

Cele mai primejdióse însă dintre tóte *strigóicele* sunt cele furátóre de lapte. (2)

Atât *strigoii-spirite* cât și *strigoii-ómenii*, mai ales însă *strigóicele*, fac ómenimii fórte multe neplăceri, neajunsuri și daune. Ba, nu odată și nu unul trebuie să-și rēpue chiar și víeța din cauza lor.

(1) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna: «*Strigóicele* sunt nisece femei cu códă, cari umblă numai la mieđul noptii prin sat și íeau lăptele de la oi și de la vite».

(2) V. P. Sala, *Datine poporale*, publ. în *Gazeta poporului*, an. II, Temișóra 1887, p. 5.

Dar nici o faptă fără răsplată !

Fac *strigóicele* multe neplăceri și daune ómenilor, dar și aceștia încă le vin une-orî de hac, când pun mâna pe dînsele.

Iar acésta se póte întîmpla mai ales în ȕiua și a doua ȕi de Pasci.

Așà, dacà luăm în ȕiua de Pasci lingura cu care s'a mes-tecat óla cu *roșelele* ouălor și o punem dupà cureà (șerpar) și apoi, când se scóte ciurda la pàscetóre, ne suim într'un pom înalt, atuncî vedem pre tóte *strigóele* cum merg ne-văđute cu ciurda spre a luà laptele de la vaci. Cea mai mare *strigóe* e cãlare pe taurul satuluî. Ele, cum se apropie, te simt. Decî se grãbesc la tine și amenințându-te ca nu cum-và să spuî cui-và cele văđute, te îmbie-să te dai din pom jos. Dar tu să nu te dai înduplecat, cã apoi poți pune mâna pe ele și faci cu dînsele ce vrei. (1)

Maî departe, dacà prinđi un șerpe înainte de Pasci, dacã-î tai capul cu un ban de argint, și apoi îi bagî trei fire de aiû în gură și ast-fel îl ții în ȕiua de Pasci în sín la bi-sericã, atuncî încã veđi *strigóele*. (2)

În fine care petrece *Lunia Pascilor* stând pe un pod, acela asemenea vede tóte *Strigóele* ce trec pe acolo.

Și precum se pot vedé *strigóele* sau *strigóicele-spirite* în ȕiua de Pasci, tot așà se pot cunósce în ȕiua acésta și *strigóicele-femeș*, precum și tóte *vrajítórele*, carî nu-s cu mult maî bune decãt *strigóicele* adevérate, ba une-orî chiar și maî rele.

Așà, ómenii carî mănãncã brãnzã în Sêptemãna albã, strîng brãnzã de pe dinți într'o hãrtiuță în *Lunia întãia* din postul mare și o pãstrézã pãnã în *Dumineca Pascilor*. În *Dumineca Pascilor*, luând și ducându-se cu hãrtiuța la *Înviere*, pot cunósce tóte *strigóicele* și *vrajítórele* și cunoscându-le

(1) Din Ms. d-luî I. Pop-Reteganul; — W. Schmidt, op. cit. p. 8: «Cine pune astãđi (în ȕiua de Pasci) în briû lingura, ce a stat în óla cu colorî, în care s'aû fiert ouăle de Pasci, și se sue apoi pe un arbore la cea maî de aprópe mãnare la câmp a vitelor, cunósce tóte *strigóicele*, dintre carî cea maî bãtrãnã și maî rea merge cãlare pe taurul satuluî. Rugându-se și amenințãnd vin ele apoi și voesc a silî pe acel om, ca să nu le descopere».

(2) Din Ms. d-luî I. Pop-Reteganul.

și le însemneză bine, ca peste an să se pótă ferì de dinsele, căci numai în ziua de Pasci le pótă cunósce, mai pe urmă însă nu (1).

Vrăjitórele carì, după cum am spus, se pot cunósce numai în Dumineca Pascilor, sunt fórte palide la față și aú ochiù fórte roși; se cântă fórte tare de durere de picióre și le cuprinde necontentit flori și o frică grozavă, mai ales când aud clopotele și împușcând la *Inviere* (2).

X.

M A S A.

Cei mai mulți Români din *Bucovina*, carì se întorc cu pasca de la sfințit, ajungênd a casă, nu intră de a dreptul în năuntru acestuia, ci se duc mai întâi în grajdiul, poiata saú ocolul, în care se află vitele, și pun câte de trei orì legătura cu pască pe capul fie-cărei vite, dacă-s puține, iar dacă-s mai multe, apoi numai pe capul unora dintre dînsele (3).

Eșind din grajd saú ocol, se duc unde se află câniù legați, le daú tuturora câte o bucățică de năfură de mâncat, în credința că nu turbă, și după acêsta îi slobod din lanț (4).

Și abià după ce aú făcut acêsta intră în casă și, puind fie-căruia legătura saú blidul cu pasca pe cap, dic: *Christos a 'nviat*. Iară cei de față rêspond: *Adevêrat c'a 'nviat* (5).

(1) Dat. și cred. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan; — Sim. Manguiuca, *Calend.* pe an. 1882. Mărțișor 28.

(2) Cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnareseul.

(3) Dat. Rom. din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc.

(4) Dat. și cred. Rom. din Crasna, com. de Onufr. German: «Diminêța după ce a sfințit preotul pasca, se duc cu toți pe acasă. Inainte însă de ce intră în casă cu blidul, daú o bucățică de năfură și la căne, ținând că nu turbă, și apoi îi daú drumul din lanț.»

(5) Dat. Rom. din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc; — a celor din Crasna-com. de Onufr. German; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan:

Apoi mulțumind lui Dumnezeu din adâncul inimii lor pentru ce-au ajuns *Sfintele Pasci* cu bine și sănătate, se pun cu toții la masă, gustă mai întâiu câte o bucățică de nafură și pască sfințită, precum și câte o fălioră din obiectele celea ce s'au sfințit împreună cu pasca, apoi încep a mânca și din cele-lalte bucate câte se află pe masă.

Pentru cei ce sunt departe prin munți pe la vite și prin urmare nu pot lăsa vitele singure ca să mērgă în ziua de Pasci la Înviere și după acēsta acasă ca să stea cu cei-lalți membri ai familiei la masă, se aduce și li se trimete *nafură sfințită* Sâmbătă séra sau chiar și mai nainte, anume ca în ziua de Pasci să mănânce mai întâiu *natură* și apoi pască, precum și alte bucate de fruct, cari li se trimet asemenea Sâmbătă séra (1).

În unele părți din *Bucovina*, precum bună-óră în Boian, când se întorc cei ce au fost la biserică acasă, se așterne un lăicer de la ușă până la masă, și cel ce vine cu pasca merge pe așternut până la masă, pune pe acēsta pascile, taie dintr'una, și anume din cea cu cruce, mai multe bucăți câte socóte că se vor mânca, și apoi pune cuțitul jos și îl calcă. După acēsta vin și cei-lalți căsași și îl calcă și aceștia cu toții pe rînd.

Sfirșindu-se ceremonia acēsta, capul familiei împărtesce fiecărui din bobita de prescure și din pasca sfințită câte o bucățică, pre care o mănâncă cu toții ca anafură. Apoi se pun cu toții la masă și încep a mânca și din cele-lalte bucate, cari se mai află pe acēsta, și anume după ce au gustat mai nainte din tóte cele sfințite câte-o bucățică (2).

În *Moldova*, după ce es de la *Înviere* și vin după sfințirea pascei de la biserică acasă, dau *Christos a 'nviat*, și apoi cei tineri sărută mâna la tată, la mamă, la socri, precum și la cei mai bătrâni. Pe urmă femeea sărută mâna bărbatului, care este stâlpul casei, iară el o sărută pe amândoi obrajii.

«Pasca sfințită se mănâncă ca nafură»;—a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «După aceea, adecă după sfințire, se'ntore acasă și tótă familia se pune la masă și ospetéză.»

(1) Dat. Rom. din munții Bucovinei, com. de Ilie Flocea.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

Și asta din cauză că, amăsurat datinei apucate din moși-strămoși, în timpul celor trei zile ale Pascilor, acela căruia i se sărută mâna să sărute pre celălalt pe amândoi obrajii. Și apoi, fiind masa curat și frumos pregătită, se așază cu toții împrejurul ei, gustă mai întâiu pască sfințită și ou sfințit și apoi mănâncă și din celelalte bucate, beau și se veselesc (1).

În *Transilvania*, precum bună oră în Retég, e asemenea datină ca, după eșirea de la biserică să mănânce mai întâiu *pască slujită* și *slănină slujită*, care se slujesc în biserică (2), cu acea deosebire numai că sub *pasca* Românilor din unele părți ale Transilvaniei, după cum am avut ocaziune a ne încredința când ne-a fost vorba despre *Darea Pascilor*, se înțelege cu totul altă coptură decât cea a Românilor din *Bucovina* și *Moldova*.

Mai departe, tot în *Transilvania*, e datină ca tatăl familiei, după ce s'a gustat din pasca și slăcina slujită, să ieă un *ou slujit*, să-l spargă, să-l taie în atâtea bucățele, câți căseni are, și apoi să deă fie-căruia câte o bucățică din el.

Acastă împărțire de ou însemneză că, rătăcindu-se cineva peste an pe căi necunoscute sau în alt loc unde-vă, și neputând nimeri calea, dacă numai se gândesce la aceia cu cari au mâncat ou în ziua de Paști, îndată i se deschid ochii și nimeresce calea (3).

În *Bucovina* și *Moldova* se mănâncă *ouă curățite* și astfel sfințite, mai mult pentru ca să fie cu toții în decursul întregului an sănătoși ca oul (4).

Iar după ce mănâncă ouă, e bine, după credința celor mai mulți Români, atât din *Bucovina* cât și din *Moldova* și *Transilvania*, să mănânce, înainte de alte bucate, pesce prospăt, ca totă vara să fie vioiu ca *svîrluga* (5).

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 78; — El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în țiar cit., p. 155.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) Idem, com. Vama.

(4) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 78 și 79; — El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în țiar cit., p. 155.

(5) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79; — Com. de d-l Domițiu Dogariu: «In multe părți din Transilvania se susține că în ziua de Paști e bine să aibă la prânz și pesce prospăt, în credință că au să fie iuți ca pești peste tot anul.»

Asemenea se crede și se țice că în decursul mesei din ziua de Paști nu e bine ca omul să bage mâna în solnița cu sare, că atunci i se vor *năduși*, asuda, mânila peste tot anul (1).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei*, precum bună-ora cei din Ohaba-mâtnic, cred că dacă strîng tôte ôsele de la o găină tăiată în ziua de Paști, și le aruncă peste casă țicînd: «*Uliule! iacă-ți parteata!*» atunci uliul, în anul acela, nu se mai atinge de găinile și puii acelei case (2).

În fine mai e de amintit încă și aceea, că în ziua de Paști cei mai mulți Români aũ datină în decursul mesei nu numai să mănânce și să bea cu un fel de lăcomie, după un post așa de îndelungat și greũ, cum e Postul mare, care ține șapte săptămâni neîntrerupt și în decursul căruia n'aũ mâncat de fel de fruct, ci tot-odată caută să fie cât se pôte de veseli, căci țic ei, și cu tótă dreptatea, că *numai odată pe an e Pascile* (3).

După ce aũ mâncat acuma și s'aũ săturat, saũ ce-vă și mai nainte de acesta, fie-care gospodar iea un *ou roșu* și cioenesce cu soția sa, apoi cu copiii și pe urmă cu toți cei-lalți pe rînd, țicînd fie-căruia: *Christos a 'nviat!* iară cei-lalți răspondînd: *Adevărat c'a 'nviat!* (4)

Și asta se face, parte de bucurie, pentru că aũ ajuns Pascile sănătoși (5), parte pentru că, după credința generală, toți cei

(1) Com. de d-l Ios. Olariũ; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 80: «In ziua de Paști cine va pune mâna pe sare, tótă vara i se vor înăduși mânila (va asudă).»

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 80.

(3) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de Lazăr Flociuc: «După ce a sfințit preotul pasca, merg ômenii pe acasă, și cum ajung și întră în casă țic: *Christos a 'nviat!* Iar cei din casă răspond: *Adevărat c'a 'nviat!* După aceea se pun cu toții la masă și ospêteză, cinstesc și se veselesc, pentru că *numai odată pe an e Pascile*»; — a celor din Pojorîta, com. de Ilie Flocea.

(4) Dat. Rom. din Boian, com. de d-l Vas. Turtorean; — a celor din Stupea, com. de N. Jauca.

(5) Cred. Rom. din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariũ: «In ziua de Paști cioenesc Românii noștri ouă roșii de bucurie c'aũ ajuns Pascile sănătoși.»

ce ciocnesc unul cu altul ouă roșii în ziua de Paști se întâlnesc pe cea-laltă lume (1).

De ciocnit ciocnesce fie-care, de mâncat însă rar unde și rar cine mănâncă *ouă roșii* în ziua de Paști, și mai ales în *Moldova* și *Banat*, creșându-se că celui ce mănâncă i se fac peste tot anul buboie pe corp (2).

Și cine va mânca ouă roșii, să le mănânce nesărate, căci alt-fel i se vor înroși mânilor, și mai înainte de a începe a mânca cel d'întâiu ou roșu, e bine să se frece cu el pe obraz, pentru ca să fie rumen peste tot anul, și apoi să ciocnescă (3).

Sfârșind de mâncat și de băut, se scolară cu toții de la masă, își fac cruce, mulțumesc încă odată din adâncul inimii lor lui Dumnezeu, pentru că i-a învrednicit a ajunge *Sfânta Inviere*, și apoi se duce fie-care în tréba sa. Așă, feciorii și fetele, băetani și copilandrele, toți gătiți în hainele cele mai nouă, mai scumpe și mai frumoșe ce le au, se duc la biserică, ca acolo să petrecă restul zilei, ciocnind și trăgând clopotele; băeții și copilele se duc pe la vecini și némuri, parte ca să capete *Moși* și parte ca să ciocnescă și ei, iar gospodarul și gospodina rămân acasă, căci cei căsătoriți au datină ca în ziua de Paști să nu se depărteze după *Inviere* și până la *vecernie* nicăeri de a casă.

Și pe când gospodarul ese din casă ca să mai vadă cum și ce mai este pe afară, pe atunci gospodina se dă și strînge toate obiectele cele sfințite, punându-le într'un loc anumit și păstrându-le acolo cu cea mai mare grijă, ca la timp de nevoie să le aibă din demână, căci toate obiectele acestea, după cum am arătat dejă în cap VII au o însemnătate deosebită, mai cu sémă pentru felurite lécuri (4).

(1) Com. de d-l Vas. Turturean și Nech. Jauca.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 78—79: «Înainte de a mânca din bucate, după ce s'au săturat și hiritisit, e bine ca mai întâiu să mănânce *ouă albe*, căci cel ce va mânca întâiu ouă roșii va face buboie»; — Com. de d-l Aur. Iana: «Se ciocnesce cu ouă, iar în ziua primă nu-i bine să mănânce, căci i se fac omului *buboie* pe corp.»

(3) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79.

(4) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță.

Cu tóte însă că gospodarul și gospodina rămân acasă și cu tóte că, afară de cele arătate, nu mai aũ alta nimic de făcut, căci în ȕiua de Pasci nici măcar foc nu este ertat a face (1), totuși în acéstă ȕi mare nimeni nu se culcă să dórmă (2), afară de ómenii cei mai bătrâni (3).

Cine dórme în ȕiua de Pasci, acela nu numai că va fi tot anul somnoros și leneș, nu numai că-ĩ va plouà plóea pologul (finul), ci vine tot-odată și Iuda de-ĩ fură Pascile (4).

Afară de acésta se mai crede că dacã plouã în ȕiua de Pasci, tot timpul până la Rusalii va fi ploios (5), iarã dacã bate grindina atunci va fi mãnos (6).

În fine se mai ȕice că în ȕiua de Pasci nu e bine să plă-téscã omul datorii, dar nici să deã ce-vã împrumut, căci atunci tot anul va da, iar de luat saũ căpétat nici când nu va luã saũ căpétã (7).

Ba chiar și ceea-ce s'a împrumutat mai nainte nu e bine ca peste Pasci să rămãe prin sat, ci tóte lucrurile să fie acasă (8).

(1) Dat. Rom. din Bucovina și Moldova. Veȕi El Sevastos, *Serbãtorile poporului*, publ. în op. cit., p. 155

(2) Pretutindenĩ în Bucovina, Moldova, Transilvania și Banat.

(3) El Sevastos, *Serbãtorile pop.*, publ. în ȕiar cit., p. 155.

(4) Cred. Rom. din Bréza, com. de Nic. Prelici: «În ȕiua de Pasci nu dórme nimeni, căci dacã ar dormi tot anul ar fi leneș»; — a celor din Maidan, în *Banat*, com. de d-l Ios. Olariũ: «Cine dórme în ȕiua de Pasci se ȕice că tot anul va fi lenos — trândav»; — din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «În ȕiua de Pasci nu e bine să dormi, că vine Iuda și-ȕi furã Pascile și ești somnoros peste tot anul.»

(5) Cred. Rom. din Banat, c. Maidan, com. de d-l Ios. Olariũ: «De va plouà în ȕiua de Pasci, se ȕice că tot timpul va fi ploios până la Rusalii.»

(6) Cred. Rom. din Putna, com. de Nic. Goraș.

(7) Com. de d-l Ios. Olariũ.

(8) Cred. Rom. din Sf. Onufreiũ, com. de Cas. Brébãn.

XI.

FARMECELE.

Când vin sărbătorile cele mari, precum : *Crăciunul*, *Păscile* și *Rusaliile*, dar mai cu seamă când vin *Păscile*, fie-care fată de țăran se îngrijesce ca să-și gătească o cămașă sau un alt vestmînt lucrat după moda cea mai nouă, precum n'are nimeni în sat.

Cămașa cu deosebire trebuie să o cósă cu mare băgare de seamă, ca să rămână cât se poate de curată, căci după ce o gătesce, nu o spală câte trei săptămâni, ca să rămână tot nouă, căci «spălându-se odată cămașa încetěză de a mai fi nouă» (1). Dar pentru acésta numai în sărbătorii și Duminica o îmbracă.

Gătind-o de cusut, o împăturesce frumos și o pune într'o ladă sau în alt loc unde-vă ca să nu se tăvălescă.

Sosind *Păscile*, fata care și-a cusut o ast-fel de cămașă, ia în presara acestei mari sărbătorii o *cofă* sau un *canceu*, după cum spun Românii din unele părți ale Transilvaniei, și *trei fire de busuioc*, ese cu obiectele acestea afară, merge la rîul ce curge prin apropiere, umple cofa cu apă, o pune pe cap, și apoi se întorce spre casă, rostind următoarele cuvinte:

Una steà, bosteà,
 Douë steà, bosteà,
 Trei steà, bosteà,
 Patru steà, bosteà,
 Cinci steà, bosteà,
 Șése steà, bosteà,
 Șapte steà, bosteà,
 Opt steà, bosteà,
 Nouë steà, bosteà,
 O steà, steluța mea!
 Eü oiü dormi,
 Tu nu-î dormi.

Eü m'oiü culcà,
 Tu nu te-î culcà!
 Eü m'oiü odihnì,
 Tu nu te-î odihnì!
 Și de séră,
 Cât e vară,
 Să te duci mereü
 Spre norocul meü,
 Și în sărbătorii
 Până'n cântătorii:
 La împérați cu împërătese,
 La crai cu craiese,

(1) I. B. Muntenescu, *Țărănțele române din sărbătorile mari*. Datine pop. din Transilvania, publ. în *Familia*, an. XI, Buda-Pesta 1875, p. 63.

La maiori cu maiorese,
 La preoți cu preotese
 Și la generari,
 Carī ar fi mai mari,
 La toți căpitani
 Și la toți hatmani.
 De la'mpărăție
 Pân'la birăie,
 De la vlădicie
 Până la popie
 Părindézá-ī toți,
 Fă tu tot ce poți.
 Și-apoi ia-le lor
 Dragostile lor,
 Tótă vâlva lor,
 Omenia lor,
 Tótă cinstea lor
 Și frumusețea lor.
 Te du la vaci cu viței
 Și la oițe cu miei,
 La capre cu ieși
 Colo prin liveși,

La tóte dughenele,
 La tóte șetrele,
 La tóte fluerele,
 La tóte bănșile.
 Și apoi iea-le lor
 Din dragostea lor,
 Din cinstea lor,
 Din vâlva lor.
 Tóte mi le adună
 Când e vreme bună
 Și le pune de cu sară
 Cât e vară,
 Până'n zori
 Și cântători
 În canceul ășt cu flori.
Cum din apă m'oiș spělă
 Toți feciorii m'or jucă.
 Fir de busuioc,
 Eū oiș intră în joc,
 Tu să-mi dai noroc!

Ajungând la ușa casei, bea de trei ori apă din cofă sau canceū și apoi încheie dicând:

Cum nu póte popa face aghiasmă
 Făr' de busuioc,
 Așă să nu póta începe feciorii
 Făr' de mine nici un joc!

A doua ți de diminéță, adecă în ziua de Pasci, pe când cântă cocoșii a treia óră, iese din casă afară și, ducându-se în partea de cătră răsărit, șoptesce următoarele;

Sinecaī,
 Mânecaī,
 Diminéța mă sculaī
 Înaintea cântătorilor,
 Înaintea zorilor,
 Înaintea boarilor,
 Înaintea clopotelor,
 Înaintea tócelor,
 Înaintea fetelor,
 Înaintea nevestelor,

Pe róuă nestrecurată,
 Pe cărare neumblată,
 La riul Iordan am alergat,
Apă de dragoste mī-am luat.
 La riul de riū
 Cu stropiī de mir,
 Cu unda de vin,
 Cu bicășei de tāmăe,
 Cu țermuriī de hârtie,
 Apă de dragoste mī-am luat,

Înapoi m'am înturnat:
Voiósă,
Sănătósă,
De toți jucată,
De toți lăudată.
Când am fost la mieđ de cale,
De cărare,
Înainte mi-aŭ eșit,
Pe loc m'aŭ oprit:
Nouă-đeci și nouă merișóre,
Nouă-đeci și nouă frunđișóre,
Nouă-đeci și nouă rândunele,
Nouă-đeci și nouă păserele.
Mândru cântă,
Mândru săltă,
Mândru ciripiă
Dragostea mea,
Dragostele mele,
Blândețele mele,
Jocurile mele.
Iar când m'am uitat înapoi:
M'am văđut rău îmbotită
Și rău gârbovită,
De picióre 'mpiedicată,
De gură legată,
De nas cărnită,
De urechi asurđită,
De ochi înholbată,
De pěr înodată,
Butuc făcută,
Jos căđută...
Începuı a mă cântă
Cu glas mare până'n ceriú,
Cu lacrimi până'n pămînt:
Cine m'a auđi
Dór mi-o folosi!
Nimeni nu m'aude,
Tóte par'că-s surde.
Numai Maica Domnului
Sus din pórta ceriului.
De cât loc m'a auđit,
Înainte mi-a eșit,

Haine albe 'ntinsu-mi-o
Și calea cuprinsu-mi-o:
— O copila mea frumoasă,
Tu Săftică drăgăstósă!
Nu te cântă,
Nu te văetă,
Că curînd înapoi m'oiú în-
[turnă,
Un canceú cu flori în mână
[oiú luă
Și mândru ți-oiú descântă,
Mândru ți-oiú înturnă,
In dragoste te-oiú bągà!
Cuc viú în cap
Serie-țï-oiú
Și pune-țï-oiú
Pe umerele
Două luceferele,
Serie-țï-oiú
Și pune-țï-oiú
In haine stele
Mărunțele,
Serie-țï-oiú
Și pune-țï-oiú,
In costița Ilenei
Cosizenei
Sui-te-oiú.
Pe ulița satului te-oiú luă,
Calul s'a sumuța,
Cuc viú din cap va cântă,
Pe toți feciorii va deșteptà,
Pe garduri s'or aburcà,
Pe cotețe s'or înălța,
Toți la tine s'or uità,
Toți or întrebà:
Ce Dómnă? ce Crăiasă?
Nu-ı Dómnă, nici Crăiasă,
Că-ı Săftica cea frumoasă.
Aide, feciori, să o luăm,
Aideți toți să o jucăm,
Înainte danțului
Și 'naintea jocului!

După acestea își face de câte-vă orî cruce, și începe a recită următoarele :

— Cum e mai ales grâul de sēmîntă din tôte buruenele, așa să fiu eū mai alésă și mai frumósă decât tôte fetele!

— Cum e mai ales păunul decât tôte pasērile, așa să fiu eū mai alésă și mai frumósă decât tôte fetele!

— Cum nu pôte popa face aghiasmă făr'de busuioz, așa să nu pótă începe feciorii fără de mine nici un joc!

Apoi își face din nou cruce, se închină spre răsărit, și merge iarăși la riul, la care a fost de cu séră, iea cu mâna dréptă apă și-o aruncă peste cap, recitând următorul farmec:

Mă uitaî pe riū în sus,
Nu vėđui nimic;
Mă uitaî pe riū în jos,
Nu vėđui nimic;
Vėđui trei sorî,
Trei surorî
A sântului sóre.
De cât loc m'aū vėđut,
De cât loc m'aū auđit,
La mine aū alergat,
In sfintă haină m'aū îm-
[brăcat,
In scaun de aur m'aū înălțat.
In cosiță fir de-argint pusu-
[mî-aū,
In drépta bucin de aur pusu-
[mî-aū,
In mâna stângă trâmbiță

Și m'aū luat pe uliță,
Cu trâmbița trâmbițand,
Cu bucinul bucinând.
Tôte dómnele,
Tôte crăiesele
Copiii în scalde și-aū lăsat
Și la mine aū alergat
Și din gur'aū cuvîntat:
— Ce dómnă, ce crăiasă?
— Nu-î dómnă, nu-î crăiasă,
Ci-î Săftica cea frumósă!
La casa jocului am stat,
Din trâmbiță am trâmbițat,
Din bucin am bucinat,
Toți feciorii m'aū luat,
Toți m'aū jucat,
Tot în fruntea jocului,
Tot în fruntea danțului! (1)

După acestea, umplându-și cofa cu apă prospătă, neîncepută, se întóree acasă ca să n'o vadă nimeni, precum a făcut și când a mers la riū.

Ajungênd acasă, iea o strachină mare nouă, tórnă apă în-tr'însa, iea apoi cele trei fire de busuioz, cu cari a fost de cu séră la riū, le pune și pre acelea în strachina cu apă dimpreună cu un oū roș și cu vr'o câte-vă monede de argint saū de aur,

(1) I. B. Munteșescu, *Țărancele române din serbătorile mari*, publ. în diar cit., p. 63—66.

și apoi începe a se spăla pe obraz învîrtind în același timp oul în umerii obrazului, anume ca să fie sănătoasă și roșie la față ca oul; plăcută, iubită și atrăgătoare ca busuiocul; curată ca argintul sau aurul; să aibă bani mulți peste an; să fie jucată în Duminicile și sărbătorile ce urmează, și să se pôta în curînd mărită (1).

După ce s'a spălat și închinat și după ce a spus rugăciunile, se schimbă în cămașa cea nouă, care a cusut-o înainte de Paști, se îmbracă apoi și în celelalte haine, cari le are mai noue, mai bune și mai prețioase.

Înainte însă de a se schimbă în cămașa cea nouă, petrece prin ea un cărbune aprins, zicînd:

— Precum este cărbunele acesta aprins și viu, tot așa să fiu și eu sprintenă, și precum pică cărbunele de iute și nu se opresce în haină (cămașă), tot așa să fiu și eu vedută și băgată în sémă de toți! (2)

O sémă de fete însă, în loc de cărbune aprins, petrec prin cămașă lumina de la Înviere, asemenea aprinsă, zicînd:

Cum a fost ziua 'nvierii
De vedută,
Luminată,

Prețuită
Și iubită,
Cum au tras ómenii-atunci

(1) Dat. fetelor din *Bucovina*, com. de d-l Orest Dlujanschi: «Fetele în ziua de Paști diminéța se spală cu un ou roșu și cu bani, în credință că vor fi sănătoase ca oul, vor avé bani mulți peste an, și că în sărbătorile de după Paști se vor mărită. După ce s'au spălat, învîrtesc oul în obraz»; — a celor din *Drăgoesci*, com. de d-l G. Forgaci: «Fetele pun un ou roșu și o monedă de argint într'un vas cu apă, din care se spală apoi atât ele cât și cei-lalți căseni, crezînd că vor fi anul acela roși și sănătoși ca oul, și vor avé mulți bani»; — a celor din *Boian* și *Pătrăuț*, com. de d-l Vas. Turturean: «În ziua de Paști diminéța, fie-care se spală cu apă prospătă dintr'o strachină, în care se pune un ou roș și se aruncă un ban de argint sau de aur, dacă este. Unii, și mai ales fetele, pun în apă și *busuioc*. Cu acestea se spală, ca să fie peste an sănătoși și rumeni ca oul, curați ca argintul sau aurul, și plăcuți ca busuiocul.»

(2) Aur. Iana, *Din credințele poporului român*, publ. în *Luminătorul*, an. X, *Timișoara* 1889, No. 25; -- com. de d-l Ios. Olariu: «Pentru ziua de Paști se grijese Românele noastre ca toți membrii familiari să se îmbrace cu cămăși noue, prin cari cămăși se petrece un cărbune de foc aprins bine.»

La biserică,
Așă să vină și să tragă
Și la mine
Orî-și-cine,

Să fiu văduță,
Prețuită
Și iubită
Și eu în totă vremea! (1)

Fata ce face acésta e sigură că în sêrbătorile ce urméză, de bună-sémă va fi iubită și stimată de toți, va fi bine văduță și jucată de feciori și că în scurt timp se va puté chiar și mărită.

Însă ea nu se mulțumescé numai cu atâta, ci stând după *Înviere* la masă, dimpreună cu cei-lalți căseni, când se scólă de la masă și dă ésa să din casă afară, își face cruce și dice :

Sânt în paus !
Înainte mea vă duceți,
La toți feciorii umblați,
Pe umêrul drept îi călcați,
La inima lor vă băgați,
Pe toți îi înturnați

Cu vorbe bune,
Cu cuvinte bune.
Nici unul să nu pótă păși
Pân' la mine n'a veni.
De mâna dréptă m'or luă
În fruntea jocului m'or jucă.

După ce a eșit din casă afară și a pășit trei pași de la pragul casei, își desprinde puțin catrința și apoi prindênd-o iarăși și uitându-se la sóre dice :

Sfinte sóre,
Sfint Domn mare !
Eú nu rădic vînt
De la pămînt,
Ci cercul têu
În capul meú,
Rađele tale
În genele mele.
Sfinte sóre,
Sfint Domn mare !

Ai 44 de răđișóre,
Patru mi le dă mie
Și patru ține-le ție,
Două să mi le pun
În sprîncenele mele
Și două în umerii obrazului,
La toți feciorii să le par:
Cireș de munte înflorit
Cu mărgăritar îngrădit! (2)

(1) Dat. Rom. din Maidan, com de d-l Aur. Iana și Ios. Olariú: «Pentru fete mari și feciori juní se păstréză lumina de Duminecă diminéța, a-decă când s'a ocolit biserică cu Învierea Domnului, și apoi acea lumină aprinsă se petrece prin cămeșa nouă» ; — Sim Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Mărțișor 28 : «Lumînarea aprinsă la cele trei privighiuri (bdenii) și la Învierea Domnului, petrecută prin cămeșă nouă, îmbrăcată la Pasci, dă sănătate și este bună de dragoste.»

(2) I. B. Muntenescu, op. cit., p. 66.

Rostind și aceste cuvinte se duce apoi la adunarea saŭ petrecerea, unde se află feciorii și cele-lalte fete de séma ei.

E de însemnat aicea încă și aceea, că fie-care fată mare, nu numai în ziua de Pasci, ci și mai pe urmă, pregătindu-și hainele pentru joc, are datină, după ce le-a scos din locul unde au fost păstrate, să le acate pe ușa pentru că, precum este ușa umblătoare și fie-care, care vrea să intre în chilie (casă), trebuie să o atingă, tot așa să fie și fata vedută, căutată de feciori, netrecând-o nimeni cu vederea (1).

Iar înainte de ce pléca la joc, cele mai multe fete au datină de a-și frecă mânilé și tóte hainele cu busuioc parte ca să fie plăcute și să fie întocmai ca busuiocul de căutate de toți feciorii și parte ca să miróse (2).

O séma de fete însă își fac în ziua de Pasci *de dragoste* nu numai, după cum s'a arătat până aici, ci tot odată și prin legături de flori, numite flori de dragoste și culese din patru délurí, orí patru câmpurí, carí caută față în față.

Afară de acésta își mai fac încă și *pe parte* saŭ *pe ursită*, și anume nu numai ele singure, ci și prin fermecătoare saŭ vrăjitoare, și în același timp își deslégă drumul spre căsătorie cu tort tors de o fetiță de șépte aní (3).

Pe lângă cele înșirate până aici, o séma de fete mai îndătinéză, când merg în ziua de Pasci la biserică, de a-și pune un ou roșu în sîn, ca să fie tot-deauna roșii (4).

Iar peste di, tot în ziua de Pasci, lipesc găoci de oué roși la ușile caselor lor, anume ca să le vie mai de grabă pețitorí (5).

(1) Aur. Iana, *Din credințele pop. rom.*, publ. în *Luminătoriul*, an. X, No. 25.

(2) Idem, de eadem.

(3) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Mărțișor 28.

(4) Avram Igna: *Credințe pop. din com. Sabolciu în Biharia*, publ. în *Familia*, an. XXXII, p. 56: «La Pasci cine merge la biserică, să-și pună un ou roș în sîn ca să fie tot-deauna roș.»

(5) Dat. fetelor din Putna, com. de Nic. Goraș; — Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Mărțișor 28: «In ziua Pascilor, *ghiócele* de oué roșii se lipesc de usciorii ușii.»

Maî departe se pune în ziua de Pasci o glie cu érbă verde lângă pragul uşii, ca toţi casnicii să calce pe érbă verde, anume ca să fie sănătoşi, plăcuţi şi frumoşi ca érba verde (1).

În *Transilvania*, com. Orlat, se pune în ziua de Pasci fierul plugului sub pragul uşii, unde stă trei zile; iar meşterii pun fórfecele şi calcă pe ele spre a avé spor la lucru (2).

În *Bucovina* se pune în ziua de Pasci o glie verde după uşă, unde rămâne trei zile după o laltă, iară a treia zi se iea de acolo, se usucă şi pe urmă se afumă cu dînsa ceî ce sunt bolnavi de junghiuri (3).

În fine, tot în *Bucovina*, e datină în unele părţi, ca toţi ómenii dintr'o casă să pue câte un pahar cu apă şi pe pahar o bucăţică de pâne, şi când se întorc de la *Inviere*, fie-care caută la paharul sêu, şi care pahar a secat, acela om, cred ei, că are să móră peste an, însă al căruia nu scade, acela om, cred ei, că va trăi peste an (4).

XII.

MOŞII DE PASCİ.

În unele părţi din *Banat* este datină de a se dà în ziua de Pasci ca *Moşi* de sufletul celor repausaţi: colaci (sâmbe-cióre) cu miel, cu ouă roşii, precum şi alte bucate ce se află

(1) Com. de d-l Ios. Olariu şi Aur. Iana : «Se maî aduce, în ziua de Pasci, în fie-care casă şi câte o glie de pămînt cu érbă verde pentru sănătate»; — Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Mărţişor 28: «Glia verde se pune la Pasci pe pragul uşei, orî după uşă, şi pruncii se întorc în giurul ei.»

(2) Romul Simu, *Monografia satului Orlat*, publ. în *Fóea poporului*, an. III, Sibiiu 1895, No. 32, p. 128.

(3) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ştef. Bodnarescul.

(4) Dat. Rom. din Bălăcéna, com. de Vas. Jemna.

atunci în casă. Pe alocurea însă se dă caș sau olcuțe pline de apă (1).

Moși aceștia sau se trimit prin vecini (2), sau cei cărora li se dau umblă singuri pe la case de-î primesc.

În cazul din urmă, femeile se îngrijesc ca să le vină mai întâi un copil cu părinți în casă, și aceluia îi dau apoi ouă roși și colaci (3).

În alte părți, tot din *Banat*, precum bună-ora în comuna Secașiu de lângă Oravița, este datină ca în ziua de Paști să se ducă și să se împărtășcă ca *Moși* pe la vecini, rudeni și ómenii săraci câte două ori patru ouă roșii și câte un colac. Iar Joi după Paști se duc și se împărtășc *colaci*, lângă cari se pune pasulă (fasole) și *nectar* adecă *miere de prună* (4).

În *Transilvania* și anume pe la Rodna, cum se zăresce de ziua, prind a umblă băeții cu ouă roșii pe la némuri și vecini, și când întră în casă dic: «*Christos a 'nviat!*»

Iar gazda casei, răspundându-le: «*Adevărat c'a înviat*», le dăruiesc *ouă roși* ori *turtuțe* de la *turtari*.

De aici vine apoi că cele mai multe femei de prin părțile acestea, având de dat ouă roși la băeți, precum și de pregătit prânzul pentru cei duși la biserică, nu merg la *Inviere*, ci rămân pe acasă (5).

În alte părți din *Transilvania*, precum bună-ora în Săcele, este obiceiul ca femeile, în noaptea Paștilor și anume înainte de *Inviere*, să plângă la morminte, crezând că sufletele morților se depărtază în acastă noapte de la locul lor, venind în apropierea caselor, unde stau pribegite până în ziua de *Rosale*, când iarăși se aud pe la morminte plânse-

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, p. 138; — com. de d-l Ios. Olariu: «În ziua de Paști dau de pomană morților colaci și ouă roșii.»

(2) Com. de d-l Aur. Iana: «În ziua de Paști se împart ouă roși câte cu un colac prin vecini pentru ertarea păcatelor celor morți.»

(3) Com. de d-l Ios. Olariu: «Pentru ziua de Paști se grijesc femeile române ca să vină mai întâi un copil cu părinți în casă, pe care îl dăruiesc cu ouă roși și colaci.»

(4) Com. de d-l Valentin Dioniu.

(5) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul; — W. Schmidt, op. cit., p. 9.

tele în tot decursul serviciului divin. După eșirea din biserică însă încep să împartă la femeile tinere măritate în decursul anului curgător, colaci și diferite vase de bucatărie, cari în timpul serviciului divin le-au ținut pe morminte (1).

În *Moldova* femeile, cari n'au copii sau cari au copii morți, dau de pomană copiilor megieși câte un ouș și câte o *păscuță* (2).

În *Țera-Românească* se dau în ziua de Paști ouă roșii peste mormint, pronunțând numele celor pentru cari se dă acel ou.

Tot în *Țera-Românească* există credința, că toți morții cei păcătoși, din ziua *Invierii*, adevă de la Paști, se scot din iad la odihnă până la *Rusalii*. În aceste zile deci fetele cară apă pe la vecini de pomană în contul morților (3).

În *Bucovina*, și anume pe la orașe, este datină de a se da ca *Moși*, și mai ales băeților, asemenea *ouă roșii* (4), iară la țară, pe lângă ouă roșii, li se mai dă încă și câte o *păscuță*.

În unele părți însă, tot din *Bucovina*, o sémă de femeii, luând cu sine pască, luminii și ulcele, se duc a doua zi de Paști la ținterim și acolo le împărțesc apoi ómenilor celor săraci de pomană pentru sufletul celor repausați (5).

(1) Com. de d-l Domițiu Dogariu, învățător.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79;—El Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în țiar. cit., p. 155.

(3) Sim. Fl. Marian, *Îmmormintarea la Români*, p. 387;—*Gazeta sătenui*, an. XV, R.-Sărat, p. 90: «Din cultul strămoșilor încă trebuie să fie destule rămășițe la nisce serbători atât de însemnate cum sunt cele de primă-vară. Din acest cult avem *Moșii de Paști*, venirea sufletelor acasă de pe cea lume, cari stau din *Joia-mare* până la *Dumineca mare*».

(4) Dict. de Mărióra Corjan, oghielăriță din Sucéva.

(5) Com. de Vas Nahaiciuc.

XIII.

LA TÓCĂ.

Pascile, după credința și spusa Românilor de pretutindenă, este o sărbătoare așa de mare și de sfântă, că nu numai a lucra, ci chiar și a face jocuri cu lăutari și a juca la aușul muzicii, după cum se joacă în cele-laite sărbători mai mari de peste an, este păcat (1). Ba nici măcar a întreprinde vre-o călătorie sau a încheia vre-o căsătorie nu-și ertat (2).

Drept aceea mai tot tineretul, cât se află într-o comună, și cu deosebire feciorii și fetele cele mari, băetani și copilandrele, îmbrăcați în hainele cele mai nouă, mai prețioase și mai frumoase ce le au, și provăduți câte c'un număr mai mare sau mai mic de *ouă roșii*, se duc în ziua aceasta nu mult după liturghie la biserică, ca în ograda sau curtea acesteia să petrecă restul zilei, parte *ciocnind ouă roșii* și parte trăgând clopotele și tocând (3).

Scopul adunării și întâlnirii în curtea bisericii, al petrecerii și al ciocnirii de *ouă roșii* aici este că, după credința celor mai mulți, toți cei ce se adună în ziua de Paști la biserică și ciocnesc ouă roșii unii cu alții se vor întâlni și în cealaltă lume (4), iară scopul tragerii clopotelor și tocării este, după unii, vestirea *Învierii lui Is. Chr.*, ca toată lumea să știe și să tresalte de bucurie că Mântuitorul nostru a înviat (5),

(1) Dat. și cred. Rom. din Bucovina.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «In ziua de Paști nu-și iertat a se căsători, nici a întreprinde vre-o călătorie»; — W. Schmidt. op. cit., p. 8: «Pentru sfințenia zilei nu se poate face nuntă în această zi, nu se întreprinde vre-o călătorie, ba nici un lucru vajnic.»

(3) Dat. Rom. din Ilișești, com. de G. Mihuța: «In ziua de Paști, după liturghie, se adună flăcăii și fetele la biserică ca să ciocnescă ouă roșii, să tragă clopotele și să tóce»; — a celor din Pojorita, com. de Ilie Flocea: «După amiazi se duc iarăși cu mic cu mare la biserică la clopotniță.»

(4) Cred. Rom. din Ilișești, com. de G. Mihuța: «Scopul pentru care se strâng în ziua de Paști la biserică e spre a ciocni ouă roșii, creștând că cu care ciocnesc în ziua de Paști te întâlnesci în cealaltă lume.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Brăești, com. de Vas. Lucan: «Feciorii și fetele se adună în ziua de Paști la clopotniță și trag clopotele, vestind prin această Invierea lui Is. Chr.»; — a celor din Ilișești, com. de G. Mi-

după alții pentru că e *săptămâna luminată*, și cine móre în decursul acestei săptămâni, când cerul e deschis, acela să fi făcut orî și câte pécate, nu merge la întuneric, ci se duce de a dreptul în raiu (1); și iarăși după alții, că trăgînd clopotele, vor fi scutiți de foc, grindină, trăsnet, rupere de nori și alte cumpene mari (2). Iar fetele și nevestele le trag în credință că va cresce cânepa și inul mare (3), iar curechiul nu-l vor mânca omișile (4).

huță: «Datina de a trage clopotele în ziua de Pasci este usitată și în Ilișesci. Iar credința, îmbinată cu această datină, este ca tótă lumea să rêsune de laudă și bucurie că a înviat Chr; iară alții dic că acesta se face spre sănătate și spre crescerea cânepii.»

(1) Cred. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «După *Inviere* se trag clopotele trei zile după olaltă, anume pentru că este *săptămâna luminată*, și atunci se dice că cerul este deschis, și orî cine móre în acest restimp se duce de a dreptul în raiu»; — a celor din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean: «Cine are fericirea de a muri în săptămâna întâia după Pasci, acela e primit în raiu, fie el și cel mai mare pécatoș, căci i se ertă orî și ce pécate ar fi făcut. De aceea se și numesce săptămâna acesta *Săptămâna luminată*, pentru că în decursul ei nu merge nime la întuneric»; — a celor din Bălăcena, com. de Vas. Jemna: «Ómenii cred că cine móre în *Săptămâna luminată*, de Duminecă până în Dumineca Tomii, acela merge în raiu»; — a celor din Sf. Onufreiu, com. de Const. Ursachi: «Omul, ce móre în ziua de Pasci sau în zilele următore, e norocos, pentru că în ziua de Pasci raiul este deschis, și omul merge de a dreptul în raiu.»

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

(3) Dat. și cred. Rom. din Zahareșci, com. de Ars. Băițan: «Fetele, cari trag clopotele pe la Pasci, cred că *cresce cânepa mare*»; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Țărani cred că dacă trag clopotele în ziua de Pasci, mai ales partea femeescă, apoi *cresce cânepa*»; — a celor din Capul Codrului, com. de St. Bodnarescul: «După leturgie se adună feciorii și fetele la biserică, unde trag clopotele neîntrerupt până la vecernie. Și se dice că dacă trag femeile în ziua de Pasci, atunci se face *cânepa frumósă*»; — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Măcovei: «Și pe la noi se adună feciorii și fetele în ziua de Pasci la biserică și trag clopotele până pe timpul vecerniei, și dacă trag clopotele, atunci se crede că se face *cânepa frumósă*»; — a celor din Frătăuțul nou, com. de d-l Sam. V. Isopescul, prof. gimn.: «In Frătăuț trag nevestele și fetele clopotele în cele trei zile ale Pascilor, ca să crească bine cânepa și inul.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «După sfirșirea leturghiei, se începe a trage clopotele. Și despre cei ce trag clopotele se dice că le cresce cânepa sau că curechiul nu-l mănâncă omișile.»

Deci cum aŭ sosit la biserică, lucrul cel dintâiu ce-l fac este că unii încep a ciocni, iar alții a se sui în clopotniță, a trage clopotele și a toca, de se răsună întréga comună. Și când încetéză unii de tras clopotele saŭ de tocat, încep alții. Și tot așa duréză tragerea acésta a clopotelor trei ȓile de-a rîndul, adecă din ȓiua de Pasci, nu mult după ce aŭ eșit de la sfînta liturghie, și până Marți séra, încetând numai pe timpul cât duréză vecernia (1).

În ȓiua întâia, adecă în ȓiua de Pasci, petrece după cum am spus, tot tineretul la biserică. A doua și a treia ȓi însă petrece mai mult numai o parte, și mai ales băeții și copilele, pe când cea-laltă parte merge diminéța de udă unii pre alții, și anume Lună udă feciorii pre fete, iară Marți fetele pre feciorii, iară după amiaȓi cei mai mulți inși se duc la joc, căci în multe locuri în aceste doué ȓile după amiaȓi se face și joc (2).

(1) Dat. Rom. din Fundul Sadovei, com. de Gavril Gliga: «In ȓiua Invierii este obiceiul ca ómenii bătrâni să stea pe^u acasă, iar tinerii se duc la biserică, în ograda căreia fac tóte petrecerile în decursul celor trei ȓile dintâi ale Pascilor. Lună și Marți însă, cu mic și mare petrec în ograda bisericii, dacă timpul e frumos. Cei tineri trag clopotele, iar cei bătrâni povestesc»; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Const. Ursachi: «Și la noi se adună feciorii și fetele în ȓiua de Pasci, apoi a doua și a treia ȓi de Pasci, adecă Lună și Marți, la biserică, nemijlocit după leturgie și trag clopotele și tóca până pe timpul vecerniei. Iar dacă trag fetele clopotele, apoi se ȓice că *crește cânepa și inul mare*»; — a celor din Pojorita, com. de Ilie Flocea: «In ȓiua de Pasci se trag necontentit clopotele. A doua ȓi se face tot așa, ca și în ȓiua întâia se trage mai mult clopotul și se face joc înaintea bisericii, iar de cătră séra intră cu toții în biserică unde se face vecernia»; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «După ce es din biserică, merg mai ales flăcăii și fetele la clopotniță, unde se duc la ciocnit și fac petreceri așa până séra. După amiaȓi merg și ómenii cu toții la vecernie. Tot așa fac și petrec și a doua ȓi și a treia ȓi»; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariŭ: «In ȓiua de Pasci se trag tótă ȓiua clopotele, a doua și a treia ȓi asemenea»; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Cas. Brébăn: «Clopotele se trag prin trei ȓile. Se crede că trăgênd fetele clopotele, atunci se face *cânepa și inul mare*. Feciorii și fetele trag clopotele, iar băeții bat tóca neînterupt. Și când îl chémă unul pre altul la biserică ȓic: «*hai la tóca.*»

(2) Dat. Rom. din Comănesci, com. de Octavian Giorgian: «După câtă-vă vreme încep flăcăii și fetele a ciocni și a trage clopotele până la 4¹/₂

E de însemnat și aceea că toți cei ce merg la biserică, unde se trag clopotele sau prin alte locuri, unde se adună tineretul în sărbătorile Pascilor, precum bună-ora *la scrânciob*, înainte de a se porni de acasă, își aleg de regulă nu numai ouele cele mai frumos împiestrite, ci tot-odată și cele mai tari (1).

În *Moldova*, fetele și flăcăii în ziua de Paști se sue în clopotniță și tocă totă ziua până în seară, ca să crească cânepa frumoasă și môle ca mătasea. Apoi iar se mai coboră în ograda bisericii, iar se mai sue în clopotniță, și așa totă ziua ciocnesc, vorbesc și suguesc ei în de ei. Fetele ieau în sîn pască și ouă roșii, nu atât pentru dînsele, ci mai mult ca să schimbe ouele cu flăcăii și să le dea pască; căci flăcăii își aduc de acasă numai ouă roșii (2).

În *Transilvania*, și anume în Ormenișul de pe Câmpie, toți feciorii și toate fetele se adună după prânz înaintea bisericii: fetele frumos gătite, iar feciorii cu flori în pălărie. Toți au *ouă roșii*. Și unii rîd, glumesc și își petrec, iar alții ciocnesc împreună: oul cel tare câștigă pe cel mai slab. Mulți câștigă pe calea acesta o mulțime de ouă, veți bine sparte, dar..... multe (3).

În alte părți, tot din *Transilvania*, mulțumesc pre feciorii cari le jocă cu *ouă roșii*. Mai fie-care fată dă câte două sau trei perechi de ouă roșii aceluia, cu care a jucat. Preferință au și aici *cei mai drăguți*. Așa bună-ora, dacă Măriei îi place de Florea, atunci ea i-a *încondeiat* cât s'a putut de frumos patru ouă de găină și două de găscă. Iar feciorul, la rîndul său, îi mulțumesc într'un limbagiu simplu, dar poetic. Complezența, se înțelege, că nici aici nu lipsesc (4).

---

ore seara. De acum începe vecernia și durează până la 5 ore. De acolo stau iarăși flăcăii până ce inserază. A doua zi trag iarăși clopotele și ciocnesc, ca și în ziua întâia, numai că acum se jocă la joc și se udă fetele, și merg finii la nanași cu pască, cu ouă roșii și cu slănină. A treia zi tot așa, numai că a doua zi se udă fetele, iar a treia zi flăcăii; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Feciorii a doua și a treia zi de Paști fac joc. Fetele due la joc pască și ouă și dau unul la altul, la feciori și la fete. A doua zi de Paști dimineta umblă feciorii pe la fete cu *udatul* și fetele le dau ouă și pască de mâncat.»

(1) Dat. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean.

(2) El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în op. cit., p. 155.

(3) *Gazeta Transilvaniei*, an. L, Brașov 1889, No. 76.

(4) Petru Boeriu, *Din obiceiurile de la Paști ale Românilor din comuna Grid*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LIX, Brașov 1896, No. 68.

XIV.

BRICELATUL.

Sub *Bricelat*, *brîșcălit* și *prîșcălit* sau *Alegerea craiului*, se înțelege alegerea feciorului, care a eșit întâiași dată primă-vara cu plugul la arat, de *Crai* și învrednicirea lui cu dreptul și puterea de a judecă și a *bricelâ*, *bricilui* sau a *prîșcălâ*, adică de a pedepsi pre toți cei-lalți feciori, cariî au comis în decursul Postului mare vre-o necuviință sau altă faptă rea (1).

Datina acésta, după cât sciî eî până acuma, e usitată numai în *Transilvania* și, după cum ne vom convinge din cele ce se vor înșirâ mai la vale, nu e alta decât un fel de *Strigare peste sat* (2), cu acea deosebire numai că cei vinovați, nu numai că se strigă pe nume și li se descoperă faptele cele rele, ci tot-odată se și *briciluesc* pentru dînsele (3).

Bricelatul sau *Alegerea craiului* se practică pretutindenea unde e usitată acéastă datină, numai în Țiua de Pasci după vecernie și numai de cătrâ feciori.

(1) Al. Viciu, *Glosariî de cuvinte dialectale*, Blaj 1899. p. 21: «*Brîșcălitul* (Valea Almașului, jurul Jiboului, Dragului) v. *prîșcălitul*»; — p. 47: «*Prîșcălitul* (pe aiuri *brîșce*, v. la b.) pe la Girișul rom. S.-Petru de câmp, ș. a., un joc al feciorilor în Țiua de Pasci, când adunați lângă biserică bat la tâlpî pre feciorii, cari s'aî purtat rău—necuviincios, în *Pă-resemă*. Lopățica, cu care daî, se Țice *prîșcală*:

Nu te bate *prîșcala*,

Că te bate vina ta!

veți *prăștilă* = șindilă, șisă (Hațeg), de unde s'a corupt vorba *prîșcală*.»

(2) Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, Vol. II. Bucuresci, 1899, p. 286.

(3) I. Pop-Reteganul, *Bricelatul sau alegerea de Craiî noî în țară*, publ. în *Revista ilustrată*, an. I, Bistrița 1898, p. 73: «*Bricelatul* e mai vechiî de cât *Strigatul peste sat*, ori barem de odată. După a noastră părere a fost mai întâiî *Bricelatul* ori *Vărgelatul*, iar numai cu timpul s'a modificat respective muiat în *Strigarea preste sat*. Scopul erâ unul și același la amândoué: păstrarea tineretului în stare de moralitate, hărnicie, cruțare, numai cât *Bricelatul* îl admoniâ în mod simțitor corporalmente, pre când la *Strigarea preste sat* suferă numai simțul pudorei.»

Așă în unele părți din ținutul Năsăudului, mai toți feciorii, câți se află într'o comună, se adună în ziua de Paști după vecernie la biserică și aici aleg apoi *Craiul*.

Signalul adunării acesteia e de regulă baterea tócei.

Feciorul, care a fost ales de *crai*u, se ia îndată după alegere de cătră alți patru sau șese feciori pe brațe și se duce cu alaiu până la riul sau valea ce se află în comuna respectivă. Ajunși aici, feciorii ce l-au adus vreau să-l arunce în apă. Și dacă *craiul* nu le promite o cantitate ořeși-care de rachiu sau *vinars*, după cum se numesce în unele părți din Transilvania bătură acésta, îl și aruncă și-l scaldă cum se cade, iar dacă le promite, atunci nu-l aruncă, cî luându-l iarăși pe brațe se întorc cu dînsul înapoi la biserică.

Ajunși la biserică, îi dau un scaun numit *scaunul judecătoriei* ca să ședă pe dînsul, invitându-l în același timp să judece și să pedepsescă pre toți feciorii, cari au comis ce-vă rău în decursul Postului mare, bună-óră: dacă mergend la plug, n'au băgat séma și au pierdut cuiul de la roțițe și din cauza acésta una dintre roțițe a cădut, sau: dacă n'au arat cum se cuvine; dacă au muncit prea tare boii sau i-au desprins de la tânjea mai nainte de a sosi timpul; dacă au purtat struț orî au jucat în cursul Postului mare; dacă s'au îmbătat, au suduit orî s'au certat cu părinții sêi; mai pe scurt dacă au făcut ce-vă ce nu s'a convenit să facă.

Craiul, așezându-se pe scaunul ce i s'a dat, și avend în jurul sêu pre cei patru sau șese feciori, cari l-au dus la riul ca să-l ude, prinde a întrebă în auđul tuturor celor de față cine ce a făcut.

Dacă acuma unul sau altul dintre feciorii adunați este pârît de cătră cine-vă că o comis cutare faptă rea în decursul Postului mare, atunci *Craiul* poruncesce celor patru adjutanți ai sêi să l ieă pe sus, să-l ducă și să-l pedepsescă, ca de altă dată să se ferescă și să nu mai facă așă ce-vă.

Cei patru adjutanți, cum li s'a dat porunca acésta, îndată îl și ieau pe cel vinovat pe umeri, îl duc în prejurul bisericii, și stând cu dînsul la fie-care corn de biserică, îl *briciluesc* (1)

(1) Dat. Rom. din Ilva mare, com. în fostul district al Năsăudului, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LV, Brașov 1892, No. 207: «In ziua

saŭ *prișcălese*, adecă îl lovesc peste tălpile picioarelor cu un fel de *bătălău* (bêț) numit *bricelă* saŭ *prișcală*, rostind în același timp următoarele cuvinte :

Nu te bate *bricela*,
 Că te bate vina ta.
 Asta-î de la mine,
 Asta ți se vine.
 Suta, mia, na !
 Să nu faci alt' dat' așa!

În chipul acesta sunt pedepsiți de-a rîndul toți cei ce se află vinovați, cari aŭ comis vre-o faptă rea, orî s'aŭ purtat necuviincios față de *Craiŭ* saŭ nu s'aŭ mulțumit cu pedepsa căpătată din partea acestuia.

După ce s'aŭ judecat și s'aŭ pedepsit toți câți s'aŭ aflat că nu s'aŭ purtat bine în decursul Postului mare, se duc cu toții acasă la *Craiul* și aici petrec apoi atât restul zilei cât și cele două zile ce urmează, adecă Lunî și Marți, mîncînd, bînd și jucînd.

Ajunși la casa *Craiului*, aleg alți doi feciori din mijlocul celor de față și-î trimit ca să mîergă prin sat, unde sunt fete mari, să le poftescă și pe acestea la petrecere.

Feciorii aleși, pornindu-se prin sat și invitînd pre tôte fetele cele mari, ca să ieă și ele parte la petrecerea lor, capătă din fie-care casă câte un dar, care constă mai ales din ouă albe și roșii.

După ce aŭ pîrîndat acum tot satul, se întorc cu darurile căpătate iarăși la casa *Craiului*, unde din ouăle cele albe fac *papă*, iar cu cele roșii ciocnesc.

Ast-fel își petrec și se veselesc tustrele zilele acestea, bînd din vinarsul ce l-a dat *Craiul*, mîncînd din bucatele ce le-aŭ căpătat ca dar de la fetele cele mari și jucînd cu acestea, cari, după ce aŭ fost învitate, ieău asemenea parte la acéstă

---

de Pasci diminéța, copiii umblă după ouă. După vecernie trag clopotele bat tóca, se *briciluesce* în ținterim tineretul, și bătrîni povestesc despre vremile trecute și bătălii, nu merg la cârciumă, nici nu dorm în acéstă zi, dicînd că nu este bine.»

petrecere dimpreună cu părinții său cel puțin cu maicele lor (1).

În alte părți, tot din ținutul Năsăudului, precum bună-ora în comuna Mocod, *Bricelatul* său *alegerea craiului* se face în următorul chip:

Se adună feciorii satului, îndată după vecernie, înaintea bisericii, și aici, în prezența întregului popor adunat, după mai multe consultări serioase, se aleg doi inși dintre flăcăi, pe cari îi cugetă de mai vrednici între toți, cari sunt cu purtări mai alese și bravi în totă privința. După ce i-au ales, îi rógă să primescă slujba de *Crai* și să se declare dacă voesc și pot primi ori ba.

Dacă care-vă din o causă ori alta nu pôte primi — ceea ce rar se întâmplă, — atunci de sine se înțelege că urmază altă alegere, până când junii au *Crai noi*, a căror domnie durează un an de zile, adecă până la Pascile viitoare.

Noii Crai, după ce primesc onorificul oficiu de *Crai*, sunt ridicăți de mulțime în sus, iar de câte ori îi ridică, strigă mulțimea: *Crai noi în țără!* Apoi, după repetirea de trei ori a acestor cuvinte, îi pun pe *tronul crăesc*, care este un scaun lung, ca să pótă încăpé amândoi craii pe dînsul

După pontul acesta, se sue un flăcău în turnul bisericii și de acolo strigă respicat de trei ori:

Crai noi în țără!
Grâu de primăvară,
Mierța de secară
Cu 80 de parale,
Mierța de grâu
Cu un florin,
Cupa de vinars
Cu un cinceriu
Și tabacul cu cincî sloți!

Și după ce sfirșesce acéstă strigătură de trei ori, aruncă de acolo din turn un suman jos, care însă este prins și sprijinit de flăcăi, că nu-î ertat să atingă pămîntul.

După acésta începe *Bricelatul*, care se întâmplă în modul următor:

(1) Com. de mai mulți conșcolari, pe când mă aflam ca student de a VII-a cl. la gimnasiul român din Năsăud.

Craii stau pe scaunul lor de onore, lângă fie-care craiū doi junii voinici ca brazii stau în picioare, gata de ascultat și împlinit porunca crailor.

Stând acești patru junii, cari nu sunt aleși, ci numiți din partea crailor, ocoliți de tot poporul din comună, un craiū întreabă :

—Cine ce are de dat înainte?

Atunci unul dintre flăcăi, care scie despre altul, că a comis ce-vă faptă rea, d. e. că a perdut ce-vă de la car, a bătut rău vitele, și-a uitat toporul ori altă uneltă acasă, când ar fi trebuit să o ducă la câmp, a rupt ce-vă la car ori plug din lene ori nebăgare de sémă, ori dóră a răsturnat carul, a suduit de cele sfinte, ș. a., acéstă faptă o aduce înaintea crailor cam în modul următor :

—Înălțați crai! N. N. a răsturnat pe loc neted ca palma carul încărcat cu grâu curat; ori N. N. a plecat la fin cu gândul la drăguță, și în loc de furcă și greblă și-a luat numai toporul și merindea; ori N. N. a bătut boii, fiind-că nu voiră să trecă cu car cu tot peste gard; ori N. N. trecând pe lângă ograda lor s'a aburecat pe gard și și-a umplut mânecele sumanului de póme și le-a dus în șeđetőre, etc.

Pre acest june poruncesc craii de mi și-l prind cei patru slujitori și mi și-l ridică pe sus, doi de mâni și doi de picioare, așa că acusatul vine cu fața în jos și corpul întreg întins, iar de supsuori mai ridicat, ca corpul să aibă pozițiune costisă.

Acești patru flăcăi au misiunea, ca să porțe odată pe sus pre cel vinovat în jurul bisericii, iar cei doi ce-l țin de picioare, având nescaii lopățele de lemn, cu acelea dau la tălpile picioarelor celui vinovat mai multe lovituri la fie-care corn de biserică, numerate după versul următor:

Nu te bate bricela,
 Ci te bate vina ta.
 Asta-î de la mine,
 Asta și se cuvine,
 Pentru ce n'ai făcut bine!

Numărătura se întimplă după modul cum numără pruncii până la 15 pe versul:

Tócă, popă, tócă,
 Tócă de alun,
 Botă de gorun.
 Cincî, popă, cincî,
 Cinspre-đece aici.

După finele acestei ceremonii, duc pe cel bătut înaintea Crailor.

Craii apoi îl întrebă de este mulțumit ori ba cu pedépsa primită? .. nu cum-vă l-a pedepsit prea aspru, adecă nu cum-vă care-vă fecior a dat prea tare? ori prea încet?

Atunci pedepsitul spune tot ce are de spus, și de cum-vă a avea care-vă din flăcăi a dat fără milă în cel judecat, atunci respectivul flăcău, care a abusat de încrederea crailor noi, capătă pedépsă, și adecă capătă atâtea lovituri câte primise cel dinaintea lui.

Și așa se repeșese judecata și pedépsa acésta până nu mai vin de nicăeri acuse. Dar nepedepsit nu rămâne nimeni din cei acușați publice înaintea Crailor și a tot poporul.

Acesta-î *Bricelatul*.

După sfîrșitul *Bricelatului*, se duce tineretul la locul de joc, numit prin fostul district al Năsăudului *Bere*, unde sunt strînse tóte fetele și se începe jocul.

A doua zi de Pasci, tot după vecernie, se pun Craii pe un scaun lung și ast-fel șeșend, îi rădică patru flăcăi pe sus și-i duc până la rîul ori valea cea mai de aprópe și-i așeză pe țermure, unde apoi îi întrebă că ce vor să plătescă celor ce i-au purtat pe sus atâta loc?

Craii prima dată dic, că așa li se cade să fie purtați, dacă sunt *Craii*, dar apoi și flăcăii dic că tocmai fiind că-s *Craii* trebuie să-i cinstescă mai bine. Așa se tot mănâncă în vorbe unii una, alții alta, până flăcăii vreaú să arunce pe Craii în apă, dacă nu-i cinstesc cu ce-vă.

Atunci Craii promet o cantitate anumită de bęturi. Flăcăii se dau la tîrguite, ba o cupă, ba o ferie, ba douę cupe, ba șepte cupe, și așa unii tot pun, alții tot lasă, până ce se unesc.

După procedura urmată cu craii se întimplă și cu ómenii însurați.

Pre cela ce-l sciú că a eșit mai întaiú cu plugul, dau să-l

móie, să-l scalde, îl pun pe un scaun ca pe Crai, ridică scaunul și-l avîntă, ca și când aevea ar voi a-l aruncă.

Acesta, firesce n'ar avé gust de scăldat chiar în sêrbătorile Pascilor, și cu hainele cele măi bune cu tot, decî prinde a promite și acesta bêtură, numai să-l slobódă.

Târgul se face lesne și cu acesta, după dicala:

«Darea.

Trece mórea.»

Une-orî se duc de gustă din bêtura promisă ca rêscompărare pentru scaldă, alte orî merg de-și continuă jocul, sciind că promisiunea n'o mănâncă lupul.

Locul de petrecere, adecă *Berea*, măi tot-deauna este la unul dintre Crai.

A trea și de Pasci, fie-care fată are să ducă la *Bere* de ale mîncării, în deosebî aș să ducă fie-care cel puțin câte-o pască, un ou alb nefiert și altul fiert roșu. Iar feciorii aș să ducă bêtura, de regulă vinarsul. De sine se înțelege că Craii aș să premérgă cu exemplul; ei dau câte o mierză de grău curat pentru pâne și o ferie de vinars.

După ce s'aș întrunit toți, flăcăii și fetele se pun cu toții la ospet, mănâncă și beau, iar măi pe urmă se pune pe masă *papa cea mare*, făcută din tóte ouele cele albe nefierte ce le adusese fetele.

Din acésta mănâncă împreună toți, ca semn de iubire și prietinie ce este între tineret.

După ospetul acesta se începe jocul, care duréză până séra pe murgit. Atuncî fie-care fecior și fie-care fată mulțumesc Craiilor pentru petrecere și se duc apoi pe la casele lor.

Așă se petrec Pascile în Mocod, așă se întimplă *Alegerea Craiilor, Bricelatul* și simbolisarea prietiniei! (1)

În comuna *Ciobanca*, feciorii se adună asemenea în ziua de Pasci după vecernie dinaintea bisericii, unde își aleg *Craii*, ca și cei din satele amintite măi sus din ținutul Năséudului. Iar craiul, la rîndul sêu, își alege patru ostași și doué străji.

A doua și după alegere, adecă Lunî de diminetă, câți-vă

(1) I. Pop-Retegaunl, *Bricelatul*, publ. în țiar cit., p. 73—74.

dintre feciorii merg cu ceterași după craiul nou ales ca să-l invite la *Vergel*.

În strășina de-asupra ușii de la tinda casei unde e *Vergelul*, se înfige un *stég* făcut din năfrămii, cam așa de suscior ca un om înalt să pótă ajunge la el.

Câți vin la *Vergel*, tineri și bătrâni, sunt obligați a-și lua pălăriile dinaintea stégului.

Nu odată însă se află câte unul dintre cei mai îndrăsneți, carii se încercă să răpescă stégul. Iar răpirea constă întru aceea că, apucând repede stégul, îl aruncă în focul din casă pe o feréstră, care în tot decursul *Vergelului* stă anume spre acest scop deschisă. Iar după ce a făcut acésta merge însuși răpitorul și acasă Craiului pre străji, dicând că au fost leneșe, că au dormit sau alt-cevã au făcut și n'au pãzit stégul.

Craiul dictézã, în urma acestei denunțãri, străjilor pedépsa cuvenită, care pe loc o și capetã.

Rar când se întimplã răpirea stégului. Cu atãta mai dese însă sunt încercãrile. Dar și acestea încă se pedepsesc. Pre cel ce încercã adecã a răpi stégul, străjile, cari staũ de pãndã, deauna îl și prind, îl ieau pe sus și ducẽndu-l înaintea Craiului îl acusã, spuindu-i cã s'a încercat să răpescã stégul.

Craiul, ascultãnd acusa și vèdẽnd cã cel adus e vinovat, dispune ca sã-l ducã la închisóre.

Strãjile îl ieau acuma și-l duc într'un unghiũ al casei, al tindei sau al cãmãrii, îl țin acolo o minutã, douë și apoi iarãși îl duc dinaintea Craiului.

Craiul poruncesce acuma ca sã fie lovit peste tãlpi cu o mie de *brîșcale*.

Cum a rostit Craiul sentința acésta, îndatã îl și înhațã ostașii dimpreunã cu alți feciorii și ținẽndu-l în pozițiune orison-talã, întors cu fața în jos, unul dintre ei ia o *brîșcalã*, fãcutã anume pentru acest scop, și-i dã cu dînsa ca la 7—8 lovituri, în care timp tot numèrã din gurã pe sãrite, ast-fel cã ajunge pãnã la o mie.

În tot decursul, cât ține *Vergelul*, Craiul ascultã necon-tenit la pãri și pedepsesce d. e. pe cutare, care e acusat cã și-a perdut oticul, pe altul cã, mergẽnd la grãpat, a uitat cãrligul de grapã acasã, etc.

Ast-fel trece ziua de Lună și de Marți de după Paști și vine *Dumineca Tomei*.

După serviciul dumnezeesc din această Duminecă, feciorii ieau un car cu doi sau și cu patru boi, se suie într'insul dimpreună cu două fete, cu două neveste tinere și cu ceterași, și astfel se duc apoi până la casa Craiului.

Ajungând la casa Craiului, îl ieau și-l suie și pre acesta în car și apoi se duc cu toții până la preotul, pre care asemenea îl invită ca să se suie în car dimpreună cu preotésa.

Suindu-se și aceștia în car, trec cu carul de-alungul satului până ce ajung la câmp și de aici se întornă iarăși înapoi la casa Craiului, unde-î așteptă o masă gătită.

Ajunși aici se pun cu toții la masă și după ce ospetéză de ajuns, tineretul merge la *Vergel* și continuă jocul, iar preotul și cu preotésa, dacă au luat și aceștia parte la conduct și la masă, se întorc a casă.

Maî de mult erà datină în Ciobanca, precum și în alte comune de prin împrejurime, ca la *Vergelul* acesta să se beà bere, puindu-se dinaintea fie-cărui fecior câte o cană de bere de Turda, de unde vine apoi că în unele locuri petrecerea acesta a început a se numi, pe lângă *Vergel*, încă și *Bere*, pentru că se beà numai bere, iar de mâncare puțin ce se puneà.

În timpul de față însă berea e înlocuită prin rachiù. Din cauza acesta apoi, find-că rachiul costă fórte mult, rar care fecior primesce a fi ales ca *Craiù*.

Și tot din această causă sau póte că și din multe altele, *Alegerea Craiului* a început de un timp încóce a se da cu totul uitării, ast-fel că nu peste mult se va stinge cu totul (1).

În comuna Grid din Țera-Oltului, datina acesta numită *Plugarul* se manifestéză astfel :

Feciorul, ce iese maî întâiù primă-vara la arat, se numesce *Plugar*.

Cei-lalți feciori se duc la dînsul și-l însciintéză despre acesta, ceea-ce el o și iea la cunoscință.

A doua zi de Paști diminéta, *Plugarul* se ascunde, ca să nu-l pótvă găsi curînd feciorii, când vor veni să-l caute.

(1) Com. de d-l Grigorie Crăciunaș, paroch în Ciobanca.

Aceștia însă se presintă și-l caută în toate locurile, până ce-l găsesc.

După ce l-au găsit, patru dintre cei mai voinici feciori, cari sunt aleși, îl ieau pe sus, îl pun pe o grapă cu colți de lemn, și apoi cu grapă cu tot îl duc pe umeri până la vale (rîu) însoțiți fiind de lăutari.

Costumul lui e simplu. Peste hainele din ȕi de lucru se îmbracă cu o zeche și asta o încinge cu holdă verde. Tot așa își încinge și pălăria. Și așa stă în picioare pe grapă și, spre a-și ține echilibrul, se razimă de un furcoi.

După ce a ajuns conductul la vale, pune pe *Plugar* cu grapa pe țermuri. De aici *Plugarul* intră în vale, ȕice un «*Christos a înviat*», apoi un «*Tatăl nostru*», și în loc să-și facă cruce cu mâna, o face acésta lăsându-se cu tot corpul în apă mai întâiu spre răsărit, apoi în cele-lalte părți ale orizontului.

După acésta *Plugarul* ese din vale spre a-și trage grapa în vale, pentru că el numai la aceea se năzuesce, ca să aibă grapa lângă sine și spre scopul acesta începe a stropi pe cei de prin prejur; și așa își trage grapa.

Cei patru feciori sar la el și îl trântesc în apă, dacă îl pot, iar dacă nu, atunci se luptă crâncen până ce l cufundă în apă.

După acésta feciorii es afară și după ei *Plugarul*, care apoi se sue pe grapă și ast-fel se reîntorc acasă.

Și acuma toți feciorii se duc la *Plugar* unde, după mai multe urări, se pun la masă.

În fine merită a fi amintit și aceea că *Plugarul*, descris în șirele de până aici, e usitat mai în toate comunele din *Țera-Oltului*, cu acea deosebire numai că în unele locuri într'un fel, iar în altele într'alt fel.

Așa în *Fântâna bună-ora*, în loc ca *Plugarul* să-și încingă pălăria cu holdă, pune un colac și în vârful lui un ou roșu, iar după el pocnesce unul dintre feciori cu un biciu mare (1).

În *Comana inferióra*, tot din *Țera-Oltului*, alegerea *Plugarului* se face în următorul mod:

---

(1) Petru Boeriu, *Din obiceiurile de la Pasci ale Românilor din comuna Grid*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LIX, Brașov 1896, No. 68.

În săptămâna patimilor, doi feciori tocmesc lăutarî (diplăși, ceterași) și tot-odată acei doi feciori sunt și chizeși (garanți) pentru *Plugar*.

În noaptea spre a doua zi de Paști, *Plugarul* pitulă grapa, orî unde va voi, numai să nu ăsă afară din curte, de regulă o ascunde în grajd sub vite, orî prin șopurile cu fin, se înțelege că o grapă fără colți. După aceea se *pitulă* și el unde voesce, dar să nu ăsă din *heiul* lor, ci cam prin șopuri, orî prin gropi în pămînt, orî în buți, în urlóie, sau prin lățile cu haine.

A doua zi de Paști, toți feciorii merg la biserică, iar când trage la *axion* (de eșit), es apoi cu toții ca să caute pre *Plugar*. Și caută de pun tóte cu fundul în sus. În cas că nu-l gălesc, atunci e silit a se face *Plugar* unul dintre cei doi chizeși, ceea-ce nu se prea întîmplă, căci la cas că nu-l gălesc pre cel ce-l caută, atunci chizeșii promet ce-vă cinste celui ce va spune unde e pitulat, și apoi e trădat.

După ce l-aș găsit și după ce aș găsit și grapa, fac suciturî de paie și-l légă la fie-care picior pe din jos și pe din sus de genunche. Asemenea îl légă la mîni și peste mijloc. Apoi trec două legături, una pe sub umărul stîng, iar una pe sub umărul drept, formând la piept o cruce. Tot cu o legătură îi încunjură și pălăria, formând în vîrfurile ei o cruce stînd în sus. Pun apoi pe grapă un corman de la pluguri din vechime, iar *Plugarul* ia în mână un furcoiș și se pune și el pe grapă. După acésta apucă de fie-care cap al grapei câte un fecior și, ridicându-l pe umere, plécă astfel cu el la vale ca să-l móie. Ajungênd la vale îl pun jos, iar *Plugarul* își trage grapa și cormanul în vale, și începe a bate cu furcoiul în apă că sar stropii în tóte părțile, avênd grijă tot-odată să nu-l pótă muia.

Dar cu tótă grija, ce o are, garanții sar la el, unul de pe țermurul stîng, iar cel-lalt de pe țermurul drept, și-l bagă cu capul la afund, dacă îl pot; dar se întîmplă nu odată de-î bagă *Plugarul* pre dînșii, dacă nu sunt mai tari ca el.

După ce-l móie bine, îl pun iar pe grapă și plécă acasă cu el, tot strigând:

Cât e ulița de largă
 Numai pe-o parte mi-i dragă,
 Pe partea de cătră vale,
 Că m'alină und' mă dóre!

Ajunși acasă, mănâncă bine. Apoi merg prin sat pe la feciorii însurați în acel an, unde îi cinstesc cu mâncări, bături și ouă roșii. Și pe urmă merg cu jocul în prundul satului, unde jócă tótă ziua.

Fetele, ce sunt jucate la acéstă petrecere, le dau pentru fie-care joc câte două ouă.

Séra se despart, mulțumind și strigând fetele, ca semn de mulțumire și iubire, chemându-le tot-odată și pe a doua și la joc (1).

În *Ormenișul de pe Câmpie*, toți feciorii și tóte fetele se adună în ziua de Pasci după prânț înainte bisericii: fetele frumos gătite, iar feciorii cu flori în pălărie, unde, având fie-care ouă roșii la sine, ciocnesc împreună, rîd, glumesc și-și petrec.

Actul cel mai celebru însă pentru tineret din acéstă și urméză după vecernie.

Cum s'a sfirșit adecă vecernia se presintă ceterașii (lăutarii) înainte bisericii. N'aú însă voie să cânte din violină, nici tinerilor să jóce în ziua acésta nu le e ertat.

Feciorii se aleg la o parte, fetele de altă parte.

Ochii tuturor sunt așintiți asupra aceluia dintre feciori, care mai întâiú ca toți din sat a eșit în decursul primă-verii cu plugul la câmp.

Acesta e eroul zilei. El se așeză departe la o anumită distanță, cei-lalți feciori se înșiră înderătul lui, stând gata de fugă, înderătul acestora se află ceterașii, cari cu arcul pe strună așteptă darea semnalului.

Un bărbat mai bătrân stă cu mâna pe funia clopotului și când tinerii s'aú aranjat de ajuns, el lovesce de trei ori clopotul într'o ureche.

Atunci feciorii încep la fugă.

În urma lor merg ceterașii în pași lini și cântând o melodie unică și caracteristică pentru ocasiunea acésta.

(1) Ioan Popa, *Plugarul*, un obiceiú din Comana inferióra (Tera-OLtului), publ. în *Fóia poporului*, an. VIII, Sibiu 1900, No. 8, p. 85.

Fetele se duc după ceterași și eșind din sat se preumblă din dél în dél, urmărind cu atențiune mersul junilor fugari.

Feciorii aũ să prindă pre *Plugar*, și până când l-aũ prins, satul e ca pustiũ; nu se face joc, nu este voie bună în sat, fetele sunt în câmp cu ceterașii, cari cântă un cântec duios. Iar feciorii alérgă prin pădure ca să afle pre *plugar*.

Nu este ertat nimăruĩ să steà *Plugaruluĩ* în cale. El póte să steà ascuns o ȓi, două și câte odată și trei ȓile, se duce în anumite locuri, unde precum ĩ-a spus alésa inimii sale, va află mâncarea ce ĩ-a pus-o ea într'un loc pe unde aveà el să fugă, și o și află. Pândesce până când póte găsi ocaziune ca să se póttă întórce în sat fără a fi prins. Ajungênd în sat, mãi întâiũ se duce la clopotnițã, lovesce de trei ori clopotul și ĩndată după acésta toți tinerii alérgă cu voie bună spre biserică.

Plugarul fugar are drept în ȓiua acésta să mănce, să beà și să trateze cu bėtură pe cine-ĩ place în contul feciorilor.

Dacă ĩnsă feciorii l-aũ prins și l-aũ adus cũ sila în sat, este el dator să le plătéscă acestora bėtură în cinste.

După întórcerea fugaruluĩ în sat, se ĩncepe apoi și jocul, care, afară de ȓile de post, se continuă în fie-care Duminecã și sėrbătóre. Și e fórte fericitã fata, pe care, în jocul prim, o jócã mãi întâiũ *Plugarul* fugar (1).

XV.

UDATUL.

În unele locuri atât din *Bucovina* cât și din *Transilvania*, este datinã ca Lunĩ, a doua ȓi de Pascĩ, feciorii să ude pre fete și bãeții pre copile. Iar Marți după Pascĩ udă fetele pre feciori și copilele pre bãeți (2).

(1) *Gazeta Transilvaniei*, an. L, Brașov 1887, No. 76.

(2) Dat. Rom. din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi și Cas. Bré-bãn: «*In Lunia Pascilor* umblă feciorii cu *Udatul* pe la fete, iar ómenii

Datina acésta e usitată în *Bucovina* atât pe la orașe cât și prin sate.

Udatul pe la orașe se face în următorul chip:

Fie-care june iea un șipușor cu apă ne începută saŭ cu parfum și, mergând pe la casele unde se află fete mari și copile, respective domnișóre, cam pe timpul acela când presupune el că se vor fi sculat și îmbrăcat, cum intră în casă, se duce de-a dreptul la dînsele și le stropesce.

Fetele, după ce au fost în chipul acesta udate, invită pre cei ce le-au udat la masă, îi cinstesc și primesc cu fel de fel de copturi și, dacă sunt înrudiți saŭ mai de aproape cunoscuți, le dau, drept suvenire, și câte un ou care e mai frumos.

Nu tot așa însă se întâmplă *Udatul* pe la sate. Aici se scolă flăcăii des-diminéță și mergând câte c'o cofiță plină de apă ne'ncepută pe la casele, pe unde sciŭ că se află fete mari, pre care fată o surprind saŭ o găsesc dormind o udă cum se cade (1).

În alte părți însă *Udatul* acesta se face într'un mod și mai brutal. Flăcăii adecă pândesc când es fetele de prin case, le prind și, așa îmbrăcate și gătite, cum sunt, le duc până la o fântână, păriŭ, baltă saŭ și la un eleșteu din apropiere, și acolo tórnă apoi câte vr'o două-trei cofe de apă pe dînsele, orî le cufundă cu haine cu tot în năuntru și le udă. Iar după ce le botéză ast-fel le dau drumul (2).

Cu tóte acestea însă fie-care fată, care e ast-fel udată, nu se supără, ci din contră se bucură, creșând că, întâmplându-se acésta, în decursul anului de bună-sémă se va mărită (3).

Originea acestei datine ne-o arată urmátórea legendă din *Bucovina*:

unul la altul cu pască. Marți udă fetele pre feciori, pre cari îi găsesc încă dormind, iar ómenii umblă iar cu pască și se veselesc; — Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «*Lunia*, a doua și de Pasci, pe unele locuri se udă cu apă. Copiŭ merg la nași și primesc daruri, de regulă ouă roșii. Pe unele locuri se udă la *Ispas*»; — W. Schmidt, op. cit., p. 9.

(1) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de Lazăr Flociuc.

(2) Dat. Rom. din Boian, com. de d-l Vas. Turturean, și a celor din Bosanci, com. de M. Ivaniuc.

(3) Com de d-l V. Turturean.

«Dice că o fată de creștin, luând a doua ți după Învierea Domnului nostru Is. Chr. nisce ouă albe într'o coșărcuță, se duse cu dînsele la târg să le vîndă. Pe drum se întîlni cu o fată de păgân și aceea voi să-î cumpere ouăle, dar nu aveă destui bani la sine. Decî după ce negoție ouăle, o rugă să mîergă acasă la dînsa ca să-î deă și cei-lalți bani.

«Fata de creștin se învoi și se porniră apoi amîndouă spre casa fetei de păgân. Pe drum, din vorbă în vorbă, veni vorba și despre Domnul nostru Is. Chr., precum și despre legea creștinéscă.

«Fata de creștin începù a-î istorisî celei de păgân că nici o lege din lume nu e așa de bună ca legea creștinéscă, și în urmă o îndemnă ca să trecă și ea la acéstă lege.

«Fata de păgân însă nu voi să credă și de aceea dîse :

—«Numai atunci voi crede, când se vor preface ouăle cele albe, ce mi le-ai vîndut, în roșii !

«N'a apucat însă bine a rostî cuvintele acestea și iată că—minunea minunelor—tôte ouăle se făcură roșii.

«Fetele, când vădură minunea acésta, leșinară amîndouă de spaimă.

«Nisce băetani însă, cariî din întîmplare se aflaî în apropiere, vădendu-le că aû leșinat, alergară repede la o fântână, scóseră apă dintr'însa și le udară, și fetele în urma acésta se treziră.

«Atunci fată cea de creștin, drept recunoscînță și mulțumită, luă mai multe ouă roșii și le împărți băetanilor spre aducere aminte de cele ce s'aû întîmplat.

«Și de atunci a rămas datina ca băetaniî să ude fetele a doua ți de Pasci, și ca rêsplată pentru acésta să capete de la dînsele *ouă roșii*.» (1)

(1) Din Fundul-Moldovei, com. de Gavril Gliga, stud. gimn.

XVI.

UMBLAREA CU PASCA.

Bărbații însurați și muerile măritate, respective soții căsătoriți din cele mai multe comune românesce din *Bucovina*, au datină de a nu se duce în ziua de Paști nicăiri de a casă, ci numai dimineța la *Înviere* și după amiazi la *Vecernia cea mare*, iar restul zilei îl petrec de regulă acasă.

Pentru aceea însă servitorilor și servitorelor, cine are de acestea, nu numai că li se încuviințează a sta cu stăpânii la una și aceeași masă și a mânca din aceleași bucate, ci tot-odată li se acordă deplină libertate, adecă se lasă ca să se ducă de acasă unde voesc și când voesc, și nu li se poruncesce nimic (1).

Ba în multelocuri, atât din *Bucovina* cât și din *Banat*, li se dă unor servitori, și cu deosebire ciobanilor, dacă aceștia peste vară au fost ascultători, priincioși, buni și de omenie, încă și câte un miel gras și frumos ca dar (2).

Dar nu numai servitorilor, ci chiar și vitelor cornute precum și altor animale domestice se dă în ziua de Paști deplină libertate, așa vițeii se lasă să sugă tot laptele de la mamele lor, căci vacile mulgătoare în această zi mare nu se mulg de fel, iar câinii se slobod din lanț și se lasă, fie ori și cât de răi ar fi, să alerge pe unde le place (3).

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébăn: «Libertatea acordată servitorilor constă întru aceea că ei pot să mănânce cât vor vré și ce vor voi la o masă cu stăpânul, și pot face ce vor voi, că nimeni nu le poruncesce nimică»;—tot de acolo, com. de Const. Ursachi: «Libertatea acordată servitorilor în ziua de Paști constă întru aceea, că ei fac ce voesc, și stăpânii nu le poruncesc nimică; mănâncă și beū la o masă cu stăpânii.»

(2) Dat. Rom. din Căndreni, com. de G. Mihuță;—Sim Manguica, *Calend.* p. an. 1882, Martie 28: «Păcurarii capătă un miel gras, drept dar de răsplătire.»

(3) Dat. Rom. din Crasna, com. de Onufreiū. German: «În ziua de Paști nu fac foc, nu umblă desculți ca să nu li se facă ce-vă la piciore peste vară, și nici nu mulg vacile, iar căuilor le dau drumul din lanț.»

În unele părți din *Transilvania*, precum bună-ora în Vama, vitele au libertate de a pasce și pe holde, unde voesc, până după eșirea din biserică, iar pe unele locuri chiar și înăuntră (1).

A doua și a treia zi însă, adică Luni și Marți după Paști, este datină ca cei căsătoriți să se ducă cu pască pe la nămurile cele mai de aproape, și anume tot-deauna cei mai tineri la cei mai înaintați în vîrstă, precum: fiii la părinți, nepoții la moși, frații și surorile cele mai mici la frații și surorile cele mai mari, finii la nănași, ginerii la socri, și cumetrii la cumetri (2).

Originea acestei datine, după credința și spusa poporului bucovinean, dată tocmai de pe timpul *Învierii* Domnului nostru Is. Chr. Căci precum umblă atunci creștinii și vestia că Is. Chr. a înviat, așa obicinuiesc și în ziua de astăzi omeni noștri a umbla cu pască a doua și a treia zi de Paști și a vesti și ei Învierea Mântuitorului (3).

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Dat. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «De Luni după Paști încep a umbla cu pască, și anume: merg mai întâiu fiii la părinți, apoi nepoții la moși, și finii la nași»; — a acelor din Crasna, com. de Onufr. German: «Luni iarăși petrec pe acasă până după amiazi, și apoi merg finii cu pască la nănași»; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «A doua și a treia zi de Paști merg omeni cu pască unul la altul. mai cu sémă însă nămurile»; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «Pe la noi umblă cu pască a treia zi după Paști, și anume finii la nași și cumetrii la cumetri»; — a celor din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi: «Luni după Paști merg unii la alții cu pască. Marți tot așa»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu: «Cu pască umblă a doua și a treia zi de Paști, și anume numai nămurile, dar mai ales dintre nămurii finii la nași»; — a celor din Pojorîta, com. d-l Il. Flocea: «A doua zi de Paști merg cu pască în ospeție, și mai ales finii la nași»; — a celor din Stupca, com. de G. Brătean: «In timpul Pascelui merg finii la nași, ginerii la socri, și cumetrii la cumetri cu pască»; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79—80: «A doua și a treia zi de Paști se duc pe la nămurii; acolo mănăncă pască și cozonacul lor, iar la plecarea le pun alții în loc»; — El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în diar cit. p. 155.

(3) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohotă: «Despre umblarea cu pască dice poporul, că precum umblă creștinii și vestia că a înviat Chr.

Drept aceea a duce saŭ a umblă cu pască pe la nămurile cele mai de aprópe și a le vesti Invierea Mântuitorului este o datorie. O întrelăsare saŭ o neîmplinire însă conștiințioasă a acestei datine se privesce de o necuviință și detragera a cinstei, mulțămitei și supunerii ce se dotorește celor mai mari (1).

Cei ce merg cu pască pun de regulă 2—6 pasci una peste alta într'un testimel și cu ea 6—12 ouă roși (2), adecă fiecare după cum îi értă împrejurările materiale, și cu legătura acésta de pască și ouă roși se pornesc apoi la cei ce au de gând să mérgă cu pască. Iar când ajung la starea locului și intră în casă, nu dau binețe ca de altă dată în decursul anului, ci spun: «*Christos a înviat.*»

Cei de casă, întîmpinându-i și răspundându-le «*Adevărat c'a înviat*», le mulțumesc pentru că n'au uitat de dînșii, ci au venit, și apoi îi poftesc să ocupe loc.

Atunci nouă veniții sărută mâna celor de casă, dacă aceștia sunt părinți, moși saŭ nănași, iar de nu, dau numai mâna unul cu altul saŭ se sărută, și apoi cel ce a adus pasca se apropie de masă și o pune pe acésta.

După ce s'a pus pasca pe masă, gospodina de casă o ia cu legătură cu tot de pe masă și o pune în alt loc unde-vă, unde stă până ce cei ce au venit cu dinsa voesc să se întórcă acasă. Apoi se așeză cu toții la masă și încep a mânca, a ciocni unul cu altul ouă roși, a bé și a se veseli împreună până de către séră (3).

Când începe a se îngână ziua cu nóptea saŭ, dacă cei veniți au de gând să mérgă și în alt loc, atunci și mai de grabă, se scólă cu toții de la masă; gospodina de casă se duce și schimbă pasca și ouăle din legătură, punând într'insa în

---

așa obicnuesc și poporenii noștri a umblă și a vesti Invierea Mântuitorului și mai cu sémă finii la nănași, ginerii la socri și cumetrii la cumetri. Acéstă datină se începe a doua' di de Pasci și duréză până a treia di.»

(1) Com. de d-l Vas. Turturean.

(2) Dat. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

(3) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mih. Ivaniuc.

locul celor aduse, alte de ale sale și anume: dacă s'aũ adus trei pune douë, iar dacă s'aũ adus șese pune patru, adecã cu una saũ cu douë mai puține. Tot așã face ea și cu ouële (1).

Intimplându-se însă ca pasca adusã să nu fie cuviincios făcutã și cóptã, adecã dacã e eșitã din mânã rea, saũ prea micã, ceea-ce vëdesce o nepësare, o sgârcenie, saũ numai o mergere ca să fie mers, atunci li se înapoesce, dupã numërul adus, una saũ mai multe pasci din cele aduse, ceea-ce va să dicã cã altã datã pot să o primescã îndãrãt, dacã cinstea nu le va fi mai cuviinciosã (2).

Când se duce cine-vã întâiași datã cu pascã, atunci nici nu i se ia nici nu i se dã nimic în schimb, ci cum a dus legãtura cu pascã, așã i se și dã înapoi. De primit însă sunt și aceștia fôrte bine primiți (3).

Și acuma, dupã ce li s'a schimbat pasca, gospodina de casã îmmãnuézã legãtura cu pascã bărbatului ce a adus-o. Apoi, dorind unul altuia *sërbãtori fericite*, cei ce aũ venit cu pascã se întorc acasã.

În unele comune, tot în aceste douë zile precum și în cele-lalte zile ale sëptëmãnei luminate, este datinã de a se face și *Colãcime* (4), adecã de a merge finii la nași și cumetrii la cumetri, nu numai cu pascã, ci și cu colaci (5).

(1) Dat. Rom. din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «De regulã se duce una saũ mai multe pasci, câte odatã și câte un cozonac, apoi patru saũ mai multe ouë roși. Unde merg cu pascã aflã tot-deauna bunã primire, și de regulã nu se întorc cu mânã gólã, ci li se pune câte o pascã și câte-vã ouë roșii proprii»; — a celor din Bosanci, com. de M. Ivaniuc: «A doua și a treia zi de Pasci merg finii la nãnași, ginerii la socri, și cumetrii la cumetri cu pascã, unde petrec, mâncând, bënd și veselindu-se pãnã de cãtre sërã. Iar sërã, când se duc acasã, li se schimbã pasca»; — a celor din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc: «Luni dupã Pasci merg finii la nãnași cu pascã, petrecënd acolo fôrte bine. Dar când voesc acuma finii să se ducã acasã, schimbã nãnașa pasca și apoi se pornesc acasã.»

(2) Dat. Rom. din Boian și Pãtrãuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Aceștia merg cu 2 pasci și cu 6—12 ouë roși, dintre cari pasci nașa le dã una înapoi.»

(3) În cele mai multe părți din Bucovina.

(4) Veđi despre datina acësta mai pe larg în opul meũ: *Nunta la Romãnã*, București 1890, p. 766—771 și *Nascerea la Romãnã*, București 1892, p. 291—307.

(5) Dat. Rom. din Bãlãcena, com. de G. Jemna: «În *Sëptëmãna lumi-*

În *Banat* numirea de *pască* e cunoscută mai mult de bătrâni, pe când generațiunea mai nouă începe a o da cu totul uitării. De aici vine apoi că datina de a umbla cu pască ca în *Bucovina*, în această țară, și mai ales în Secașiul de lângă Oravița, nu e de fel cunoscută.

Este însă și în *Banat* datină ca a doua zi de Paști să meargă nașii la finii și să le ducă câte o *lopalită de porc* (omoplatul) și un *colac mare de grâu*.

Finii apoi îi tratéză cu mâncare și băutură destulă.

Scopul acestei datine este : aderență și dragoste reciprocă (1).

XVII.

SCRÂNCIOBUL.

Scrânciobul, după credința și spusa Românilor din *Moldova* și a celor din *Bucovina*, e făcut întru amintirea spânzurătoarei lui *Iuda Iscarioteanul*, care, muștrându-l cugetul pentru fapta cea nelegiuită ce o făcuse vîndînd pre Is. Chr., s'a dus de s'a spânzurat de o créngă și, nedînd ómenii trei zile de dînsul, vîntul îl bâtea și-l clătina dimpreună cu crénga de care erà spânzurat în colo și în cóce (2).

nată este datină la Români noștri de a merge finii la nași și cumetrii la cumetri nu numai cu pască, ci și cu *colaci* precum și cu alte daruri. Și dacă nănașului i-a murit finul, atunci merge tatăl pruncului mort la cumetru sîu nu numai cu colaci, ci și cu un pom încăreat și înfrumusețat cu felurite mărunțișuri; — a celor din Stupea, com. de N. Jauca: «Nănașii strîng a doua și a treia zi de Paști la sine pre toți finii, precum și alte multe nămurî dintre cari finii vin nu numai cu pască, ci aduc încă și *colaci*. Iar după ce au sosit cu toții se pun la masă, mănăncă, ciocnesc, cinstesc și se veselesc până de către sêră.»

(1) Com. de d-l Val. Dioniu.

(2) El. Sevastos, *Sêrbătorile pop.*, publ. în *diar cit.*, p. 155; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79; — Cred. Rom. din Stupea, com. de D. Rosmeteniuc, stud. gimn.: «Scrânciobul închipuesce spânzurătoarea saú mai bine

Serânciobul, după mărimea sa, e de două feluri: unul mare și altul mic, iar după forma construcțiunii sale de mai multe feluri și se numește în Bucovina și Moldova: *Serânciob* dem. *serânciobaș*; în Muntenia: *dulap*, *légăn* și *fițeche* (1); în Transilvania, și anume în Munții Apusenii *serânciob* (2), iară în Țera Hațegului: *țuful* și *țufuluș* (3); în Ungaria: *sdrâncă* (4); iară în Banat: *serânciob*, *légăn*, *legănuș*, *țufuluș*, *vîrtej*, *vîrtij*, și *vîrtiloii* (5).

Serânciobul mare se face ast-fel:

Se ieau două bârne cam câte de patru metri de lungi și, cioplindu-se în patru muchi, se dăltuesc la un capăt cu dalta în formă de furcă, de unde le vine apoi și numirea de *furci*, sau se sfredelesc c'un sfredel mare și din cauza acesta se numesc *stâlpî*.

După ce s'aui cioplit *furcile*, se îngropă amândouă cu capătul cel nedăltuit sau nebortit în pământ și anume drept în sus și cam de trei metri departe una de alta.

Se ieia apoi un tumurug, numit *grindeii* sau *sul*, care e la un capăt încrestat sau provădit câte cu un cuiu gros de fier

---

și curéua cu care s'a spânzurat *Iuda*, după ce a vîndut pre Mântuitorul lumii, Domnul nostru Is. Chr. Căci precum se adunară atunci o mulțime de ómeni ca să vadă pre *Iuda vîndătorul*, așa se adună și acuma o mulțime de popor ca să se deă în serânciob întru aducerea aminte de pătenia lui *Iuda*. În serânciob însă se dă mai ales tineretul, iar ómenii bătrâni numai fórte puținii, și chiar și aceștia mai mult din întîmplare, fiind-că se află de față. Și asta se întîmplă de aceea, pentru că atunci, când s'a auđit că *Iuda vîndătorul* s'a aninat, tineretul a fost acela care a alergat mai întăiu ca să vadă această întîmplare.»

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri pop.*, publ. în *Educatorul*, an. I, Bucuresci 1883, p. 91;—C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79.

(2) Com. de d-l Domeșiu Dogariu.

(3) Ar. Densușian, *Glosariu din Țara Hațegului*, publ. în *Revista critică-literară*, an. II, Iași 1895, p. 172: «*Țuful* și *țufuluș*, légăn sau serânciob.»

(4) V. Sala, *Glosariu din Comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, Iași 1896, p. 146.

(5) Sim. Manguiea, *Calend.* pe an. 1883, loc. cit.—Sofr. Liuba și Aur. Iana, *Topografia satului și a hotarului Maidan*, Caransebeș 1895, p. 71: «Serânciob se mai ăice la noi și la un *legănuș*. Serânciobul se mai ăice și *Vîrtiloii*»;—Com. de d-l En. Hodoș.

și se așeză cu încrestăturile în dăltuiturile furcilor să se vîră cu cuele în borțile acestora.

La mijlocul grindeiului său sulului, care stă în direcțiune orizontală, se vîră prin patru borți pătrate patru *grin-dișore* sau *căpriorași*, ciopliți asemenea în patru muchi și în depărtare ca la un metru unul de altul, ast-fel ca să formeze două cruci.

În capetele acestor patru grindeșore, numite *săgeți*, *fuse* sau *dreve*, cari sunt tot una de lungi și prinse la capete câte c'o *chingă* sau *stinghie* pl. *stinghii*, se află asemenea câte o bortă rotundă, în care se vîră câte un *grindeieș* sau *grindeuș*.

De fie-care din aceste patru *grindeieșe* sau *grindeușe*, cari nu se învîrtesc împrejurul osiei lor, ci numai se mișcă într'o lature și într'alta, atârnă câte un *scaun*, care, la rîndul său, e compus din câte două *brațe* sau *spîțe*, numite alminterea și *holobe* sau *hlóbe*, apoi dintr'un *spătarîu*, două *fiitorî* și dintr'o *punte*, pe care șed cei ce se dau în scrânciob.

În fine, după ce s'a înropat furcile în pămînt și după ce s'a așezat grindeiul cu scaunele în dăltuiturile sau borțile lor, nu numai că se întăresc bine în pămînt, ci li se pune tot odată la amîndouă, atât de o parte cât și de cea-laltă parte, câte o *propteà* sau *propeà* anume ca, puindu-se scrânciobul în mișcare și dându-se mult timp într'însul, să nu se pótă de fel clătînă.

Fiind scrânciobul ast-fel construit gata, se sue în fie-care scaun câte două sau trei persóne, și apoi se pune în mișcare de către doi sau patru bărbați, numiți *scrânciobarî*, cariî staî unul de o parte iar altul de ceal-altă parte, la capétul săgeților îndreptate spre pămînt și, prindînd săgețile de vîrf, le avîntă în drépta sau stînga, adecă în care direcțiune voesc ei să se învîrtéscă scrânciobul.

Puindu-se în mișcare, grindeiul cu săgețile se învîrtesc în jurul osiei sale, iar scaunele de la capetele săgeților, urcându-se în sus și scoborîndu-se în jos, se învîrtesc rôtă împrejurul grindeiului, de unde vine apoi că scrânciobul acesta se numesce și *scrânciob cu rôtă* (1).

(1) După descrierea Rom. din Mitocul Dragomirnei, com. de Ștef. Hostiuc și V. Greciuc;— a celor din Plăvălariu, com. de Lazăr și Ioan

Pe lângă acest scrânciob, care *se învârtesece rotă*, mai este încă și un alt-fel de scrânciob, asemenea mare, care *se învârtesece ca vîrtelnița*.

Acest din urmă se deosibesce de cel dintâiu prin aceea că grindeiul său sulul, în care sunt întărite *săgețile* sau *pârghiile* cu scaunele, nu se așază în direcțiune orizontală cu capetele în dăltuiturile furcilor, ci în direcțiune verticală, și anume cu un capăt într'o *costoróbă*, care e întărită în vârful furcilor, iar cu cel-alt capăt într'o *tigae* sau *bróscă* așezată într'o *talpă* drept la mijlocul furcilor.

Acest scrânciob are numai patru *săgeți*, nu opt ca cel dintâiu; iar la capătul săgeților acestora, cari sunt sprijinite câte cu o *chingă* sau *țitóre*, se află asemenea câte un scaun de aceeași construcțiune și mărime ca și cele ale celui dintâiu.

Scrânciobul acesta, după cum am amintit din capul locului, se învârtesece ca o vîrtelniță, și prin urmare e mai puțin periculos pentru cei ce se dau într'însul decât cel dintâiu (1).

Scrânciobul mic e compus dintr'o scândură cam de o palmă domnescă de lată și cam de un metru de lungă, care e prinsă la capete câte c'o rudiță perpendiculară, iar acestea sunt întărite cu partea sau capătul de-asupra într'un sul orizontal, ale cărui capete sunt vîrite în câte o bortă făcută în doi stâlpi cam de doi metri de înalți și îngropați în pământ în depărtare cam de un metru și 2 d. m. unul de altul.

Punându-se scrânciobul acesta, numit și *scrânciob între stâlpi*, în mișcare, cel ce șede pe dînsul umblă în colo și în cóce, ca și când s'ar legăna, de unde se vede că-i vine în unele părți și numirea de *legănuș* sau *țuțuluș*.

O sémă dintre aceste scrânciobe aú și *spătare*, adecă sunt făcute în forma unui scaun cu *spătar*, anume ca cei ce se dau într'insele să se pótă răzimă cu spatele și să fie mai siguri că nu vor cădé.

Bolohan, stud. gimn.; — a celor din Udesci, com. de Cost. Jescu și Nic. Curtușan; — a celor din Bosanci, com. de Tóder Mitrofan; — a celor din Stupea, com. de D. Logigan; — a celor din Gura Homorului, com. de Em. Netea; — și a celor din Costișa, com. de Sofroniú Cernoschi.

(1) După descrierea Rom. din Reusení, com. de Vas. Pop; — a celor din Pláváleriú, com. de I. Bolohan; — a celor din Udesci, com. de Cost. Jescu, și a celor din Gura Negri, vęđut mai de aprópe de mine insumi.

De multe ori însă acest fel de scrânciob se face și numai dintr'o funie cam de vre-o trei metri de lungă, care se lăgă cu capetele de crénga unui pom, iar la mijlocul ei, care spânzură în jos, se pune o perină, un lăicer sau un suman, și pe obiectele acestea așezându-se apoi cel ce voesce a se da în scrânciob, se scrânciobă (1).

Afară de aceste două scrânciobe mici, mai este încă și un al treilea fel, numit *Scrânciob în copaci*. Acesta constă dintr'un cârlig firesc, care se anină de un crac potrivit de copaci, și la al cărui capăt de jos este întărită o scândurică numită și *punticică*.

Cel ce se dă în acest scrânciob stă cu un picior pe un capăt al scânduricăi, iar cu unul pe celălalt capăt, și așa, stând în picior și ținându-se cu amândouă mâinile de cârlig, se lăgă în colo și în coce, mai repede sau mai încet, după cum se și avintă (2).

La scrânciobe, despre cari ne-a fost până aici vorba, se mai numără încă și *învîrtitorea*.

Învîrtitorea constă dintr'un țeruș, bătut bine în pământ și rătunțit la capătul de sus în forma unui ou, și dintr'o pârghie, numită *durubață*, care e drept la mijloc găurită în forma unei jumătăți de ou, și cu care se pune apoi pe vârful țerușului ast-fel ca să pótă sta orizontal.

Cei ce vreaú să se dea în această *învîrtitoare* se sue călare pe capetele durubeței, și anume: unul de o parte, altul de cea-laltă parte, și dându-și apoi avînt cu picioréle, cari le ajung în pământ, se cumpenesc și se învîrtesc cum și în cotro le place (3).

Ca și *Învîrtitorea* Românilor din *Bucovina* e compus și *vîrtejul*, *vîrtijul* sau *vîrtiloil* Românilor din *Banat*, adecă dintr'un pociumb sau *știomp*, cum se spune în părțile Caransebeșului, în vârful căruia se așeză o grindă numită *bilă*. Pociumbul sau *știompul* e bătut în pământ, iar bila stă orizontal și se póte învîrti. Pe un capăt al bilei se urcă cine-vă călare,

(1) Usitat în cele mai multe părți din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Straja, com. de Nic. Cotos, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Straja, com. de Nic. Cotos.

băiat, fată, nevestă sau bărbat, tot așa și pe al doilea capăt al bilei, care ast-fel stă în echilibru. Iar alți doi ómenî învîrtesc bila din vârful știompului și așa petrec (1).

La *Aromânii din Macedonia* acest fel de scrânciob se numește *Drîmbală* și *vîrticoniță* și se face așa: se înfige în pămînt un par de mărimea taliei copiilor, cari vreaú să se dea într'însul. Une-orî parul e ce-vă mai mic. După ce se ascute puțin la vîrf, se aduce o prăjină mare numită *grendă*, al cărei mijloc este pe jumătate găurit și se pune cu partea semi-găurită pe vârful parului. La cele două capete ale prăjinii, care se numește *Drîmbală*, se pun doi băeți, și prin vîntul ce-și dau fie-care pe rînd, *drîmbala*, când se ridică în sus, când se lasă în jos, ridicând și coborînd ast-fel pe rînd pe cei doi copii, cari se dau în *drîmbală*. Când e să se dea jos cei doi copii, ca să nu cađă vre-unul dintre ei prin desechilibrarea *drîmbalei*, când unul în momentul ce se găsește jos ar părăsi-o, cei-lalți jucători se reped la par și opresc *drîmbala*.

În comunele românesce de la *Pind*, *drîmbala* se face de regulă din pin tîner și se găuresce la mijloc prin ajutorul cărbunilor (2).

Pe lângă scrânciobe și *învîrtitorea*, descrisă mai sus, mai există în *Bucovina* încă și un al patrulea soiú de scrânciob, numit *huță*, *huțănă*, *huțină*, *huțunătore*, *huțuțătore*, *cumpănă* și *cumpenitóre*, cu care se *huțănă*, *huțină*, *huțună*, sau *huțuță*, mai cu sémă băeții și copilele.

Huța sau *huțunătorea* constă dintr'o scândură, numită *punte* sau *cumpănă*, care se pune cu mijlocul peste un tumurug sau butuc gros sau și peste un alt obiect înalt și îngust, și punându-se apoi un băiat, ca și când ar sta călare, pe un capăt al scândurii, iar al doilea pe cel-lalt capăt, își dau

(1) Com. de d-l En. Hodoș ;— Sofr. Liuba și Aur. Iana, op. cit., p. 71: «*Scrânciob* se mai ȓice la noi și la un *legămuș*. Se bate un par gros (pociumb) în pămînt cu un *cuniú* de fier (toldeiu) la capétul de sus. În acest cuniú se pune o scândură eruciș, pre care la ambele capete se pun copiii și se învîrtesc. De ací proverbul: *Lucru scrânciob sau întortocat* (învîrtit).»

(2) P. Papahagi, op. cit., p. 108.

avînt și se huțuță. Și dacă unul, când ajunge jos, sare de pe scândură, atunci cel-lalt trebuie numai decât să cadă, și lesne pôte să se vulnereze. De aceea, când vor să înceteze de a se *huțuță*, nu-și dau mai mult avînt, ci lasă ca scândura să-și vie în echilibru, și atunci se scobórá apoi amîndoi pe încetișorul jos (1).

Unii băeți, când se dau în acest fel de scrânciob, ȓic și următórele versuri:

Huța, huța, cu căruța
Pân' la lelea Măriuța! (2)

Sau:

Dura, dura, cu căruța
Pân' la lelea Măriuța.
Măriuța nu-ı acasă,
Numai fata cea frumoasă
Cu cercei de ghiocei
Cu salbă de nouè lei! (3)

Datina de a se da în scrânciob sau *de a se scrânciobă* există mai ales în *Bucovina*, nu numai într'o ȓi sau sərbătóre anumită, ci am puté ȓice că ea este usitată mai în tóte Duminicile și sərbătóritile de peste an.

Cu tóte acestea însă sunt unele ȓile și sərbătóriti peste an, în cari tineretul nu petrece alt-fel decât numai dându-se în scrânciob, iar altele, precum e bună-órá ȓiua de *Pasci*, în care *Scrânciobul* nu umblă de fel (4).

(1) Dat. Rom. din Ilișesci; — a celor din Reusenı, com. de Vas. Pop; — a celor din Frătăuțul-vechiu, com. de Laur. Vataman; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos; — a celor din Cireș-Opaiț, com. de Tóder Burla, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Reusenı, com. de Vas. Pop; — a celor din Frătăuțul-vechiu, com. de Laur. Vataman.

(3) Dat. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de T. Burla.

(4) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79: «Intăia ȓi de Pasci, în unele localități, nu umblă *Scrânciobul* sau *Dulapul*, cam i se ȓice în Muntenia, așa în cât fetele și flăcăii, atât acei cari jócă de mult cum și acei cari au să éasă de acuma la joc, petrec și se hărjonesc tótă ȓiulica prin clopotnița și ograda bisericii, când încep și ibovniciile»; — El. Sevastos, *Sərbătóritile pop.*, publ. în ȓiar. cit., p. 155: «Intăia ȓi de Pasci nici odată nu-ı scrânciob, în cât de aceea tóte fetele și flăcăii, atât cei cari jócă mai de mult cât și cei cari au să éasă de acuma la joc, petrec tótă ȓiua în clopotniță și în ograda bisericii, când se încep și ibovniciile.»

Așa Româniî din unele părți ale *Banatului* îndatinéză a se da în scrânciob în Lunia primă a Paresimilor (1), alții în ziua de Sân-Tóder (2), și iar alții, atât din *Banat* cât și din *Transilvania*, în tot decursul Paresimilor (3).

În Munții Apusenî ai Transilvaniei însă, precum bună-órá în Satu-lung se *scârciumă* numai în *Séptemâna luminată*, și chiar și atunci numai copiii, carii dau proprietarului scrânciobului câte un ou roșu (4).

În *Moldova* ține *Scrânciobul* cele doué zile ale Pascilor, adecă Lunî și Marți, și după aceea tóte sêrbătorile și Duminicile până la *Ispas* (5).

În *Muntenia* și *Macedonia* însă, măi cu sémă în ziua de *Sân-Georgiú* (6).

Româniî din unele părți ale *Bucovinei* încep a face *scrânciobe* în *Vinerea sécă* din *Séptemâna mare* (7) și se dau într'însele, și anume în cele mari în tóte Duminicile și sêrbătorile de peste vară, începênd din *Lunîa Pascilor* înainte,

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883. Fevruaria 28.

(2) Com. de d-l En. Hodoș: «La *Sân-Tóder* fac ómenii așa numitele *vîrtije*.»

(3) Sim. Manguica, *Calend.* cit.: «În Lunia primă a Paresimilor se cară ómenii în *legănuș* (țuțuluș, scrânciob) și *vîrtejiú*, pentru câștigare de sănătate preste tot anul. Pre alocurea se cară poporul în legănuș și vîrtejiú de la începutul Paresimilor până la Pasci»; — Din Ms. d-lui I. Pop Reteganul: «În Țera Hașegului, comitatul Făgăraș, și anume la Lisa, am vêdut că în Lunia primă din Postul mare fac *Scrânciobe* și se *scrânciobă* în tóte sêrbătorile din Paresimi.»

(4) Com. de d-l Domeșiu Dogariú: «*Scrânciobe* se folosesc și pe aici, dar de cele simple. Se *scârciumă* pe ele numai copiii și anume numai în *Séptemâna cea luminată*, dându-î proprietarului câte un ou roșu.»

(5) El Sevastos, *Sêrbătorile pop.*, publ. în țiar. cit. p. 155.

(6) D. Stănescu, *Obiceiuri pop.*, publ. în *Educatorul*, an. I, p. 91; — I. Nenițescu, *De la Româniî din Turcia Europeană*, Bucuresci 1895, p. 526: «In acéstă zi (adecă în ziua de Sf. Gheorghe) începe lumea a se da în légăn saú în scrânciob»; — P. Papahagi, op., cit. p. 739.

(7) Dat. Rom. din Stupea, com. de Nech. Jauca: «Vineri din Séptemâna mare femeile de la noi nu coc pască, ci numai roșesc și impiestresc oué cu felurite colorî, ung prin casă și pe jos, iar ómenii mătură ogrăđile, tocmesc gardurile și fac *scrânciobe* cu un scaun și măi ales cu doué scaune.»

mai ales de la *Pasci* și până la *Rusali* sau *Dumineca mare* (1), iară în cele mici, cari sunt făcute mai cu sémă pentru băeți și copile, chiar și în zile de rînd, firesce că dacă timpul și împrejurările le încuviințază s'o facă acésta, chiar și în zile de lucru.

În unele părți din *Muntenia*, precum bună-óră în comuna Zănóga, jud. Romanați, flăcăii fac *fițeche* sau *légăn* în ziua de *Sân-Georgi*u, și se *scârciumă* (2) în dumbravă sau chiar și în sat, dacă se găsesce vre un copaciú mare, dud sau salcâm, de unde ar puté să atârne légánul. Ací vin apoi flăcăii și fetele spre a se da în légán.

Copiii încă de la *Pasci* au mare grijă de a păstrà câte un ou roșu, pe care să-l țină în sîn, când s'ar da în légán la Sf. Gheorghe.

Când sórele este la chindie, băeții și fetele merg pe la casele lor, ca să se gătéscă de horă, unde petrec până séra (3).

Scrâncióbe mici, în cari se dau numai băeții și fetițele din *Bucovina*, se fac mai multe într'un sat. *Scrâncióbe mari* însă în fie-care sat se face de regulă numai câte unul sau cel mult două, și anume tot-deauna pe un loc deșert sau tăpșan frumós din marginea sau mijlocul satului, ori orașului, unde obicinuesce tineretul a se adunà Duminiile și în zi de sêrbătóre la joc sau la horă.

În scrâncióbele cele mici ori și cine voesce să se scrâncióbe se scrâncióbă singur.

Pentru cele mari însă, în cari se dau de regulă mai multe părechí de fete și feciori sau neveste tinere și bărbați, se năimesc anume doi sau patru bărbați tari, numiți *scrânciobarí*, cari le învîrtesc și cari capetă pentru munca lor, după împrejurări, câte 10—20 bani de persónă.

Mai de mult, după cât ími este mie cunoscut, nu există mai nici un sat mai mare în *Bucovina* și *Moldova*, în care să nu se fi aflat câte un *scrânciob mare*. În timpul de față

(1) Dat. Rom din Mitocul Dragomirneí, com. de Ștef. Hostiuc;—a celor din Bosaneí, com. de Tóder Mitrofan, stud. gimn.;—a celor din Gura Homorului, com. de Em. Netea.

(2) *Scârciumă* = scrâncióbă, se dau în scrânciob.

(3) D. Stănescu, *Obiceiuri pop.*, publ. în *Educatorul*, an. I, p. 91.

însă încep și acestea a se da pe încetul uitării și a se înlocui cu alte petreceri mai puțin inocente.

Scrânciobul cel mare, la care care ieă parte măi întreg tineretul unuî sat, iar când sunt hramuri chiar și tineretul de prin satele învecinate, pentru mulți inși e un mijloc de petrecere și distragere fôrte plăcut.

Acéstă împrejurare se vede că a inspirat pre V. Alecsandri de a compune următorul pastel intitulat *Pascile*:

De Pasci în satul vesel căsuțele 'nălbite
 Lucesc sub a lor malduri de trestii aurite,
 Pe care cocostîrcii, înfipti într'un picior,
 Daū gâtul peste aripî tocând din ciocul lor.

Un scrânciob măi la vale pe lângă el adună
 Flăcăi și fete mândre ce rîd cu voie bună;
 Și 'n sunet de vióre, de cobze și de naiu
 Se 'ntorce hora lină, călcând pe verde plaiu.

Bătrâni cu fețe stinse, Români cu fețe dalbe,
 Românce cu ochii negri și cu ștergare albe
 Pe érba răsărită fac praznic la un loc,
 Iar pe 'mprejur copiii se prind la luptă 'n joc.

Și *scrânciobul* se 'ntorce purtând în legănare
 Părechî îmbrățișate cu dulce înfocare.
 Ochiri scânteietóre și gingașe zimbiri
 Ce viu răspând în aer electrice luciri. (1)

Pentru cei slabi de fire însă nu odată pôte fi el și neplăcut, și măi ales acela, ale căruî scaune se suie în sus și se lasă cu repeđiciune în jos, adecă al celui cu rôtă, chiar periculos.

Și iată de ce!

Mulți inși, învîrtindu-se repede sulul și suindu-se și scoborîndu-se tot atât de repede scaunele cu dînșii în jos, nu odată se înîmplă că se ameteșc de cap, cad fără conșcință jos, și rămân pe loc morți.

Acéstă împrejurare l-a înspirat tot pre V. Alecsandri de a compune un alt pastel, intitulat *Scrânciobul*, care sună așa:

(1) Opere complete, Vol. III, Pasteluri și legende, p. 39.

În scrânciobul din culme se dau flăcăi și fete,
Copile, flori de aur, voinicii cu negre plete.
—Iubito, ȕice unul, pe față 'ngălbinesci,
Și ochii ȕei în zare cu dor îi aȕintesci. ?

—O ! dar privesc, iubite, colo 'n depărtare
La cele délurî nalte, la cea câmpie mare,
Cum se 'nvîrtesc de iute, și cum se limpedesc,
Unind a lor verdêȕă albastrului ceresc !

—Privirea ta, iubito, se 'ndrêptă către sóre ?
—Dar, urmărese cu ochii cei vulturî și cocóre,
Cum se întorc cu norii, cum se 'nvîrtesc în sbor
Sub cerul ce se 'ntórcce rotiș de-asupra lor.

—În ochii ȕei, iubito, o flacără s'aprinde?
—«Dar, simt că al meu suflet aripele-și întinde. . .
Eú sbor. . . ah ! sbor. . . De-odată copila sare 'n vînt,
Și vrênd la cer să sbóre, ea cade în mormînt ! (1)

În cele mai multe comune din *Bucovina* și *Moldova*, în apropierea *Scrânciobului mare* se face de regulă și joc ast-fel că, pe când unii se dau în scrânciob, pe atuncî cei-lalȕi jócă, și așa își petrec ȕiua întrêgă (2).

În *Macedonia* unde *Scrânciobul*, după cum am amintit mai sus, este asemenea usitat, fie-care *aromân* se grăbesce în diminêȕa *Sfintului Gheorghe* a se îmbracă bine, a merge apoi la biserică, și pe urmă a se îndrumă spre casele aceloră, cari posedă pomi mai mari și mai bătrâni cu crăcile cele mai întinse, pentru ca să lege funiile de crăcile lor și să facă legendarul *lêgân*.

Lêgânul, pe care se dau *Aromâni*, este un fel de *scrân-*

(1) Idem, de eadem, Vol. II, p. 143.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — El. Sevastos, *Sêrbătorile pop*, publ. în ȕiar cit., p. 155: «De a doua ȕi de Pasci se face joc și scrânciob. Lăutarii sunt plăȕiȕi de cel cu scrânciobul, care strînge parale de la scaun. Tot cel cu scrânciobul are și bêutură, și așa béu și cântă și jócă mai tótă ȕiua. Fetele și nevestele cele tinere, flăcăii și însurăȕei în scrânciob și la horă, femeile cele-lalte mai la o parte, pe érbă verde, iar gospodarii mai cu bêuturica își îndulcesc ȕilele la o ȕi sfintă ca asta.»

ciob saŭ *dulap*, adecă o funie trecută pe după crăcile unui pom și legată la ambele capete. De nod se lęgă o altă funie, numită *curmu*, care servește la mânarea omului așezat în *lęgăn*. Cu ajutorul *curmulu*, cel din lęgăn e mișcat cu putere din drépta și stânga și vice-versa. Fata, orî flăcăul, care voește *a se da pe lęgăn*, trebuie să aibă florî în mână, o mică petricică pe cap, și un ou roșu în buzunar. Credința poporului despre aceste trei lucruri este ast-fel: florile reprezintă simbolul primă-verii, pietricica sănătatea, ca să fie omul ca piétra, iar oul veselie (haraua).

Tot despre acest ou, credința Românilor mai vrea să dică și următoarele: Acel ou trebuie să fie încondeiat în ziua de *Joia mare*, tot în acea zi înroșit, mergënd la *Înviere* cu el și tot cu el dându-se cine-vă pe lęgăn în ziua de Sfîntul Gheorghe. Așă că cine posedă un atare ou în casa lui, acea casă focul nu o arde, apa nu o înecă, hoții nu o atacă (calcă) și este ferită de orîce bólă.

Cum am đis, avënd aceste trei lucruri și așezându-se pe lęgăn, cei de prin prejur, așezați în două grupuri, cântă următorul cântec; și anume dacă e fată:

—A cui ție fata di pri lęgăn?

—A mâ-sai cõ-a tată-sui,
Ș-cama multu a gionilui.

—A cui e fata de pe lęgăn?

—A mamei sale și tatălui sêu
Și mai mult flăcăului.

Altă formă:

Narga féta ligănați-ni-u,
Că i funea putriđită,
Că-î lumachia viirminósă,
Că i loclu multu surpu.

Incet legănați-mi-o fata,
Căci e funia putređită,
Căci e ramura viermënósă,
Căci e locul prăpăstios.

Dacă e băiat:

—A cui e gionle di pri lęgăn?

—Gionle aestu nvéstă nõ-are.

—Care nõ-are, va să-lî dăm,

Va să-lî dăm, si-l harisim,

Va sa lî-u lom, s-lu nvirinăm.

—A cui e junele de pe lęgăn?

—Junele acesta mirésă n'are.

—Dacă n'are, îi vom da,

Ii vom da ca să-l înveselim,

I-o vom luà, ca să-l întristăm.

După ce se termină cântecul, fata orî flăcăul se dă jos, cei asistenți îi uréză la mulți ani, pe urmă urméză un flăcău orî o altă fată.

Este foarte caracteristic cheful care se face de către asistenți și mai cu deosebire din partea celor cari cântă cântecul légănelui, pentru că pe lângă cântece și urări, imediat trebuie să ieă parte satira și comedia, și uite cum:

După ce s'aũ schimbat mai mulți flăcăi, fete, neveste, etc., la urma urmelor vine și rîndul babelor bătrâne a se da pe légăn.

Acì e totul.

Îndată ce se sue vre-o babă a se da pe légăn, și întîmplarea va face ca să fie sócră a mai multor nurori, și sciind-o anume că cu cutare noră nu prea trăesce bine, atunci cucóna sócră o pate cât de bună. Pățenia babei constă din următórea farsă. Îndată ce s'a cocoțat baba pe légăn, începe cântecul și în țicerea de: *cine e baba de pe légăn, ...* este a fiilor, a nepoților, a surorilor și mai mult a cutărei noră, adevă tocmai a aceleia cu care cucóna sócră trăesce ca pisica cu șórecele. Ast-fel că tótă lumea de prin prejur, care cunoșce vieța intimă a aceleii familii, rîde de se prăpădesce de bobârnacul bătrânei. Iar sócra, cu tótă autoritatea ei la Aromâni, cam înroșită la față, după ce se dă jos, o tulesce fără pasaport, ceea-ce excită și mai mult rîsul asistenților.

Maĩ departe e de observat că, în Vlaho-Clisura și prin cele-lalte sate aromânesci, oul roșu se pune ca cine-vă să fie la față, în cursul anului până la Sf Gheorghe, roșu ca oul, și că la o nevestă se cântă așa:

— A cure-ĩ féta di pi légăn?

— Aestă fétă gione ș-are,
Gionle a liei fugat tó-axéne;
Tora agonía vâ si-lĩ vîinã,
S-umplă casa di lunîinã,
Va li-ul dãm, si-u hîrisim,
Va li-ul lom, si-u virinãm.

— A cui e fata de pe légăn?

— Acéstă fată bărbat își are,
Bărbatul ei e plecat în streinătate;
Acuma curênd va veni
Să umple casa de luminã
Il vom da ei, să o veselim,
Il vom luà, să o întristãm.

La o bătrânã;

— A cure-ĩ teta di pi légăn?

— Este a hîlilor și-a nepoților.
— Si-lĩ bănézã și z-bănézã,
Roșe, roșe ca un meru
Crehtã, crehtã ca virdeța.

— A cui este mătușa de pe légăn?

— Este a fiilor și a nepoților.
— Sã-ĩ trăesceã, și să trăesceã:
Roșie, roșie, ca un mër,
Fragedã, fragedã ca verdéța.

Și tot așa se continuă a se cânta fie-căruia, după vârsta, sexul, ocupațiunea și alte circumstanțe, cari sunt la ordinea dilei. . . . (1)

XVIII.

PRÂNZUL PASCILOR.

Prânzul Pascilor e un fel de praznic, care e usitat, după cât sciū eū până acuma, numai în *Transilvania*, și care se face de regulă a doua și de Pasci după amiazi înainte de vecernie de către credincioșii satului, cari aū dat și Pascile, adecă pânila și vinul de Pasci.

Credincioșii, cari și-aū propus să facă acest *Prânz*, taie o vacă saū un boū, orī unul saū doi porci și mai mulți miei, și din carnea acestora prepară apoī mai multe feluri de bucate, precum: zémă cu ouē saū, după cum spun Bucovinenii, zémă dirésă, carne fiértă cu varză și friptură. În același timp coc mai multe cuptóre de colaci și pâne și cumpără vinars și vin pentru întreg satul.

Tóte bucatele acestea, afară de colaci și pâne, se pregătesc saū cel puțin se încăldesc în cimitirul bisericii de către muerile și bărbații cei mai cinstiți și mai iscusiți din sat.

După sfirșirea liturgiei și eșirea din biserică se întind în cimitir mai multe mese și scaune făcute din scânduri lungi, anume pentru acest prânz, ast-fel ca să încapă la dînsele tot poporul adunat: ómenī, mueri, tineri, bătrâni și copii, și apoī, după ce s'aū așternut, se așeză la masa cea mai de frunte și mai ridicată saū, mai bine đis, în capul mesei, preotul cu cântăreții și cu ómenī cei mai aleși ai comunei, iar la cele-lalte cei-lalți ómenī pe rînd, fie-care după rang și stare, până la cel din urmă cerșetor.

Toți cei de față ieaū parte la acest *Prânz* saū *Ospēț*, numai *cei cu Pascile*, adecă cei ce-l daū nu. Aceștia staū în picioare și servesc pe meseni, voind prin acésta a urmă cuvintelor Mântuitorului, care a đis: «*cel ce vrea să fie mai mare, să fie slugă tuturor.*»

(1) P. Papahagi, op. cit., p. 739—741.

Este foarte caracteristic cheful care se face de către asistenți și mai cu deosebire din partea celor cari cântă cântecul légănelui, pentru că pe lângă cântece și urări, imediat trebuie să ieșă parte satira și comedia, și uite cum:

După ce s'a schimbat mai mulți flăcăi, fete, neveste, etc., la urma urmelor vine și rîndul babelor bătrâne a se da pe légăn.

Acî e totul.

Îndată ce se sue vre-o babă a se da pe légăn, și întîmplarea va face ca să fie sócră a mai multor nurori, și sciind-o anume că cu cutare noră nu prea trăește bine, atunci cucóna sócră o pate cât de bună. Pățenia babei constă din următoarea farsă. Îndată ce s'a cocoțat baba pe légăn, începe cântecul și în țicerea de: *cine e baba de pe légăn, ...* este a fiilor, a nepoților, a surorilor și mai mult a cutărei noră, adecă tocmai a aceleia cu care cucóna sócră trăește ca pisica cu șórecele. Ast-fel că tótă lumea de prin prejur, care cunoște vieța intimă a acelei familii, rîde de se prăpădesce de bobârnacul bătrânei. Iar sócra, cu tótă autoritatea ei la Aromâni, cam înroșită la față, după ce se dă jos, o tulesce fără pasaport, ceea-ce excită și mai mult rîsul asistenților.

Mai departe e de observat că, în Vlaho-Clisura și prin cele-lalte sate aromânesce, oul roșu se pune ca cine-vă să fie la față, în cursul anului până la Sf Gheorghe, roșu ca oul, și că la o nevestă se cântă așa:

— A cure-î féta di pi légăn?

— Aestă fétă gione ș-are,
Gionle a liei fugat tó-axéne;
Tora agonîa vâ si-lî vîinâ,
S-umplă casa di lunîinâ,
Va li-ul dâm, si-u hîrisim,
Va li-ul lom, si-u virinâm.

La o bătrână;

— A cure-î teta di pi légăn?

— Este a hîlilor și-a nepoților.
— Si-lî bănéză și z-bănéză,
Roșe, roșe ca un meru
Crehtă, crehtă ca virdéța.

— A cui e fata de pe légăn?

— Acéstă fată bărbat își are,
Bărbatul ei e plecat în streinătate;
Acuma curênd va venî
Să umple casa de lumină
Il vom da ei, să o veselim,
Il vom luâ, să o întristăm.

— A cui este mătușa de pe légăn?

— Este a fiilor și a nepoților.
— Să-î trăească, și să trăească:
Roșie, roșie, ca un măr,
Fragedă, fragedă ca verdéța.

După ce s'aũ așezat toți cei de față la masă saũ și înainte de acêsta, fie-căruia, fără deosebire, i se pune câte un colac și o lumină dinainte, apoi aducându-se și punându-se pe rînd și bucatele amintite mai sus, se începe *ospêțul*.

Nimêruia însă, fie acela orî și cine ar fi, nu-î este ertat a gustă din bucatele ce-î staũ înainte, până ce nu face preotul *deslegarea mesei*. Cum s'a făcut însă deslegarea mesei, adecă cum s'a binecuvîntat mîncările și bêturile puse pe acêsta, *cei cu Pascile* cinstesc mai întaiũ pe meseni câte cu un pahar de vinars și apoi se invită a gustă din bucate, ceea-ce, se înțelege, că se și face.

Când se aduc și se pun fripturile pe masă, atunci aducându-se și vinul, împêrăția vinarsului a apus, adecă din momentul acela nu se mai cinstesc vinars ci numai vin.

E de observat și aceea că în decursul acestui *Prânz*, care durêză de regulă până la vecernie, nu numai că se mîncă și se bea de sufletul celor repausați, ci tot-odată se și cântă felurite *Cântece* saũ *versuri de ale Învierii* (1).

Iată unul din aceste versuri:

Astăđi điua Învierii,
Părsirea întristării,
Đi de mare bucurie
Creștinilor să le fie,
La mulți anî spre sănătate,
De mult bine s'avem parte.
Că cel ce-a fost chinuit
Și de Jidovi restignit
Astăđi din morți s'a sculat,
Dumneđeũ adevêrat,
Și pre morți i-a înviat,
Iadul gróznic l-a prădat.
Astăđi raiul s'a deschis
Și diavolul s'a învins.
Astăđi toți sfinții *svonesc*, (?)
Ingerii se veselesc.

Pentru Sfinta Înviere
Aũ cu toții mîngâere
Și đie cu toți dimpreună,
Toți cântă cu voie bună:
Christos a 'nviat din morți
Mîntuindu-ne pre toți,
Cu mórte mórtea călcând
Lumii vieță dăruind.
Pascile cele frumoșe
Pre toți din robie scóse,
Prin lumina ta, Christóse,
La verdêță mîngăiósă.
Dómne, te milostivesce
Și pre noi ne 'nvrednicesce
Ca raiul să-l dobândim,
În veci să te premărim! (2)

(1) Din Ms. d-luî I. Pop-Reteganul, Dat. Rom. de pe Valea Jiuluî și Valea Hațeguluî; — Com. de d-l I. Muntean, preot în Sighișóra.

(2) Din Ms. d-luî I. Pop-Reteganul. Iar d-sale i l-a com. d-l Nicolaũ Pop din Ohaba de pe Sêcaș, comună spre Sud Est de la Blaj, în Tran-

Altul:

Ângerul a alergat
 Și feciórii a strigat:
 O tu cea plină de dar,
 Nu te 'ntristă cu amar;
 Bucură-te îți vestesc,
 Bucură-te îți grăesc,
 Că fiul teǔ cel prea sfint
 A înviat din mormînt,
 Și pre morți i-a înviat
 Mântuindu-i din păcat.
 Acum să ne veselim
 Noule Ierusalim,
 Că mărirea lui Christos,
 Ca un sóre luminos,
 Preste tine-a răsărit
 Minunat și prea mărit.
 Saltă acuma voios,
 Glăsuesce mângaios.
 Iară tu curată ești
 Maica luminii ceresci.
 Veselesce-te curat,
 Că fiul teǔ a 'nviat.
 O, ce ți luminósă,

Altul de pe Târnava-mare:

Astăđi cel prea luminat
 Angerul marelui sfat,
 Care Christos s'a numit
 Și din iad ne-a mântuit,
 Sfātuind Dumneđeirea,
 Vrënd a-și mântui zidirea,
 Mórtea crucii-a suferit,
 De păcat ne-a mântuit.

Iisus, când vreme-a sosit,
 Ca om în lume-a venit
 Alegëndu-și slugi prea bune,

O, ce Pasci prea frumóse,
 O, ce ȓile vestite,
 O, Pasci noue și sfinte.
 O, Pascile prea frumóse
 Pre Adam din Iad il scóse.
 Pascile cele de érnă,
 Pascile fără prihană,
 Pascile Mântuitorului,
 Christos rescumpărătorului,
 Pascile, ce ne-aǔ deschis
 Raiul ce a fost închis.
 O, ce Pasci de bucurie
 Și cu mare veselie,
 Că David săriă jucând
 Naintea umbrii săltând,
 Iar noi poporul cel sfint,
 Plinirea legii vedënd,
 Cu cântări ne bucurăm,
 Dumneđeescce serbăm
 Pascile cu bucurie,
 Intru mulți ani să ne fie.
 La mulți ani s'aveți folos
 De 'nvierea lui Christos! (1)

Puindu-i mai mari pe lume,
 Vrënd cina să o gătéscă,
 Seiind c'aǔ să-l răstignéscă,
 Când cin-a blagoslovit,
 Pe Iuda atunci l'a vedit.

Iuda, iubitor de bani,
 Grăi cătr 'aǔ sǔi dușmani:
 —Dați-mi trei-ȓeci de arginți,
 Și vi-l dau să-l răstigniți!

Luând Iuda baniǔ sus,

silvania, care la rîndul sǔu l-a preseris dintr'un manuscript vechiǔ, rēmas în familie de la strămoșul sǔu.

(1) Din Ms. d-lui I. Pop Reteganul, com. Mestécăn.

A mers și el la Isus,
 Și când sărutare-a dat,
 Pe Isus greu l-a legat,
 Nu ca pe un împărat,
 Ci ca pe un vinovat,
 Dat-a semn de sărutare,
 Împrumutând spânzurare.

Iuda, apostol stricat,
 De Christos s'a lepădat,
 Jidovii îl apucară,
 Palme peste obraz îi dară;
 L-a dus până la Pilat,
 Pentru Jidovi mare sfat.

Pilat, vedând pe Christos,
 Strigă cu glas mânios:
 —De unde-ai venit aice,
 De faci între ómenii price?

Christos răspuns nu i-a dat.
 Pilat iară a strigat:
 —Nu seii că puteri mi-aș dat,
 Ca să-ți ert al tǎu păcat,
 Putere de slobođire,
 Sau te dau la răstignire!

Christos a răspuns plecat,
 —Putere tatăl mi-a dat,
 Să ert al lumii păcat!

Atunci Jidovii strigară:
 —Dă-ni-l, dă-ni-l, dă-l afară;
 —Eú să fiú nevinovat—
 Pilat iară a strigat
 C'am dat om neîntinat!

De-acolo toți vin mereú
 La Ana la archiereú,
 Care tare a strigat,
 Că-í de mórte vinovat,
 Ostașii l-aú palmuit,
 Și la Caiaf 'aú venit.
 Acolo crucea i-a pus,
 Sus în Golgota l-a dus,

Pe brad că l-aú răstignit
 Cu cuie l-aú țintuit.
 Sórele s'a 'ntunecat,
 Luna 'n sânge s'a 'mbrăcat,
 Stelele-s cu 'ntunecare,
 Pămîntul cu tremurare,
 Ângeri 'ncepur 'a plânge,
 De vǎrsare-acestuí sânge,
 Atunci unul din ostași,
 Ascultând de cei-lalți,
 Cu sulița l-a împuns
 Pe Dumneđeul Isus.
 Domnul capu și-a plecat,
 Cu glas mare a strigat:
 —Acum, Părinte cerese,
 Pentru némul omenesc
 Câte s'aú fost prorocit,
 Tóte, Dómne, s'a 'mplinit.
 Scosu-l-am de la robie
 Să te laude'n vecie.

Sufletu'n sfirșit și-a dat
 Mielul cel nevinovat.
 Scoborîndu-se în iad
 Mâna lui Adam i-a dat
 Și așa i-a cuvîntat:
 — Zidirea mânilor mele,
 Scolí, să mergi la mângăiere,
 Că pentru al tǎu păcat
 Grele chinurí am rábdat.
 Sculați și voi ađi cu toți
 Aí lui Adam strănepoți;
 Ađi, când césul a sunat,
 Christos din morți a 'nviat!
 Inviați, frați, din păcate,
 Vǎ iubiți frate cu frate;
 Dați mâna cei învrăjbiți,
 Și nu vǎ maí pismuiți.
 Iar tu, némul meú român,
 Supt de șerpele págân,
 Inviéză din păcat,
 Că Christos a înviat! (1)

Altul:

Astăzi cel immormîntat
Din mormînt a înviat
Și la iad s'a pogorit
Pre Adam l-a mântuit.
Astăzi e 'nvierea!

Acum Chr. l-a isbăvit,
De chinuri l-a mântuit,
De muncă l-a isbăvit,
L-a dus în raiul cel fericit.
Astăzi e 'nvierea!

Astăzi Christos a 'nviat,
Din mormînt că s'a sculat,
Mântuindu-ne din păcat,
Ducend în raiu pe Adam.
Astăzi e 'nvierea!

Christos astăzi a 'nviat,
Pre diavolul l-a surpat
Scoțend sufletele din chinuire,
Ducendu-le 'n veselie.
Astăzi e 'nvierea!

Christos cu-a lui înviere
Ne-a făcut mare veselie.
Învierea lui Christos
Să ne fie de folos.
Astăzi e 'nvierea!

Astăzi ómeniî din lume
Nu aũ graiuri a le spune,
Cum Christos s'a sculat
Și din morți a înviat.
Astăzi e 'nvierea!

Când sosì séra 'nvierii
Bucură-se 'n cer ângerii,
Bucurându-se se veseliau
Și pre Christos îl măriau.
Astăzi e 'nvierea!

Astăzi e și de veselie,
Și de mare bucurie,
Că prorocia prorocită
Astăzi a fost împlinită.
Astăzi e 'nvierea!

Astăzi să ne luminăm,
Toți, toți să ne bucurăm,
C'a sosit ziua prorociei,
Ziua mare a bucuriei.
Astăzi e 'nvierea!

Astăzi sunt Pascile isbăvitoare
Ómenilor folositoare,
Acestea-s Pascile lui Christos
Ce ne-aũ deschis raiul cel fru-
Astăzi e 'nvierea! [mos.

Astăzi sunt Pascile folositoare
Ómenilor mântuitoare;
Când vin Pascile creștine
Bucurie ne aduc cu sine.
Astăzi e 'nvierea!

Pascile ne veselesc
Și pe noi ne'ntineresc,
Pascile când le serbăm,
Toți, toți ne bucurăm;
Astăzi e 'nvierea!

Acestea-s Pascile Domnului
Stăpânitorului pămîntului,
Că Domnul fiind immormîntat,
El din mormînt a 'nviat.
Astăzi e 'nvierea!

Iar când Christos pătimiã,
Apostoliî că plângeã,
Cum îl pironirã
Cu sulița 'n cóstã-l împunserã.
Astăzi e 'nvierea!

Acum'a trecut ziua'ntristării
 Și-a sosit ziua'nvierii,
 Ziua'nvierii ne veselesce,
 Pre noi ne întineresce!
 Astăzi e'nvierea!

Astăzi noi ne bucurăm,
 Pre Christos îl laudăm,
 Că Christos ne-a făcut
 Acastă zi de prăznuit.
 Astăzi e'nvierea!

Acum cu oue roși ne cinstim
 Și mult tare ne veselim,
 Acum cel îngropat

Din morți a'nviat.
 Astăzi e'nvierea!

Acum toți ne veselim,
 Pre Christos toți îl mărim,
 Că el din morți s'a sculat,
 Isbăvind pre Adam din iad.
 Astăzi e'nvierea!

Acum să ne luminăm,
 Lui Christos să ne'nchinăm,
 Acum să ne veselim
 Și să țicem toți amin!
 Astăzi e'nvierea! (1)

După ce au stat toți cei adunați la masă și n'a mai rămas nici unul care să nu fie ospătat, după ce s'a gătit acuma *Prânzul*, se adună restul bucatelor, se face loc gazdelor, ce dădură Pascile, ca să ospăteze și acestea. Vinul însă nu mai încetază și acum de a veni și cântăreții de a cânta *versuri de ale Invierii*, în timp ce poporul ascultă cu pietate, pe când copiii mai ascultă și ei ce mai ascultă și după aceea, ne mai având răbdare, se dau la *ciocnitate cu oue roșii* (2).

După ce s'a gătat acuma *Prânzul*, adică după ce au ospătat și cei ce l-au dat, se cântă *Irmosul de masă*, care de altmintrelea se cântă și la alte mese, la cari au asistat preotul cu cântăreții și care sună precum urmază:

Cela ce ai săturat,
 Făcând lucru minunat,
 Pre popore în pustie,
 Prea puternice Mesie,
 Și în Cana de de mult
 Apa'n vin ai prefăcut,
 Cu cincî pânî și cu doi pesci
 Multă mulțime hrănesci,
 Mulțime nenumărată,

De s'a mirat lumea totă
 Și-au mai rămas sfărămături
 Vr'o două-spre-ce coșuri.
 Insuți dar și-acastă casă,
 Cu venirea ta de față,
 Insuți o blagoslovesce
 Și pânea le-o înnulțesce
 Și cu voia ta cea sfântă,
 Și vinul binecuvîntă

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul. com. Mestécăn.

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul. Dat. Rom. de pe Valea Jiului și a Hațegului.

Ca ore când în Cana.
Christóse, cu voia ta
Și celor ce ne-aū primit
Pre noi și ne-am veselit
Plată cerescă le dăruiesce,

De tot răul îi feresce,
Ca un bun și îndurat
Cu milă spre noi plecat.
Gazda casei să trăească,
Némul nostru să trăească! (1)

Nemijlocit după sfirșirea *Irmosului*, se bagă cu toții în biserică ca să asiste la *vecernie*, iară după ce s'a sfirșit acésta, preotul și ómenii cei mai aleși ai comunei merg la unul din *cei cu Pascile*, unde sunt adunați cei ce dădură Pascile, și aici apoi se veselesc până pe la înserate. Cei-lalți inși însă se duc cu toții pe acasă (2).

În unele părți din *Transilvania*, cu cât fruntașul care se oferă la *Darea Pascilor* e mai cu dare de mână, cu atâta și întocmirea festivității acesteia e mai bogată și mai strălucită, în cât adesea-orî la asemenea ocațiuni gazda casei tocmesce și *ceterași* (lăutari) și se încinge apoi un joc românesc, care numai pe Mureș în sus, pe Târnave în jos și pe Câmpia Ardélului se póte vedé (3).

În alte părți din *Transilvania*, precum bună-óră în comuna Retég, deși nu se face un *Prânz*, după cum s'a descris în șirele de mai sus, totuși e datină de a se împărți și aici câte una alta din ale Pascilor. Așa păstorii comunei, adecă: *ciurdariul*, *purcariul* și *stăvariul* capetă de la fie-care casă, unde are vite de păzit, câte o păscuță, câte unul orî și mai multe ouă roșii, câte o lécă de slănină, și de ici colea și câte o lécă de vinars (4).

În cele mai multe comune din *Banat*, în locul *Prânzului* descris mai sus, este datină ca Lunî după Pasci să mérgă

(1) Com. de d-l G. Muntean, învățator în Pusta Agriș.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Baru-mare și Pietroșul de pe Valea Jiului și Vâlcelele-rele de pe Valea Hațegului.

(3) Com. de d-l T. Frâncu.

(4) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «La noi în Retég de mai mulți ani sunt păstori tot ómeni sërmani unguni. Iar ei, deși sunt Unguri, iubesc mai tare sərbătorile românesce, decât pre cele unguresce, căci atunci se 'ndulcesc și ei, deși nu e nimeni obligat a-i einști cu ce-vă, pe când la sərbătorile unguresce numai doué trei gazde de Unguri, cari țin mai tare la sərbătorile Românilor, decât la ale lor, fac păstorilor o mică bucurie, dăruindu-i câte cu ce-vă, afară de plata îndatorată.»

preoții cu *litia la morminte* și aici să facă apoi rugăciuni pentru sufletele răposaților.

Când se întorc preoții cu litia de la morminte, atunci cele mai multe Românce, stând dinaintea caselor lor, aruncă pe drumul frumos măturat câte un *șofeș* de apă și câte-vă bobe de cucuruz, anume ca să le rodască anul acela câmpul.

Dacă Pascile cad la finele lui Martie sau dacă Românele respective n'au eșit încă cu sēmînța la câmp, atunci se duc Lună după Pasci și cu mâna, nu cu sapa, pun în pămînt spre același scop nisce bobe de cucuruz sau de *pasulă* (1).

XIX.

SERBAREA JUNILOR.

Feciorii români din orașul Brașov, în *Transilvania*, au în decursul săbătorii Pascilor un fel de petrecere sau serbare particulară, care, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, nu provine nicăiri în alt loc la Români.

Acastă petrecere, numită *Serbarea* sau *Serbătorea Junilor*, se face în următorul mod :

Toți feciorii din sus-numitul oraș, cari dorește și voese să ieă parte la această petrecere sau, după cum se mai dice, *să se pue cu Junii*, se adună într'o și anumită înainte de Pasci, cu deosebire însă în ziua de *Buna-vestire* sau *Duminica Floriilor*, pe *Prund*, adecă înaintea celei dintâi biserici românesce din suburbiul *Șcheiș*, și aici aleg pe membrii serbării, iară aceștia aleg din mijlocul lor: un *Vătav*, un *Armaș mare* și un *Armaș mic*.

Vătavul și cei doi *Armași* sunt conducătorii sau diregătorii serbării, iar toți cei-lalți câți *s'au pus cu Junii* sunt membrii acesteia.

Între toți *Junii* însă cel mai mare e *Vătavul*; el conduce întréga serbare, el se îngrijesce de tóte, și tot el caută ca tóte să fie în cea mai bună ordine, iar cei-lalți trebuie să-l asculte.

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

Vătavul pörtă, spre destingere de cei-lalți *Junii*, trei cocarde naționale la pälărie și o panglică lată de colóre roșie peste umër și înodată subsuórá; *Armașul mare* pörtă două cocarde și o panglică vînătă; *Armașul mic* însă numai o singură cocardă și o panglică galbenă; iară toți cei-lalți panglică înguste și asemenea naționale.

Pe lângă acésta, atât *Vătavul* cât și *Armașii* mai aũ încã și câte un *buzdugan* cam de vre-o trei lați de mână de lungi și de două kilograme de grele, a căror măciulie e de aramă, partea de unde se prinde cu mâna de plumb, iar mijlocul de lemn înfășurat cu sîrmă și peste sîrmă învêlit cu piele.

După ce s'aũ pus cu *Junii* și s'aũ ales conducătorii, și după ce și-aũ tocmit lăutarî și surlași, cariî aũ să le cânte în decursul serbării și s'aũ înțeles la care órá și unde aũ să se adune în ziua de Pasci, când se începe serbarea, se întorc cu toții pe acasă.

Sosind Pascile, toți *cei ce s'aũ pus cu Junii* se adunã cam pe la trei óre după amiađi la biserică, unde ieaũ parte la vecernie. Iar când ese preotul de la vecernie, atunci es și ei și se duc asemenea cu toții la protopopul.

Sosind și intrând în curtea protopopului, cântă «*Christos a înviat*,» iar acesta, după ce aũ sfirșit *Junii* de cântat, serie într'o listă anume spre acest scop făcută pre toți *cei ce s'aũ pus cu Junii*, adecã pre toți membrii serbării de-a rîndul, începênd mai întâiũ cu *Vătavul* și cu *Armașii*, după cum aũ fost înscriși și în anii trecuți.

Sfirșindu-î pre toți de scris și cetindu-le numele, întrébã protopopul: orî de nu vrea să se mai înscrie cine-vã. Și dacã mai sunt feciorî, cariî nu s'aũ scris *la cumpanie*, îi scrie și pre aceia la urmã, pentru că toți *Junii*, câți sunt scriși în lista protopopului, afãrá de *Vătav* și de *Armași*, se numesc *Junii de cumpanie*.

Feciorii, cariî aũ fost dejã *Junii de cumpanie*, murind peste an saũ însurându se, se șterg din listă, și în locul lor înaintézã *cei ce vin după dînșii*.

Dacã vre-un *June de cumpanie* nu voesce să se pue mai mult cu *Junii*, saũ e împedicat de a se pune, fiind luat în cãtane, orî din altã causã óre-și care, atunci trebue să-și plătescã *Junia*, adecã să ție și el parte dréptã la cheltuelile

Junilor. In cas însă că nu-și plătesce *Junia*, își perde rîndul, și când vrea iarăși să se pună, e scris la urmă.

Încheiînd protopopul lista junilor, se apropie vr'o câți-vă inși pe neașteptate de *Vătav*, iar vr'o câți-vă inși de *Armași* și-i ridică pe toți trei câte de trei ori în sus. După această formeză, așa cum sunt scriși pe listă, o rotă mare, își ieaș pălăriile din cap, și cântă *Christos a înviat*, ca și la început când au sosit, apoi sfirșind de cântat, prind a jucă o horă numită *Hora Junilor*.

Și pe când jôcă hora această, *Vătavul* ese din jurul jucătorilor, își lasă pălăria unui alt June, merge în mijlocul horei, și aci lărgindu-se hora, aruncă de trei ori buzduganul său în sus, și tot de-atâtea ori, dacă vrea, îl prinde, iar de nu, îl lasă să cadă jos, mai ales dacă nu scie să-l prindă.

După *Vătav*, aruncă buzduganul *Armașii*, iar după aceștia toți cei-lalți Juni de-a rîndul, cum sunt scriși în lista protopopului, și cum se și prind tot-deauna la horă.

Cum au sfirșit de aruncat buzduganul, încetěză și lăutarii de cântat, și se duc acuma cu toții pe rînd de sărută mâna protopopului, mulțumindu-i pentru că i-a scris în listă.

Protopopul, la rîndul său, le ține acuma o orațiune scurtă, prin care le dă povețe cum au să se pörte și ce au să facă, dicându-le: să fie de trebă, să umble pe cale bună, să nu se bată nici să nu se pue în potrivă cu nimeni, ci din contră să asculte cu toții de *Vătav*, ca de unul ce e căpetenia lor, iar în lipsa acestuia să asculte de cei doi *Armași*. Iar *Vătavului* îi dă de grijă ca să fie cuminte și să țină între Juni cea mai bună rînduelă.

După această scurtă povățuire, *Junii*, luându-și rămas bun de la protopopul, se duc cu lăutarii și cu tötă lumea, care venise să se uite cum se pune cu *Junii* la *Crucea din Prund*, unde cântă iarăși *Cristos a înviat*, și apoi prind a jucă și a aruncă buzduganul până ce înserěză, iar pe la înserate se duc cu toții pe acasă.

A doua zi de Pasci, toți *Junii*, frumos îmbrăcați, se adună cam pe la 11 ore dimineța iarăși la un loc și apoi, împărțindu-se în trei cete, și avënd fie-care cētă câte o bandă de lăutari cu sine, se duc pe la casele românesci, unde se

află fete mari, ca să adune bani și ouă roșii pentru *Masa Junilor*.

Vătavul, care asemenea merge cu una dintre aceste trei cete, pe lângă lăutarii de rînd, mai iea cu sine încă și un *surlaș*. Ast-fel apoi cântându-le lăutarii «*Marșul Junilor când vin după ouă*», umblă ei de la casă la casă pînă cam către patru ore după amiazi. Și în fie-care casă sunt bine veniți și primiți. Cu deosebire însă fetele mari se grăbesc a-î primi și a-î cinsti numai cu ouă roșii, ci și cu vin, iar în timpul din urmă chiar și cu *dulceț*.

La patru ore se adună la *vătavul* și de aici se duc apoi cu toții într'o grădină foarte frumoasă de lângă biserica de pe *Tocile*, numită *Grădina lui Cimen* sau *Țimăn*, unde se adună și o mulțime mare de popor de tot felul, și aici își petrec pînă în sêră, stînd și mîncînd la *masa Junilor*, jucînd și aruncînd buzduganul, horind și împușcînd neîntrerupt din pistole.

E de însemnat și aceea că în ziua acêsta aruncă buzduganul nu numai Junii, ci și alți inși, cari nu s'aũ pus cu Junii; ba chiar și unii dintre streini, cari asemenea ieaũ parte într'un număr destul de mare la serbarea Junilor. Însă toți aceștia, ca să li se încuviințeze a aruncă buzduganul, trebuie să plătescă câte vre-o câți-vă crucerii pentru fie-care aruncătură, almintrelea nu le e încuviințat să arunce.

Și de ore-ce nu fie-care e deprins a aruncă buzduganul, de aceea se nasc la acêstă ocasiune fel de fel de glume și rîsete pe sêma celor ce nu sciũ sau nu pot cum se cade să-l arunce.

A treia zi de Pasci se duc pe un dél, numit *Costa Prundului*, unde petrec și se veselesc, ca și în ziua premergătoare pînă sêra.

Ziua cea mai însemnată însă este ziua a patra după Pasci, adecă Miercuri, când Junii formeză un conduct mare și frumos.

În dimineța acestei zile se duc adecă toți Junii călări și îmbrăcați cât se pôte de frumos într'o luncă, care înconjurată fiind de stînci se numesce *Intre pietre*. Aici se-adună asemenea o mulțime mare de bărbați, neveste și fete, cari își petrec pînă către patru ore după amiazi. Pe la patru ore însă se pun cu toții în ordine bună și apoi conductul se pune în mișcare spre oraș.

În fruntea conductului merg mai mulți băeți călări; după aceștia urmăze lăutari, întonând un marș românesc, care însă de abia se pôte auđi de nenumăratele împușcături; după lăutari urmăze *surlași*; acestora le urmăze purtătorii de brađi împodobiți cu spumă de aur, cari după conduct se împlântă în pămînt dinaintea porților, unde locuesc conducătorii serbării, și aici rămân până ce se veșteđesc cu totul. După purtătorii de brađi urmăze *Junii*, îmbrăcați toți într'o formă, avënd fie-care mai multe pistóle la brău, pe cari le încarcă și le descarcă mereu spre cetate, iar în urma acestora vin o mulțime de alți călăreți și de căruțe cu femei vesele, și trecënd ast-fel pe partea despre apus a orașului, se duc pe un dél frumos, unde iarăși se veselesc cu toții până ce inseréze.

În fine e de însemnat și aceea că Joi după Pasci și în ziua de *Duminica Tomei*, când toți Români es sub *Tâmpă*, unde se ospéteză și se veselesc la auđul cântării lăutarilor și răsunsetul pistólelor, *Junii* jócă și aruncă buzduganul său acolo sau înaintea școlelor românesce.

Iar Duminică séra, după ce au petrecut acuma destul, toți Junii se duc iarăși pe Prund, unde se mai jócă încă odată hora și se aruncă buzduganul până ce s'a întunecat cu totul, și după aceea se despărțesc pentru anul curgător cu salutarea obiceiuită: *Christos a'nviat!* (1)

---

(1) După G. I. Pitiș, *Serbătórea Junilor la Pasci*, obiceiú perticular al Românilor din Scheiú, Brașov. Brașov 1890; — și Petru Oprișú, *O datină frumósă a Românilor brașoveni la Pasci*, publ. în *Amicul poporului*, an. I. Pesta 1867, p. 210—212.

PASCILE MICI.

I.

JOILE VERDI.

Joia primă după Pasci, adecă cea din *Săptemâna luminată*, se numește atât de către Românii din unele părți ale *Bucovinei* cât și de către cei din *Banat*, pe lângă *Joia Pascilor* încă și *Joia nepomenită*, *Joia necurată* și *Joia rea* (1).

Joia acésta, cea din Săptemâna albă, precum și cea dintâi de după Rusalii, forméză o treime nefastă, nenorocósă, fiind-că tustrele Joile acestea sunt de asemenea natură, adecă necurate și nepomenite (2).

Joia din urmă se mai numește în unele părți încă și *Joia epelor*, iar ceea ce-î urmăză *Joia verde* (3).

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiu, com. de C. Ursachi: «Joia întâia după Pasci se numește *necurată* și *nepomenită*, pentru că dacă lucră ómenii în Joia acésta, atunci bate pétra»; — a celor din *Banat*, com. Secaș de lângă Oravița, com. de d-l Valentin Dioniú, învățător: «Joia întâia după Pasci se chémă și pe aici *Joia necurată* sau *Joia rea*»; Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883: «Joia primă după Pasci, necurată, nepomenită.»

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883, Iunie 9: «Joia necurată, nepomenită, care stă în legătură cu Joia de asemenea natură din săptemâna albă, și cu prima Joii după Pasci; ea cade tot-deauna după Rusalii în Joia primă.»

(3) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 82: «Asemenea Pascilor măi sunt cele *nouă Joii* consecutive Învierii, dintre cari a opta, numită și *Joia epelor*, și a noua, numită *Joia verde*, aú primordialitatea celor-lalte șapte, sərbătorite măi puțin. O parte dintre femeii țin *Vinerile* în locul *Joilor*»; — *Revista pentru ist., arch. și filolog.*, an. II, vol. III, p. 388: «*Nouă Joii* după Pasci țin ca Duminica. Joia a opta se numește *Joia epelor*, Joia a noua *Joia verde*; o țin ca în ziua de Pasci.»

Atât aceste trei Joî cât și tóte cele dintre dînsele, adecã cele ce cad între Pasci și Rusalii, numite în Bucovina *Joimãrițe* (1), iar în unele pãrți din Transilvania *Joî verđi* (2), se serbãză de Români de pretutindenii și mai ales de cãtre femeii cu cea mai mare strictetã prin nelucrare pentru tunete, trãsnete, grindinã sau pãtrã și vifore (3), cređându-se cã celor ce le serbãză le merge bine, pe când, din contrã, celor ce nu le serbãză le merge rãu, cãci le bate *pietra* sau *ghița*, adecã grindina, pometele și sãmãnãturile (4).

Unii însã le serbãză nu numai pentru *pãtrã*, ci și pentru *foc* și *apã*, pentru cã cumpenele sau slótele cele mari vin de regulã nu numai cu *pãtrã care bate*, ci și cu trãsnete cari aprind și ard, precum și cu pohóie, cari mãnã tot ce le stã în cale (5); apoi pentru *bóla cea rea* (6), pentru *amețelã* (7), pentru ca sã nu-î jóce *Nepomenita* (8), și în urmã

(1) Dict. de Ilie Frunđã, rezeș din Igesci, sat în distr. Storojinețului: «Joile cele dupã Pasci se numesc *Joimãrițe*.»

(2) Com de d-l Domejiu Dogariu, învãtor în Satu-lung.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883, Aprilie 20: «Prima Joî dupã Pasci de trãsnete, tunete, grindinã și vifore, se serbãză cu nelucrare. De caracterul acestei Joî se serbãză șapte Joî pãnã la Rusalii»; — Maiu 5: «Joia a treia dupã Pasci de tunete, trãsnete, grindinã și vifore; se serbãză cu nelucrare.»

(4) Dat. tuturor Romãnilor din Bucovina, în deosebii a celor din Reusenii, com. de Vas. Pop: «Joile de dupã Pasci se serbãză ca sã nu batã grindina. Unii serbãză *nouã Joî*, iarã alții numai *șese*»; — a celor din Buniți, com. de Vesp. Corvin: «Dupã Pasci se serbãză *nouã Joî*, începând cu Joia din sãptãmãna luminatã. Joile acestea se serbãză pentru alte cumpeni mari»; — El. Sevastos, *Sãrbãtorile pop.*, publ. în điar cit., p. 156: «Joile dupã Pasci le serbãză femeile pentru pãtrã. Cãci atât *Joia mare* cât și *Ispasul* is tot Joî, și-s peste pãtrã cu puterea și stãpãnirea.»

(5) Dat. Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga: «La noi serbãză ómenii *nouã Joî dupã Pasci*, și anume pentru ca sã nu batã grindina și pentru ca sã-î ferescã Dumneđeu de foc și de apã.»

(6) Com. de d-l Ios. Olariu: «Joî dupã Pasci serbãză femeile romãne tóte Joile pãnã Joî dupã Rusalii, nu numai pentru vifore și grindinã, ci și pentru *bóla cea rea*.»

(7) Com. de d-l Val. Dioniu: «Acestã și (Joia întâia dupã Pasci) se serbãză cu strictetã cu deosebire din partea femeilor. Nu lucrã nici la cãmp nici acasã. Care calcã serbarea acestei đile, acela va fi amenințat de *amețelã* (delir).»

(8) Com. de d-l Aur. Iana: «Joî dupã Pasci nu se lucrãză, cãci îi jóce *Nepomenita*, ca și Joî în Sãptãmãna albã și Joî dupã Rusalii.»

pentru sănătatea vitelor (1), și pentru înflorirea și rodirea pomilor (2).

Maî departe e de observat și aceea că nu toți Româniî serbăză Joile acestea de o potrivă, ci unii serbăză numai trei (3), alții șese (4), alții șapte (5), și alții pre tóte, adecă nouă (6). Ba unii le serbăză chiar până la *Sân-Petru de vară* (7). Partea cea maî mare însă, după cât m'am putut până acum convinge,

(1) Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Româniî de la noi țin nouă Joî după Pasci; nu lucră nici nu ară, dóră numai de clacă, altmintrelea nu, pentru sănătatea vitelor; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 82: «Cine lucră în Joile de după Pasci (în ȝilele de Filipi) Dumneȝu poruncesce lui *Sân-Petru* să trimetă din căteî sēi (lupi) și să le spărucue câte-o vită douē din ogradă.»

(2) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, com. de I. Covașă: «Joile după Pasci se serbăză pentru slótă, pétră; ele sunt șese la număr, iar numai trei le țin ómenii ca să înflorēscă și să rodēscă pomii.»

(3) Com. de Vesp. Reuț: «În tot locul, unde am întreat, mi s'a spus că se serbăză *trei Joî după Pasci*, pentru ca să nu bată pétra»; — a celor din Frătăuțul nou, com. de Iul. Sidor: «Poporul crede că cine va lucră în aceste Joî, aceluia îi bate pétra rodurile. Unii ómenii țin 9 Joî, alții însă numai 3.»

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Nimigean: «După Pasci se serbăză *șese Joî*, și anume ca să nu bată pétra.»

(5) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «După Pasci se țin *șapte Joî*; — a celor din Transilvania, com. de d-l Dom. Dogariu: «După Pasci femeile țin *șapte Joî*, numindu-le *Joî verȝi*, creȝend că vor fi feriȝi de trăsnet ceî ce nu vor lucră în aceste Joî»; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883. Aprilie 20.

(6) Veȝi notiȝele de maî sus.

(7) Dat. Rom. din Bălăcēna, com. de G. Jemna: «După Pasci se serbăză Joile și anume până ce es căpiȝele pe câmp, adecă până la *Sân-Petru de vară*. Aceste Joî le serbăză poporul nostru pentru grindină sau ghētă»; — a celor din Gura Sadovei, com. de L. Latiș: «Tóte Joile, începēnd din *Joia mare* și până la *Sân-Petru*, se țin din vechime, căci se crede că dacă se vor ținé, vor fi ferite țarinele de grindină și de ori-ce slótă»; — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 99: «Joile de la Pasci și până la *Sf. Onufrei* de după Duminea mare se serbăză de Româniî din loc, de bărbaȝi și femeî, cari atunci nu torc, nici zolesc, ca să fie feriȝi de slóte»; — Gr. Sima al lui Ion, *Credinȝele și obiceiurile nóstre pop.*, publ., în *Foișóra*, an. I, Sibiiu 1886, p. 77: «Poporul nostru, credincios strămoșescilor sale obiceiuri, ține Joile din Pasci până în Rusaliî, pe alte locuri până vēd elăi pe câmp.»

le serbăză pre tóte cele ce cad între Pasci și *Inălțare* (1).

După credința și spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei* și *Moldovei*, începutul Joilor ce urmăză până la *Ispas* sau *Inălțarea Domnului* este *Joia mare* din Paresimi. În tóte Joile acestea, Româncele nu lucrăză mai nimic, și mai ales nu torc, nu cos și nu fierb cămășși, anume ca să nu le bată pétra pometurile și semănăturile, apoi pentru ca să nu se întórcă ploile și să nu se facă secetă, precum și pentru rodirea pomilor și a semănăturilor (2).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea, că în *Munții Apusenii* ai Transilvaniei este datină ca bătrânii sau frunțașii satului să se adune în *Duminica Tomei* după prânț la casa *curatorului primar* (epitrop) și să hotărască, dacă *Joile* între Pasci trebuie ținute. De aici plécă apoi cu toții către preotul local spre a-și aduce la cunoscință hotărîrea luată, rugându-l să-și deă și Sânția sa părerea pentru sau contra. Hotărîrea luată se aplică apoi cu cea mai mare sinceritate și severitate (3).

II.

ISVORUL TĂMĂDUIRII.

Séptemâna întâia după Pasci se numesce, atât în *Bucovina* cât și în cele-lalte țări locuite de Români, *Séptemâna Pascilor*, pentru că cade nemijlocit după Pasci, și *Séptemâna*

(1) Com. de d-l Vas. Turturean: «În Boian se ține mai tare *Joia* întâia după Pasci, în care întru adevăr nu se lucră nimic. În cele-lalte se mai îndrăsnesce, cum se ăice, cel puțin cu claca. În Pătrăuț, distr. Sucevei, se țin *Joile* până la *Ispas*, și nu se lucră decât cu claca»; — Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Joile* de la Pasci până la *Ispas* se serbăză, pentru ca să nu bată pétra;—a celor din Udesci, dict. de Zamfira Niculi, com. de Dar. Cosmiuc: «Ómenii serbăză tóte *Joile* de la Pasci până la *Inălțarea Domnului*, pentru ca să nu bată pétra;—a celor din *Transilvania*, ținutul Săliștei, com. de d-l B. B. Iosef: «Din *Joia Pascilor* și până la *Ispas* femeile nu torc *Joia*, iar de la *Ispas* nu torc *Vinerea*, că se tem de *Sf. Vinere*»;—Sim. Manguica, *Calend.* pe añ. 1883. Iunie 2: «*Joia* a șéptea după Pasci de tunete, trăsnete, grindină (pétră) și vifore; se serbăză cu nelucrare, și cu acésta se încheie serbarea Joilor de peste an.»

(2) Sim. Fl. Marian, *Sérbătorile la Români*, vol. II, p. 288.

(3) Com. de d-l Teofil Frâncu.

luminată (1), pentru că înviind în ajunul ei Domnul nostru Is. Chr., tótă lumea a luminat-o prin învierea sa din morți (2), apoi și pentru aceea, fiind-că în această săptămână tóte se luminéză, adecă tóte încep să înfloréscă și să se înoéscă (3).

Deci fiind-că săptămâna acesta se deosebesce de tóte celelalte săptămâni de peste an, fiind-că *e luminată*, de aceea partea cea mai mare de Români, atât din *Bucovina*, cât și din celelalte țeri, serbéză nu numai cele două zile de la începutul ei, adecă Luni și Marți, cari sunt legate de biserică, ci și pre celelalte. Cu alte cuvinte, ea se serbéză întrégă pentru diferite bóle (4), precum și pentru semănături, ca să nu le strice frigul, gerul și grindina saú ghéța (5).

Indeseobi *Marția* se serbéză, și mai ales de către femeii, cu nelucrare în casă pentru *bóla cea rea*, tocmai ca și *Marția* întâia după Rusalií și *Marția* întâia după Crăciun (6).

Mercuria se serbéză pentru bóla de picíore, numită în genere *de dînsele* (7).

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi: «Săptămâna întâia după Pasci se numesce și pe la noi *Săptămâna Pascilor* și *Săptămâna luminată*»; — a celor din Bosanci, com. de M. Ivaniuc: «Săptămâna întâia după Pasci se chéamă *Săptămâna luminată*, pentru că în decursul ei nici mătane nu se cade să faci.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Bălácéna, com. de G. Jemna.

(3) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Maria Bulbuc, com. de P. Nimigean: «Săptămâna întâia după Pasci se chéamă *Săptămâna luminată*, pentru că atunci tóte se luminezá, adecă tóte înfloresc și se înoesc.»

(4) Dat. Rom. din Bălácéna, com. de Vas. Jemna: «Femeile serbéză începând de Duminică din ziua de Pasci și până în Duminica Tomei.»

(5) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «*Săptămâna luminată* (de la ziua Pascilor până la prima Duminică după Pasci) se serbéză pentru semănături, ca să nu le strice ghéța și grindina»; — W. Schmidt, op. cit., p. 9.

(6) Com. de d-l Ios. Olariú.

(7) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi, și com. de Dar. Cosmiuc: «*Mercuria* după Pasci se serbéză pentru bóla de picíore, numită *de dînsele*;» — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán: «*Mercuri* după Pasci cred ómenii că nu e bine de luerat prin casă, bună-óră de țesut, de tors, de cusut, dară pe afară lucră mai toți»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de P. Scripcariú: «*Mercuria* din *Săptămâna luminată* se ține pentru *de dînsele*;» — tot de acolo, dict. de Maria Bulbuc și com. de P. Nimigean: «*Întâia Mercuri* după Pasci se ține anume pentru *de dînsele*. Tot așa *Mercuria* întâia

Joia se serbeză pentru tunete și trăsnete și mai ales ca să nu bată grindina semănăturile (1).

Iar *Vineria* se ține pentru ca ródele pămîntului să pótă legă (urzì) și să nu le bată grindina (2).

Deci în decursul întregii *Săptămâni luminate* și mai ales în decursul *Vinerii* din această săptămână nu e bine de lucrat, și mai cu sémă:

Nu se țese, căci precum se trântesce cu vatalele în bătătura pânzei, așa va bate și pétra;

Nu se dépănă, căci cum se învîrte vîrtelnița, ast-fel se vor învîrti și vînturile și vor aduce ploii și furtuni;

Nu se cóse, căci precum sparge acul pânza, așa va sparge și pétra holdele;

Nu se zolesce, căci precum clocotesce uncropul în zolniță, ast-fel va clocoti și pétra (3);

Nu e bine să arunci apă cătră ușă, pentru că uđi sufletul morților din acea casă și nu le place (4).

Unicul lucru, ce se póte face în această săptămână, este că se pot pune găini, rațe, precum și alte gobăi la clocit, ca să iésă bine puii (5).

Tot în *Vineria* din *Săptămâna luminată* cade și se serbeză și *Isvorul tămăduirii*, când, după datina Românilor din *Moldova*, preoții trebuie să scótă icóna și să facă slujbă la cîmp pentru plóie și bóle grele (6), iar după a celor din *Transil-*

din Postul mare, și *Mercuria* întăia după *Rusalii*, adecă trei *Mercuri* preste tot anul; — a celor din *Frătăuțul-noú*, com. de *Vesp. Reuț*: «Femeile nu torc în *Săptămâna luminată*, pentru că se tem *de dînsele* la mîni și la picióre»; — tot de acolo, com. de *Iul. Sidor*: «In *Săptămâna luminată* nu se lucréză pentru *de dînsele* = durere de picióre.»

(1) Pretutindenî în Bucovina. Veđi mai pe larg în capitolul premergător și la *Sim. Manguica*, *Calend.* pe an 1882 și 1883.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 82.

(3) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de *Ir. Bulbuc*.

(4) *Credințe deșerte auđite la pop. rom. din Boereni*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVIII, Brașov 1895, No. 96: «De la *Pasci* pîna la *Rusalii* nu e bine să arunci apă cătră ușă, pentru că uđi sufletul morților din acea casă și nu le place.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de *Irina Bulbuc* și com. de *P. Scripcariu*.

(6) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 87.

vania, când toate apele sunt sfințite, și cine bea apă și se spală în această Ți pe părțile bolnave ale corpului, acela devine sănătos (1).

O sémă de femeii din *Moldova* însă fac în această Ți pască și ouă roși, iar a doua Ți, adică Sâmbătă, numită *Sâmbăta Tomei*, le duc la biserică pentru morții, unde pun pe fie-care mormint câte o pască și câte un ou, iar lângă cruce aprind câte o luminare.

Nu mult după acesta, eșind preotul din biserică, face panachidă, pomenind morții fie-căreia, după care femeile îl cinstesc, atât pe dînsul cât și pe dascăl (2).

Cu un cuvînt în *Sâmbăta Tomei*, femeile fac bucurie morților căutându-le și lor de rînduélă (3).

În unele părți din *Bucovina* este asemenea datină ca, în *Sâmbăta Tomei*, să mérgă ómenii, mai cu sémă însă femeile, la ținterim cu pască și ouă roși, cu acea deosebire numai că toate obiectele acestea nu se dau, ca în *Moldova*, preotului, ci ele se dau celor sármanii de sufletul morților, precar i-a pomenit preotul, iar pre acesta îl remuneréză pentru rugăciunile și ostenéla sa bănesce (4).

III.

DUMINICA TOMEI.

Duminica întâia după Pasci se numesce pretutindenii *Duminica Tomei*, pentru că în această Duminică s'a arătat Domnul nostru Is Chr. pentru prima óră, după învierea sa, și apostolului *Toma* care, îndoindu-se de cuvintele celor-lalți învățacei, ce-l văduse mai nainte pre Is. Chr., că a înviat din morți, Țise că el, până ce nu va fi văȚut în mânilé lui semnul

(1) Com. de d-l Dom. Dogariu: «*Vineria* întâia după Pasci serbézá *Isvorul tãmäduirii*, creȚënd că în Țiua aceea toate apele sunt sfințite. Alt obiceiú n'aú decát că beaú apă și se spală pe părțile bolnave ale corpului.»

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 88; — El. Sevastos, *Sărbătorile pop.*, publ. în Țiar. cit., p. 156.

(3) El. Sevastos, op. cit.

(4) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán.

cuielor, și până ce nu va fi pus degetul său în semnul cuielor, și până nu va fi pus mâna sa în costă lui, nu va crede, din care cauză a și fost el mai pe urmă numit și *Toma ne-credinciosul*.

În unele părți din *Transilvania* însă, precum bună-ora în *Brazova* și *Măteșci*, se numesce *Duminica Tomei* și *Pascile mici* (1), iară în părțile *Beiușului* sau *Beinșului* din *Ungaria* se numesce *Drósce* sau *Drusce* (2).

În *Banat* din contră *Pasci mici* se numesce *Mătcălaul*, care cade *Luni* sau *Marți* după *Duminica Tomei* și care, după credința *Românilor* din astă țară, e frate mai mic cu *Pascile* (3).

În această *Duminică* e datină în unele părți din *Ungaria*, ca tot omul să pună pe mormintele morților ce-i are vase, și celor înaintați în vîrstă, cari se află de față, să le dea câte un colac și o lumină de sufletul celor reșosați, iar băeților *ouă roșii* și colăcei, numiți pe la *Beiuș* și *Drăgănesci pupi*.

Acastă *pomană* se împărtesce de regulă celor prezenți, după ce-a slujit preotul toate pomenirile.

Sfârșindu-se *pomana* de împărțit se adună cu toți lângă biserică și acolo se ospéteză apoi la o masă comună până cam de cătră sêră. Iar în restimpul, cât ține ospéțul acesta băeții trag neconținut clopotele.

În părțile *Beiușului* și ale *Coului* însă asemenea vase se pun *Luni* după *Pasci* și *Luni* după *Duminica Tomei* (4).

IV.

PROHÓDELE.

În *Moldova* și *Muntenia*, sêptemâna întăia după *Duminica Tomei* sau a doua după *Pasci* se numesce *Sêptemâna pur-*

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Com. de d-l Vas. Sala.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Com. de d-l Vas. Sala. Veđi de același: *Glosariu din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, Iași 1896, p. 143: «*Dróscele* sau *Druscele*, la *Duminica Tomei*, când pun vase pentru

tătórelor de mir, Săptemâna mironosişelor și Săptemâna Negrilor.

Numirea din urmă să-î vie de acolo, pentru că cele mai multe femeî o postesc (1).

În unele părți din *Bucovina*, precum bună-óră în Boian, în ȕiua cea dintâi, adecă Lunî, din acéstă săptemână se serbéză *Prohódele* spre a se scuti de diferite primejdiî, căroră ar fi cine-vă expus peste an, dacă s'ar întimplă că, din sciință sau nesciință, s'ar înfruptă în vre-o ȕi de post.

Sunt mulți înși carî cred, că nu numai în ȕilele cele de sec, ci chiar și Lunia, dacă se înfruptă cine-vă e cu primejdie. Așă dacă i se bolnăvesce și primejduesce cui-vă vre-o vită sau dacă dă peste dînsul însuși vre-o bôlă sau atare primejdie, ȕice că nu i s'a arătat, pentru că n'a postit Lunia, ci a mâncat de frupt.

De aceea mulți postesc și în acéstă ȕi, chiar în ȕile în carî biserica opresce postul, respective prescrie deslegare la tóte (2).

După o credință veche și fórte lăȕită la Româniî din *Bucovina*, cel ce se apucă să postescă *Lunia*, aceluia în multe privințe îi merge bine. Orî ce-și propune duce la un bun sfîrșit. Așă nevestele, carî n'au copii și doresc să aibă, dacă postesc două-spre-dece Lunî după olaltă, cred că vor nasce copii. Asemenea mulți și dintr'aceia, carî capetă durerî crâncene de ochî, că nu mai pot vedé nimica, încă se apucă a postî mai multe Lunî, unîi chiar și tótă viéța. Alȕii iarăși se prind a postî Lunia, din causă că li se bolnăvesc și pier vitele. Mai pe scurt, fie-care pentru ce voesce și pentru ce îl dóre inima, și ȕic că de când s'au apucat a postî Lunia, de atunci și-au ajuns scopul dorit. E de însemnat șiȕaceea, că cei ce s'au apucat să postescă tótă viéța lor, postesc chiar și în Lunia Pascilor, iar cei-lalȕi, carî se prind a postî numai un numér anumit de Lunî, nu mănâncă de fel până în ȕiua următóre. Și dacă fiind apucați, se înfruptă în vre-una din

răposatî, în părțile Beiuşului și ale Couluî Lunî după Pasci și Lunî după Duminica Tomei.»

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 88; — *Revista pentru ist., arch. și fiolog.*, an. II, vol. III, p. 388.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

aceste Țile, atunci spun ei că *nu li se arată*, adecă le mergă rău. De aceea fie-care *apucat* observă cea mai mare stricteță în postirea acestor Țile (1).

O excepțiune de la acéști regulă generală se face de cătră unii numai în *Lunia* de după Duminica Tomei din *séptemâna Negrilor*, în care se înfruptă mâncând pască și slănină sfințită și păstrată de la Pasci.

Și fiind-că pascile, cari se mănâncă în acéști Ți, sunt ultimele ce aũ rămas de la Pasci, de aceea se și Țice că ele *se prohodesc*, de unde apoi și numirea acestei *datine* de *Prohóde* (2).

V.

LUNIA MORȚILOR.

În *Ungaria* și în *Banat*, *Lunia* întâia după Duminica Tomei se numesce *Lunia morȚilor* și *Pascile morȚilor*, din causă că nu, ca în alte părți, în cele doué Țile premergétóre, ci în acéști Ți se fac rugăciuni și sacrificii la morminte pentru sufletele tuturor morȚilor familiei (3).

În unele părți din *Banat*, precum bună-órá în comuna Agadică, care e mărginașă cu comuna Maidan, e datină în acéști Ți, ca preotul să ésa cu litia în țérină și să facă rugăciuni pentru grindină și vifore (4).

În unele părți din *Bucovina* este asemenea datină dea merge în acéști Ți la ținterim cu procesiunea, adecă cu cruci, cu prapure și cu icóne, ducênd cu sine diferite obiecte de mâncare. cari, după ce aũ sosit la starea locului,

(1) Sim. Fl. Marian. *Proverbe poporale române*, publ. în *Familia*, an. XIII, Buda-Pesta 1877, p. 434.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

(3) Sim. Manguiea, *Calend.* pe an. 1882, Aprilie 5; — com. de d-l Vas. Sala; — At. M. Marienescu, *Moșii*, publ. în *Familia*, an. X. Buda-Pesta 1874, p. 566. Notă: «Luni, séptemâna a doua după Pasci, ce se numesce *Pascile morȚilor*, e asemenea cult familiar; merg familii la *morminte* și aci daũ de pomană, dar în Țiua acéști sunt nu numai *Moșii*, ci toți morȚii familiei.»

(4) Com. de d-l Ios. Olariu.

le aşeză pe mormintele celor repausați, mai ales însă ale copiilor unde, venind preotul și făcând panachidă pentru cei repausați, le binecuvînteză. Iar după ce le-a binecuvîntat, le dau de sufletul morților celor ce s'au pomenit (1).

VI.

PASCILE ROCMANILOR.

Rocmani (2), numiți altmintrelea și *Rogmani* (3), *Rochmani* (4), *Rohmani* (5) și *Blajini* (6), sunt după credința și spusa Românilor din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, un popor creștin, care locuiește într'o țără depărtată. (7) Însă cum se numește țera aceea și în care parte de lume se află ea, nimeni nu scie cu siguritate.

Așa Români din Volovăț și cei din Mănăstirea Homorului cred și spun că *Rocmani*, numiți de cei din urmă *Rochmani* și *Blajini*, locuiesc lângă apele cele mari, în cari se revarsă toate râurile, pâraele și pâraiașele (8); cei din Boian și Comănesci ție că trăesc într'o pustietate foarte mare de pe țărmul mării (9); cei din Sucéva, Rădăuț și Fundul-Mol-

(1). Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu.

(2) Se numesc ast-fel în: Boian; Mănăstioara sau Sf. Onufreiu; Ropcea, com. în distr. Storojinețului; Horodnicul-de-jos; Pojorita, Căndreni și Bréza.

(3) În Fundul Moldovei și Cărlibaba, comune în distr. Câmpulungului.

(4) În Comănesci, Mănăstioara și Ropcea.

(5) În Bălăcena și în Mihalea, com. în distr. Cernăuțului. — Veđi și *Românul literar*, București 1891, No. 17, p. 130.

(6) În orașele Sucéva și Rădăuț, apoi în Pătrăuț, Tișeuț și Bosanci, com. în distr. Sucevii; Ilișesci, Stupca, Brăesci, Băeseșci, Berchișesci, și Mănăstirea-Homorului, com. în distr. Gura Homorului; Marginea, com. în distr. Rădăuțului și în Comănesci.

(7) Unii însă cred și spun că sub *Rochmani* s'ar înțelege copiii, cari se nasc vii, dară după nascere nu trăesc numai vr'o câte-vă minute și apoi mor.

(8) Cred. Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga: «La noi se crede că *Rochmani* sunt un popor perdut, care trăesc pe lângă ape. Și fiind lipsiți de toate cele trebuincioase, nu au ce să pregătescă de Păsci. De aceea se dau toate găocile și spălăturile înfruptate pe o apă, ca măcar din acelea să se înfrupte și ei.» — Com. de George Avram, fost învățător.

(9) Com. de d-l Vas. Turturean și Octavian Georgian.

dovei spun că trăesc în ostróvele mărilor (1); cei din Ilișesci spun că trăesc într'o țeră păgânescă, și că păgânii nici când nu-i lasă să se înfrupte până ce nu capătă de la cei-lalți creștini cu ce se înfruptă (2); cei din Marginea Ȋic că ar fi unde-vă într'o țeră fórté depărtată de la răsărit nisce închisori mari, în cari se închid creștinii pe vieță, și fiind-că în închisorile acelea n'are cine să le spună când sunt Pascile, de aceea sciū și cunosc ei că trebuie să fi trecut Pascile numai atunci, când vėd prin ferestrele închisorilor, în cari se află, plutind pe apă găoci de oue cari aū fost aruncate de cătră cei-lalți creștini pe rīurī și pârae (3); cei din Mihalcea spun că *Rohmanii* sunt *Romāni*, ca și noi, ba încă mai bunī chiar decât cei din *Moldova*, și că ei trăesc fórté departe peste mare, tocmai acolo, de unde-s *Jidani*, la Ierusalim, dar mai încóce de ei. Alți *Romāni*, tot din Mihalcea, spun că ei trăesc sub pămīnt pe cea-laltă lume, unde sunt orașe și sate, ca și la noi (4); iar cei din Băeșesci cred și spun că trăesc în hotar cu *Raiul*, și că în țera lor e tot-deauna cald (5).

Rocmanii, respective *Blajini*, nu locuesc în case, ca noi, pentru că ei n'aū case, ci trăesc sub umbra pomilor (6), umblă goi și se nutresc din pómele pustiului.

Ei se trag din seminția lui *Sift*, feciorul lui Adam (7), și sunt nisce ómenī fórté bunī, evlavioși și *blajini* (8), din care

(1) Com. de d-l Or. Dlujanschi, preot, și Gavril Gliga.

(2) Diet. de Vasile Ungurean, agricultor.

(3) Com. de d-l Ștef Bodnărescu, jurist; — Orbis lacteus, germ. Milchstrasse, se numesce de cătră unī *Romāni* din Bucovina *Calea robilor*, iară de cătră alții *Drumul Rocmanilor*. Óre nu stă cum-vă numirea din urmă în óreși-care legătură cu credința reprodușă în șirele de sus?

(4) Veți *Romānul literar*, No. cit.

(5) Com. de Vas. Lucan.

(6) Cred. Rom. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan.

(7) Cred. Rom. din Mânăstirea Homorului, com. de G. Avram.

(8) Cred. Rom. din Stupea, com. de George Brătean; — *Romānul literar*, No. cit: «*Blajini*, așa le Ȋic în *Moldova*, fiind-că erau tare bunī și *blajini*, iar în Bucovina le Ȋic *Rohmanii*»; — Cred. Rom. din Părtescii-de-jos, com. de Const. Andronic: «Găocile se aruncă pe apă, fiind ca ele merg într'o săptămână până la *Blajini*, și acolo însciinteză găo-

caușă s'a'u și numit ei mai pe urmă de cătră cei-la lți ómenî pe lângă *Rocmani*, încă și *Blajini*, și tot așa se numesc ei și acuma în cele mai multe părți ale Bucovinei.

Tot din cauza acéastă, pentru că *Rocmani* sunt nisce ómenî fórte buni, *blajini* și *evlavioși*, sunt ei și înaintea lui Dumneđeú fórte buni și plăcuți (1).

Ocupațiunea de căpetenie a *Rocmanilor* constă în rugăciuni, pe carî le înalță cătră Dumneđeú. (2) Iar unica lor sudalmă e:

«*Du-te la Domnul și vino la Domnul!*» (3)

De aceea se și dice apoi că ei sunt feriti de orî și ce păcat, că sunt sfinți, și că după mórte merg de a dreptul în raiú, unde petrec apoi dimpreună cu sfinții.

Mai departe ei sunt și nevinovați, pentru că numai o singurá datá pe an se întálnesc cu muerile lor, cu carî petrec numai vre-o câte-vá zile împreună, și apoi iar se despărțesc (4), și tótá cea-laltá parte a anului o petrec deosebí și anume partea bárbátéscă într'o parte, iar cea femeéscă în altá parte (5).

Timpul întálnirii *Rocmanilor* cu soțiile lor sunt *Pascile* lor (6), iar timpul cât petrec la olaltá nu e deplin cunoscut.

Așa *Români* din *Băeșesci* spun că ei tráesc la olaltá cu muerile lor numai șése sêptêmâni, și anume din *Joia-mare* și până la *Ispas* (7), iar cei din *Brăesci* dic că petrec și mai

---

cile pe ómenii cei de acolo, carî sunt nisce ómenî fórte *blânți*; — a celor din *Bosanci*, com. de *Sim. Șutu*: «Este un fel de ómenî, carî se chêmá *Blajini*, fiind-cá sunt mai buni și mai *blajini* decât noi.»

(1) Cred. Rom. din *Bălácena*, com. de *Vas. Jemna*; — a celor din *Stupea*, com. de *G. Brătean*; — și a celor din *Marginea*, com. de *Ștef. Bodnareșcu*.

(2) Cred. Rom. din *Mânăstirea Homorului*, com. de *G. Avram*.

(3) Cred. Rom. din *Băeșesci*, com. de *Vas. Lucan*.

(4) Cred. Rom. din *Mânăstirea Homorului*, com. de *G. Avram*.

(5) Cred. Rom. din *Brăesci*, com. de *I. Pohóțá*. — De aicea se vede că vine și credința *Românilor* din *Boian*, care spune, după cum mî-a scris d-l *V. Turturean*, că «*Rocmani* sunt nisce *Călugări*, carî petrec în pustie,» precum și a celor din *Udesci*, carî cred că «*Blajini* sunt nisce *pustnici*, carî postesc opt sêptêmâni, și aú *Pasci* abia atunci când vêd că vin coji de ouê pe riuri.»

(6) Cred. Rom. din *Brăesci*, com. de *I. Pohóțá*.

(7) Cred. Rom. din *Băeșesci*, com. de *Vas. Lucan*.

scurt, adecă numai trei decî de zile, și anume începînd din ziua Pascilor lor înainte.

În restimpul acestor zile, cît petrec împreună, se însoră și se mărită. Cum trec însă aceste zile hotărîte, iarăși se despărțesc de la olaltă, și nu se mai întălnesc mai mult pînă în anul viitor (1).

Postul înainte de Pasci, adecă *Postul mare* al *Rocmanilor* sau *Blajinilor* țineă dintru început, după credința și spusa Romănilor din Brăesci, de ce șeptemăni. Mai pe urmă însă, vędînd Dumneșeu că prea mulți dintre dînșii mor din pricina acestui post, l-a scurtat și a lăsat să fie numai de opt șeptemăni (2).

Romăni din Ilișesci și cei din Stupca însă, și cu deosebire cei de prin satele, în cari se susține că *Pascile Rocmanilor* pică a patra și după *Pascile* noastre, spun că *Postul cel mare* al lor durază nouă șeptemăni după olaltă, și că el se începe cu două șeptemăni înainte de al nostru (3).

Alții iarăși spun că ei postesc tot anul (4), și dacă n'ar vedé plutind pe apă găoci de ouș roșii și albe, cari se aruncă de cătră cei-lalți creștini pe riuri și pârae în Sămbăta Pascilor, atunci ei nici cînd n'ar serbă *Pascile*, pentru că în alt chip nici odată nu sciū cînd pică *Pascile* (5).

(1) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță.

(2) Com. de V. Lucan;— Cred. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Avram; și a celor din Udesci, com. de Dar. Cosmiuc: «*Blajiniș* postese opt șeptemăni.»

(3) Dict. de V. Ungurean și com. de G. Brătean.

(4) Cred. Rom. din Marginea, com. de Ștef. Bodnarescu;— a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean: «Se șice că *Blajiniș*, cari nu mănăncă nici cît de fruct, sunt sfinți. Și numai atunci, cînd fac creștinii răsăritului Pasci, și *ghiocile* oușlor celor întrebuintate la facerea pascilor le aruncă pe o apă curgătoare ca să ajungă la acei sfinți; se înfruptă și ei cu ceea-ce a rămas în ghióce.»

(5) Cred. Rom. din Comănesci, com. de Tit Georgian;— a celor din Boian, com. de d-l V. Turturean: «În Sămbăta Pascilor, cînd se face *pască* și se bat în brînză ouș, găocile acestora se pun într'o coșarcă și se due apoi de se tórna în părău sau în altă apă curgătoare mai mare. Găocile se mână de apă în țera *Rocmanilor* și cînd ajung acolo, atunci fac și *Rocmaniș* *Pascile*, căci abia atunci sciū și ei c'au sosit *Pascile*;— a celor din Sucéva și din Fundul Moldovei;— Veși și *Romănul literar*, No. cit.

Când ajung găocile de ouă în țera lor, sciū că cei-lalți creștini aū serbat dejă Pascile, și atunci serbéză și ei Pascile (1), abiă atunci se înfruptă cu ceea-ce a rămas pe găocile acestor ouă (2).

Drept aceea, voidnd Româncele de pretutindenī din Bucovina, ca *Rocmaniū* sau *Blajiniū* să scie când aū să serbeze Pascile și să aibă și ei măcar ciș-ce-vă cu ce se înfruptă, îndatinéză în fie-care an a strînge tóte găocile ouélor, atât ale celor albe, carī le-aū întrebuintat la prepararea diferitelor copturī sau prăjiturī și mănăcărī de Pascī, și mai cu sémă ale celor ce se întrebuintéză la pască, cât și de la cele roșii, carī prin nebăgare de sémă s'aū spart, a le păstră într'un obiect anumit, precum: într'o covățică, într'o sită, sau într'o coșarcă, iar în *Sâmbăta Pascilor* (3), și a nume după ce aū sfirșit de copt tótă pasca precum și cele-

(1) Cred. Rom. din Fundul Moldovei, com. de Gavr. Gliga; — a celor din Comănesci, com. de T. Georgian; — a celor din Bréza, com. de N. Prelici; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu; — și a celor din Suceva.

(2) Cred. Rom. din Ilișesci, dict. de V. Ungurean; — a celor din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi și Cas. Brébăn: «Ómenii ȓic că *Rocmaniū* se înfruptă la Pascile lor numai cu găocile ouélor, carī se strică în pască»; — «*Rocmaniū* numai cu atăta se înfruptă, cât rămâne în acele găoci»; — a celor din Comănesci, com. de T. Georgian: «*Rocmaniū* n'aū cu ce se înfruptă, decât numai cu albușul ce a rămas în cojile de ouă»; — a celor din Stupca, com. de G. Brătean: «*Blajiniū* nu aū alta nimica pe la Pasci, decât găocile de oué ce se duc pe apă.»

(3) O sémă de Românce îndatinéză a le aruncă în *Vineria mare* sau *Vineria patimilor*, cele mai multe însă numai în *Sâmbăta Pascilor*.

«Româncele aū datină că în *Sâmbăta Pascilor*, după ce aū făcut pasca și aū întrebuintat ouéle, strîng cojile acestora într'o covățică sau într'o sită, și le aruncă apoi pe o apă curgétóre, și ajungënd acestea la *Rocmani*, atunci fac aceștia Pascile, căci până atunci nu sciū când sunt Pascile.»

«Este o superstițiune și datină la Români, că în *Sâmbăta Pascilor* aruncă coji de oué roșii pe apă și acelea merg cu apa până ce ajung la un popor mic numit *Blajini*, și când ajung acestea acolo, scie și acel popor că sunt Pascile.»

«Ca să mérgă la *Blajini* semne de la Pascile nóstre, îndatinéză Româncele tot-deauna în *Sâmbăta Pascilor* de a aruncă cojile de oué, ce le-aū întrebuintat spre facerea pascelor și a cozonacilor, pe o apă curgétóre.»

lalte copturi, câte au avut să le cocolă, și după ce au strâns și deriticat prin case, a le duce și a le arunca pe o apă curgătoare, adică pe un râu, pârâu sau pârăiaș, și anume ca plutind pe apă să potă merge până în țera *Rocmanilor* sau *Blajinilor* și să le vestescă că a sosit timpul ca să serbeze și ei Pascile (1).

Despre femeea care nu strânge găocile de ouă la un loc și nu le aruncă pe o apă curgătoare, se crede că face un păcat foarte mare (2).

Găocile, aruncate pe apele curgătoare, începând a pluti și a se duce pe apă în jos până ce dau în *Apa Sâmbetei*, și cu acesta ajung apoi în țera *Rocmanilor*, după spusa unora la o săptămână după Pascile nostru, adică în *Dumineca Tomei* (3), după a altora însă abia Marți într'a treia săptămână după Paști sau chiar și mai târziu, și anume pe la *Rusalii* (4).

Iar după ce au ajuns la dînșii se fac iar întregi, cum au fost dintru început, și dintr'un ou se înfruptă douăsprezece suflete, și atunci sunt Pascile lor (5).

(1) Dat. și cred. Rom. de pretutindenii din Bucovina, și anume din toate comunele, câte s'au amintit până aici și s'or mai aminti în decursul acestui studiu.

(2) Cred. Rom. din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi și Cas. Brăban. Vezi și *Românul literar*, No. cit.: «Cojile ouălor ce au fost întrebuințate de Paști se aruncă pe pârâu și cine n'o face această are mare păcat.»

(3) Cred. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Avram; — a celor din Băeșesci, com. de V. Lucan; — a celor din Comănesci, com. de T. Georgian: «Poporul crede că se află departe, pe nisce țermuri de apă, un fel de omeni, numiți *Blajini*, și omenii aceia nu țin Pascile, până ce, tocmai după o săptămână, merg de la noi pe valurile apelor coji de la ouă roșii și alte semne și rămășițe de ale Paștilor creștine, și tocmai atunci știu și ei, că au sosit Pascile și la dînșii, și apoi încep și ei a le serba, și aceste sărbători ale acelor omeni se numesc *Pascile Blajinilor*»; — a celor din Băeșesci, com. de V. Lucan: «Găocile ouălor, cu cari s'au uns paștile, se dau pe apă de merg, până ce în *Dumineca Tomei* ajung la *Blajini*, și atunci serbeză și ei Pascile.»

(4) Cred. Rom. din Ilișesci, dict. de V. Ungurean; — a celor din Brăza com. de N. Prelici.

(5) Cred. Rom. din Mihalcea, vezi *Românul literar* cit.: «Oule, pe cari le aruncăm noi pe apă, ajung la *Blajini*, după alți Bucovineni, Marți în a treia săptămână după Paști, după unii merg patru săptămâni

Rocmani, cum ved găocile de ouë plutind pe apă, bucuria lor. Și fiind-că, după cum am amintit și mai sus, ei nu trăesc la olaltă cu soțiile lor și cu cele-lalte femeî, de aceea încep ei acuma a se adună cu toții la un loc și a serbă Pascile (1).

Insă fiind-că de la aruncarea găocilor pe apă și până la ajungerea acestora în țera Rocmanilor trece, după cum am vedut mai sus, un timp mai îndelungat, de aceea și *Rocmani* serbăză Pascile lor, cari se numesc în unele părți ale Bucovinei *Pascile Rocmanilor* sau *Pascile Rochmanilor*, iar în altele *Pascile Blajinilor*, cu mult mai târziu decât noi Români.

De aceea vine apoi că unii Români din Bucovina cred și spun că *Pascile Rocmanilor*, respective *Pascile Blajinilor*, se serbăză a patra și, adecă Joi după Pascile noastre (2), alții spun că ele se serbăză la o săptămână după Pascile noastre, adecă în *Duminica Tomei* (3) și duréză până Marți (4),

până acolo, și tocmă Mercuri după patru săptămâni ajung, și iarăși ajung la *Rusalii*; — Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți 1894, No. 97: «Cojile de ouë întrebuițate la Pască se strîng și apoi se dau pe apă curgătoare, creșându-se că ele la 40 de zile ajung la *Rocmani*, cari apoi trăesc dintr'însele»; — Cred. Rom. din Frătăuțul-noi, com. de Iul. Sidor: «*Rocmani*, cari țin *stâlpi pământului*, mănâncă câte doi-spre-zece dintr'ouă.»

(1) *Românul lit.*, loc. cit.: «Până acolo ele (găocile) se fac iară întregi, și numai cu acele ouë se înfruptă ei la Pască, acolo nefiind nici un fel de paseri»; — Cred. Rom. din Boian, com. de d-l V. Turturean: «Unii cred că ajungând găocile la *Rocmani* se prefac în ouë întregi, alții cred că ei postesc vecinic și se înfruptă numai cu cât rămâne în găoci»; — a celor din Ropcea, com. de Em. de Cuparencu: «După ce se aruncă cojile de ouë pe apă, se dice că atunci au *Rocmani* Pascile lor, când cojile cele stricate se adună iarăși la olaltă și formându-se ouë ajung pe apă până la *Rochmani*, unde sunt ei. Iar aceștia, luând ouële cele formate din cojile stricate, serbăză cu ele Pascile»; — Idem: «Se dice că se află o țără, cine scie unde, în care locuiesc *Blajini*, și svirlind noi cojile pe apă, se duc tocmă acolo la *Blajini*. *Blajinii* se bucură foarte de ele și luându-le serbăză Pascile cu dinsele.»

(2) Credință comună în Bucovina.

(3) Cred. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(4) Cred. Rom. din Bășesci, com. de d-l V. Lucan; — a celor din Bălăcena, com. de V. Jemna; — a celor din Berchișesci, com. de G. Mihuță: «*Pascile Blajinilor* pică în tot-deauna la o săptămână după Pascile noastre.»

alții spun că se serbeză la două săptămâni după Pascile noastre (1), și iarăși alții că s'ar serbă la trei sau chiar la patru săptămâni după ale noastre, și în această săptămână din urmă tot-deauna într'o Mercuri (2).

Cea mai mare parte a Românilor din Bucovina însă e de părere că Rocmaniî își serbeză Pascile lor *Luni după Duminica Tomei* (3).

Diua, în care cad *Pascile Rocmanilor*, fie aceea crî și care și ar fi, o țin și o serbeză și Româniî noștri, și mai cu sémă Româncele, sub același nume, adecă de *Pascile Rocmanilor* sau *Pascile Blajinilor*.

În această și, adecă în ziua de *Pascile Rocmanilor*, care se serbeză mai cu sémă pentru durere de picioare și de mîni, precum și pentru rodirea țérinelor (4), es Româniî și cu deosebire Româncele prin lunci și dumbrăvi, în cari se află poeni erbóse, cu fel de fel de mîncări și bêturi, precum :

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de M. Ivaniuc.

(2) Cred. Rom. din Sueva și a celor din Ilișesci, dict. de V. Ungurean: «*Blajiniî* țin Pascile la două săptămâni după Pascile noastre»; — a celor din Tereblecea, dict. de Paraschița Scripcariu, com. de P. Scripcariu: «*Pascile Rochmanilor* pică Mercuria din săptămâna a patra după Păsci. *Rochmaniî* sunt jumătatea de sus om, iar jumătatea de jos pesce, și trăesc într'un pârâu; femeile și fetele lor cîntă fórte frumos, în cât rêsună vâile de cîntecele lor melodióse. Ei se nutresc cu ceea-ce rêmâne în găocile ouêlor, pe cari le aruncă femeile, și mîncă 40 dintr'o găóce. De aceea femeile aruncă găocile ouêlor, pe cari le sparg ori și când, iar mai ales în ziua de *Pascile Rochmanilor*, în párae sau în șanțuri, că apoi le duce apa până la *Rochmaniî*, și ei apoi se nutresc cu ele. În *Pascile Rochmanilor* nu se lucră, pentru că e cu primejdie.»

(3) Cred. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi; — a celor din Comănesci, com. de Octav. Georgian; — a celor din Marginea, com. de Ștef. Bodnarescul; veđi și *Românul literar*, No. cit.; — a celor din Stroesci, com. de George Bártoiú: «Se crede că departe unde-vă sunt nisce ómeni, numiți *Blajiniî*, cari nu sciú când sunt Pascile. Cojile de ouê, date de femeî pe apă, merg până la diňși până Luni la o săptămână după Păsci, și pe acésta cunosc ei când sunt Pascile. De aceea serbeză ei Pascile la o săptămână după Pascile noastre, și anume *Luni*.»

(4) Cred. Rom. din Fundul Moldovei, com. de Gavr. Gliga; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariú; — a celor din Rădăuț, com. de d-l Or. Dljanschi; și a celor din Stupca, com. de G. Brătean: «*Pascile Blajinilor* se serbeză Joi după Păsci de către femeî de aceea, fiind-că unele dintre dinsele cugetă că se face ródă mai bună în țérină.»

pască, ouă roșii, miei fripți, slănină, rachiū fiert cu miere și vin.

În luncile saū dumbrăvile, în cari es, petrec apoī tótă ziua aceea mâncând, bênd și veselindu-se (1).

Unele femei, cari sunt mai avute, și cu deosebire cele de pe la orașe, ieaū și lăutari cu dinsele, cari le cântă, ca serbătórea acésta să fie cu atâta mai plăcută și ele mai vesele (2).

Ce se atinge de fărîmăturile de mâncări ce cad și rachiul saū vinul, care se varsă la acésta ocașiune în érbă, se crede că nu sunt pierdute, ci cei omoriți de hoți, cei împușcați, cei spânzurați, precum și cei înecați, mănâncă și beaū dintr'insele și se înfruptă și ei măcar cu atâta. Decī cu cât mai multe fărîmături cad și cu cât mai multe picușuri se varsă, cu atâta e mai bine și mai plăcut la Dumneđeū (3).

Românii din Boian și cei din Pătrăuțul Sucevei serbéză *Pascile Rocmanilor* tot-deauna Mercuri într'a patra săptămână după Pascile nóstre, fiind-că, după credința lor, în acésta și serbéză și Rocmanii Pascile lor. Însă în aceste două comune, Pascile Rocmanilor nu se serbéză, ca în comunele mai sus amintite, prin lunci și dumbrăvi, saū prin ținterime, cum se serbéză une-orī de către Româncele din Sucéva, ci ele se serbéză numai în casă și numai de către femei, cari se vizitează una pe alta. Saū dacă, din întîmplare, se află și vre-un fel de bătură în casă, cinstesc câte un pahar împreună întru amintirea *fericiților Blajini*. Ce se atinge însă de bărbați, aceștia nu serbéză și lucréză pe afară și la câmp (4).

Tot așa face partea cea mai mare a bărbaților și prin cele-lalte comune de la țeră.

Acestea sunt tóte credințele și datinele Românilor din *Bucovina*, câte le-am putut eū adună până acuma despre *Rocmani* saū *Blajini* și despre Pascile lor.

Însă *Rocmanii* saū *Blajini* și Pascile lor sunt cunoscute nu numai Românilor din *Bucovina*, ci și celor din *Moldova*

(1) Dat. Rom. din Comănesci, com. de Oct. Georgian;—a celor din Sucéva, Siret și Rădăuș, com. de Alex. al Preotesei și Or. Dlujanschi.

(2) Com. de d-l Or. Dlujanschi.

(3) Cred. Rom. din Sucéva, com. de Alex. al Preotesei.

(4) Com. de d-l V. Turturean.

și *Basarabia*. Ba ele se amintesc și de către Români din *Maramureș*, precum și de către cei din fostul district al Năsăudului în *Transilvania*. Un semn că ele sunt cunoscute și acestora.

Să vedem deci mai întâiu ce cred și istorisesc Români din *Moldova* despre acest popor și despre Pascile sale?

«*Blajini* — serie d-l M. Lupescu — sunt un soi de ómen, cari trăiesc pe lângă *apa Sâmbetei* la marginea pământului, ascunși de lumea noastră, ascunși de mincinoasa vieță ce o ducem noi. Cum vor fi ei: înalți ori mici, proști ori cuminți, deștepți ori nu, nu se scie, se spune numai că-s ómeni supuși, ascultători, plecați întru Domnul, religioși și bunți la inimă. De le-ai dice ori ce, nu se supără. Ei postesc mult. Nu sciu când sunt Pascile, decât numai dacă vęd coji de ouă, lucru ce face pe gospodinele românce ca, la Pasci, cojile de ouă să le asvîrle pe ape curgătoare. Când ei vęd cojile sciu că creștini au avut Pascile și încep a-l serbă și ei; de sigur că în credința lor sunt bunți creștini.

«*Pascile Blajinilor* cad tot-deauna Lunii după *Duminica Tomei*. Acastă ți, serbătorită de *Blajini* ca Pasci, Româncele o serbăză postind.»

Iar într'o notă subliniară, în care explică însemnarea cuvîntului «*blăjin*» dice că acesta însemneză: supus, ascultător, bun la inimă, căruia nu-i place a se pune rău cu nimeni (1).

Iar El. Sevastos scrie următoarele:

«Când femeile strică ouele pentru pască și cozonaci, cojile le aruncă pe pârău, care le duce spre *țera Blajinilor*, unde ajung de-abia a doua ți după *Duminica Tomei*, și de-abia atunci află și *Blajini* c'au venit Pascile, și fac și ei pască, cozonaci și ouă roșii și serbăză Pascile. Și de n'ar da femeile cojile de ouă pe pârău, *Blajini* n'ar mai avé în veci Pasci, că n'ar avé alt-fel de unde află.

(1) *Ședetőrea*, an. II, Fălticeni 1893, p. 28 și 29; — Idem, *Superstiții*, publ. în *Ședetőrea*, an. I, Fălticeni 1892, p. 128: «Cojile de ouă, cu cari se fac pascile, să le dai pe vale (pe apă), ca să se ducă să deă de scire și *Blajinilor* că sosesc Pascile.—*Blajini* se crede că sunt nisce ómeni bunți și drepti.»

«Fanariî dic ȕilei acesteia: *Pascile Blajinilor*.

«*Blajiniî* aceştia-s un n m tare bun de  men .  nstr ina i cu totul de cele-lalte popóre, nu fac stricăciuni nim ruia  i nimen  nu-  supără nici pe ei.

« i chiar între ai lor, femeile sta  de-o parte  i b rba i de alta, neîntâlnindu-se dec t o singur  dată pe an, c nd părinții  i însóră copiii. Pe fete le cresc femeile, iar pe b e i b rba i, luându-  de la mamele lor din dată ce au început a umblă  i a m nc  singuri.» (1)

In fine d-na El. Voronca, at t cu privire la credințele Rom nilor din *Moldova*, cât  i ale celor din *Basarabia*, scrie precum urm z :

«Cojile ou lor, ce au fost  ntrebuin ate de Pasci, se aruncă pe p r u,  i cine n'o face ac sta, are mare păcat. De pe p r u, merg tot în jos p n  ce ajung peste mări la *Bl jini*, a a le dic în *Moldova*, iar în *Bucovina* le dic *Rohmani*. Ace tia în depărtarea lor de lume nu sci  când sunt Pascile; tocmai c nd v d găocile nóstre, cari ajung la din ii, atunci ieau sciin a despre ac sta,  i numai cu at ta se înfruptă cu c t a rămas în g oce...

«In *Moldova*  i în *Basarabia* se ȕice că *Pascile Blajinilor* sunt Lun  după Duminica Tomei.

«Ac st  ȕi în *Basarabia* se serbeză cu pietate de popor în amintirea *Bl jiniilor*; iar în *Moldova*  n aceste Lun , bunicele nóstre aduna  t te ou le rămase de la Pasci  i merg nd în gr din  sau în ograd , le d d u de pomană dându-le de-a dura pe erb  verde, de unde trebuiau să le ie  copiii sau  i femeile, cărora erau date. Ac sta se făceà pentru *Bl jini*, căci, săracii, at ta-  al lor!» (2)

Ce se atinge de credința Rom nilor din *Maramureș* despre Rocmani, d-l Tit Budu, vicarul aceste   eri, scrie um t rele:

«Cu ac st  ocasiune a i  ntreb  pe aceia, cari se ocupă cu datinele populare, să binevoi c  a ne da deslușire: ce sunt a a numitele *Pascile R gmanilor*?

«De multe ori m'a întrebat poporul, c nd vor fi *Pascile R gmanilor*,  i nu am sciut să-  da  răspuns.

(1) *Gazeta Săténului*, an. VIII, R. Sărat 1891, p. 151.

(2) *Rom nul literar*, No. cit.

«Poporul ȳice ca acele Pasci sunt dupa Pascile nostre i pana la naltare.

«Ce nsemna i cand se in acele Pasci pana acuma nca n'am putut afla. Ai fi mulumitor aceluia care m'ar detepta.» (1)

Iar G. Burcutean, stud. gimn., tot despre credina i datura acestor Romani, mi-a scris :

«Romancele din *Maramure* mpiestresc oue pe la Pasci de aceea, crednd ca daca asvirla cojile n apa merg pana la *Rogmani*, un fel de crestini cari, daca le afla, abia atunci sciu ca sunt Pascile i le in.»

In fine d-l G. Cobuc scrie cu privire la Romani din distr. Nasaudului n *Transilvania*, urmatorea *legenda* despre Rocmani i Pascile acestora :

«Pe dinaintea locaului *Sambetei* trece un riu, i riul acela e *apa Sambetei*. Iar pe langa riu traesc *Rugmani*, cari sunt meni ca noi Romani, dar mici de faptura i puintei la minte. i sunt i ei crestini, dar n'au nvetatura crestinesca de la Christos, ca noi, ci de la fiul oi, cum avem noi de la fiul Mariei.

«i cred i ei n Christos i in Pascile i Craciunul, dar precum sunt aa despartii de lume, nu sciu nici cand e Craciunul nici cand sunt Pascile. i numai noi cei de aici le dam de veste, cand au sa ie *Rugmani* serbatori. Ca la Craciun asvirlim coji de nuci pe riuri, ca sa le duca riurile pana n apa Sambetei, i sa scie *Rugmani* ca la noi e Craciunul i sa-l ie i ei. i tot aa sciu ei ca la noi sunt Pascile, dupa cojile de oue roii, pe cari le asvirlim noi n riuri ca sa merga la ei.

«i ci-ca apa asta a Sambetei ocolesce de trei ori pamntul, ca un erpe facut de trei ori colac. Iar n urma se baga n pamnt i merge pana n *Iad* i duce acolo sufletele pacatoilor. Aa e scris, ca sufletele pacatoilor sa se adune pe faa apelor, iar apele sa le duca spre *apa Sambetei*. i de aceea e bine sa faci cruce i sa sufli peste apa din riuri, cand te scali, i sa sufli peste apa din donia i sa veri puin din ea, pana nu be, ca sa fuga i sa se scurga sufletele pacatoilor, cari s'au adunat pe faa apei.» (2)

(1) *Revista critica-literara*, an. II, Iai 1894, p. 407.

(2) *Albina*, revista enciclopedica populara, an. I, Bucureci 1897, p. 675.

În cele-lalte țări locuite de Români, precum: în Ungaria, Banat, Muntenia și restul Transilvaniei, credința despre *Rocmani* sau *Blajini* și despre Pascile lor nu e de fel cunoscută.

Cel puțin eu, de când mă ocup cu adunarea și studiarea literaturii poporane române, n'am auzit nici odată de la nimeni, nici n'am cetit nicăiri că ar fi existând unde-vă în aceste țări o asemenea credință.

E deci dar mai mult decât sigur, că credința și datele amintite mai sus sunt cunoscute numai Românilor din partea nord-estică a Transilvaniei, Maramureș, Bucovina, și celor din Basarabia și Moldova nordică. Iar Români din cele-lalte țări n'au nici o cunoștință despre dînsele.

În *Bucovina* însă credința în existența *Rocmanilor* și datina de a serba Pascile acestora se află nu numai la Români, ci și la *Ruteni* și *Huțani*, cu acea deosebire numai că poporul din cestiune e numit de către cei din urmă numai *Rachmani*, nici când însă și *Blajini*, iar Pascile lor *Rachmanskij welyk-den*=Pascile Rachmanilor.

Iată ce scrie în privința acésta L. A. Staufe Simiginoviez: «Români ori Ruteni, tot una-î! amândoué semințiile aceștea istorisesc despre poporul *Rachmanilor*, cari locuesc la *gura râurilor bucovinene*. Rachmanii sunt de un caracter nobil și exceléză prin tóte virtuțile. În rangul ființelor stau ei între deî și ómeni. Cu tóte aceștea nu sciú nici odată acurat când au să serbeze Pascile; acésta e negreșit un mare neajuns, și acésta li se întimplă lor în fie-care an numai de aceea, pentru că locuesc între păgâni. Totuși, ca să aibă sciință despre calendarul creștin, fie-care țerancă română sau ruténă adună găocile acelor oué, cari le-au întrebuintat la mâncările și copturile de Pasci, și le aruncă în pârâu. De aceea pe timpul Pascilor, fie-care apă curgétóre din Bucovina e mai tótă acoperită cu găoci de oué (1). Pârâul duce însciințarea acésta rîurelului, rîurelul rîului celui mare și la

(1) Mai e încă și o a doua caasă. La acésta ocașiune își aduce fie-care aminte și de cei ce s'au înecat în ape. Sufletelor acelora, cari rêmân credincióse apelor și viețuesc într'insele, li se aduce asemenea aminte despre Pasci.

gura acestuia primesc Rachmanii vestea dorită. Aceștia se grăbesc apoi și se pregătesc din rășputeri așa, că sunt în stare în Mercuria a patra după Pasci a aranjă Pascile lor. În onórea lor însă pretutindenî în Bucovina se serbéză asemenea a patra Mercuri după Pasci. Cine nu iea parte la serbarea acésta, pe acela îl ajunge mânia cerului. Căci cum a fost, nu mai departe decât în anul trecut?.. Un țeran din Petricénca nu voi să ție sərbătórea acésta și declară, că existența Rachmanilor a iscodit-o numai un cap sec, ca să mai muțescă pe ómenii cei nebuni. Óre n'ar fi drept și cu cale și bine-meritat, ca tótă lumea să rîdă de închipuirea țeranilor?.. Însă abià a rostit omul cuvîntul și deauna a și trăsniť pe un finať. Iar câte-và minute după aceea aduseră nisce ciobani în cea mai mare plóie pe o femeie lovită de fulger. Erà femeia hulitorului, și fulgerul pedépsa lui Dumneđeú (1).

În aceste șire, după cum prea lesne se póte fie-care încredința, e vorba nu numai despre credința și datina Rutenilor, ci și a Românilor.

Nuamăi despre *Ruteni* însă aflăm următóarele:

«Găocile acelor ouě, cari s'aũ întrebuințat la cócerea pascei, se aruncă în Vineria patimilor și în Sâmbăta Pascilor pe părae și rîuri. La gura acestor rîuri locuesc adecă *Rachmanii*, cari sunt jumătate om și jumătate pesce. Până ce ajung găocile ouělor în țera acestor Rachmani, se prefac iarăși în ouě depline; cu fie-care ouă însă se împărțesc doispre-dece Rachmani și cu tóte acestea ei aũ de ajuns. Însă când aũ ajuns ouěle în țera Rachmanilor și s'a mîncat din tr'insele, atunci serbéză și Rutenii, cari aũ dăruit aceste ouě, iarăși o sərbătóre. Acésta se numesce *Rachmanskij welykden* = Pascile Rachmanilor, și cade tot-deauna Mercuri, a patra sěptemână după Pasci.» (2)

În fine despre credința *Huțanilor* sau *Huțulilor* din Bucovina asupra acestui popor aflăm următóarele:

«Douě-deci și cincî de țile după Duminica Pascilor, așa

(1) *Volkssagen aus der Bukowina*. Czernowitz 1885, p. 95.

(2) R. Fr. Kaindl und Alex. Manastyrski, *Die Rutenen in der Bukowina*, II Th. Czernowitz 1890, p. 20-21.

dar tot-deauna Mercuri în săptămâna a patra după Paști, se serbeză *Pascile Rachmanilor* = Rachmanski welekdyn. Rachmani locuiesc departe în jos la gura râurilor și sunt prin virtuțile lor un model pentru omeni. Lor le trimite Huțanii pe părae și râuri găocile ouălor sfințite, pentru că oul n'ar ajunge la Rachmani, găocea însă ajunge acolo. După părerea altora, *Rachmani* sunt *titirezi* (pitici), cari locuiesc pe depărtatul țărm al mării, și cari sunt așa de mici, că doi-spre-dece inși din dinșii ar pute să imblătescă într'un cuptor. Aceia însă nu știură când au să serbeze Pascile. Deci hotărîră omeni ca să-i înștiințeze despre acesta. De aceea se aruncă găocile ouălor, cari servira la prepararea mâncărilor de Paști, pe părae și râuri, ca acestea să le dea titirezilor de scire. Deci ajungînd găocile la dinșii, Rachmani serbeză Pascile. De atunci în cîce se serbeză acestea în toți ani, și dimpreună cu titirezii le serbeză și omeni. În ziua de Pascile Rachmanilor se ține în Kutu un târg (iarmaroc) mare, care poartă în genere numele de *Iarmarocul Rachmanilor* = Rachmanski jermarok.» (1)

Acestea sunt toate credințele și datinele Rutenilor și ale Huțanilor din Bucovina despre Rocmani și despre Pascile acestora, câte mi-s mie cunoscute până în momentul când scriu aceste șire.

Asemănînd acuma credințele și datinele Rutenilor și ale Huțanilor, din citatele reproduse, cu credințele și datinele Românilor descrise mai sus, ori și cine se poate lesne încredința că ele consună foarte mult între sine.

Singura deosebire mai esențială, ce există între dinsele, e aceea că, pe cînd unii Români numesc poporul, despre care ne e vorba, *Rocmani*, *Rochmani*, *Răgmani*, *Rogmani* și *Rugmani*, iară alții *Blajini*, pe atunci atât Rutenii cât și Huțanii îl numesc constant *Rachmani*.

Se nasee acuma întrebarea: cine de la cine a împrumutat aceste credințe și datine? Români de la Ruteni sau Huțani, ori Rutenii și Huțanii de la Români?

Înainte de a răspunde la această întrebare, să amintim mai

(1) Dr. R. Fr. Kaindl, *Huzulen. Ihr Leben, ihre Sitten und ihre Volksüberlieferung*. Wien 1894, p. 76 și 78.

întâiu o împrejurare, care, după părerea noastră, nu trebuie trecută cu vederea.

Am văzut mai sus că Românii numesc poporul din cestiune *Rocmanî*, *Rochmanî*, *Rogmanî* *Răgmanî*, *Rugmanî* și *Blajinî*.

Rocmanî și *Rochmanî* însă se numesc poporul acesta mai cu sémă de către acei Români, cari locuiesc în partea nordică și nord-vestică a Bucovinei, adecă în părțile mărginașe cu Rutenii și Huțanii, pe când cei ce locuiesc în sate mixte, adecă parte române și parte rutene, îi numesc schimbător, când *Rocmanî* sau *Rochmanî*, când *Blajinî*, iar cei ce locuiesc în partea despre amiađi a Bucovinei, adecă în satele curat românesci, precum și de către Românii din Basarabia și Moldova nordică se numesc *Blajinî*.

Stând astfel lucrul și fiind amândouă numirile, cari se dau poporului, despre care ni-î vorba, de origine streină, și mai ales cel din urmă, care e incontestabil de origine slavă, lesne s'ar puté presupune că Românii au adoptat cultul Rocmanilor de la Ruteni sau de la Huțani.

Contra acestei presupunerii însă se opune împrejurarea, că numirea «*Blajinî*», întrebuințată de partea cea mai mare a Românilor, măcar că vine de la cuv. slv. *Blaženŭ* = fericit sau *Blažinŭ* = bun, blând, ascultător, nu e de fel cunoscută Rutenilor nici Huțanilor, iar numirea *Rachman*, întrebuințată de dînșii, e și limbii lor streină ca și celei românesci.

După părerea lui Hanusch, numirea *Rachman*, care e usitată la Ruteni și Huțani, ar fi o schimosire a numelui *Brachman* sau *Braman*.

Iată ce scrie el în privința acésta :

«Găocile ouălor roșii se aruncă într'o sémă de comune din Galiția încă și astăđi în rîu, cređendu-se că abiă atunci, când ajung aceste găoci de ouă în *țera Rachmanilor*, țin ei sərbătórea lor. Cine sunt *Rachmanii* aceștia, nimenia nu scie s'o spună (póte că e o schimosire a numelui *Brachmanî*, *Bramanî*).» (1)

(1) Dr. Ign. Joh. Hanusch, *Die Wissenschaft des slawischen Mythus im weitesten, des altpreussisch-lithauschen Mythus mitumfassenden Sinne*. Lemberg 1842, p. 197.

Iar Kaindl serie:

«Tradițiunea îi străpune pe *Rachman* departe spre Sud-Est; deci de acolo trebuie să se tragă și cultul lor. Amicul meu Dr. W. Hein mă face atent că *Rachmân* înseamnă în limba arabică «îndurat,» ceea-ce consună cu descrierea din tradițiunii a ființei *Rachmanilor*. De alminterea sunt ei răspândiți nu numai la Huțani, ei și la Rutenii din Galiția și cei din Bucovina, și la Români din țera din urmă.» (1)

Din aceste două citate rezultă foarte resvedit, că cultul *Rachmanilor* nu e nici de cum o moștenire străbună a *Rutenilor*. Prin urmare e foarte probabil, că ei au adoptat acest cult de la Români, ca de la unii ce locuiesc spre Sud-Ost de la dinșii său, ce este încă și mai probabil, pôte că cultul *Rochmanilor* a fost adus de către Huțani, când au venit aceștia de s'au așezat în munții despre Nord-Vest ai Bucovinei și în cei mărginași din Galiția și de la dinșii l-au adoptat apoi atât *Românii* cât și *Rutenii*.

În presupunerea din urmă ne întărește întru cât-vă și împrejurarea, că cultul *Rochmanilor* e cunoscut, după cum am văduț și mai sus, numai *Românilor* din partea nord-ostică a *Transilvaniei*, celor din *Maramureș* și *Bucovina*, și celor din *Basarabia* și *Moldova nordică*, adecă celor ce se află în nemijlocita apropiere a *Huțanilor*, pe când celor-lalți *Români* și, cu deosebire celor ce locuiesc în *Basarabia* și *Moldova de jos*, precum și celor din *Muntenia*, *Banat*, *Ungaria* și partea vestică a *Transilvaniei*, după cât sciū eū până acuma și după cum am arătat și mai sus, nu le e de fel cunoscut.

Dar să lăsăm de-o cam dată cestiunea acésta la o parte și să vedem cine-s, saū mai bine đis cine anume au fost *Rocmani* saū *Blajini*? (2)

Hanusch, după cum am văduț mai sus, presupune că numirea lor ar fi o schimosire a numelui *Brachman*, *Braman*.

Fost-au ei un popor real saū mitic?

(1) *Die Huzulen*, p. 76, nota 2.

(2) Se đice că *Rocmani* au fost odinióră un popor, care acuma pôte că nu mai este. Noi îndatinăm, mai ales la *Pasci*, după ce batem oué în *pască*, a aruncă *cojile* de oué pe apă. După ce aruncăm *cojile* pe apă, se đice că atunci să aibă și *Rocmani* *Pascile* lor, când vor ajunge *cojile* la dinșii. Cred. Rom. din *Ropcea*, com. de Em. de *Cuparencu*.

Kaindl însă dice că presupunerea acésta nu e admisibilă. (1)
Iar d-na Voronca scrie:

«*Blajiniî* sau *Rocmaniî* se cred a fi un popor din cele emigrátore, ce aũ trecut peste poporul nostru și care prin bunătatea și blândețea lor li s'aũ făcut simpatie. Însă de óre-ce poporul spune că locuința lor e peste mare, e mai posibil că *Blajiniî* să fie un popor, pe care ai noștri l-aũ trecut în emigrarea lor încóce, orí că l-aũ avut ca vecin sau frate și l-aũ lăsat acolo peste mare, de unde ai noștri aũ venit, de nu cum-và vom fi avênd și acuma rêmășița unor mituri vechi.»

Iar ce-và mai departe, și anume după ce ne împărtășesce credința Românilor din Mihalcea, care i-a fost comunicată de țéranul Pintelie Lăpușneanu, că adecă «*Rocmaniî* trăesc fórte departe, peste mare, tocmai acolo de unde-s Jidaniî, dar mai încóce de ei» — d-na Voronca se exprimă ast-fel:

«Póte tocmai aici să fie adevêrul.

«*Rocmaniî* să fie Romani din Asia, mai încóce de unde staũ Jidaniî, coloniști înainte de a fi primit creștinismul, căci la ei nu sunt ouë — sau Romani «de pest mare» de la Roma, îmbinată fiind ideia cu creștinismul, deși el destinge destul de clar naționalitatea de religie, spuid că *Rocmaniî* sunt mai buní Romani chiar decât cei din Moldova.

«Dar *Romaniî* nu erau blajiniî?!»

Tot presupunerí peste presupunerí și nimic pozitiv!

Decí, neavênd plăcere de a mai prelungi și eũ șirul presupunerilor acestora prin o nouă presupunere proprie, mă opresc aici, sperând că istoriciî și filologii noștri își vor da în scurt timp tótă silința ca să studieze mai de aprópe și să descósă cât mai de grabă: cine aũ fost *Rocmaniî* sau *Blajiniî*, despre carí am vorbit eũ în acest capitol, și de la cine aũ adoptat Romaniî cultul lor?

---

(1) *Die Rutenen in der Bukowina*, II. Th., p 21. Nota 1: «Eine genügende Erklärung des Mythos des Rachmanen ist noch nicht gefunden. Die Vermutung von Hanusch (Rachmanen, Brachmanen, Bramanen) ist sicher nicht haltbar.»

VII.

MĂTCĂLĂUL.

Mătcălăul, după credința Românilor din *Banat*, e o ființă parte omenescă și parte îngerescă, un june frumos și nemuritor, care umblă în lume ca și *Sântóderiș* și *Rusalele*, dar pre carele ómenii nu-l pot vedé, din cauză că lumea s'a spurcat cu sudalme și fără-de-legi. *Mătcălăul* e frate mai mic cu *Pascile*.

Sub *Mătcălău*, numit și *Pascile mici* (1), se înțelege și o serbătoare, care se ține de către unii Lunii după Pasci (2), de către alții Marți după Pasci (3), iar de către cei mai mulți inși Lunii (4) și Marți după Duminica Tomei (5).

În această ȃi, bărbații nu lucréză nimic la câmp, pentru că *Mătcălăul vioréză* (6) bucatele seménate și se aduce trăsnet. Tot din această cauză nu lucréză nici femeile nimic în casă, anume: nu torc, nu țes, nu cos în ȃiua această (7).

Pentru feciori și fete însă *Mătcălăul* este nu numai o ȃi

(1) Com. de d-l Ios. Olariu, învățator pensionat în Maidan.

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883: «18 April. (Lunii). *Mătcălău*. Acesta se serbéză în multe locuri în Lunia Pascilor, dar mai lăpita este serbarea lui Lunii după Duminica Tomei.»

(3) Idem, de eadem: «19 April. (Marți). În unele locuri se serbéză Marți după Pasci *Mătcălăul*; mai lăpita este însă serbarea *Mătcălăului* în Lunia după Duminica Tomei.»

(4) Idem, de eadem: «25 April. (Lunii). *Mătcălău* (Lunia morților). Acesta cade tot-deauna Lunii după Duminica Tomei.»

(5) Com. de d-l Ios. Olariu; — com. de d-l Valentin Dioniu, învățator în Secașiu lângă Oravița: «*Mătcălăul* se serbéză pe aici Marți după Duminica Tomei;» — Dr. At. M. Marienescu, *Mătcălăul* sau *înfărtăția și însurăția*, publ. în *Familia*, an. XXX, Oradea-mare 1894, p. 126: «*Mătcălăul* e o serbătoare poporală românescă, care se ține Marți după Duminica Tomei;» — și mai departe: «... la Const. Ungurean, ȃiua serbătorii se pune pe a opta ȃi după Pasci, la toți cei-lalți e Marți după Duminica Tomei;» — Aurel Iana, *Din credințele poporului român din Maidan de lângă Oravița*, publ. în *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 6.

(6) Probabil că verbul acesta vine de la *vihor*, *vifor*.

(7) Dr. At. M. Marienescu, *Mătcălăul*, publ. în ȃiar cit., p. 127;—com. de d-l Valentin Dioniu: «*Mătcălăul* se observă cu deosebire din partea femeilor, căci cine lucréză atunci va fi trăsnet.»

de serbare, ci tot-odată și o ȃi de *înfărtăție* și *însurăție*.

În ȃiua de Mătcălău adecă, pretutindenî în Banat este datină de a se adună mai multe fete la un loc și a se *mătcuță* adecă a se prinde *mătcuțe*, *vėruice*, surori (1), a se *însurăți* (2), după cum se *înfărtătesc* feciorii, adecă după cum se prind aceștia *fărtați* sau *frați de cruce*.

Precum la prinderea feciorilor ca frați de cruce, așa și la *mătcuțarea* fetelor, se pun 3, 5, 7, sau și mai multe persoane, cu acea deosebire numai că între frații de cruce se ieaș și femei, pe când la mătcuțarea fetelor se ieaș numai fete.

Însurățirea sau *mătcuțarea* fetelor se face de comun numai la Mătcălău, pe când feciorii *mănăncă cruce*, adecă se *înfrățesc*, nu numai în această ȃi, ci în orî și care altă sėrbătore de peste an.

Mai departe e de observat și aceea că între ceremonialul înfrățirii feciorilor și între ceremonialul însurățirii sau mătcuțării fetelor e puțină deosebire.

În șirele ce urmėză noi vom vorbi mai întăiș despre *însurățirea* sau *mătcuțarea* fetelor, și apoi despre *înfărtățirea* sau *înfărtăția* feciorilor.

Cum s'a făcut înțelegerea pentru mătcuțare, îndată se și pregătesce o turtă din făină de grău curat. Iar făina pentru turta acėsta se cerne și se plămădesce de regulă de către o *muere ertată* sau de o *fată curată*.

După acėsta tôte persoanele învitate la mătcuțare se pun împrejurul mesii și dacă unul dintre frați scie să facă crucea, despre care ne va fi îndată vorba, o face, iar de nu, se chėmă altă persoană sciutore, bărbat sau femeie, dar care le convine tuturorora, și persoană respectivă plinesce apoi tot ceremonialul.

De observat e și aceea că persoană, care plinesce ceremonialul mătcuțării, se privește ca *tată sufletesc* al fetelor măt-

(1) Com. de d-l Ios. Olariș; — Aurel Iana, *Din credințele pop. rom.*, publ. în ȃiar. cit., p. 6: «La Mătcălău (Marția 1 după Pasci) este datină de fetele se adună mai multe la olaltă spre a se prinde *mătcuțe*, *vėruice*, surori.»

(2) Dr. At. M. Marienescu, *Mătcălăul*, publ. în ȃiar. cit., p. 126: «Iară fetele se *însurățesc*, adecă se prind surori.»

cuțate și ca atare nu numai că trebuie, ci chiar se și respectă tot-deauna de către fetele însurățite.

Tatăl sufletește pune turta — pogacea, — după ce acesta mai întâiu s'a copt, pe masă și pe turtă pune apoi o lingură de sare albă. În același timp, toți cei de față, cu deosebire însă fetele, cari vor să se măteuțescă, își fac cruce și dic :

Dómne ajută, Maică Marie,
De bine și de noroc să ne fie !

După acesta, tatăl sufletește trage sarea la o parte și cu cea mai mare grijă scóte din locul unde a fost sarea cója de la turtă în forma unei cruciulițe.

Scotând cruciulița acesta picură pe dinsa atâția picurî de vin roșu, câte persóne numără la însurățire, iar după ce a picurat vinul, taie cruciulița picurată cu un ban de argint în atâtea bucățele, câți picurî de vin a picurat pe dinsa.

Din bucățelele tăiate cu banul de argint mănâncă fie-care *măteuță* câte o bucățică, închină apoi tóte câte un pahar de vin și se sărută pe rînd între olaltă, mărturisindu-se că se vor privi în tótă vieța lor de surate sau surorî adevărate și rostind în același timp următoarele cuvinte:

Mătealău, Mătealău !
Rógă-te lui Dumneđu
Să ne ferescă de rău,
Că și noi, cât vom trăi,
In tot anul te-om cinsti,
Te-om cinsti cu *chiți de florî* (1)
L'aste mândre sərbătorî,
Te-om cinsti și pomeni,
Că măteuțe ne-om numi
Până 'n lume vom trăi !

Din banul de argint, care se taie în 3, 5, etc. părți, primesce fie-care câte o bucățeă cu îndatorirea ca să-l păstreze bine până la mórte. Cine perde bucățica cea de ban, pe aceea Sân-Petru nu va primî-o în raiu, căci și-a călcat credința de la însurățire.

Cele ce și-au păstrat bucățica de ban, de când *aũ măn-*

(1) *Chită*, pl. *chiți*, *chite* = buchet

cat cruce, acelora când mor li se pune acea bucățică în sîn, anume ca să nu le opréscă Sîn-Petru la ușile raiului, ca pre unele ce aũ fost fără credință față de surorile lor de cruce.

Sfîrșindu-se ceremonialul descris în șirele de până aici, *mătcuțele* saũ surorile de cruce dimpreună cu părinții lor, ori și cu alte nêmurî invitate la acéstă ceremonie, se ospétéză cu mîncări pregătite anume spre acest scop. Iar ospétarea acéstă se pîrîndéză cu tóte suratele la anumite sêrbători de peste an.

De observat e încă și aceea că din điuă, în care s'aũ mătcuțat, mătcuțele merg în tot anul cu pomene frumóse unele la altele, ducênd tot odată și câte o *chită de mătcuțe* (1).

În alte părți din *Banat*, mătcuțarea se face în următorul chip:

Una dintre fetele, cari s'aũ adunat ca să se mătcuțéscă, aduce o tîgae, iar cele-lalte fie-care câte 2—3 ouë, unsóre, pâne și o chită de florî, cu deosebire *mătcuțe*. Apoi mergênd sub un mêr, fac foc, pun tîgaia cu unsóre pe foc, sparg într'însa ouële și fac din ele *caigană* (2).

După ce s'a fript *caigana*, ocolesc cu dînsa tóte mătcuțele, câte se află de față, mêrul de trei ori după olaltă, rostind în același timp, tot de trei ori, următórele cuvinte:

Tot mătcuță să ne đicem

Pân'o fi lumea și țera!

Fac apoi cununî de florî și sărutându-se prin ele rostesc iarășî cuvintele de mai sus.

În fine se așéză jos și mînâncă din tîgae în semn de frăție, bună înțelegere, dragoste și credință una față de cele-lalte, și de aici în colo ori unde, ori și când, când se strigă saũ vorbesc unele cu altele, își đic ori *mătcuță* saũ *vêruică*, ori soră (3).

(1) Com de d-l Ios. Olariu; — Sub cuv. *mătcuță* pl. *mătcuțe* din acéstă propozițiune se înțelege un fel de floriciică, care cresce primă-vara numai în jurul apelor și isvórelor.

(2) *Caigană*—papă, scrob.

(3) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom.*, publ. în điar. cit., p. 6;—com. de d-l Valentin Dioniú: «*Insurătirea și înfrătirea* ocură pe aici sub nu-

Am spus la început că *Mătcălăul* e o ȃi, în care se măteușeșe mai cu sémă fetele.

Nu odată însă, tot în acéstă ȃi, se înfărtășese și feciorii.

Iar *fărtășia* acéstă se face în cele mai multe părți din *Banat* mai tot așa ca și *măteușarea* descrisă în șirele de până aici.

Feciorii și fetele adecă, cari s'aũ convorbit de mai nainte ca să se înfrășescă sau să se însurășescă, se îmbracă în ȃiua de Mătcălău în haine de sərbătóre, ieaũ apoi cu sine oușe roșii sau pestrișe, păstrate anume din ȃiua Pascilor, și se duc la un loc anumit ales de mai nainte într'o grădină sau la câmp, unde este un pom înflorit (mër, pěr, cireș, vișin, etc.), și aici se întâlnesc unii cu alții. Aici fie-care își face o cunună de flori din acel pom și și-o pune pe capul sėu și apoi, luându-se de mână unul cu altul, pornesc spre drėpta și ocolesc pomul de trei ori. După acéstă își ieaũ cununile de pe cap, feciorii la olaltă și fetele la olaltă alătură cunună lângă cunună și prin ele se sărută de trei ori, schimbă oușele iarăși prin cununii și feciorii ȃic:

—Să fim fărtăși până la mórte!

Iar fetele ȃic:

—Să fim surate până la mórte!

Iar la sfirșit se ridică unul pe altul și una pe alta în brașe, și după acéstă mănâncă oușele roșii cu pâne și cu sare.

După acéstă se face o ospėtare și se petrec fărtășii ei între ei, iar suratele ele între ele, și din ȃiua acéstă apoi feciorii se numesc unii pe alții: *fărtășii*, iar fetele unele pe altele se numesc *surate*, *soruișe* sau *măteușe*, și aũ datorinșta ca până la mórte să trăișescă sinceri și cu credinșta unul către

---

mirea de *măteușă*. În ȃiua când se ține *Mătcălăul* (Marți după Duminea Tomei), fetele se fac *măteușe* (se însotșesc) așa, că es în grădină doușe, trei, sau câte se însurășesc, acolo prinșându-se de mânii se întore în jurul unui altoiũ mare de mēr sau pěr de trei ori, fără ca să rostășescă ce-vă. După asta împart un colac și un ou de la Sf. Pasci și, măn-cându-l în comun, de aci încolo se numesc *măteușe*. Infrățirea acestora, de mi-i permis ast-fel a o numi, se face chiar numai în Marșia după Duminea Tomei, iar altă dată nici când.»

altul și una către alta (1), mai departe să se ajute unii pe alții nu numai la lucrurile lor economice, ci să se ajute frățesce și la ridicarea unei cruci, săparea unei fântâni, mai pe scurt la orî și ce întreprindere. Iar cel ce nu-și ține cuvîntul, cel ce nu ajută frățesce pe fratele său de cruce, acela are păcat înaintea lui Dumnezeu și se face de rîs și batjocură înaintea consătenilor săi.

Și precum făc *mătcuțele*, tot așa și *trații de cruce*, conștiințioși fiind de jurămîntul pus la înfrățirea lor, merg cu pomană unii la alții în sărbători mari (2).

Insurățitul și *înfărtățitul*, despre care ne-a fost vorba până aici, e usitat nu numai în *Banat* ci și în *Muntenia*, și anume în *Severin*. (3)

În prima zi după Duminica Tomei, adică Luni, locuitorii români din acest oraș, fără deosebire de clasă, es la așa numitul loc, la câmp, care e câmpie întinsă în marginea orașului și care se continuă până în pădurea *Crihala*, unde sunt așezate din timpul zilei câte-vă barace, unele cu băuturi, iar altele cu mici lucruri pentru distrațiunea copiilor.

La ora 3, musica regimentului începe a cânta, la depărtare de câți-vă metri se găsesc bande de lautari, în jurul cărora se încep *sîrbî* și *horî* naționale, cari duréză până séra târziu.

Spre marginea locului de petrecere se vîd grămezi de copii cu câte un ou roșu și câte o cunună de salcie pe mână; acolo se petrece *Înfărtățitul* pentru băeți și *Insurățitul* pentru fete.

Câte doi copii, sau câte două fetițe, cu cununile pe mână se învîrtesc de trei orî unul în jurul altuia, apoi își trec brațele drepte unul peste altul și cu ele ridicate ambii își fac pe rînd întrebările și răspunsurile:

—Îmî eşti fărtat până la mórte?

—Îți sunt fărtat până la mórte!

(1) Dr. At. M. Marienescu, *Mătcălăul*, publ. în țiar. cit., p. 126.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) *Fóia pentru toți*, an. I, Bucuresci 1897, No. 18, p. 139: «*Înfărtățitul* e unul din obiceiurile Severinenilor, țic Severinenilor, căci acest obicei nu numai că nu-l mai găsești în nici un loc al țerii, dar nici în împrejurimile Severinului.»

Aceste întrebări se repetesc de trei ori.

Fetele înlocuiesc cuvîntul de *fărtat* prin *surată*, apoi se sărută printre cununii de două ori, adică prin cununa fiecăruia odată, brațele fiind ținute ca la început, apoi își schimbă între ei ouăle și cununa, și din momentul acesta sunt *fărtați* și *surate* și copiii înfărtățiți cresc cu un fel de dragoste frățescă între ei.

De aici vine apoi și desul nume *fărtat* și *surată*, întrebuintat în aceste locuri chiar de către ómenii maturi (1).

Tot *frați de cruce* se privesc între sine și cei ce despărțesc pe un frate viu de un alt frate mort.

Un exemplu:

Lucreția a născut pre *Victor* la 20 Maiu 1884,
pre *Silviu* la 20 Iunie 1886
și pre *Livia* la 15 Iunie 1888.

La născeri ca acestea, *Victor* și *Silviu* sunt *Dilatici* între sine, din cauză că s'aũ născut în același dat al zilei; iar *Silviu* cu *Livia* sunt *Lunatici* într'olaltă, pentru că s'aũ născut în una și aceeași lună.

Dilatici se privesc și acei frați, cari s'aũ născut într'o Lună saũ într'o Marți, etc.

Deci dacã móre *Victor*, care e *dilatic* cu *Silviu*; orĩ dacã móre *Silviu*, care e *lunatic* cu *Livia*, maĩ nainte de ãmmormintarea celui mort, se face *despãrțirea* între acești doi frați, ca sã nu mórã și cel ce a rãmas în vietã. Iar despãrțirea acãsta se face prin adoptarea unei persóne, plãcute pãrinților, de sexul celui mort.

Pentru acãstã despãrțire a fraților se face același ceremonial ca și la *frații de cruce*, adecã cu turtã de grãu, cu vin și cu ban de argint, la care ceremonial persóna adoptatã primesce tóte cãte sunt de primit în locul celui mort.

Pe unele locuri la despãrțirea fraților se maĩ fac și cele urmãtóre:

Persóna adoptatã ca frate între cel viu și cel mort lãgã cu un lãnțușor pre frate-sãu cel viu de mãna drãptã, iar cu

(1) *Fóia pentru toși*, an. I, p. 139;— Cf. I. G. Bibicescu, *Poesii populare din Transilvania*, Bucuresei 1893, p. 403—406.

cel-lalt capăt de lanț légă mortul de mâna stângă, unde pune o lacătă și o (închide) încue cu cheia. Ast-fel legat stă fratele cel viũ până s'a gâtat cu ceremonialul.

Bucățelele din cruciuliță și din banul de argint, precum și paharul cu vin destinat pentru cel mort, se pun în sicriũ și se îngropă cu ele.

După ce s'a gâtat cu tot ceremonialul, fratele adoptat des-cue lăcata, trage lanțul jos și deslegând și pre fratele cel viũ, aruncă lăntușorul într'o depărtare anumită qicând:

Dómne ajută, Sântă Marie,
De bine și sănătate să fie.
Cum am lepădat eũ lanțul,
Așà să fie lepădat,
Lepădat și depărtat
Și lunaticul saũ qilaticul
De la fratele meũ N!...

Și după ce a rostit cuvintele acestea, fratele adoptat îm-brățișeză și sărută pre fratele viũ al celui repausat (1).

---

(1) Com. de d-l Ios. Olariũ.

SFÎNTUL GEORGE.

I.

SÂN-GEORGIU ȘI SÂ-MEDRU.

Între toți sfinții, ale căror zile se serbeză în decursu anului, cei mai distinși și mai venerați de Români sunt: *Sfântul George* sau *Sân-Georgiu* și *Sfântul Dumitru* sau *Sâ-Medru* (1), căci iată ce ne spune o legendă în privința acésta :

«Vedënd Dumneđeú, că némul creștinesc dá cinste cuvenită acestor doi sfinți muceniei și că ziua serbării și aducerii aminte de faptele și virtuțile lor creștinesc aú pus-o: a celui dintâiu în capul primă-verii, iar a celui de al doilea la sfirșitul tómnai, ca să se ușore pe sine de o sarcină de o parte, iar de altă parte să le dea și el lor cinste, le-a dis:

— «Iacă de acuma vė încredințez vouė *cheile vremii*, și la porunca mea aveți să închideți, de vreme orí mai târđiu, vremile omului, după cum adecă voiú vedé purtarea ómenilor!

«Sfinții aú primit cu mulțămită cheile și a plecat unul în drepta, iar altul în stânga, depărtându-se la locul lor.

«Când se aude croncănit de brósce, *Sân-Georgiu* întinde

---

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri pop. la serbătórea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. I, p. 90.

mâna și ia cheile din mâna lui *Sâ-Medru*, și mereu închide érna cu o cheie, iar cu cea-laltă deschide primă-vara, deschide vremile bune, căci prin glasul bróscei a primit veste și poruncă de la Dumneđeú.

«Când tóte pasérile cǎlétóre sunt duse de la noi, când nu se mai vede puiú de brósca pe afară și când viscolul turbat se desprinde, scuturând și desbrăcând codrul de haina sa, tremurând *Sâ-Medru* întinde mâna și primesce cheile din mâna lui *Sân-Georgiú*, apoi cu grabă închide vremea bună cu o cheie, și cu cea-laltă deschide érna, care cade ca un potop asupra lumii.

«Și *Sân-Georgiú* și *Sâ-Medru*, la rîndul lor, pórtă cheile tot cu sine, la brăú, ca nu cum-và să le fure cine-và din ușile vremii și să se jóce cu vremea cum le place.» (1)

Atât după legenda acésta, cât și după credința generală a Românilor, *Sân-Georgiul* e *capul primă-verii*, și ca atare înverđitoriul întregii naturi și seménătorul tuturor semințelor, iar *Sâ-Medru* e sfirșitul tórnei, și ca atare culegătorul și strîngătorul tuturor pânilor și al fructelor (2).

De la *Sân-Georgiú* și până la *Sâ-Medru* e jumătate de an, și anume jumătatea cea mai frumósă, mai plăcută și mai căldurósă. Iar de la *Sâ-Medru* și până la *Sân-Georgiú* e cea-laltă jumătate a anului, cea mai frigurósă și mai neplăcută.

Deci cei mai mulți Români, cari aú case de închiriat, moșii de arendat și banii de dat pe cametă, îndatinéză a-și închiria casele, a arenda moșile și a da banii pe cametă de regulă de la *Sân-Georgiú* și până la *Sâ-Medru*, și de la *Sâ-Medru* și până la *Sân-Georgiú*. Și tot la acești doi sfinți îndatinéză ei de a-și încassà chiria de pe case, câștiul de pe moșii și cameta de pe banii.

Afară de acésta e pretutindenì datinã, cel puțin în Bucovina, ca comunele să năiméscă *ciobaniú*, *cárlănariú*, *vă-*

(1) Publ. de G. Bodnariú în *Tribuna poporului*, an. II, Arad 1898, No. 201.

(2) Laurian și Massim, *Dieř. I*, p. 1288: «*Sântu Georgiú*, agricultorul sanctificat, care se serbézá în mieđul primă-verei (23 Aprilie), precum culegătorul, *Sânt-Demetriú*, se serbézá în mieđul tórnei (26 Octobre).»

cariï, herghelieriï și porcariï, cari aũ să pască oile, cãrlanii, vacile, caii, și porcii peste varã, asemenea pe restimpul de la *Sân-Georgiũ* și pãnã la *Sã-Medru*. De la *Sã-Medru* însã începẽnd înainte, fie-care agricultor trebuie să îngrijescã singur de vitele sale.

Cu fie-care din acești doi sfinți însã, pe lângã cele arãtate pãnã aici, mai sunt îmbinate încã și o mulțime de alte datine și credințe.

În capitolele ce urmẽzã însã noi vom înșirã numai pre acelea ce cad în ajunul și în ziua de *Sân-Georgiũ*, iar pre cele-lalte le vom înșirã la timpul sãu, când ne va fi vorba despre *Sã-Medru*.

Vom începe deci mai întâiũ cu *Rugul*.

II.

RUGUL.

Pretutindenã în *Bucovina* e datinã ca în sãra spre *Sân-George* sã se pue pe vîrful stãlpilor de la porți și porțițe, precum și pe cornurile streșinelor de la case, înaintea ușilor de la acestea, lângã ușorii ușelor și prin tindã, câte o *glie* sãu *brasdã verde* în forma unui pãtrat, în care se aflã implãntatã câte o ramurã verde de *rug* sãu de *rãchitã* (1).

Atãt *glia* acẽsta cãt și ramura dintr'ĩnsa însemnẽzã, dupã

(1) Dat. Rom din Ilișesci: «Bãeții sapã *glii verđi* pãtrate, implãntã intr'ĩnsele ramuri înflorite de *rãchitã* și ast-fel le așezã pe vîrful stãlpilor de la porți și porțițe, precum și pe cornul streșinilor de la casã»; — a celor din Horodnicul-de jos, com. de d-l P. Prelipcean: «Sãra înainte de *Sf. George* se pun brãsdite de pãmĩnt cu erbã înainte a uși casei și în tindã ca sã calce când vor eși din casã, pe erbã, în care brãsditã se aflã înfipte rãmurele de *rãchitã* sãu și de alt arbore; de asemenea se pun și pe dinaintea pragului tindii tot brãsdite cu erbã și cu crenđuțe verđi; de asemenea pe stãlpii porților, dacã se aflã zãplaz, sãu pe pariĩ gardului, care închide ograda din partea grãdinei sãu a drumului.»

unii, că în ziua de *Sân-George* descue Dumnezeu pământul, care rămâne apoi descuiat până la *Să-Medru* (1), după alții însă ca semn, cum că a sosit și s'a început mult dorita și așteptata primă-vară (2), și iarăși după alții că în dimineața acestei zile pornește *Sfântul George* călare de încheie toți codrii, toate finatele și totă verdeța câmpului (3), iar de către seară să scie unde are să tragă de mas. (4)

În *Muntenia*, comuna Zănoga, jud. Romanați, se due în ajunul *Sf. Gheorghe* flăcăi, bărbați, tineri, fete și femei la câmp, taie crăci de *tufan* și cu deosebire de pěr și, aducându-le acasă, le pun sus la ușa casei sau a bordeiului, la pătul, la magazine, la staul, la portă, în sfârșit caută ast-fel, ca să nu mai rămână nici un loc neîmpodobit cu verdeță (5).

(1) Dat. și cred. Rom. din Buniți și Mihoveni, dict. de Pavel Cioful și com. de Vesp. Corvin: «Sera spre ziua de *Sfântul George* se pune o brasă verde pe vârful stâlpilor de la porți, și în brasă câte o mladă de răchită împlântată, pentru că acuma în ziua acesta descue Dumnezeu pământul, care rămâne descuiat până la *Să-Medru*.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Ilișesci: «In sera spre *Sân-George* pun *glie înverdate* și împodobite cu ramuri de răchită pe stâlpii porților și a porțișelor. Acesta însemnă sosirea primă-verii»;—a celor din Bălăcena, com. de G. Jemna: «In sera spre *Sf. George* îndatinăză poporul nostru a pune brasde cu erbă verde pe stâlpii porților ca semn de primă-vară»;—a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiu: «Pe la *Sf. George* se pune *glie verde*, adecă se bucură că au ajuns sănătoși mult dorita primă-vară»;—a celor din Volovet, com. de Ilie Buliga: «In ajunul *Sfântului George* se pune la noi *brasde* cu ramuri de răchită pe stâlpii porților și pe la ușorii ușilor ca semn de primă-vară»;—aceiași: «dice că *Sf. George* a avut 12 minuni, și cele mai multe dintre aceste minuni le-a suferit el în timpul primă-verii. De aceea se serbeză și astăzi *Sf. George* în timp de primă-vară și se pun pe stâlpii porților și la ușorii ușii brasde cu crenguțe verzi de răchită sau de alt ce-vă»;—a celor din Frătăuțul nou, com. de Vesp. Reuț: «Brasdele, cu crenguțe de răchită în ele, le pun ca semn de începutul primă-verii.»

(3) Dat. și credința Rom. din Marginea, com. de Ștef. Bodnarescul;—a celor din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turtorean.

(4) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean, com. de P. Nimigean: «Spre *Sf. George* se pun brășițe la porți, ca acesta să scie unde să tragă de mas.»

(5) D. Stănescu, *Obiceiuri pop. la serbătorea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. I, București 1883, p. 90.—B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*,

Tot așa și spre același scop, ca semn de primă-vară, fac și Români din *Moldova* (1).

În *Macedonia*, printre diferite alte obiceiuri, cari se practică în ziua de *Sf. George*, se caută cu mare scrupulositate a se împodobi casele cu verdéță. Ast-fel la uși și la ferești se atârnă ramuri verđi de pomî și de salcie, erbur î și ferigă, iar la pórta casei se pune *svolie* (brasdă verde). (2)

În *Transilvania* e datina de a se pune *rug verde* și *leuștean* la pórta, la uși și la ferești, precum și la ușile și oblónele (fereștile) grajdurilor, nu numai ca semn că a sosit primă-vara (3), ci tot-odată și ca să nu se apropie *strigóiele* și să ieà lactele de la vaci (4).

Tot spre acest scop se aduce și se pune rug, saũ frunză de fag ori de *gorun*, și de cătră Români din *Banat* (5), precum și de către cei din *Ungaria* (6).

Daca cine-và a uitat a pune *rug verde* și *leuștén* la porți,

t. I, p. 1.108; — G. I. Ionean, op. cit., p. 52: «In diminéța ăilei de *Sf. George* se pune pe la case verdéță, spre semn de primă-vară.»

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89: «Se pun brasde verđi pe casă și pe stâlpii porții, spre semn de primă-vară.»

(2) P. Papahagi, op. cit., p. 739; — I. Nenițescu, op. cit., p. 526: «La *Sfîntul George* se pun ramuri de salcie verde pe la uși și *svolie* (brasdă verde) la pórta casei.»

(3) G. I. Pitiș, *Comorî*, publ. în *Revista nouă*, an. I, București 1888, p. 434: «La *Sfîntul Gheorghe* e obiceiul de a se duce și aduce din pădure *frunză verde de fag* de o pune în pórta; alții aduc și *mărăcine* înflorit de-l pun în pórta, la fițina porții, apoi alții mai aduc și câte o *gendie* de pămînt cu érbă de o pun în curte în pragul tinđii, că se ăice că e bine, și numai la o casă pustie nu pune nimenea nimic. Și apoi *Sf. Gheorghe* e sfînt mare, că omul vede că a eșit frunză verde și scie că de atunci a eșit și el în vară din érnă, a eșit de-asupra necazului și trage nădejde să se mai înainteze.»

(4) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul; — Romul Simu, *Monografia comunei Orlat*, publ. în *Fóia poporului*, an. III, Sibii 1895, No. 32, p. 128: «In ajunul *Sf. George* se pune frunză de fag la ferestrele caselor, grajdurilor și la pórta contra *Strigoilor*. Tot atunci păzesc după comorî.»

(5) Com. de d-l Ios. Olariu; — Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23: «Punerea de érbă verde, rug ori ramuri verđi de fag ori de salcie în pórta, în ferestre și în ușa caselor și a staulelor cu vite.»

(6) Com. de d-l Vas. Sala: «La tótă casa și la grajduri se pune în presara de *Sân-Georgiũ* rug și frunze de fag ori de *goron*.»

uși și ferești se crede că vin *strigóiele*, se pun călare pe vaci cu fața către coddă și le ieau laptele (1).

In fine mai e de amintit și aceea că o sémă de Románce din *Bucovina*, atât gliile cât și rămurelele cele verđi dintr'însele le strîng și le păstréză peste an. Rămurelele le întrebuintéză ca léc contra frigurilor saú, tăindu-le mărunțel le pun în hâlbe și le dau vacilor mulgétóre ca să le mănânce, parte ca să dea lapte și parte ca să nu se apropie *strigóicele* de dînsele (2). Gliile însă le pun în cuibarele cloșcelor spre apërarea puilor, ca aceștia să nu péră în găóce când tună (3).

III.

SÂNGIORGIUL VACILOR.

Ajunul saú ȕiua, care premerge *St. George*, se numesce în unele părți din Banat *Sângiorgiul vacilor* (4), din caúsă că în acéstă ȕi, de cum însereză bine și până după mieđul noptii, saú mai bine ȕis până la *Cântători*, umblă spiritele cele rele, cu deosebire însă *Strigoii* și *Strigóicele*, pe la casele ómenilor ca să ieà *mana*, adecă laptele de la vitele mulgétóre și mai ales de la *vacii* (5).

(1) Din Ms. d-luă Pop-Reteganol.

(2) Com. de d-l Or. Dlujanschi.

(3) S. Fl. Marian, *Descântece*, p. 257: «Inainte de a așeză ouele sub cloșcă, Románcele pun mai întâiu în cuibare un cuiu de fier și o brasdă de sub plug saú o glie de cele ce se pun în diminéța Sântuluă George pe streșinele caselor, pe stâlpii porților și ai porțițelor. Cuiul, brasdă și glia aú să apere puii, ca să nu péră în găóce când tună »

(4) *Tribuna poporuluă*, an. IV, Arad 1900, No. 94.

(5) Cred. Rom. de pretulindene, în deosebii însă a celor din Volovăț, com. de Ilie Buliga: «La noi spun ómenii că în sara Sântuluă George fură *Strigóicele* și *fărmeçătórele* laptele de la vaci»; — a celor din Te-blecea, com. de P. Nimigean: «In spre ȕiua de *St. Gheorghe* umblă

Strigóicele sau *Strigele* însă, după credința și spusa Românilor din *Banat*, nu merg pe jos, ci ele sbóră prin aer, fórte pe sus, în cât abiă se aud, călărind pe anumiți cai făcuți din ómenī, cari din nenorocire au eșit în capul gol afară în presera *Sângiorgiului vacilor*.

Drept aceea, fie-care om trebuie să se păzescă, ca în acestă sēră să nu eșă afară cu capul gol — fără pălărie, — căci lesne i se póte întimplă ca *Strigele* să-l prindă și să-l facă *cal de Strigă*; vre-o Strigă adecă póte pândi la ușa celui ce ese cu capul gol, și când ese se trezesce că i-a pus frâul în cap, și atunci respectivul caută să fugă așa de tare cum îi poruncesce ea, și să mérgă acolo unde-l duce ea, iar când îl lasă, e așa de ostenit, de nu mai scie de capul său.

Strigele se fac din femeī bătrâne și fărmeacătoare, și apoi, de vreaū orī nu vreaū, trebuie să mérgă în sēra de Sângiorgiū după mană, căci căpetenia lor nu le suferă acasă de fel. Nu merge însă și trupul, ci numai duhul cel rău vrăjitoresc. Trupul rămâne culcat acasă, și dacă se întimplă ca cine-vă să strămute trupul rămas ca mort așa, ca picíoarele să fie unde a fost capul, când a plecat duhul din el, apoi a gătat și *Striga* cu viēta, căci duhul nu mai scie intră înapoi și trupul mort rămâne pe veci (1).

Înainte însă de a merge și a luă laptele de la vaci, *Strigóicele*, după credința și spusa Românilor din *Bucovina* și a celor din *Transilvania*, se adună în locuri singuratiche, în vizuinile codrilor, în case părăsite, și între hotare, unde se hotărăesc moșiile mai multor comune. Acolo se apucă apoi la bătae cu limbī de melițe și melițóie și se bat necontentit până la mieđul noptiī. Sosind mieđul noptiī încalecă fie-care câte pe o meliță sau melițoiū și ast-fel se duc apoi pe la casele ómenilor de ieau laptele de la vaci (2).

---

mai ales *Strigóicele* ca să ieă laptele de la vaci»; — a celor din Siret, com. de d-l Orest. Dlujanschi: «In nóptea spre *St. Gheorghe* umblă *Strigóicele* și *Strigoii*»; — din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «In ȕiua de *Sân-Georz* încă umblă *Strigoii* și *Strigóicele*»

(1) *Tribuna poporului*, an. IV, No. 94.

(2) Cred. Rom. din Siret, com. de d-l Orest Dlujanschi; — a celor din Bălăcéna, com. de G. Jemna; — a celor din Frătăuțul nou, com. de Iul. Sidor; — W. Schmidt, op cit. 9.

Din cauza acésta cele mai multe femeï, și mai ales cele ce au vaci cu lapte, ascund în nóptea spre St. Gheorghe tóte melițele și melițóiele sau cel puțin limbile acestora, ca să nu le pótă află și luă Strigóicele, când vin după dinsele (1).

Altele din contră ung atât melițele și melițóiele cât și limbile acestora cu usturoiū sau, când sfirșesc de melițat, lasă pusderie în meliță, ca și când ar mai avé încă de melițat, și atunci *Strigóicele* nu se mai pot apropiã de melițe și a le luã limbile (2).

Modul cum se bat *Strigóicele*, în timpul acela, când se adună între hotare, se póte întru cât-vã cunósce din urmãtóra întîmplare:

«Dice că un om, venind în nóptea spre *Sân-Giorgiū* de la mórã, vëdū pe hotarul satului sėu nisce lumini, cari se jucaū una cu alta, și se ciocniaū de-olaltã, adecã se bãteau și rãcnaū, dupã cum li-ı datina *Strigóicelor* în acéstã nópte, dicënd: «eū daū și nici prea!»

«Omul, cum le vëdū, dise:

— «İmmulți-s'ar norodul vostru!

— «Iar ție — rėspunserã *Strigóicele* — sã ți se immulțescã pânea în saci, pâñã ce nu veı spune nimėruı despre acésta!

«Și rostind cuvintele acestea, începurã a se bate mai de parte. Iar omul își căutã de drum. Ajuns acasã, își cărã saciı din căruțã în tindã și dupã ce cinã se culcã fãrã sã spue cui-vã vre-un cuvint despre cele vëdute și întimplate.

«Soția sa iea fãinã din saci ađi, iea mâne, iea đi dupã đi și face pâne, și face de tóte, și saciı tot plini rėmãn, și nici nu se cunósce de unde a luat. De la o vreme însă, ne mai putėndu-se rãbdã, îi spune bărbatului și-l întrėbã: ce sã fie acésta?

«Bărbatul dintru început nu voi sã-ı spue, ea însă atãta cã l-a *cingănit* (cincărit) pâñã ce l-a spus.

«Și din minutul acela iarășı a început a se cunósce de unde iea fãinã, ca și de altã datã.» (3)

(1) Cred. Rom. din Bălăcena, com. de G. Jemna, și a celor din Frățaușul nou, com. de Iul. Sidor.

(2) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(3) Din Tereblecea, diet. de Irina Bulbuc, și com. de P. Scripcariū.

Dar nu numai *Strigóicele* sunt acelea, cari ieau în nóptea spre Sf. George laptele de la vaci, ci și o sémă de *vrăjitori* și *vrăjitóre*.

Așă bărbatul sau femeia vrăjitóre, care voesce să ieà mana de la vite, se scólă în ȕiua de Sf. George înainte de răsăritul sórelui, se desbracă în pielea gólă, iea strecurătórea de strecurat brânza, o anină de un picior și se duce prin érbă de o târiie până ce se umple bine de róuă, rostind în același timp următóarele cuvinte:

— Laptele, brânza și untul de la vacile (cutăruia) să vie la vacile mele, să se strîngă cum se strînge apa în iaz, și să curgă laptele din țítele vacilor mele cum curge apa pe lăptócele morilor!

După ce s'a umplut strecurătórea de apă, o stórcé în trei rîndurî bine într'un vas, după care, când beau vacile apă, le dă să beà, sau o amestecă cu tãrițe și acestea le dă apoi ca să le mănânce. (1)

În alte părți, precum bună-órá în comuna Șotrile, jud. Prahova din *Muntenia*, vrăjitórea care voesce să ieà mana, se desbracă în nóptea de Sf. Gheorghe în pielea gólă, și apoi cu o ólă nouă în mână și cu o pânzătură de pânză nouă lucrată nóptea înainte a cântării cocoșilor, adecă melițată, tórsă și cusută, ese pe izlaz, ogrăđi, liveđi, târiind pânzătura, adună rouă, o strînge în ólă, vine acasă, udă tãrițele și sarea, și le dă apoi vitelor sale, stropindu-le cu apă de rouă. Și care vite vor pășunà pe unde a strîns vrăjitórea rouă, acelea perd laptele și untul, iar la vitele vrăjitorului său ale vrăjitórei sporesce. (2)

(1) Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, Bucuresci 1890, p. 51—52; — El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în ȕiar cit., p. 156: «În ȕiua de Sf. George des-diminéță până în ȕiua, înainte de răsărirea sórelui, cine scie iea mana de la vaci... cu strecătórea aninată în degetul cel mare de la piciorul cel drept înconjóri ocótele ómenilor, punénd o vãrguță încãrjoiată la gura strecătórei și potrivind așă ca roua să se strîngă în strecătóre, și tot așă mergi cu strecătórea după tine și cu donița într'o mână și strîngi surcele și le svîrlí în doniță, și așă poți luà mana de la vaci, spunénd și descãntecul de luat mana.»

(2) *Revista pentru istorie, archeologie și filologie*, an. II, Vol. III, Bucuresci 1884, p. 386; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 91.

În jud. Mehedinți, tot din *Muntenia*, vrăjitoarea, care are de gând să ieă mana de la vite, plécă pe la două ore din nóptea Sf. Gheorghe din sat la câmp mută, fără să scóță un cuvînt din gură. Ajungênd la câmp, unde scie ea că are să vină copiii (cutăruia) cu vacile să le pască, își légă de piciorul stîng un *senic* și începe să umble prin érbă, până când se umple senicul de rouă, și atunci rostese următoarele cuvinte de vrajă:

Plecaî diminéță
Pe rouă, pe cétă,
Pe rouă nepăscută,
Cu roua în picioare,
Cu cétă în spinare,
Cu senicul legat
La piciorul ăl stîng.
Țur,
Pur
La mine,
La Oprița.
Țure,

Pure.
Că-l strinsei cu senicul,
Îl strinsei
Și laptele-î adunai.
Nu luaî roua pe senic,
Ci luaî laptele (cutărei).
La ea apătos
Și zeros,
Dar la mine untos.
La mine lapte gros
Și la ea uscat.

După ce rostese aceste cuvinte, se întorce iar mută a casă. Stăpâniū vitelor, de frică ca să nu li se iea laptele de la vaci, se duc chiar ei înșiși cu ele la câmp să le pască pe la 10 ore séra, și după ce le satură se întore înapoi cu ele (1).

Femeile strigóice din *Ungaria*, când voesc să ieă mana de la vite, ieaū câte un *bêț de sânger* și cu acesta se duc apoi la câmp, unde pasc vacile, saū și pe stradă, orî în grajd și, făcênd cu bêțul semn către vacile bune de lapte, dic:

— De aci puțin, de aci măi mult, de aci tot!

Și apoi fac cu cuțitul pe bêț atâtea semne, de la câte vaci aū luat laptele. Merg apoi a casă, își despletesc chicele, și încunjură vaca, căreia vreaū să-î deă laptele furat de la celelalte, de nouă orî, rostind următoarele cuvinte:

— Nu încunjur cu bêțul acesta vaca mea (saū vaca lui N. N.) ci *mana* de la vacile însemnate pe răvașul meu! Să

(1) Petru Gârboviceanu, *Obiceiuri poporane la sêrbătórea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. II, Bucuresci 1884, p. 155.

vină laptele de la ele la vaca acésta, să fugă laptele de la ele, precum fug oile de lupi și găinile de uliū !

După acésta Strigóica atinge cu bēțul vaca pe spinare și începe din nou vraja, repețind-o de nouē ori.

După acéstă ceremonie încunjură Strigóica casa de trei ori, și de este fântână în curte și fântâna. Se înțelege că bēțul de sânger nu-î lipsese din mână.

Când vine apoi turma de vaci séra acasă, Strigóica iea un *bruș* de sare și-l pune în calea vacilor sub o piétră, ca vacile să trecă peste el.

După ce aū trecut tóte vacile, iea sarea de subt piétră și o dă vacii pe séma căreia voesce să câștige laptele, în tărițe ori și gólă.

Se dice însă că Strigóicele furátore de lapte tot-deauna, după ce isprăvesc câte o operațiune de acestea, cad bolnave la pat și zac câte-vă zile.

Voind Strigóicele ca să nu se păcăléscă una pe alta, furând laptele de la vacile proprii, urmăresc procedura acésta: Când fată vaca, trei zile o țin încuiată în grajd, saū chiar în casă sub lăcată. Când o scot pentru prima óră afară din grajd, o fată curată de 14 anī trebuie să încunjure vaca de trei ori cu vițelul în brațe.

Cine face ast-fel, să nu-l mai dóră capul, că Strigóicele o să-î fure laptele de la vaci, că nu mai aū putere (1).

Strigóicele, respective fărmeacătoarele și vrăjítóarele din *Bucovina*, ieaū mana de la vaci saū de la oi în următorul mod:

Légă o strecurátore de un picior și târiind-o pe pămînt se duc până la grajdul unde se află vaci cu lapte. Sosite aici ating pulpa vacilor cu strecurátorea și dic :

Șovîrv, șovîrv.

Donița cu vîrv.

Și cum rostesc cuvintele acestea, îndată se și întore înapoi, ca să nu le apuce *Mieđul nopții*, pentru că în cazul acesta tótă munca și alergătura lor este zădarnică, căci *Mieđul nopții* nu le lasă mai mult să ieà laptele (2).

(1) Vas. P. Sala, *Datine populare*, publ. în *Gazeta poporului*, an. III, Timișóra 1887, p. 5.

(2) Cred. Rom. din Mihoveni, dict. de Pavel Cioful și com. de Vesp. Corvin.

În alte părți, tot din *Bucovina*, *Strigóicele* respective *fărmecătórele*, se scólă în ziua de *Sân-Georgiú* des-diminéță până a nu răsări sórele, se desbracă în pielea gólă, ieaú o *străcătóre*, se duc cu dinsa pe imaș, unde umblă vitele la păscut, și acolo, târiind-o pe érbă și rostind în fugă mai multe cuvinte de vrajă, ieaú în chipul acesta laptele de la vacile streine și îl daú la ale lor, cari în urma acésta, fie ori cât de hitióne, daú înđecit mai mult lapte decât cele mai bune vaci ale altora, căci fărmecătórele spală străcătórea cea târiită pe imaș sau tolóca într'un ciubăraș, din care le daú apoi vacilor sale tărițe, precum și altele de mâncare.

Maí departe pun fărmecătórele din *Bucovina* pe unde trec vacile vecinilor și ale altor ómení încă și sare în pămînt și, trecênd vacile streine peste sarea cea îngropată, fermecătórele o desgrópă și o daú apoi vacilor sale ca s'o lingă. Și în chipul acesta încă ieaú laptele de la vacile streine (1).

Vacile, căroră li s'a luat laptele, ăice că în scurt timp daú înapoi, hitionesc și slăbesc mai rău ca érna, pěrul li se sbărlesce, pare că ar fi bolnave, iar după o lună, cel mult două, stărlesc cu desăvirșire. Din contră însă vacile vrăjitórelor pe ăi ce merge se fac tot mai grase și mai frumoșe, și daú lapte una cât ăece (2).

Din cauza acésta apoi Românií de pretudindení întrebuintézá, atât în ajunul cât și în ziua de *Sân-Georgiú*, fel de fel de mijlóce, ca strigóicele și vrăjitórele să nu se pótă nici de cum apropiă de vacile lor.

Maí nainte de tóte se pun la pândă, dóră le pot prinde și răsplăti după cum merită.

De óre-ce însă pe strigóicele spirite nu fie-care om le póte vedé, de aceea caută mai întâiú mijlócele necesare, prin cari li se póte face posibil de a le vedé, și apoi cércă să le prindă.

Așă se ăice că, dacă dá cine-vă înainte de *Sân-Georgiú* de un șérpe și prindêndu-l îi taie capul cu un ban de argint,

(1) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Pretutindení în *Bucovina*; — P. Gârboviceanu, *Obiceiuri pop.*, publ. în ăiar cit, p. 155; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 92; — *Revista pentru ăst., archeolog. și filolog.*, an. II, vol. III, p. 386.

iar după ce l-a tăiat îi bagă în gură un cățel sau fir de aiu (usturoi) și banul cel de argint, cățelul în scurt timp răsare. Deci luând capul cu cățelul acesta și punându-l în pălărie și apoi eșind în ziua de Sân-Georgiu des-diminetă, pe când văcarii scot ciurda din sat la pășune, cu pălăria în cap, și suindu-se într'un loc înalt, atunci vede pe toate *Strigóicele* cum merg călare pe vite, iar pe mai marea Strigóielor mergând călare pe taurul satului, și vedându-le îndată le cunoște. Se cere însă ca respectivul să fie la un loc cât se poate de sigur, căci mai marea Strigóielor, cum dă cu ochii de dînsul, face pe taur ca să se repedă cu cea mai mare furie asupra lui, și numai dacă va fi în stare, să-l omóre. Atunci, fiind la loc sigur, taurul, deși se repede cu o nespasă furie asupra lui, nu poate nimic să-i facă, el însă foarte lesne poate să pună mâna pe mai marea Strigóielor, și după ce o are odată pe acesta în mână, nu e greu a pune mâna și pe supusele sale, căci unde merge stăpâna, acolo merg și cele-lalte și atunci poate să facă cu dînsese orî și ce voiesce (1).

Un alt mijloc, prin care se pot prinde Strigóicele, e acesta:

Se pune o grapă cu colții în pórta de la drum sau în ușa grajdului, se anină apoi de colții grapei un brăcinar de la o păreche de ismene nouă, adecă cari n'aũ fost încă spélate nici odată, și ținînd cel ce voiesce să prindă Strigóicele brăcinarul de amândouă capetele cu mâna, stă astfel totă nóptea și păzesce. Venind Strigóicele și dând să intre în ogradă sau grajd, trebuie numai decăt să se atingă de brăcinar. Atingîndu-se, brăcinarul se mișcă, și atunci cel ce stă de pîndă n'are alt nimic ca să facă decăt să tragă numai cu totă puterea de capetele brăcinarului și *Strigoiul* sau *Strigóica*, prindîndu-se ca și cu un laț de grumaz poate să o ție acolo pîndă în ziua, să o bată cât îi poftesce inima, că nu ȳice nici cîrc, și să o întrebe orî ce voiesce, că tóte, vrînd-nevrînd, i le spune (2).

Dar nu fie-care om e în stare s'o facă acesta, de aceea cei

(1) Cred. Rom. din *Transilvania*, com. de d-l B. B. Iosof.

(2) Dat. și cred. Rom. din *Tereblecea*, dict. de Irina Bulbuc și com. de P. Scripeariu; — tot de acolo, dict. de Ana. Nimigean și com. de P. Nimigean; — a celor din Reusenî, com. de Vas. Pop.

mai mulți înși își ieau refugiul mai mult la mijloce de apărare decât de atacare.

Așa Românii din unele părți ale *Moldovei* și *Munteniei* cari au vite, cu deosebire însă flăcăii și băeții, cântă din gură, buciună din buciună, sau fac sgomot cu țeva de la cazan, anume ca *Strigóicele* și *vrăjítórele* să nu se pótă apropiă de vaci și de oi, a vrăji și a luă laptele (1).

Și se ȳice că numai până unde ajunge și se aude vocea lor, și cu deosebire sunetul buciunului, până acolo ajung și *Strigóicele* și *vrăjítórele* cu vrăjile lor, iar mai departe nu se pot apropiă ca să ieă mana de la vaci, și prin urmare tótă ostenéla lor este zadarnică (2).

Tineretul din *Transilvania* își face în séra de Sfintul Gheorghe buciune și fluere din cójă de răchită și de alun și cu acelea pěrândéză satul făcënd larmă (3).

Românii din *Banat*, cari au vaci și oi mulgétore, scot în 21 Aprilie séra țevile de aramă din cazan, și peste nópte suflă în ele, sau în *bucinuri* mari, ast-fel că fac un urlet așa de grozav, de rėsună satul și cãmpul, și după tot urletul ȳic:

— În cât se aude sunetul acesta, ba și mai departe, să rēmână *Halele* de vitele mele și mana lor!

Tot așa fac ei și a doua ȳi, adecă în séra spre Sãn-Georgiũ (4).

Suflarea din bucin în acéstă séră însă se consideră de către Românii din *Banat* nu numai ca un mijloc de apărare contra spiritelor rele și a vrăjítórelor, ci și ca un mijloc de curățire a locuințelor, a staulelor (grajdurilor) și a aerului (5).

Tot în *Banat* e datină de a se împodobì în preséra *Sãn-*

(1) P. Gârboviceanu, *Obiceiuri pop.*, publ în ȳiar cit., p. 155; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89 și 91—92: «Spre Sf. Gheorghe se ieă mana (laptele) vitelor. Ciobaniĩ, ca să apere oile de vrăji și de luatul maneĩ, se scólă în ȳiua de Sf. Gheorghe în zori de ȳiua și buciună cât pot, căci ei cred, că numai până unde s'aude sunetul buciunului, numai până acolo merg vrăjile. (În unele jud. din Moldova.)

(3) W. Schmidt, op. cit., p. 11.

(4) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în *Familia* an. IX, Pesta 1873, p. 238—239.

(5) Sim. Mangiuca, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 22.

Georgiului toate ferestrele și ușile de la casă și de la grajduri, precum și porța și porțița de la stradă cu crengi de *rug sêlbatic*, cari se aduc de prin locuri depărtate, de unde nu se aude cântatul cocoșului, asemenea spre a se apêra în contra *Strigoilor* și a *Strigóicelor*, cari umblă în această noapte ca să ieă mana de la vitele cu lapte, și mai ales de la vaci (1); sau a se descântă *leustén* (lat. *Levisticum vulgare*), *pelin* și *boz*, care astfel descântat în séra spre *Sân-Georgiū* se pune în staul la picioarele vitelor și ale oilor, asemenea ca să nu le ieă laptele sau să li se întimple alte rele (2).

În alte părți din *Banat* se pune în preséra *Sân-Georgiului vacilor*, în ferestrele și ușile staulului și ale grajdului vitelor, *rug de măcieșe*, câte o ramură în fie-care feréstră ori ușă, asemenea și la ferestrele caselor, precum și în jurul vasului în care se mulg vitele, adecă în jurul *șuștarului*, ca *Strigele*, cari umblă în această noapte să ieă mana de la vitele cu lapte, să nu pótă intră în staul ori grajd.

Dacă ai uitat să pui *rug* în ferestrele vitelor, atunci ai gătat cu laptele în acel an.

La ferestrele caselor se pune *rugul* mai ales de aceea, pentru ca femeile ce lăptéză să nu-și pèrdă laptele.

Mulți Români din *Banat*, pe lângă *rug*, mai pun încă și *hodolén* și *rostopastă*.

De aici vine apoi că cei ce nu dorm în noaptea *Sân-Giorgiului vacilor* totă noaptea, fórte lesne pot auđi cum cântă *Strigele*, când pornesc după mana vitelor:

De n'ar fi *hodolén*,
Hodolén și *rostopastă*,
 Fire-ar lumea tót'a nóstră.

Mulți ómenî spun că le-au auđit cântând aceste cântece în noaptea *Sân-Giorgiului vacilor*, și de aceea au dat vitelor lor în tot anul pe acest timp *hodolén* și *rostopastă* și *Strigele* nu le-au mai putut face nimic (3).

În *Biharia* se pun în séra spre *Sf. Ghorghé* spinî la pörtă

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Măderat.

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 22.

(3) *Tribuna poporului*, an. IV, Arad 1900, No 94.

și la ferestre, iar vacile se ung la uger cu mușdeiu, asemenea ca să nu se apropie *Strigoii* (1), și *Strigele* sau *Strigóicele* (2).

În *Transilvania* este datină a se pune pe la ferestre, uși și porți, spre același scop, pe lângă *rug verde* încă și *leuștén*.

Făcându-se ast-fel, *Strigoii* și *Strigóicele* nu se pot apropia ca să ieă mana și puterea vitelor și a ómenilor.

Din contră însă, dacă cine-vă a uitat a pune *rug verde* și *leuștén* la ferestre, uși și porți, atunci vin *Strigóicele*, se pun călare pe vaci, cu fața către códă, și le ieău laptele (3).

Ba unii Români din *Transilvania* nu se mulțumesc numai cu punerea de spină — rugă — pe la porți spre același scop, ci ei vegheză tótă nóptea sau pe lângă vitele din grajd sau prin alte locuri. Prin grajduri vegheză ei cu scop de a prinde *Strigóicele*, cari ieău laptele de la vaci, căci ele își aleg nóptea Sfintului Gheorghe spre a face aceste vrăji. Vai însă de acela, care adórmee așteptând — culcat sub iesle — momentul, când se pune vrăjitórea îndărăt călare pe vacă. Neapărat se face el obiectul feluritelor batjocuri ale vrăjitorilor (4).

În *Macedonia* mai toți Români, câți posedă oi, capre și vaci, vegheză în ajunul St. Georgiu asemenea tótă nóptea pe calea vitelor, și anume: unii să păzescă ca să nu li se fure laptele vitelor lor, iar alții ca să fure lapte de la vite străine (5)

În *Moldova* se pune rugul nu numai contra *Strigelor*, ci și contra *Ielelor*, și nu numai ca acestea să nu ieă laptele de la vaci și de la femei, ci tot-odată și ca să nu fure som-

(1) Avram Igna, *Credințe pop. din comuna Sabolei în Biharia*, publ. în *Familia*, an. XXXII. Oradea-mare 1896, p. 92.

(2) Iosif Stancă, *Credințe pop.*, publ. în *Familia*, an XXXV, Oradea-mare 1899, p. 570: «În séra Sf. George, dacă vei unge vacile pe la uger cu *mușdeiu* de aiú (usturoiú), nu se apropie *Strigele* (*Strigóiele*) de ele.»

(3) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul; — *Credințe deșerte, audite de la pop. Rom. din Boereni*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVIII, Brașov 1895, No. 102: «In spre ziua de *Sân-Georgiu* unge ușa grajdurilor și cotetelor cu *leuștén*, iar în ferești pune spină, căci de vei face așa, *Strigoii* nu vor puté luă puterea vitelor și a ómenilor.»

(4) W. Schmidt, op. cit., p. 9.

(5) P. Papahagi, op. cit., p. 321.

nul copiilor, visul fetelor și norocul flăcăilor, căci iată ce ne spune în privința acésta M. Eminescu:

«Încă în după amiața ajunului *St. George*, fetele, flăcăii și copiii es în țerină orî se duc la pădure și se întorc acasă încărcăți cu *ederă* și cu crengi de *rug*.

«Din *ederă* se împletesc cununî verđi, iar crengile de *rug* se pun în cruci pe la porțițe, pe la ferești, pe de-asupra ușilor, și mai cu deosebire pe la grajdul, în care se adăpostesc caii și vitele.

«Așă e bine; alt-fel intră *Ielele* și *Strigele*, fură laptele de la vaci, fură somnul copiilor, visul fetelor și norocul flăcăilor.

«Acolo, unde intrarea e închisă prin rugii înghimpați, nici *Iele* nici *Strige* nu intră, pentru că vęd semnul pe care nu aũ putere de a-l trece, și vacile daũ lapte, copiii dorm duși, fetele se perd în visuri plăcute; iar flăcăii rămân harnici și cu noroc.

«Ast-fel tóte casele, tóte curțile se încarcă de podóba primă-verii.» (1)

Iar cei ce voesc și dolesc ca vacile lor să aibă multă mană, le mulg în ajunul *St. Gheorghe séra*, și după ce le-aũ muls, lasă donița afară, în grădină (2).

În *Bucovina* se pune în spre séra *St. George* pe stâlpi sau *tomurlugi* porților și ai porțițelor, apoi pe la grajduri, brasde cu érbă verde și crengi de răchită, cređendu-se că făcendu-se așă, *Strigóicele* nu pot luà laptele vacilor, iar *Ielele* nu pot strică somnul copiilor, visul fetelor și norocul flăcăilor (3).

În alte părți din *Bucovina* se pune câte o *glie verde* în tindă, pe care se așeză donița, în care se mulg vacile; apoi douë sau mai multe glii pe stâlpi porților și ai porțițelor, una sau și douë la ușile casei și ale grajdurilor sau staulurilor de vite. În fie-care *glie* se înfige de regulă câte o mlădiță de răchită (4).

(1) M. Eminescu, *Novele*, ed. Șaraga, Iași, p 135—136.

(2) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta Săténului*, an. XV, R. Sărat 1898, p. 58.

(3) Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1895, No. 2, p. 2.

(4) Dat. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean.

Pe lângă acésta mulți inși fac un fel de unsóre, compusă din *usturoiũ*, *găinaș de găină*, și *păcură* sau *dohot*, și cu unsórea acésta ung apoi în formă de cruce ramurile fereștilor și ușorii și pragurile ușilor de la grajduri și poeți, iară vacile precum și cele-lalte vite le ung tot cu de acésta unsóre sau și numai cu *usturoiũ* ori *dohot*, asemenea în formă de cruce pe șoldurile de dinapoși și pe córne (1).

Alți inși din contră fac mai întâi *foc viu*. Ieaũ apoi vre-o câți-vă *căței de usturoiũ* și fac dintr'inși *mușdeiũ* (usturoiũ sfărmat și amestecat cu apă). După acésta ieaũ puțin jăratie din *focul cel viu* și sfărmandu-l și pe acesta bine îl amestică și mestică cu mușdeiul și cu puțin *dohot*, și așa fac un fel de unsóre cu care ung apoi crucile de la ferești și ușile de la case și de la grajduri, ca să nu se apropie *Strigoii* și *Strigóicele* de ómenii și de vite.

Tot cu de acésta amestecătură sau unsóre și spre același scop, se face semnul crucii pe șelele dinapoși, pe genunchii și pe crucile vitelor (2).

Mai departe afumă atât grajdurile cât și vitele cu tămâie, iar după ce aũ băgat vitele în grajd, pun în ușa acestuia o grapă cu colții în sus (3).

(1) Dat. Rom. din Bălăcéna, com. de G. Jemna; — a celor din Boian și Pătrăuș, com. de d-l Vas. Turturean: «Pe lângă acésta mulți fac pe ușa staulelor câte o cruce cu păcură sau cu dohot și se ung ușile și ferestrele cu *usturoiũ*, ca să nu se pótă apropia *Strigóicele*, cari tocmai spre ziua Sf. George umblă de fură mana de la vite (vacii și oi)»; — a celor din Siret, com. de d-l Dlujanschi: «Români, spre a evita apropierea *Strigóicelor*, ung în nóptea spre Sf. George córnelile și șoldurile vacilor și ale boilor cu *usturoiũ* (aiũ), iar unii le ung cu *dohot*»; — a celor din Frătăușul vechiũ, com. de Em. Isopescul: «La Sf. George se ung ușile cu *dohot*, ca să nu vie *Ielele* și fărmeccătórele și să strice vacile, adecă să le iea laptile sau, fiind a fêtă, să le omóre vițeii, și apoi să lepede»; — a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean, com. de P. Nimigean: «Pe lângă acestea se mai ung séra înainte de Sf. Gheorghe ușa de la grajd și vacile cu *usturoiũ*»; — a celor din Frătăușul nou, com. de Vesp. Reuș: «Alții iarăși fac o cruce cu dohot pe șoldul drept și de dinapoși al vitelor și al oilor.»

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maria Ciopeiũ, com. de P. Scripcariũ.

(3) Dat. Rom. din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin: «In séra spre Sf.

Cei ce nu aũ din întîmplare grapă împrăstie prin grajd *mac*, în credință că, dacă vin *Strigóicele* și intră în năuntru, nu pot luã laptele de la vaci, pînă ce nu culeg mai întaiũ tot macul și așã fórte ușor póte să le apuce ȓiua și tótã munca să le fie apoi în zădar (1).

Iar a doua ȓi, adecã în ȓiua de Sf. George des-diminetã, cãnd duc ómenii pentru prima órã vitele la pãscetóre, se pune un bãiat pãnã la vîrsta de 10 ani cu un picior pe un stãlp al portiței, iar cu cel-lalt picior pe al doilea stãlp și așã se lasã apoi să trecã vacile pe sub bãiat, în credință că făcẽdu-se acẽsta, *Strigóicele* nu se mai pot apropiã de vaci ca să le ieã laptele (2).

O sémã de femeii ieãũ în sέρα spre Sf. Gheorghe rãdãcini de *tóe* și, sfãrmãnd-o la un loc cu *usturoiũ* pe prag cu muchia toporului, fac dintr'insa copiilor *crucea cea mare* pe piept și pe spate, anume ca să nu se apropie *Samca* (rẽul copiilor) de dînșii. Acẽstã cruce se compune din douẽ trãsãturi încrucișe de la degetele mãnei drepte pãnã la degetele piciorului stãng, și de la degetele mãnei stãngi pãnã la degetele piciorului drept.

Dacã, în urma acestei cruci, nu s'a însãnãtoșat copilul, i se lęgã o bucãticã de *tóe* la grumaz (3).

Sfîrșind de uns crucile fereștilor, ușorii ușilor și vitele în chipul cum s'a arãtat în șirele de pãnã aici, cele mai multe femeii ieãũ fel de fel de florĩ, precum: *calce*, *bulbucĩ* sau *bul-*

Gheorghe, ca să nu ieã *Strigóicele* mana (laptele) de la vaci sau de la oi, se ung acestea cu usturoiũ sau se afumã grajdul cu tãmãie și se pune o grapã cu colții în sus în ușa grajdului. Cu acest léc scapã vacile de *Strigóice*;— a celor din Frãtãuțul nou, com. de Vesp. Reuț: «Ómenii ung spre Sf. Gheorghe fereștile, ușile și pragurile de la grajduri cu usturoiũ sau se afumã cu tãmãie. Fãcẽnd așã, *Strigóicele* nu se pot apropiã de vite»;— tot de acolo, com. de Iul. Sidor: «La *Sf. Andreiũ* fac cruce pe ușa grajdului cu *dohot* și cu *mușdeiũ*, iar la Sf. Gheorghe a-fumã vacile cu tãmãie.»

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean, com. de P. Nimigean.

(2) Dat. Rom. din Frãtãuțul nou, com. de Vesp. Reuț.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maria Ciopeiũ, com. de P. Scripcariũ.

bucei, *cioboșica cucului*, precum și multe altele, cari sunt pe timpul acesta înflorite și pe cari le-aŭ cules des-diminéță pe rouă, și fac dintr'însele o cunună, légă cununa acésta cu strămătură roșie împrejurul doniței în care se mulg vacile, umplu donița cu apă neîncepută, taie apoi o brăsdită verde cât fundul doniței de mare, o împodobesc și pre acésta cu *calce*, cu rămurele verđi de răchită precum și cu alte flori, pun donița împănată pre brăsdită și dimpreună cu acésta o așeză apoi în tindă între uși (1), saŭ o duc și o pun afară în partea aceea de unde are să răsară sórele în ȕiua de Sf. Gheorghe și acolo o lasă apoi până a doua ȕi des-diminéță, anume ca vitele mulgétóre să aibă mult și bun lapte peste an și untul să fie galben ca flórea de calce, precum și pentru aceea ca fermecătórele să nu se pótă apropiã de vaci ca să le ieã laptele (2).

A doua ȕi, adecã în ȕiua de Sf. Gheorghe diminéța, se duc și ieau donița de unde aŭ pus-o de cu sérã, varsã o parte de apă dintr'insa la rădăcina pomilor, și apoi se duc cu dinsa ast-fel împodobită cum este, ca să mulgã vacile intr'insa, un semn că precum cresc și înflorese florile, așa să crească și să se îmulțéscã și laptele în ugerile vacilor (3).

O sémã de femeï împănézã nu numai *donița*, în care se mulg vacile, ci și *gălétã*, în care se mulg oile, *untãrița* în

(1) Dat. Rom. din Calafindesci, dict. de M. Molociu: «În séra spre Sf. Gheorghe se înflorese donițele pe a doua ȕi diminéță, se légã adecã pe la gurã cu ață roșie și se împodobesc cu *calce* și cu alte flori. Se taie apoi o brăsdită cât e fundul doniței de mare, se împănézã și acésta cu *calce* și cu *rãmurele de răchită*, și apoi punându-se donița pe dinsa, se așezã dimpreună cu acésta în tindã între uși.»

(2) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «În séra spre Sf. Gheorghe, donițele frumos grijite, umplute cu apă, împodobite pe împrejur cu *bulbucei* și legate cu strămătură roșie, se pun afară unde răsare sórele în ȕiua de Sf. Gheorghe, pentru vaci ca să se facã untul galben»; — a celor din Frătăuțul nou, com. de Vesp. Reuț: «Altele iarăși pun în séra spre Sf. Gheorghe în vasele, în cari se mulg vacile, *calce* și *cioboșica cucului*, spre împodobirea Sf. Gheorghe și pentru ca vacile să aibă peste an belșug»; — a celor din Frătăuțul nou, com. de Em. Isopescul: «În ajunul Sf. Gheorghe des-diminéță pe rouă se culeg flori, cari se pun apoi în donița de muls ca să fie bun laptele.»

(3) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macovei.

care se alege untul, apoi *berbințele* și *berbinciórele*, *putina* și *putinica* în care se pune laptele sau se bate brânza, mai pe scurt tóte vasele cari se întrebunțéză la mulgerea laptelui și păstrarea fructului alb, precum și cofele cu cari se aduce și din cari se bea apă. Iar florile, cari se întrebunțéză pentru împănarea acestor vase, sunt: *cioboțica cucului* (lat. *Primula officinalis*), *căldăruș*, *potbal*, *zarnacodea*, *laba bróscei* sau *leușténul bróscei* (lat. *Ranunculus acris*), *cimbru*, *calce*, *breabăn* și o erenguță de răchită, de măr sau de rug.

Tóte plantele acestea se légă cu o ață sau cu strămătură roșie jur împrejurul părții de asupra, adecă despre gură, a vaselor, apoi ducându-se vasele lângă fântână sau în grădină ori lângă un pârău din apropiere și umplându-se până sus cu apă, în care asemenea pun unele din florile mai sus amintite, le lasă să stea acolo până a treia și dimineță, adecă până în ziua de *Marcu boilor*.

A treia și dimineță varsă apa dintr'însele la rădăcina pomilor, anume ca aceștia să fie roditori, iar florile le strâng și le dau mai pe urmă vitelor în tărițe ca să le mănânce.

Tóte acestea se fac cu scop ca vitele lor să aibă mult și bun lapte, unt, smântână și brânză, apoi ca să nu le strice Strigóicele și vrăjítórele, și în urmă ca să nu fie peste vară mușcate de șerpă, helgi și de alte jivine (1).

Alte femei ieau tot în acéstă séra pâne și sare sub brâu și se duc în pădure după *mutătóre* și *untisor*. Ajungând la starea locului soroces plantele acestea cu pânea și sarea adusă cu sine și apoi sâpându-le se întorc cu dinsele acasă.

(1) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipsean; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos; — a celor din Gura Sadovei, com. de L. Latiș: «In séra spre St. George se umplu berbințele cu apă și se țin așa pline de apă până a treia și, adecă până în ziua de *Marcu boilor*, în care și încă nu se lucréză nimic, ci numai se strâng berbințele, cari erau umplute cu apă din séra St. George. Berbințele însă nu se umplu în casă sau în ogradă, ci tot-deauna lângă o fântână sau lângă un pârău sau chiar și lângă un riú. Și ele se umplu în séra St. George de aceea ca să fie în decursul întregului an tot pline cu lapte și cu brânză. Iar lângă apă se umplu ele de aceea ca să mulgă ómenii atâta lapte de la vite câtă apă isvoresee din pământ.»

După ce le-aŭ dus acasă, le taie mărunțel și punându-le la rouă, unde le lasă până a doua ȝi diminéță, ȝic:

O steă
Obisteă,
Două stele
Obistele,
Treï stele
Obistele,
Patru stele
Obistele,
Cinci stele
Obistele,
Șese stele
Obistele,
Șepte stele

Obistele,
Opt stele
Obistele,
Nouă stele
Obistele,
Carï sunteți a *Floriceï* (1) mele,
De pe tôte hotarele,
De pe tôte ogórele,
Mana ei s'o aduceți
Și'n pulpă să i-o puneți,
Din pulpă în țite
Și din țite in doniță!

A doua ȝi, adecă în ȝiua de St. George diminéța, se duc și le ieaŭ de unde le-aŭ pus de cu séră, le amestecă cu tărîțe și le daŭ apoï la vaci de mâncare, anume ca acestea să deă mult lapte (2).

Intîmplându-se însă cu tótă paza și cu tôte mijlócele de apêrare, câte s'aŭ înșirat până aici, ca *Strigóicele* sau *vră-ȝitórele* totuși să ieă într'un chip óreși care mana de la vaci, atunci își ieaŭ refugiul la felurite descântece, prin carï cred ele că li se póte întórce mana înapoï.

Așa femeia, care voiesce să întórca laptele vacilor sale, iea o covățică de tărîțe și mestecându-le cu un cuțit descântă:

S'a pornit *Rujana* (3) de acasă
Grasă și frumósă
In zorii zorilor,
In calea vînătorilor
Și-a 'ntâlnit fărmeacătórea
Cu *străcătórea*
Și o a fărmeCAT,
Laptele i-a luat.

Rujana 'nceput a răncăluï
Și-a se *stiglui* (4).
Nime n'a auȝit-o,
Nime n'a vêȝut-o,
Număi Maica Domnului
Din pórtă cerului.
Număi ea a vêȝut-o,
Număi ea a auȝit-o.

(1) Numele vacii.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maria Ciopeiŭ, com. de P. Scripcariŭ.

(3) Numele vacii.

(4) *A stiglui* = a rage lung și sus.

Și cum a aușit-o
 La dîns'a sosit
 Și din gură i-a vorbit:
 —Ce răncăluesei,
 Ce te stigluesei?
 —Cum n'oiu răcni,
 Cum n'oiu stiglu,
 Că eū m'am pornit de-acasă
 Grasă și frumósă
 În zorii zorilor,
 În calea vînătorilor.
 Și m'a 'ntâlnit fărmeacătoarea
 Cu străcătoarea
 Și m'a fărmeecat,
 Laptele mî-a luat,

Pulpa mî-a veșteđit,
 Pêrul mî-a sburlit,
 Córnele mî-a *ciungărit* (1).
 Maica Domnului a đis
 Și din gură așa i-a spus:
 —Nu răncălu,
 Nu stiglu,
 Că cine laptele têu
 Fără dreptate a luat
 Inima'n el a crăpat
 Și mana 'napoi s'a 'nturnat,
 Dulce ca mierea,
 Galbênă ca cêra,
 Grósă ca mămăliga!

După ce a rostit cuvintele acestea, iea cu vîrful cuțitului
 spuză din vatra focului de trei orî đicênd:

Cum se strînge cenușa în vatră,
 Așa să se strîngă și mana Rujanei!

Apoi iea din gunoiu iarășî de trei orî și đice:

Cum se strînge gunoiul în casă,
 Așa să se strîngă mana Rujanei!

Și după acêsta dă tărîțele vacii să le mănânce (2).

Alte femeî descântă pentru întórcerea laptelui ast-fel:

Luatu-s'au Strigele
 Și scorpiile
 Sâmbătă des-diminéță
 Pe cărare rourată,
 Pe cărare necălcată,
 Îniutate
 Și 'nfocate,
 Cu cuțite
 Aseuțite,
 Să ieà de la vaci hrana
 Și mana.

Nime'n lume nu le vede,
 Nime'n lume nu le-aude,
 Numai Maica Domnului,
 Ce stă 'n turnu cerului,
 Numai ea că le-a vêđut,
 Numai ea le-a auđit.
 Cergă albă a întins
 Calea lor că le-a cuprins
 Și din gură că le-a đis:
 — Unde mergeți,
 În cotro vê duceți,

(1) *A ciungări* = a rupe.

(2) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Anisia Iliuș.

Voi Strigelor
 Și Scorpiilor,
 Îniutate
 Și 'nfocate,
 Cu cuțite
 Ascuțite?
 — Noî mergem
 Să luăm
 De la vaci hrana
 Și mana,
 Să le lăsăm numai zeru
 Să nu le péră vițelu!
 —Voi Strigelor
 Și Scorpiilor!
 Înapoi vă întorceți
 Și 'n mare să vă duceți,
 Duceți-vă voi în mare,
 C'acolo-î un pesce mare,
 De acela să v'apucați
 Și aceluia să-î luați
 Hrana
 Și mana!...
 Sâmbătă des-diminéță
 S'aũ luat vacile
 Pe cărare rourată,
 Pe cărare necălcată,
 Supérate și scârbite
 C'aũ fost de Strigî pângărite.
 Nime 'n lume nu le vede,
 Nime 'n lume nu le aude,
 Numai Maica Domnului
 Șede 'n turnu cerului.
 Și ea cum mi le-a vădut,
 Din gură că le-a vorbit:
 — Unde mergeți vacilor,
 Supérate și scârbite?

Saũ așa:

Întunecatu-s'a,
 Îmmânecatu-s'a

— Mergem după hrană
 Și după mană,
 Că Strigele
 Și Scorpiile
 Ne-aũ luat hrana
 Și mana
 Cea 'ndulcită
 Și zăhărită,
 Ce ne-a fost de la Dumneđeũ
 [dăruiță,
 Și ne-a lăsat numai zeru,
 Să nu ne péră vițelu!
 Maica Precista a răspuns
 Și din gură așa le-a ȃis:
 — Înturnați-vă voi
 Înapoi,
 Că eũ hrana
 Și mana
 Din tóte părțile voiũ luã
 Și vouẽ voiũ da,
 De-a fi în codru rătăcită,
 De-a fi 'n cornu gardului o-
 [prită,
 De-a fi 'n cuptórele Strigelor
 [băgată,
 De-a fi 'n ólele Strigelor tur-
 [nată,
 De-a fi 'n legăturile lor le-
 [gată,
 Eũ din tóte părțile voiũ luã
 Și vouẽ voiũ da
 Și voiũ pune-o 'n córne,
 Din córne 'n piele,
 Din piele în vine,
 Din vine 'n țite
 Și din țite'n doniță (1).

Lunaia (2) pe cale,
 Pe cărare,

(1) Din Mitocul Dragomirnei, com de Vas. Greciuc.

(2) Numele vacii.

Pe roua nescuturată,
 Cu mana scuturată,
 La isvóre cu lapte,
 La fântâni
 Cu smântâni,
 La liveđi
 Cu pomete verđi;
 Acolo să s'adape,
 Acolo să pască,
 Acolo să se hrănescă.
 Când a fost la mieđ de cale,
 De cărare,
 Inainte eşitu-î-a,
 Inainte sositu-î-a
 O rea diochitóre,
 O rea fărmeacătóre,
 Cu ochii diochiatu-a,
 Cu mâna mana luatu-î-a.
 Lunaia a prins a răncălu
 Şi-a boncălu.
 Nime n'o vedeà,
 Nime n'o auđià,

Numai Maica Domnului,
 Sus din pórtã cerului,
 Bine sama că-î băgã
 Şi din gur'aşa-î điceã:
 — Tací, Lunae, nu răncălu,
 Nu boncălu,
 Nu te'ntristã,
 Nu te vãicãrã,
 Cã din trãmbiţ'om trãmbiţã,
 Din bucium om buciumã
 Şi mana'napoi ţi-om dà,
 De-ar fi'n târg vîndutã
 Şi'n putini bătutã,
 Sub laiţã ascunsã,
 De babe bătrâne strînsã.
 De acol'om luã-o
 Şi ţie'napoi ţi-om da-o,
 S'aibã viţelul ce suga
 Şi femeia ce mulge,
 S'aibã copiii ce mîncã,
 Casa cu ce se săturã!

Descântecul acesta se descântã tot-deauna în đile de frupt într'o covãţicã cu fãinã de păpuşoiu, rostindu-se de trei orí dupã olaltã şi mestecând în acelaşi timp fãina cu un cuţit şi cu un ac. Iar dupã ce a sfîrşit de descântat, fãina în acest chip descântatã se dã vacii de mîncare (1).

Românii, respective Româncele din unele părţi ale *Moldovei*, precum bunã-órã cele din jud. Roman, cari au vite şi cred că le-a luat cine-vã mana, cautã o ragilã, scot un dinte dintr'însa şi-l bat în fundul doniţei cu fundul în sus. Dupã acésta se duc şi mulg vacile în doniţã; bat cu laptele ce-l strecórã din ţiţa vacii în vîrful dintelui de ragilã, şi atunci acel care a luat mana nu mai póte sta în loc, îl mănâncã trupul, nu póte dormi, nici mîncã, nici lucrã, aşã cã de la o vreme trebuie sã se întórcã mana, orí sã mórã (2).

În alte localităţi, tot din *Moldova*, jud. Botoşani, întrebunţezã spre acest scop urmãtorul descântec:

(1) Dat. Rom. din Pãtrãuţ, com. de Ioan Puiu, stud. gimn.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 92.

Bună diminéța
 S'aũ sculat,
 S'aũ mânecat,
 La câmpĩ verđĩ aũ alergat;
 La câmpĩ de mătasa,
 Ca sã fie grasã
 Și frumósã.
 Iatã s'a întãlnit *Joiana* (1)
 Cu fãrmecãtórele,
 Cu pocitórele,
 De pěr aũ sburlit-o,
 Córnela ciuntatu-ĩ-o,
 Ochii pãinjinitu-ĩ-o,
 Laptele luat-u-ĩ-o.
 Iar ea s'a'ntãlnit
 Cu Maica Domnului
 Si-a întrebat-o:
 —Tu Joiano, ce boncãluescĩ,
 Ce rãenescĩ?
 Și tu nu boncãlui,
 Nu rãcnĩ,
 Cã eũ te-oiũ despãinjinĩ,
 Pěrul țĩ-oiũ neteđĩ,
 Córnela țĩ-oiũ adãogi,
 Códã țĩ-oiũ prelungĩ.
 Țĩ-oiũ trimete pe fata zĩnã
 Cu Sf. Gheorghe dimpreunã
 Și țĩ-o cãtã
 Mana ta
 Prin tóte cãmãrile,
 Prin tóte pivnițele,
 Și țĩ-a aflat-o.
 Și Sfintul Gheorghe a alergat
 Și'ntr'un fund de beciũ în-
 [fundat
 A gãsit mana vaciĩ

Cu 99 de cercurĩ cercuitã,
 Cu 99 de lacãte încuiatã.
 Sfintul Gheorghe a dat cu
 [securea
 Și-a sfãrimat cercurile
 Și lacãtele
 Și mana a luat-o
 Și-a dus-o
 La Maica Domnului.
 Maica Domnului
 A pus-o înapoi la vacã,
 Ce erã pãtrunsã sã se facã
 Mãi frumósã
 Și mãi mãnósã,
 Și i-a đis dobitocului:
 Tu nu mãi rãcnĩ,
 Nu mãi boncãlui,
 Și fiĩ blãndã și blajinã,
 Sã lași pe a ta stãpãnã
 Sã te mulgã
 Și vițelul sã te sugã;
 Cã Maica Domnului
 Îi isvorul laptelui
 Și a tuturor
 Bunãtãților.
 Descãntecul de la noi,
 Lécul de la Maica Domnului,
 Cã ori și cine a alergat,
 Ori pe cine a auđit
 Ea l-a miluit,
 Ori pentru ce-a dorit,
 Fiind-cã Maica Domnului
 Folositóre-ĩ.
 Sã alergãm la folosințele ei
 Și sã-ĩ mulțumim
 Pentru darurĩ și folosințã! (2)

Romãncele din *Biharia*, cari sciũ se întórcã laptele la vaci,
 merg la un rĩu ducẽnd cu sine și *urma* vaciĩ. Aici se plécã
 spre apã și đic:

(1) Numele vaciĩ.

(2) El. Sevastos, *Sãrbãtorile pop.*, publ. în diar cit., p. 157.

— Marie, Maică sfântă, tu-mă ajută! că nu întore urma vacii aici în riul acesta, ci întore laptele (numele vacii), de unde e dus, să nu aibă putere a şedé acolo, precum nu are putere apa Iordanului să steà pe loc şi nici riul acesta! Laptele dus să vină îndărăt şi N. să fie lăptósă precum a fost!

După aceste cuvinte aruncă urma vacii în riū, vine acasă şi iea patru drobuţe de sare şi patru de pâne, le ţine în mâna cea stângă, iar cu mâna dreaptă prinde de un colţ *măσαι* de pe masă şi-l târie după dînsa până la un furnicar mare. Ajungînd aci dice:

— Bună séra, împératul furnicilor! Venii la d-ta să mă ascultî, să mă slujesci, că rău am umblat şi nu daū de léc; mi-a dus laptele de la vacă N. şi numai d-ta mi-l poţi aduce îndărăt. Eū te cinstesc cu pâne şi cu sare, dar să mi-l aduci, că d-ta umbli peste şépte hotare, baţi tóte căile şi cărările; să mi-l aduci de unde va fi încuiat, din podişor, din cămară, din blid, din óle, de unde se va aflà, că bună cinste vei căpétà!

După rostirea acestor cuvinte, se închină de trei ori, aruncă pâne şi sare şi plécă apoi cu măσαι după ea la al doilea furnicar, apoi la al treilea şi la al patrulea.

După ce a finit şi aci ceremonia, se întórce acasă încunjură grajdul de trei ori, şi se duce din nou la riū; aci aruncă măσαι, tot tras după ea, în apă, îl scóte iar, şi apoi plécă cu el către casă, unde intră de a dreptul la vacă, şi o lovesce cu măσαι ud pe spinare de trei ori, spală apoi ugerul vacii cu apă sfinţită de la Botezul Domnului, şi intră în casă strîngînd măσαι ud în mîni şi aruncându-l pe masă cu cuvintele:

— Aşa să fie de ađi înainte untul de la N. tot «*βοψ*»! Ajută Marie, Maica sfântă, ca de ađi înainte să nu mai aibă putere *Strigóicele* a duce laptele de la N. mea. Laptele să-ı vină, cum vine apa pe riū. Amin. Aşa să fie, aşa!

Descântecul acesta se face Mercuria şi Vineria, dar în secret, adecă pe înserate.

Pe lângă acésta mai este datină a se pune séra târiţe sub cerul liber, carı apoi se daū diminéţa vacii, dicîndu-se:

Câți stropi de rouă pe tărițe,
Atâtea litre de lapte în olcuțe! (1)

În fine mai e de însemnat și aceea că, dacă *Sân-Georgiul vacilor* cade într'o zi de sec, adică Mercuri sau Vineri, atunci în acel an de bună sémă că vacile, oile și caprele puțin lapte vor da (2).

IV.

RODUL GRÂULUI.

O sémă de vrăjitoare din *Téra-Românescă* nu se mulțumesc numai cu luarea laptelui de la vaci, ci ele ieau, tot în noptea spre *Sân-Georgiū*, și *rodul grâului*.

Femeile, cari știu ast-fel de *solomonii*, după cum le numesc ele, și cari au de gând să ieă *rodul grâului*, trebuie să aibă dinainte pregătite câte-vă ouă clocite, un sul, un frâu, un biciu, o ață roșie, un săculeț cu busuioc, cêră și unt de cămilă, pre care îl cumpără de la țigani.

Pe la miezul noptii, vrăjitoarele își ieau cele pregătite și se duc la câmpul sau la locul acela, de unde și-au propus să ieă rodul.

Indată ce ajung aci, îngrópă două ouă la capul locului și dic că ouăle să le fie de noroc, și légă săculețul de piciorul drept, înfrîneză sulul, își despletesc pèrul, se desbracă până în brâu de cămașă, încalecă pe sul și, bătându-l cu biciul, fug de alungul locului, ce vreaū să-i ieă rodul, dicend:

— De la moș Ion — numele stăpânului holdei — la mine!

Aceste cuvinte le dic de 12 ori, nici mai mult nici mai puțin, căci ast-fel nu au noroc.

(1) V. P. Sala, *Datine pop.*, publ. în *Gazeta poporului*, an. III, Timișóra 1887, p. 5.

(2) *Tribuna poporului*, an. IV, No 94.

Când aŭ sfîrșit de ȃis de 12 orî, se întore spre răsărit și ȃie:

Bogăția câmpului,
Sporul avutului,
Rodul grâului,
Să mērgă, să trecă,
Grămadă să facă
În locul arătat,
Cu sulul însemnat,
Și din loc în arie
Din arie în (grópă)
Și de acî să-î fac *lăret*.

Că diminēța m'am sculat
Și la câmpuri am plecat,
Cu Maica Domnului m'am în-
[tălnit
Și de loc m'am spovedit,
Ca să ieă
Și să nu da
Bogăția câmpului,
Sporul avutului,
Rodul câmpului.

Sfîrșind aceste cuvinte, iar încep să fugă călare pe sul, bătēndu-l cu biciul și recitând cuvintele: «De la moș Ion la mine!»

Iar când isprăvesc de ȃis de 12 orî, iar se opresc și ȃie versurile:

Bogăția câmpului,
Sporul avutului,
Rodul grâului.

Ast-fel fac ele până de trei orî, băgând bine de sēmă să nu greșescă, căci atunci nu mai are lēc.

După ce isprăvesc de vrăjit, es la capētul locului, îmbracă sulul și-l ascund în grâul lor, și cu cea mai mare iuțelă fug apoî acasă.

În acēstă cale însă trebuie să nu vorbescă cu nimeni.

Dacă aŭ împlinit tōte acestea fără să greșescă, atunci le merge bine, adecă ieă rodul grâului, iar de nu, în zadar s'aŭ căsnit (1).

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri pop. la sērbătōrea Sf. Gheorghe*, publ. în ȃiar. cit., p. 90—91.

V.

FOCUL VIU.

Focul viu se face ast-fel:

În ajunul *St. George* se frécă două lemne uscate unul de altul atâta, până ce înferbîntându-se se aprind și încep a arde. Acest *foc viu* se păstréză apoi cu cea mai mare băgare de sémă, ca să nu se stingă nici odată peste tot anul, cređându-se că casa, la care se află un asemenea foc, are mare noroc, și anume că nu se póte nimic rău apropiã de dînsa (1).

În alte părți mai mulți feciori, cari s'aũ pus mai dina-inte în cale să facă *foc viu*, duc în séra spre *Sân-Georgiũ* într'un loc anumit din sat câte o bucată de lemn, ast-fel ca să nu scie unul de altul când și cum le-a dus, ci care cum merge și așeză lemnul adus, îndată se și întórce înděrăt. Sfirșind de dus și de așezat tóte lemnele, după cum le-a fost vorba, se strîng cu toți la o oră anumită lângă lemnele adunate și care cum vine începe a se mirã, ca și când n'ar sei cine le-a adus și pus acolo. Apoi đice unul dintre dînșii:

— De haram s'aũ adunat, de haram decĩ să și mérgã!

Și cum rostesc cuvintele acestea, prind a face *foc viu*, în chipul cum s'a arãtat mai sus, și a aprinde apoi cu dînsul grãmada cea de lemne, pe care aũ strîns-o puțin înainte de acésta. ¶Iar când lemnele aũ început a arde cum se cade și para focului a se înãltã, atunci încep și ei a jucã împrejurul focului și a sãri peste dînsul, đicênd :

Sãi Gheorghitã, sãi Gheorghitã,
Din ocol pãn' la portițã,
Și-mĩ apucã o oițã,
De-ĩ puté și-o miorițã.

Una mie,
Una ție,
Sã ne fie
Pentru-a nóstrã veselie!

Sãturãndu-se de jucat și de sãrit, așteptã până ce focul începe a se stinge, iar după aceea, luãnd fie-care puțin jãratic și câte un tãciune, se întore acasã și afumã vitele, mai ales însã mielusei, cu tãciunii din *focul viu* (2).

(1) Dat. Rom. din Rãdãuț, com. de d-l Or. Dlujanschi.

(2) Dat. Rom. din Volcineț, com. de V. Jijie.

În cele mai multe părți din *Bucovina* însă, *focul viu* se face în următorul mod:

Se sflederesce sau se scobesce o bortă mică în unul dintre usciorii ușii grajdului. În depărtare cam de jumătate de metru de la usciorul bortit se îngropă în pământ o scândură, în care se află asemenea o bortă mică, ast-fel ca borta dintr'însa să vie în dreptul borții din uscior. Se ia apoi un *fusceū* tare, adecă o bucată de lemn subțire și rotundă, ce-vă peste un metru de lungă, care se despică la un capăt în cruciș, și în despicătura căruia se pune o bucățică de iasca. După acésta, băgându-se *fusceul* cu capătul cel despicat în borta usciorului, iar cu cel-lalt capăt în borta scândurii, se împrejură o singură dată pe la mijloc cu o funie, ast-fel ca capetele acesteia să spânzure în jos. Făcându-se și acésta, prinde unul de un capăt de funie, iar altul de cel-lalt capăt și apoi, postându-se față'n față, încep a trage de funie când într'o parte, când în alta așa, ca și când funia ar umbla pe scripeți și prin tragerea funiei a învîrti fusceul. Tragerea și învîrtirea acésta însă se face cu o iuțelă așa de mare, în cât că în scurt timp capetele fusceului, și mai ales cel despicat, înfierbîntându-se se aprind și încep a arde dimpreună cu iasca. Vădend cei ce au învîrtit fusceul că ese fum și sciind prea bine că acuma iasca e aprinsă, scot de grabă fusceul din borțile, în cari a fost întărit, se duc repede cu dînsul în mijlocul ocolului său și în alt loc din apropierea grajdului, unde petrec vitele, scot iasca aprinsă din fusceū și o vîră într'o movilă de paie sau de ogrinjă, care e anume spre acest scop făcută și căreia îi dau în chipul acesta foc ca să ardă. Movila de paie și gunoie însă trebuie să fie ast-fel potrivită ca, aprindendu-se, măcar o parte din fumul ce ese dintr'însa să pótă ajunge și străbate în grajdul vitelor. După ce s'a aprins movila de paie, atât feciorii ce-au făcut-o cât și băeții cari asistă la arderea ei, încep a sări peste dînsa, anume ca tot anul să fie ușori. Tot atunci, punend mai întâiu posderie, dacă este, sau paie ude peste movilă, încep ei a fugări vitele și a le face ca și acestea să sară peste acest *foc viu*. Iar dacă focul e prea mare, atunci le fac să trecă numai prin fumul său.

Afumarea acésta a vitelor, a ocolului și a grajdului cu

fum de *foc viu* se face cu scop ca vitele și oile să fie ferite de toate relele și bólele, de toate dihániile și pocitórele, să nu se pótă nimeni apropià de dínsele ca să le ieà *mana* și să le *strice*, să fie frumóse și mánóse, și pentru ca să crească și să se înmulțescă ca pusderia, respective ca gunóiele cele de pe foc (1).

În părțile muntóse ale *Bucovinei* se face focul viu de regulă când scot oile prima óră la munte, adecă când se aleg mieii de la dínsele. Atunci se frécă două lemne uscate unul de altul, până ce se aprind. Iar după aceea, punându-le lângă *spătariu* și aruncând peste dínsele cetină de brad și de molid, fac un foc mare, prin fumul căruia petrec apoi toate oile, în credință că oile, cari se petrec prin acest *foc viu*, sunt ferite în decursul verii de orí și ce primejdie.

Tot cu foc de acesta se aprinde și focul cel dintâiu în stână (2).

Păcurarii din unele părți ale *Transilvaniei* acuma, la 21 Aprilie des-diminéță, adecă cu două zile înainte de *Sân-Georgiu*, punându-și cununii în cap, încep a stropi pământul cu ramuri de laur muiat în *aiasmă*. După aceea fac foc de brad, rosmarin și laur, în fumul căroră își curătesc apoi turmele. Iar după ce și-au curățit turmele, aduc ca jertfă, daú adecă de pomană plăcinte, brânză și lapte.

După jertfire urméza un ospéț pe érbă verde, la care ieau parte toți cei ce se află de față.

Sfîrșindu-se ospéțul și odihnindu-se puțin, se îndemnă unul pe altul ca să sară peste focurile ce ard dinaintea lor, le sar de trei orí după olaltă și apoi, după ce le-au sărit și s'aú curățit pre sine, își curătesc și turmele, trecându-le și pe acestea prin aceleași focuri asemenea de trei orí.

(1) Dat. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de T. Burla, — a celor din Crasna, com. de N. S. Pleșca; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos; — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 98: «In preséra Sf. George se aprind *focuri viu* la fie-care gospodar, iar mai ales pe la grajdurile vitelor. *Focurile viu* se fac așa, că se frécă ur bēț între două scânduri atâta timp, până ce se aprinde. Unii pótă atunci vitele lor prin foc, ca să nu fie mușcate de gângăni.»

(2) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de Ilie Piticariu, stud. gimn.

Acéstă curățire sau purificare este considerată de către cei mai mulți inși ca biruința luminii și a căldurii de primă-vară asupra întunericului și frigului de érnă (1).

În *Banat*, unde curățirea păcurarilor și a turmelor ce le păstoresc aceștia este asemenea foarte usitată (2), se face ast-fel:

În 22 Aprilie de către séră, păcurarii mână oile la strungă ca să le afume.

Unii le afumă în strungă cu untura de oi, cu care le-au uns la uger și în care se află următoarele plante: aiū (usturoiū), *arieū* (laptele cânelui), *boz*, *leuștén*, *pelin*, *scaiū* (scate mare) și frunze de *salcie* cu *mâșișore*; punând jar într'o ólá și aruncând câte o bombă de untură pe jar, pórtă óla pe lângă ugerile oilor.

Afumarea acésta se face de aceea, pentru că trecând oile preste vre-o vale sau riurel, să nu-și pèrdă laptele pe la apele, pe unde se fac fărmeătoriile și umblă *Halele*, de órece fumul din plantele amestecate în untură are putere de a oprî fărmeătoarele și de a alungă *Halele* cu mirosul lui. De aceea, ajungând păcurarii în acéstă ȕi la vre-o apă curgătoare sau la vre-un izvor, încunjură apa și mână oile în sus pe dél.

Alții afumă și-și curățesc oile ast-fel:

Păcurarii *păzitorî* se desbracă de tot, pun foc într'o ólá și așchii de la 9 cruci de *morminte* părăsite, adecă la cari nu mai merge nimeni în *Joia-mare* ca să afume *mormintele*, și cu óla fumegătoare ocolesc de trei ori oile.

Păcurarii *păzitorî*, îmbrăcați, ațiță cu *eșchiile* (așchiile) de la nouă cruci părăsite două focuri, unul arđend de o parte altul de alta, și mână, adecă *petrec oile* de trei ori printre acele două focuri mari, din tot ce s'a putut strînge de pe lângă strungă, și apoi păcurarii mergend după oi, când ajung la focuri, împlântă *băta* păstoréscă în foc, și

(1) G. Popa, *Datine strămoșesci*, publ. în *Albina*, an. I, Bucuresci 1898, Nr. 37, p. 1.156—1.157.

(2) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 22: «Curățirea vitelor, oilor și a păcurarilor prin foc și apă (lustratio per ignem et aquam).»

rezemați pe ea fac o săritură până din colo de foc, câte de trei ori.

Acéastă *petrecere* a oilor printre focuri e în contra *Strigoilor*, cari atunci își arată puterea, când oile mor, fără ca să fi sciut că-s bolnave, și dacă oile sunt *petrecute*, se curățesc și nu se prinde răul de ele (1).

VI.

ALESUL.

Alesul e o sărbătoare a păcurarilor sau ciobanilor români, care se serbeză tot-deauna în ajunul *Sântului George*, adecă în 22 Aprilie calend. vechiū, cu *pregătire* în 21 și *încheiere* în 23 Aprilie, adecă în ziua de *Sân-Georgiū*.

Alesul e timpul, când poporul ese afară la câmp și începe viața păstorală; când se fac *strungile* și colibele pentru anul curgător. În înțeles strins, *Alesul* e începutul economiei cu oile, întâia mulsore a acestora, întâiul *ales* al *mieilor* de la oi și al ieșilor de la capre, și sărbătoreea de la acest *ales* — *odârnire* sau întârcare — și-a căpătat numele (2).

În 21 Aprilie se înțeleg *oierii*, adecă stăpânii de oi, câte 2—5 inși, cari vreaū să se însoțescă cu turmele și înțelegându-se, fie-care însoțesc oile sale, câte 20—50 sau 100, într'o turmă comună.

În 21 Aprilie se aleg sau se tocimesc și păcurarii pe timpul de la *Ales* și până la *Sâm-Medru*, adecă până la 26 Octomvrie st. v. Și tot în acéastă zi se alege și locul, unde are să se facă *strunga* și *stâna* și, înțelegându-se, unii păcurari

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în *Familia*, an. IX, Pesta 1873, p. 238 și 240—241.

(2) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în *Familia*, an. IX, Buda-Pesta 1873, p. 237; — Sofron Liuba și Aur. Iana, *Topografia satului și hotarului Maidan*, p. 108—109.

mână oile la pășune, iară alții aduc pari și nuele pentru facerea strungii și a colibeii.

Stăpâna turmei, iar dacă oile sunt ale mai multora, atunci stăpânele acestora, fac în 21 Aprilie după amiazi *unsórea* saú *untura de oi*, pe dosul scaunului saú pe o scândură curată și, învălind-o într'un petic de pânză, o trimet păcurarilor ca s'o aibă pe la apunerea sórelui, pentru că atunci pornesc *fărmecătórele* ca să ieá laptele de la oile neunse, și tot în acéstă séră începe și puterea *Halelor* și a tuturor relelor asupra oilor.

Unsórea acésta se face din mai multe obiecte adunate în decursul anului trecut, și anume: din untură de porc negru, tăiat în ziua *Sfintului Ignat*, 20 Decemvrie (1), și străjuit peste nópte până la cântarea cocoșului, fiind-că acéstă untură e cea mai bună (2); untura e de lângă inimă, netopită, și sárându-se se învêlesce cu marginile în năuntru, se légă în cruciș și se afumă pe coș; mai departe se face din nisce plante rupte séra înainte de *Tudorusale* — a 25-a di între Pasci și *Rusalii* — uscate și sfărmate mărunt și amestecate cu tãmâie și untură de porc.

Plantele pentru unsóre sunt: *aiu* (usturoiú), *areú* saú *arieú* (laptele cânelui), *boz*, *leuștén*, *pelin*, *scaiu* (scaete mare), *urziică* și frunze de *salcie* saú *salcă* cu *mâțe* (3).

Unele din aceste plante se crede că aú însușiri bune, și pentru acésta, prin uns, oile să fie sporitóre, să aibă mult lapte, să-l țină și să fie sănétóse; alte plante aú putere mare de a depártă *Halele* și tóte relele de la turmă și a o pázì (4).

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în diar cit., p. 238.

(2) Com. de d-l Ios. Olariú.

(3) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în diar. cit., p. 238; Sofr. Liuba și Aur. Iana, op. cit., p. 109.

(4) Plantele cu însușiri bune sunt: *Salcia*, care se prinde și crește ușor și care are ramuri multe, așa ca oile să concépă ușor și să aibă mulți miei; — *scaiu*, numit și *turcos*, care e încins cu brâu de apă, adecă la noduri, la închieturile frunzelor conține picături de rouă și de plóie, și crește ori în ce pãmînt slab, anume ca oile să țină așa umeđlă de mană, și să aibă lapte din ori și ce pășune; — *leuștén*, care e plantă rêsărită în urma lucéférului, făcut din feciorul *Leuștén* (Veđi povestea:

În cele mai multe părți locuite de Români, cu deosebire însă în *Banat*, până în ziua de 21 Aprilie, oile nu se mulg, nici nu se face caș, ci tot laptele se lasă până în această zi numai pentru miei.

Incepând însă în ziua de 21 Aprilie, pe la apunerea só-relui, puterea fărmeacătoarelor și a ființelor celor rele, care ține până a treia zi, adecă până în ziua de Sân-Georgiú séra, de aceea păcurarii mână în această zi oile cu miei în strungă la *mulsórea de sérá*, parte ca să nu fie laptele la oi și făceturile să aibă întâia putere peste lapte, și parte ca pe a doua zi să se adune lapte destul.

Un păcurar șede pe o piétră în ușa strungii și *petrece oile*, adecă le mulge, și după muls le lasă afară din strungă. Alt păcurar însă primesce oile una câte una, și cu *untura de oi*, ce a trimis-o stăpâna turmei, le unge la uger (1), anume ca fărmeacătoarele să ieă puterea *unsorii*, iar nu mana oilor (2).

Dacă sunt mai mulți ortaci sau *sîmbrași* (3), atunci fie-care șede pe piétra sa de dinaintea ușii, își mulge oile și, sau însuși sau iar alt păcurar, le unge.

Mulgându-se tóte oile, miei rămân singuri fără de oi în strungă, rămân aleși de către oi, și peste nópte sau se închid în *cetate*, adecă strungă, sau se păstoresc deosebit.

Oile peste nópte pasc asemenea singure, și se păzesc fórte bine ca să nu li se întimple ce-vă. Din cauza acesta, păstorii

Serilă și Zorilă), anume că precum lucéférul luminéză și strălucesce tot-deauna, așa și oile să țină tot-deauna lapte mult.

Plantele cu putere amânătoare sau alungătoare sunt: *aiul* numit almințerea și *usturoiul*, în contra *Strigoilor*; — *arieu* sau *laptele cânelui*, care are mult suc alb ca și laptele, dar veninos, e în contra fărmeacătoarelor, ca să ieă laptele de la *arieu* și nu de la oi; — *bozul* și *pelinul* în contra *Halelor* și a altor ființe rele, cari neputând suferi mirosul plantelor acestora, nu se pot apropiă de turmă.

După unele Românce, se pune în untură și praf de pușcă cu cărbuni de lemn, că este bun în contra deochiatului oilor.

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în țiar cit., p. 238.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Sofr. Liuba și Aur. Iana, op. cit., p. 109: «*Sîmbraș*, așa se dice celui ce-și dă în *pață* altuia spre păzire oile sale.» Și tot așa se numesce și în *Bucovina*.

le păzesc tótă nóptea stând în picióre, buciumând din buciume și cântând din gură saũ din fluer (1).

În 22 Aprilie, păcurarul cel mai mare (după numărul oilor sale) saũ cel mai bătrân, numit *vataș* (vataũ, vataș), aduce des-diminéță ramurĩ verđi de salcie saũ de fag și rug, și le pune la ușã și pe gardurile strungĩi, iar la ușã rupe ramurile ei, așã ca pe créngã sã se pótã pune câte ce-vã sã steã, spre ex., straițe (2).

Tot atunci saũ chiar și mai des-diminéță merg și păcurarii cu oile la pășune și nu se întore cu ele la strungã pânã ce n'aũ venit *gãletãrițele* saũ *gãletãresele*, adecã stãpãnele turmei, de acasã ca sã le mulgã.

Iar alți păcurari se duc cu mieii la pășune, de unde nu vin cu ei pânã ce nu sunt gãletãresele gata cu mulgerea oilor (3).

Cam în același timp, când es păcurarii cu oile și cu mieii la pășune, se scólã și *gãletãresele* și pregãtesc gãlețile mênite pentru mulgerea oilor, precum și de mâncare și bẽturã pentru păcurari.

Gãlețile le pregãtesc ast-fel: tórnã apã curgétóre, adecã din riũ, într'insele, și dacã nu este apã de riũ, apoi apã neinceputã din fãntãnã, smulg puținã érbã verde și o aruncã pe apa din gãlétã, și așã se spalã apoi curat. Dupã ce le-aũ spelat, légã de fie-care gãlétã fire de salcie, ocolindu-le ca și cu o cununã subțire, care rêmãne apoi pe gãlétã pânã se perde. La urechia dréptã a gãleții légã un *chituș* din plantele ce se întrebuintézá la untura de oi și de chituș un ban de argint gãurit, iar sub urechia gãleții lipesc puținã unturã de oi. Chitușul rêmãne la gãlétã pânã a treia đĩ, adecã pânã dupã Sãn-Giorgiũ, și atunci, aruncãndu-l într'o fãntãnã, đic:

— Așã sã isvorascã laptele în pulpa oiĩ, ca apa în fãntãnã!

Tot atunci, adecã în điuã de *Ales*, fac gãletãresele încã și câte un colac mare de grãũ curat numaĩ cu apã și cu sare,

(1) Veđi despre acésta mai pe larg în cap.: *Sãn-Giorgiul vacilor*.

(2) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în điar cit., p. 239.

(3) Com. de d-l Ios. Olariũ.

și de asupra uns cu gălbenuș de ou în forma cununei, adecă gol la mijloc, și cât gura găleții, care se numesce *colacul oilor*. Unde nu este făină de grâu, se face o turtă de mălaiu și se pune de asupra pe gălétă.

După ce s'au pregătit acuma găletăresele cu tóte cele de trebuință, daū de scire una alteia că pot plecà la stână și, luând gălețile pe cap, se întâlnesc tóte la un loc anumit și dic: «Bună diminéța!» apoi își daū mânila spre semn de înfrățire și adaogă: «Aideți, surorilor, la oi, fie Dumneđeū cu ele și cu păcurarii noștri!» și așa se duc la strungă, ca să le mulgă la *mulsórea de la ampror*, adecă cătră 8—9 ore diminéța (1).

Păcurarii, cari păzesc oile, cum vėd că găletăresele aū sosit la strungă cu felurite mănecări alese și câte cu un colac mare și frumos pe gura găleții, întórnă oile către strungă ca să le mulgă, și ajungēnd la găletărese le daū «bună diminéța» și poftesc noroc oilor (2).

Tot atunci vine și vătavul în fruntea turmei cu ramuri verđi în mână, pe cari le pune la ușa strungii și cari însemnă că și oile lui să fie vesele și plăcute ca verdéța (3).

După acēsta toți căți vreaū să mulgă oile, își spală mânila în găleți, asemenea și găletăresele, apoi varsă apa peste oi, și pe urmă se udă păcurarii și găletăresele unii pe alții, și dic:

— Să fie mana pentru oi ca și apa! Cum curățesce apa, așa să se curețe oile de tóte spurcăciunile și făceturile! (4)

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în țiar. cit., p. 239.

(2) Idem, de eadem, p. 239; — și com. de d-l Ios. Olariū.

(3) Com. de d-l Ios. Olariū.

(4) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în țiar. cit., p. 239; — Aur. Iana, *Sân-Giorgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411: «Femeile, și în deosebii fetele și nevestele frumos gătite în haine de sėrbătore, până ce gădărița casei curățesce și rindue casa, ele în cete se duc la *zăcătore* (locul unde se mulg oile), ca să mulgă oile. Bucuria păcurarului este nederisă, adevėrata lui sėrbătore, căci în acēstă ții de peste an i se dá lui ocaziune de a fi cercetat de glóte împodobite și frumos gătite, în acēstă ții are norocirea de a primii din mânila lor gălėta frumos împodobitã cu flori, în deosebii legatã la mânușe cu buruenile descântate: *urziã, leuștėn, aiū* (usturoiū), *salcã, pelin, scaete* și *areū* și un taler (ban de argint)

Unele găletărese aduc și apă *pregătită*, adecă apă descântată, și cu apa acésta se stropesc apoi oile și păcurarii în contra *diochiatului*.

După ce s'aũ udat, păcurarul cel mai bătrân unge cei doi stâlpi din ușa strungii, pe unde trec oile, altul împlântă cuțitul în pământ în ușa strungii și dice:

— Așã sã steã laptele la oi, neluat de nimeni!

După acestea, vătavul aruncă un ban de argint în fundul găleții, începe a mulge în gălétã, și descântã:

— Când va mai puté luã fãrmecãtórea *smaga* și puterea de la banul acesta, atunci și nici atunci sã nu pótã luã laptele și puterea de la oile mele!

Dacã turma e a mai multora, atunci și alți păcurari și găletărese mulg tóte oile și de tot, și carii nu mulg staũ cu ramuri verđi de salcie sau de rug și de spinii în mână și înapoia oilor nemulse.

După muls, fie-care óie se unge la pulpã cu unturã de oi, dar nu se unge peste tótã pulpa, ci păcurariul, muind ușor degetul în untura de oi, trage odatã cu degetul uns peste pulpã.

Sfîrșindu-se oile de muls, li se dã sare măcinatã și amestecatã cu tãrițe sau fãinã de cucuruz atãta, cât fie-care óie barem odatã sã-și bage gura în tãrițe (1).

Ceea-ce rãmãne din acéstã sare, numitã *sarea oilor*, se dã mieilor, anume ca sã nu capete bólã.

cu códã, iar în o cãrpșorã bine legatã *unsórea* gãtitã de gãzdãrița casei la *Todorosale* (24 zile înainte de Rusalii) constatãtóre din buruenile sus amintite, afarã de *areũ*, dar adaogãndu-se puținã unsóre de pore. Păcurarul iea de la gălétã banul și de bucurie stropesce pe *gãletãrițã* cu apă din gălétã. Adunã apoi tóte oile în strungã, aruncã apă din găleți peste ele cu un strigãt de: «sã deã Dumneđeũ noroc!» apoi începe la ușa strungii a le mulge și în fine sã tragã colacul, care colac asemenea este împodobit cu flori și fãcut din fãinã de grãu bine cernutã, și din care apoi se împarte și găletãrițelor (glótele ce aũ venit cu gălețile) câte o bucatã; — Sofr. Liuba și Aur. Iana, *Topografia satului și hotarului Maidan*, p. 109.

(1) În ajunul Crãciunului, stãpãnul de oi pune un brusiũ mare de sare, invêlit bine, sub pragul casei, pe unde se umblã. În ziua de *Ales*, scoțẽndu-se și măcinãndu-se, se amestecã cu tãrițe și se dã apoi oilor de mâncare.

Când aŭ ajuns găletăresele la strungă, aŭ pus colaci și mâncările pe crénga cea mare, care s'a împlântat în ușa strungii. Iar acum, după ce li s'a dat oilor sarea, își pun găletăresele gălețile în rînd în ușa strungii.

Vătavul își pune *clabețul* jos pe érbă, își face cruce, iea un colac din créngă, îl îmmóie cu trei părți în găléta ace-luia a cui e colacul, scóte cuțitul împlântat în pămînt și taie trei bucățele de colac din locurile îmmuiate în lapte și le aruncă în gălétă dîcînd:

— «Acestea le dăruesc!»—sau: «aceste bucățele le jertfesc.»

Alții însă nu îmmóie colacul, ci bîgând vîrfurile cuțitului în spuma laptelui, udă colacul cu lapte în trei părți.

Când sunt mai mulți ortaci și s'aŭ adus mai mulți colaci, vătavul iea pe rînd toți colaci și îmmóie sau udă și taie bucățelele în găléta fie-căruia.

Găletăresele își scot aceste bucățele, le duc acasă și le usucă, apoi le păstrează peste an și de câte ori se dă sare oilor, tot-deauna se pun câte-vă sfărîmături din aceste bucățele ca fărmeacătoarele și Halele să nu pótă strică oilor.

Vătavul se posteză apoi în ușa strungii, stăpânul ori găletărăsa afară și între ei gălețile.

Vătavul iea colacul adus de găletărăsă și-l întinde peste găleți. Găletărăsa apucă de colac cu mâna dréptă și trăgînd amândoi de colac, unul dîce: *euc!* iar cel-lalt răspunde: *răseuc!* și, repețind acestea de trei ori, frîng colacul așa ca să rămână în mâna dréptă a unuia o parte mai mare, și cui i se frînge mai mult, se crede că aceluia (păcurarului ori stăpânului) îi place mai tare oile și are noroc de ele.

Dacă sunt mai mulți colaci, se trag toți colaci pe rînd, și la tragere se schimbă păcurarii cu stăpânii.

După acésta, fie-care gustă puțin din colac, gaigană și alte mâncări.

Bucățile de colac, ce și le-aŭ frînt păcurarii, sunt ale lor, cele-lalte însă ale găletăreselor, și dacă se află prunci la strungă, li se frînge și lor câte o bucățică de colac (1).

Întregă procedura acésta cu frîngerea colacului, sau mai bine

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în dîiar cit., p. 239—240.

șis a colacilor, se numesce *răscucuirea oilor* și se face anume ca acestea să nu-și pîrdă laptele (1).

Fîind gata cu ruperea colacilor și cu *răscucuitul oilor*, se slobod mieii la mamele lor, cari vin alergînd și sbierînd cît pot, iar cînd se apropie de oi, vîtavul aruncă înaintea lor un cuțit dîcînd:

— Să fie mieii aceștia așa de sănătoși ca fierul, și numai de voie și de cuțit să piéră! (2)

După ce s'aũ slobodit mieii la oi, îi lasă să pască împreună cu acestea pîna după amiađi, cam cître cincî ore, cînd iară se aleg.

Făcîndu-se și acêsta, se adună laptele din tôte gălețile într'o cîldare, se pune la fiert, se face dintr'însul întăiul *caș*, și se taie în bucățele mărunte. Se adună apoi din noũ laptele din tôte gălețile în cîldare, și cînd fierbe se aruncă în ea bucățele de caș, și după ce a fiert, îl scôte sub numirea de *balmaș* sau *balmaj* (3) și îl pun pe șuba unui păcurar, ca să se răcêscă și stórcă.

Dacă *Alesul* cade într'o ȓi de post, trebuie cu toții să postêscă, și mîncă de regulă *pasulă* și pesce sărat cu mălaiu. Dacă e ȓi de fruct, găletăresele aduc de acasă mîncări, mai cu

(1) Com de d-l. Dim. Recean, inv. în Ciudanovăț: «In acest mod se *răscucêsc* (răs-cuc) oile ca să nu pîrdă laptele. Se crede că *cucul* are putere asupra oilor, cari aũ fêtat, cînd a cîntat el, și pôte luă laptele de la acele oi»;— com. de d-l Ios. Olariu: «Petrecîndu-se acuma tôte oile pe strungă, cînd s'a gătat cu mulsórea lor, vîtavul păcurarilor iea pe rînd colacii tuturor găletărișelor, ung fie-care colac pe margine în trei locuri cu lapte din gălêta proprie, de unde scôte apoi cîte o feliuță din cójă colacului, pe care i-o pune în gălêta, ca s'o deă în sarea oilor. După ce a gătit cu tăierea bucățelelor din toți colacii, căți-vă păcurari, chiar și din găletărișe, merg în strungă, iar vîtavul și alți păcurari rămân afară de strungă. Acum vîtavul cu cei-lalți păcurari se pun în ușa strungii, de unde iea pe rînd toți colacii, îi întinde pe ușa la păcurarii din strungă și strigă: *cuc*, iar cei din strungă rêspond: *răscuc*, de trei ori. La urmă trag toți, cum pot, de se rupe colacul în mai multe părți. *Răscucuirea oilor* se face în credință, că oile fêtate, după ce a venit *cucul*, nu pot avé laptele lor natural, din cauză că după venirea *cucului* fărmeacătoarele pot să fărmece oile mai ușor.»

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) În Bucovina se numesce *balmoș* sau *balmuș* și se face cu totul alt-fel.

sémă *gaigană* (*caigană*), adecă ouă fripte în unsóre, saũ fierte întregi și tari, carne afumată și cârnați de porc afumați saũ lard fript pe jar.

Fiind tóte acestea gata, se pun și prânzesc cu toții, ședând pe érbă verde lângă olaltă, și dând unul altuia ce-aũ adus de mâncare și bătură. Iar la fie-care mâncare și bătură dic :

— Să fie în sănătatea oilor și a păcurarilor!

Și ast-fel se petrec glumind și cu bucurie.

Unii stăpâni fac în acéstă ȕi o petrecere mare cu ospétare, musică și jocuri la strungă. Ceí maí mulți însă fac petrecere a doua ȕi, adecă în ȕiua de Sân-Georgiũ, la care invită né-murí și cunoscuți.

E de însemnat și aceea că toți, carí aũ venit la strungă, trebuie să fie încălțați și îmbrăcați ca și în ȕi de sərbátóre, și păcurarii asemenea schimbați cu cămeși spélate.

După ce aũ mâncat, bătur și s'aũ petrecut, și anume către apunerea sórelui, păcurarii mână oile la strungă, unde le *afumă* saũ, după cum se maí ȕice, le *petrec* și le *curățesc prin foc* (1).

Pe la 5—6 ore séra, mieii iar se aleg dintre oi, și oile se mână singure la pășune. și peste nópte se păzesc fórte bine.

Stăpânii și găletăresele saũ găletărițele, luându-și nópte bună, plécă spre casă, iar păcurarii îi petrec o bucată bună de loc, cântând din fluer saũ din cimpoiũ, iar găletăresele din gură.

A doua ȕi, adecă în ȕiua de *Sân-Georgiũ* diminéȕa, găletăresele iară vin pregătite cu mâncare și bătură.

Păcurarii, cum le véd că vin, mână oile la strungă pentru *mulsórea de la ampror*.

Un păcurar tórnă de astă dată apă ne începută și pregătítă cu sare într'o gălétă și plécă înaintea oilor, rupând érbă și aruncând-o în gălétă și, résturnându-se înaintea oilor, ȕice:

— Cum s'a născut óia curată și neatinsă, așa sè rêmână oile ferite de fármecátóre și de *Hale!*

(1) Veȕi despre acéstă datiná maí pe larg în cap.: *Focul viu*.

După acésta se bagă oile în strungă, unde se începe mul-sórea și ungerea, ca și în ȕiua premergétóre la ales.

Gătindu-se cu mulsul, un păcurar mână mieii către strungă ca să sugă la oi.

Vătavul, saũ cel ce a păzit oile, pășese înaintea turmei de miei și, aruncând un cuțit înaintea lor, ȕice:

— Numai de cuțit să periți!

Iar cei-lalți rěspund:

— Cuțitul să le fie mórtea!

Cel ce a aruncat cuțitul, slobóde acuma un pistol cu plumbi asupra mieilor, ca să nemeréscă unul, iar cei-lalți descarcă mai multe pistóle în aer și *hurezéză* ca să fugă relele de la turmă.

Vătavul, împușcând mielul, ȕice:

— Numai atâta rěu să vi se întímple între oi!

— Slobóđindu-se mieii la oi, se bagă împreună în strungă, apoi se stropesce strunga, turma, păcurarii și găletăresele cu apă pregătítă, adecă descântată, și se afumă turma în strungă cu untură de oi și cu tãmáie.

De la îmbinarea acésta până la Rusalii, mieii rěmân im-binați cu oile, și atunci se opresc de la supt.

Din ȕiua acésta, adecă din ȕiua de Sãn-Georgiũ și până la oprire, găletăresele merg mai în tótă ȕiua la strungă, ca să mulgă oile *la ampror*.

Mielul, care s'a împușcat cu puțin mai nainte de acésta — căci de tăiat nu e bine să se taie — se pregătesce de prânz și de regulă se frige întreg, tras printr'un bėț, și când e gata, găletăresele aștern mâncările și bėturile.

Toți se așéză pe érbă verde în rótă, și păcurarii prân-zesc cu stăpâniĩ la olaltă. Cei cu turme mai mari chémă și némuri și cunoscuți. Se închină în sănėtatea oilor, ca să scape de lupi, de *Strigož*, *Hale*, fărmeccătóre și de gálbéză, și în sănėtatea păcurarilor și a stăpânilor.

După amiađi urméză petrecere cu musică și jocuri.

Păcurarii adecă încep a cântă doine, hore și balade și a-poĩ a ȕice, care în ce scie, anume în *flueră*, *flueroniũ*, *surlă*, *cimpoiũ* și *cavale*, cari sunt instrumentele de musică ale păcurarilor români.

Pe urmă încep jocul (saltul) cu *căluceiũ*, și jócă, după

cum se dice *călucenesce*, un joc deosebit al păcurarilor, și pentru ziua de ați în acest mod :

Păcurarii se pun cu toții în șir drept, se apucă unii de alții cu mâinile peste umeri și, când păcurarul musicant stând înaintea lor începe a cânta, toți de odată încep a juca cu piciorul drept înainte, făcând figură cu el, sărind și pășind spre musicant.

Acesta stă cu fața către ei, îi îmbărbătează prin tact cu piciorul și mișcarea instrumentului de musică și de odată, dând un semn prin musică, toți jucătorii se retrag îndărăt, jucând mai încet și urmărindu-î musicantul cu o musică mai lină.

Musicantul reîncepe cu însuflețire, jucătorii saltă de nou, dar cu piciorul stâng înainte, și apoi se retrag. Pornind a treia óra, jócă mărunț cu amândouă piciorole, în asemenea mod se duc după musicant și reîntorcându-se se încheie jocul (1).

După acésta se jócă și alte jocuri îndatinate la tóte ocașiunile.

În joc intră stăpânii și cunoscuții, și după ce s'a început jocul numai prin bărbați, p. e. la horă, intră și găletăresele în joc, între acei bărbați unde voiesc ele.

Așă se petrece până séra (2).

Pe la inserate, păcurarii scot oile și mieii din strungă și mână turma la pășune; iar stăpânii, óspeții și găletăresele, lăsând sănătate și nópte bună la păcurari, se duc acasă cântând și urezând până în sat (3).

Ca încheiere mai amintesc încă și aceea, că *Alesul* se serbeză în aceleași zile și de către Români din *Bucovina* și cei din *Transilvania* și, cu puține abateri, mai tot așă ca și la Români din *Banat* (4).

(1) Jocul acesta, după cum rezultă din descrierea lui, nu e alta decât *Arcanul* sau *Arcanaua* Românilor din *Bucovina*.

(2) Așă se petrec și la *Nunta berbecilor*, în părțile Almașului *Nunta oilor*, care e asemenea o sêrbătóre păstoréscă și care se ține tóamna într'un timp nehotărît.

(3) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în țiar cit., p. 240—242.

(4) Dat. Rom. din *Bucovina*, com. *Gura-Sadovei*, com. de Leon

VII.

COMORILE.

Sub cuv. *Comoră* pl. *comori* se înțelege un număr considerabil de lucruri prețioase, făcute din aur și argint și adunate la un loc, însă mai cu seamă o cantitate mare de bani îngropați în pământ.

Comorile din urmă, căci numai despre acestea ne-am propus să vorbim în șirele ce urmăzează, surt, după credința și spusă poporului român de pretutindenți, de două feluri și anume: *curate* și *necurate*.

Curate sunt acelea, ce s'au îngropat cu scop bun, adevărat ca să le pótă află și desgropă nu numai cel ce le-a îngropat, ci și alți ómenți.

Necurate însă sunt acelea, ce s'au îngropat cu scop rău, adevărat ca, afară de cel ce le-a îngropat, nimeni altul să nu le pótă desgropă.

Comorile curate sunt de regulă îngropate, de témă ca să nu vie și să le răpescă dușmanii sau hoții. Pe când din contră cele *necurate* sunt de regulă îngropate de către ómenți sgârciți, iubitori de argint, cari mai bine și-ar da viața decât să vadă că banii lor au cădút pe mână streine. Drept aceea ei le îngropă, nu numai de frica dușmanilor și a hoților, ci de frica orți și cuți, chiar și a némurilor celor mai

Latiș: «În ziua de *Sf. George* se mulg oile pentru prima dată în anul curgător. Acesta se face în următorul mod: séra spre *Sf. George* se aleg miei și dimineța oile se mulg prin strungă. Acesta se face creșdend că, dacă se face în modul acesta, atunci dau oile mult lapte în decursul anului»; — a celor din Căndrenți, com. de Petea Ursul, fost. cant. bis.; «Din ziua de *Sf. George* începem a alege miei mai întâiu până la *prânz*, și acesta se chêmă *Improorarea oilor*. Acesta duréză o săptămână, până se dedău miei cu răbdarea de a suga. Apoi se începe a-i alege până la *amiață-ți*, care alegere duréză până în 27 Maiu, adevărat până în ajunul *Duminiceii mari* sau *Rusalii*. În această ții se aleg apoi miei de tot și nu se dau mai mult să sugă. Tot în 27 Maiu se adună tóte oile la un loc, câte au să fie la acea stână, căci în 29 Maiu se *măsórá*, iar din 27—29 Maiu se dá una majă de caș pe una de sare»; — W. Schmidt, op. cit., p. 11

de aprópe, căci ei nici după mórtea lor nu vor ca să aibă cine-và parte dintr'însele.

Și ca nimeni să nu le pótă desgropà și luà, când le îngropă, le închină *Diavolului*, prea bine sciind că acesta nu va lăsà pe nimeni ca să se apropie de dînsele și să le fure.

Și într'adevăr că nemijlocit după ce s'a dat în paza *Necuratului*, acesta îndată le și iea sub scutul său, și de acolo înainte numai el singur are trébă cu dînsele, apărându-le în tóte chipurile contra celor ce se încumetă a se apropia de dînsele cu scop ca să le desgrópe și să le ieà (1).

De aicia vine apoi că tóte comorile acestea sunt *necurate*, pentru că *Necuratul* și-a pus codița pe ele.

Tóte comorile îngropate ard spre ڃilele cele mari, mai ales însă spre *Sf. Vasile, Pasci, Sân-Georgiú, Ispas* sau *Înălțarea Domnului* și spre *Duminica mare* (2).

Unii însă spun că ele ar arde Joi nóptea din sėptemàna mare (3).

Deci atât comorile cele *curate* cât și cele *necurate* se cunosc, atât de pe timpul când ard, cât și de pe para cu care ard.

Comorile ce ard de la amiađi și până la mieđul noptii sunt *necurate*. Iar comorile ce ard după mieđul noptii, și anume după ce au cântat cocoșii de mieđul noptii, și până la amiađi, acelea sunt *curate* (4), căci se scie că după *cântători*, adevă

(1) După spusa Rom. din *Bucovina*, com. Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean;—a celor din *Banat*, com. Secaș, com. de d-l Valentin Dioniú: «Se crede că *Spiritele necurate* zac pe comóră și nu se depártéză de acolo până la mieđul noptii.»

(2) După spusa Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Se ڃice că în nóptea spre *Pasci* ard comorile»; — a celor din Horodnicul-de-jos com. de P. Prelipcean: «Banií cei îngropați se vėd arđend la *Sf. Vasile, la Pasci, la Sân-Georgiú* și la *Înălțarea Domnului*»; — a celor din Paucenesi, în *Transilvania*, după Ms. d-luı I. Pop-Reteganul: «În ڃiua de *Sân-Georgiú* jócă toți banií cei bunı; cei curați, atunci se pot mai ușor aflà»; — G. I. Pitiș, *Comori*, publ. în *Revista nouă*, an. I, Bucuresci 1888, p. 434 și 435.

(3) Cred. Rom. din *Banat*, com. Secaș, com. de d-l Val. Dioniú.

(4) Cred. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Băeșesci, com. de V. Lucan: «*Banií curați* ard după ce cântă cocoșul de mieđul noptii, iar cei necurați înainte de cântarea cocoșu-

după ce au cântat cocoșii de a doua oră, toate duhurile cele necurate se fac nevăzute (1).

Para comorilor său mai bine ȃis a banilor celor *curați* e *albăstrie*, iar a celor *necurați* e cam *albie* sau *gălbie* (2).

Banii ce ard cu pară sau flacăra albie sunt de *argint*, iar cei ce ard cu pară gălbie sunt de *aur* (3).

Flacăra, care arată locul unde ard banii, se urcă atât de sus în aer, cât de adânc e îngropată în pământ comora ascunsă (4).

Însă flacăra sau para acésta nu e de loc ferbinte, de aceea nimic nu se pôte aprinde de la dînsa, ba nici măcar ométul, dacă e érnă, când ard banii, nu se topește (5).

Am spus mai sus că comorile ard de regulă în ajunul său în dimineța ȃilelor celor mari. Însă ele nu ard în fie-care an, ci tot numai după șapte ani (6).

Orî și căruî om e dat de la Dumnezeu să vadă comorî sau banî arȃnd. (7) Nu-i e însă fie-căruia dat ca să le și

---

lui»; — a celor din Pârtescii-de-jos, com. de C. Andronic: «În Sâmbăta Pascilor staū ómenii pe délurile cele mai înalte lângă foc și acolo păzesc ei peste nópte că pôte vor vedé unde-vă arȃnd banî, însă numai acei banî sunt *buni*, cari ard după mieȃul noptii către Pasci»; — a celor din Băeșesci, com. de I. Pohóȃa: «Acei banî, cari ard înainte de mieȃul noptii, sunt *necurați*, iar acei cari ard după mieȃul noptii sunt *curați*»; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean: «Dacă ard banii înainte de Sf. Vasile sau în Sâmbăta Pascilor séra, sau spre Sf. George, orî alte sêrbători mari, nu-s buni, îs *necurați*, iar dacă ard ei în zori de ȃi a sfinȃilor numiți sau a altor sêrbători mari, să scii că-s buni și poți merge fără sfielă și frică sau tremur, căci îi vei luă, numai dacă vor fi să fie ai tîi.»

(1) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean: «Comorile ce se vedé arȃnd de la mieȃul noptii în jos nu sunt menite nici *Dracului* nici altor *duhuri necurate* și de aceea le pôte săpă cel ce le vede, căci se scie că după ce cântă cocoșii de a doua oră, toate duhurile cele necurate dispar. Comorile însă cari ard de la amiaȃi și până la mieȃul noptii nu le pôte săpă nimeni, căci acelea sunt menite duhurilor celor necurate și acelea nu te lasă a le desgrupă.»

(2) Com. de d-l P. Prelipcean.

(3) Com. de d-l Vas. Turturean.

(4) După spusa Rom. din Băeșesci, com. de V. Lucan.

(5) Com. de d-l V. Turturean.

(6) După spusa Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóȃa.

(7) După spusa Rom. din Băeșesci, com. de V. Lucan.

desgrópe, ci numai acelora, cari sunt buní înaintea lui Dumneđeú (1).

Cele *curate*, tocmai pentru că-s curate, fie-care, dacă e bun la Dumneđeú, póte fără frică și cutremur, numai dacă și-a însemnat locul, să mérgă la dínsele și să le desgrópe, fără să i se întimple ce-và.

Nu tot așa însă se póte face și cu cele *necurate*, căci aceea, fiind de regulă menite Dracului, Dracul, îndată cum s'au îngropat își și pune codița pe dínsele, și apoi om trebuie să fie acela, nu ce-và, care se încumetă și póte să le desgrópe și să le scótă din ghiarele sale.

Dar nu numai singur *Dracul*, căruia i s'au menit, e acela, care apără comorile și nu lasă pe nimeni ca să le desgrópe, ci și *Știma banilor*, care, ca și Necuratul, se preface în mai multe chipuri, în cât nici nu te taie prin cap, precum: în *câne, mâță, cocoș, găină, némț*, până chiar în frunză, care sbórá suflată de vînt.

Dracul sau *Știma*, cum vede că se apropie vre-un om de comóra, ce o păzesce, cu scop ca să o desgrópe, o trage cu căldarea, cu óla sau ulcica, în care e îngropată, în fundul pămîntului, ca să nu póta da de dínsa saú, prefăcându-se în chipurile arătate mai sus, îl bagă în tóte bólele și-l alungă în tóte părțile, lovindu-l peste cap, peste gură, etc., ast-fel că-i trece tot dorul de a o săpà (2).

Așa se dice că o sémă de ómení, cari aú vėđut comorí arđênd și s'au dus ca să le desgrópe, *Necuratul*, duce-s'ar pe pustii, i-a purtat tótă nóptea în tóte părțile, iar diminéța tot în acel loc aú ajuns de unde s'au pornit. Altora le-a luat câte o mână sau câte un picior, ast-fel că n'au mai putut cu ele nimic lucrà (3).

Cu tóte acestea însă că *Comorile* sunt fórte greú de desgropat și de luat, totuși, fiind banul fórte lacom, nu unul și nu odată își cėrcă norocul.

Însă cei ce voesc să vadă *Comorile* arđênd, trebuie să steà și să vegheze tótă nóptea spre đilele cele mari cu o lumínare

(1) După spusa Rom. din Ilișesei, com. de G. Mihuța.

(2) După spusa Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(3) După spusa Rom. din Mânăstirea Homorului, com. de G. Macoveiú

aprinsă și cu foc în vatră și să fie pregătiți cu o batistă sau cu o petică albă (1). Iar când ved baniî arđend, atunci să nu fugă de către ei, ci să arunce batista sau petica sau și un alt obiect óreși-care de pe sine jos, căci atunci baniî ard neconținut până ce merge și ajunge omul la ei, atunci baniî es în sus și se opresc atât de aprópe de fața pămîntului, cât de înalt e obiectul aruncat. Așa bună-órá, dacă aruncă o opincă, atunci să se scie că nu va săpă mai mult decât-un lat de mână; dacă aruncă un papuc sau o ciobótă, atunci se ăice că baniî sunt asemenea fórte afară; dacă aruncă curéua sau brăul, atunci până la brău de afund; dacă lasă pălăria sau cușma, atunci sunt ei cât un stat de om de afunđi în pămînt. Iar dacă nu face acésta, adecă dacă nu aruncă nimic ca semn, atunci baniî fug în fundul pămîntului și nu póte da de dînșii (2).

După ce a aruncat unul dintre obiectele sus arătate, și după ce a ajuns la starea locului, trebuie să împlante pe locul acela unde ard un bėț sau să pună un alt semn, anume ca să cunóscă a doua ăi locul, când va merge să-î desgrópe, căci atunci, când i-ă vėđut că ard nu e bine de desgrupat, pentru că fórte lesne póte să se schimoséscă (3).

Bėțul, care se împlantă ca semn, nu e bine să se împlante tare afund, pentru că baniî de comun se ridică până acolo, până cât de afund e bėțul, și în altă ăi póte fórte lesne să-î desgrópe (4).

Un alt mijloc de a-și însemná locul, unde ard comorile, și chipul cum se pot săpă e acesta:

Cel ce a vėđut unde-vă arđend banî să ieà un semn de acolo, de-î aprópe, iar de e departe para, să ieà ce-vă de la brău, să împlante în pămînt unde se află, și apoi para stă până ce ajunge la ea, dară semnul să nu-l mai ieà.

După ce a luat semnul, să caute *buricul pămîntului* (5)

(1) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul; -- a celor din Mân. Homorului, com. de G. Macoveiú.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean; — după spusa Rom. din Brăesci, com. de I. Pohótă; — a celor din Mânăstirea Homorului, com. de G. Macoveiú.

(3) După spusa Rom. din Băeșesei, com. de V. Lucan.

(4) Cred. Rom. din Mânăstirea Homorului, com. de G. Macoveiú.

(5) Sub *buricul pămîntului* se înțelege un fel de *burete*, care se întrebuintéază și ca léc contra tăeturilor.

și aghiasmă din nouă case vecine, cari nu sunt adăogite, nici stăpâniilor lor căsătoriți de a doua oră, să mérgă la locul unde-s banii îngropați, să încunjure locul și să-l stropéscă cu aghiasmă, dîcînd următoarele cuvinte:

— Acesta e *buricul pămîntului*, vè încunjur și vè poruncesc, banilor, să eșiți afară, precum a poruncit Dumneđeū în délul Vavilonului de aū eșit multe feluri de hrană pentru cei cinci cuconii și mai multe suflete, așă poruncesc și acestuî loc é să banii afară! Până acuma ați fost ai pămîntului, dar de acuma înainte sunteți ai noștri, cari suntem aici, și vè stropesc cu apă de la casa lui Dumneđeū, strînsă de la nouă locașuri, ca să fugă ce este pe lângă voi, banilor, până nu stropesc, dar de n'a fugi, îl nimicesc!

După rostirea acestor cuvinte, să vie acasă, să facă metane în cruciș, să se culce, și apoi se arată *Schima banilor* și-i spune cum să-i sape și ce să facă cu dînșii, după ce i-a săpat (1).

Cel ce a vèđut banii arđînd și și-a însemnat locul, rar când pôte singur să-i sape. De aceea trebuie să mérgă mai mulți inși ca să-i sape, însă să nu fie cu soț, ci fără soț; adecă trei, orî cinci, și să fie toți într'un gând, să nu gândească unul una și altul alta, căci atunci n'aū noroc (2).

Incercându-se unul, care n'are noroc, ca să desgrópe banii aceia, îl pedepsese Dumneđu, schimosindu-l în tot felul (3).

Asemenea se dîce că ómenii ce voiesc să-i sape trebuie să fie cu inimă bună la Dumneđeū, să nu aibă inimă și gând rău unul asupra altuia, căci dacă aū inimă rea, atunci banii se cufundă în pămînt cu vuet mare și nu le mai pot apoi da de urmă (4).

Dacă ómenii sunt într'un gând și cu inimă bună unul asupra altuia, și dacă banii sunt *curați*, atunci pot să-i sape în voia cea bună, căci nimic rău nu pôte să li se întimple.

Dacă însă banii sunt *necurați*, adecă dacă sunt în stăpâni-

(1) Dat. și cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipsean.

(2) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuța, și a celor din Brăesci, com. de I. Pohóťă.

(3) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuța.

(4) Cred. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū.

rea celui Necurat, atunci nu se pot scóte decât prin jertfirea unei vite óre-care pentru cel ce i-a ascuns. Ba, câte odată se cere chiar și jertfă de om. Și cel ce vrea să sape comóra, trebuie să juruéscă un copil, sau de nu, móre însuși.

Deci fie-care comórá din cele necurate cere acela lucru pentru care s'a menit celui ce o va aflá și o va scóte (1).

Cel ce aflá o comórá necurată și voiesce să o sape, aude un glas care îl întrébă, ca să-i deá un suflet de om, că altfel nu i se va da, ci-l va preface în cărbuní sau alt ce-vá (2).

Cei ce nu voiesc să asculte de acest glas, ci fără să deá ceea-ce li se cere, se ating de comorí necurate, nu li se arată, căci îndată li se primejduesce una sau mai multe vite, sau lor înșiși li se strâmbă gura sau li se iea o mână sau un picior, sau altă bólă grea dá fără veste peste dînși (3).

Mai departe se dice, că cel ce a aflat o comórá și a scos-o să se feréscă de a astupá locul ólei sau al căldării, în care a fost îngropată. Asemenea se cere ca, în locul unde a fost comóra, să se lase, după ce s'a săpat acésta, măcar vre-o câți-vá baní din cei săpați, dacă nu voiesce să fie omorít de *Scima banilor*, căci *Scima banilor* îi numérá în tótă ziua și dacă nu are ce numérá, apoi merge la omul respectiv și nu-l lasá în pace, ci i se arată în felurite chipurí, și așa îl necájese pâná ce trebuie să móră (4).

Acestea sunt credințele Românilor din *Bucovina* despre *Comorí*, despre aflarea și desgroparea lor.

Dar credința în Comorí se aflá nu numai la Românií din *Bucovina*, ci și la Românií de prin cele-lalte țeri.

«Cine petrece nóptea spre *Sf. George* afară — scrie W. Schmidt cu privire la Românií din *Transilvania* — și-și încordéză ochií, acela vede arđénd comorile ascunse în sînul pămîntului, iar de acestea are *Transilvania* mai multe decât orí și care altă țară de sub cerul lui Dumneđeú, fiind că prin ea aú trecut multe popóre. Pentru că tocmai în acéstă nópte trebuie să se curățéscă comorile de cotelá lor sau să *înflo-*

(1) Com. de d-l Vas. Turturean.

(2) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohótă.

(3) Com. de I. Pohótă.

(4) Com. de d-l Vas. Turturean și I. Pohótă.

réscă, după cum spun miturile germane. Însă mai este mare deosebire, ori de se observă focul *înainte* sau *după miezul nopții*. Focul înainte de miezul nopții arată că comorile sunt păzite de spirite bune, iar cele după miezul nopții, că *Dracul* păzescé mamonul și arare-orî cutéză cine-vă, agâmbat de dorința de avere, a săpă o atare comóră. Pentru ca să aibă neconținut nevoie, este de ajuns la ómenii de rînd ca să se pună în ȓiua de *Sf. George* pe pântece lângă un iaz sau apă curgétóre și să se uite neclintit în apă, până ce vor vedé un pesce. Săpătorul de comorî trebuie însă ca să vadă în apă un șérpe alb; în contra mușcăturii lui ajută chiar apa în care se mișcă el; trebuie să-î taie capul cu o monedă de argint, să-l îngrópe în pămînt și să sădésce usturoiú pe el. Dacă mănâncă săpătorul de comorî din acest usturoiú copt, nemijlocit înainte de ȓiua *Sf. George*, apoî nu numai că câștigă darul de a vorbi cu tóte, pe câte le-a făcut Dumneđeú, ci póte auđi chiar cum creșce érba. El câștigă prin acésta și puterea de a săpă comorî observate. Numai trebuie îndată când observă para, să înfigă în locul îndegetat de foc o furcă de fier sau chiar numai cuțitul sėú; însă cu mult mai sigur este, dacă lasă iute să cadă cuțitul, îndreptat cu vîrfu în jos, de trei orî pe obiala piciorului drept și să-l ridice asemenea de iute aruncându-l apoî în foc. Dacă face el acésta dimpreună cu un al doilea, apoî să păstreze tăcere, și anume tăcerea cea mai profundă. Dar încă și mai mult să se ferésce de neonestitate, pentru că, precum în tot locul, așa bate ea și aici pe însuși stăpánul sėú, aduce în casă pe *Dracul*, ca pázitor al comórei ast-fel câștigate, iar acesta împártășesce apoî numai singur fórté puțin din comóră păzită, aducênd ast-fel daună nu numai celui neonest, dar și tuturor casnicilor. De asemenea are și aicia colórea albă un farmec atât de silitor și de învingétor asupra reprezentanților întunericului, în cât ei trebuie să jertfésce comorile lor. . . Vai însă și de acela, care astupă o grópă, din care s'a scos o comóră. El își perde viéța sa și viéța săpătorului de comorî.

«Bani îngropați póte vedé însă arđênd și-î póte scóte afară pe timpul *Sf. George* și acela care a mănecat multă pâne muceđită.

«*Smei* jócă de asemenea rolul de păzitorî de comorî și povestea spune:

«Unuî om din *Meregyo* îi promiseseră *Smei* comorî mari, dacă va venî la ei cu un tovarăș priincios. Omul merse cu femeia sa. Când se apropie de locul destinat, eră omul trudit și adormî cu capul pe pólele femeii sale. Atunci veniră *Smei* și-î plăcură femeii atât de mult, în cât ea le făcù semn ca să se apropie și să taie capul bărbatului, pentru ca să se póta apoi tâlni cu ea. Dar *Smei* treziră pe bărbat, îi descoperiră cele întimplate și-l respinseră cu cuvintele, ca să aducă o ființă mai priinciosă decât femeia sa. Omul merse acasă și aduse curînd după aceea cănele seú. *Smei* îl atacară acum în șagă, dar cănele îl apără cu curaj; ei își împliniră apoi promisiunea și-î deteră omului comorile.» (1)

«Sunt multe comorî ascunse în pămînt — cred și spun mai departe Româniî din *Transilvania* — și tóte se pot căută și află, dacă le pândesci spre ȓilele cele mari (2), și mai ales spre ȓiua de *Sân-Georz*, căci atunci ard ele; și dacă ard cu pară albastră, atunci sunt bunî și-î poți luà, iar dacă nu ard cu pară albastră, atunci nu-î poți luà. Numai cât și baniî, cea mai mare parte sunt cu *bobóne*, și atunci șede *Dracul* pe ei, și acela, care umblă la acei bani, nu-î póte folosî, căci *Diavolul* nu-l lasă. Inșă îndată se pot cunósce: carî bani sunt bunî și carî nu, și anume: când flacăra lor e albastră și se arată după mieȓul noȓii, atunci sunt bunî, iar când flacăra lor se arată de cu séră, atunci baniî nu sunt bunî ci închinaȓi *Diavolului*, și din cauza acésta nu-î poți luà, căci vine *Diavolul* și te trântesce.» (3)

Cu tóte acéstea inșă se află unîi ómeni, carî și pre aceștia îi pot luà, și anume: dacă un băiat din gemenî își unge unghiile de la degetele cele gróse ale ambelor mîni cu mir

(1) *Das Jahr und seine Tage*, p. 9—11.

(2) Din Ms. d-luî I. Pop-Reteganul, după cred. Rom. de pe Jiú: «Spre ȓilele cele mari, precum spre Pasci, Sân-Georgiú, Inălțare și Rusaliî, pândesc ómenii după comorî, căci atunci se vèd arȓend, dar în acea nópte trebuie și scóse. Inainte de tóte inșă se caută numai ȓiua, și dacă veȓi flacăra lor pe câmp, te duci acolo, împlânȓi un bêt pe locul unde ai vèdut comóra arȓenl și într'altă ȓi te duci cu sapa și scoȓi baniî.»

(3) Com. de d-l B. B. Iosof.

sfințit, se duce apoi peste locul unde se află comóra și se uită prin unghiile cele unse, vede comóra, și atunci, fie ea ori și de cine păzită, o póte lua (1).

«Cine stă în nóptea de *Sf. Gheorghe*, de nu dórme — scrie d-l G. I. Pitiș tot cu privire la Români din *Transilvania* — se dice că *păzesc* comorile, că în nóptea de *Sf. Gheorghe* și în nóptea de *Ispas* se dice că jócă comorile și se arată la ómenî, și cine are noroc le găsesce și tot insul crede să-și încerce norocul...

«Comori s'aũ întîmplat de le-aũ găsit ómenii, că comori sunt multe îngropate în pămînt din vremuri vechi, de erà răsboie și venià Turcii ori Muscalii și omul nu scià unde să-și pue banii și ce să facă cu ei, ca să nu-ı pérđă, și-ı venià în minte să-ı îngrópe; apoi ori îi îngropà în vatra focului ori în casă sub pat, ori sub pragul ușii, ori în grajd sub iesle, ori în dosul casei, ori în altă parte.

«Alții iar erà de aveà bani și n'aveà cui să-ı lase, ori nu vreà ei să-ı lase niméruî moștenire și mai bine diceà, că să-ı găsească al cui va fi norocul și îi îngropà în pămînt în câte o grădină, de făceà grópă și băgà banii și apoi de asupra semènà câte un pomișor, ori îi îngropà lângă câte un pom mare, la rădăcina lui, ori îi băgà în câte o scorbura, ori îi ascundeà în altă parte, după cum credeà.

«Alte comori sunt puse de pe vremurile când erà haiducii și hoții de codru, de-și băgà banii în pămînt prin păduri ori prin peșteri și dacà se întîmplà să se prăpădescă, rămâneà acolo.

«Și banii se puneà într'o ólă ori într'o căldare ori în alt ce-và de aramă, că în óle de pămînt nu se prea puneà; se puneà numai în vase de aramă. Și după ce-ı puneà în vas, săpà în pămînt cât se gândià ca să-ı bage, altu mai înăuntru, mai adânc, altu mai afară. Și când îngropà comóra, dacà nu o lăsà la noroc să o găsească cui i-o fi dat, atunci o *ursià*. Comóra se *ursià* așa, că diceà să o găsească după atâți și atâți ani, să o găsească cutare ori cutare, să fie băiat ori fată, să fie om mare ori bătrân, ori să fie ném, că mai ales se *ursià* să se găsească din némuri și așa o *ursià*, adecă îi spu-

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, Cred. Rom. de pe Jiú.

neà că atunci să jöce, când va fi orî o rudă, orî un nepot, orî cine vrea să o găsescă; și când se întîmplă, după cum e ursită, atunci ese din pămînt flacără ca de foc, da numai cât ese cum sunt și banii, adecă în mai multe feluri: dacă e argint ese flacără verde-albastră; când e aur ese flacără galbenă. Și unde se vede flacăra, se dice că *jöcă comóra*. Locul unde jöcă comóra se cunósce, că vine locul de e ca pârlit, dar omul, dacă nu vede flacăra și vede numai locul pârlit, nuscie dacă e pârlit de comóra, orî póte să fie pârlit, că aũ jucat acolo *Ielele*.

«Alți mai spune că e comóra și în locul unde se înverdesce pămîntu și e crępat; orî dacă într'un loc găsesci bani, de sunt banii muceđiți și îi găsesci pe pămînt așezați cum-vă, atunci iar în locul acela e comóra.

«Și când veđi că jöcă comóra să-ți fie ochii într' acolo, ca să nu o perđi, că flacăra se înalță până de trei orî, și dacă te ducî să puî semn, jöcă până te apropii de ea și dacă ți-e dat de la Dumneđeũ și dacă e comóra bună și ai pus semn unde o ai vęđut că jöcă, atunci o poți scóte orî când, că comóra bună o păzesce ingerul și când o veđi că jöcă, el ți se arată în haine albe, de se dice că se arată *omu ăl alb*; și te chémă și-ți arată unde e, și dacă nu vrei să te ducî, atunci vine el la tine și-ți cere un semn și pune în locul unde e comóra.

«Dar comorile bune nu jöcă numa la *Sf. Gheorghe* și în nóptea de *Ispas*; ele se arată și în nóptea de *Pasci* și în nóptea de *Rusalii*, și în ąile mari se póte arată; ba se arată și ąiua cui e dat să o scóță. Și dacă ți se arată, să lași ce-vă semn, ce-vă din picior orî ce-vă de pe tine: o cismă orî o haină; dar tot e mai bine să lași ce-vă din picior, că până unde îți vine pe trup ce lași, atâta sapi în pămînt până să dai de comóra. Și comóra dacă o sapi și o scoți, locu să nu-l lași gol, că nu e bine; e bine ca în locul comorii să puî grâu orî porumb, să nu lași grópa gólă, că cine o lasă destupată se dice că móre. Și când să cheltuesci din bani, se dice că e bine să faci mai întaiũ o pomană, și popii să-ı cumperi un *patrafir* și să-ı faci și o haină.

«Comorile, cari nu sunt bune, de sunt rele, se dice că sunt comori *închinete ręilor*, orî sunt *vrăjite*, orî *afurisite*,

orî *legate*, și atunci ele se scot mai cu greū, peste ele e stăpân *Necuratu*.

«Comorile rele le-aū pus ómenī rēi, ómenī sgârceiți, de erau siliți de vremuri să se despărțescă de bănișorii lor, și când îi îngropă, îi îngropă cu gându de a-i scóte iar, de aia îi afurisià ca orī cine îi va găsi și-i va scóte înaintea lor, să-i fie și să-i pață așa și așa, și apoi ei se întîmplă de muriaū și banii rēmâneau jurați în pămînt.

«Alți iar, când vedeà că li se apropie sfîrșitul și aveà banī și de rēutate nu vrea să-i lase nimēnuī, mai bine îi îngropă în pămînt și-i afurisià, de găsit să se găsescă, da numai după atâta și atâta vreme să se pótă scóte, și cine va vedé comóra mai întăiū, orī cine se va atinge mai întăiū de ea, iar să-i fie și să pață așa și așa.

«Comorile legate se dice că nu s'arată în orī ce vreme; se dice că ele jócă numai în puterea nopți de *Sf. Gheorghe* și de *Ispas*. Se întîmplă de vede comóra unu cui nu e dăruiță, dar orī o vede de departe și atunci nu o póte găsi, orī dacā vrea să o scóță, comóra fuge de odorogesce și face sgomot, ca și cum ar umblă nisce care, dar de vėđut nu vede nimica. Că de multe orī aude omul odorogind în tindă, aude trosnind mesele, scaunele și grindile de la casă, face feștanie și tot trosnesce și odorogesce și atunci scie de bună sémă că e comóră, și se duce și la cărturărésă de-i dă cu cărțile, orī îi caută în pascălie și îi spune verde că în casă la el, orī în grădină la el, orī în curte la el e comóră, dar dacā e, n'are ce face, dacā nu-i e dată. Și dacā își face într'adins să o scóță, când e să deà de ea, atunci îi piere, de se mai bagă încă pe atâta în pămînt.

«La uniī li s'a întîmplat de aū săpat comóra și aū dat de ea, și aū vėđut și galbeniī, da n'aū putut să-i ieà, că erau banī dăruiți ăluī din bolovanī, și când da să-i apuce, îi alunecă printre degete, că pe banul dăruiit ucigașului nu se póte face nimenī stăpân.

«Alți iar, dacā li s'aū arătat și aū început să sape și auđià că sună a comóră, cum vrea să o scóță mai iute, aū pomenit pe *Ucigă-l crucea* și atunci numai decât comóra a început să odorogescă ca cum tună *Sânt-Ilie* și să fugă. pe sub pămînt. Că nici o comóră nu se póte scóte, dacā po-

menesci pe *Necuratu*; și când încep să sapi gândul numai la Dumnezeu să-ți fie și să-ți faci sfânta cruce și alt ce-vă să nu vorbești decât tot de Dumnezeu.

«Alții iar, dacă li s'a arătat comóra și au vădut-o unde e și au pus și semn, când s'au dus s'o sape, s'au dus nóptea prea târziu și cum săpă și nu mai dase de ea, i-a apucat cântatu cocoșilor, și atunci au și perdut-o, pentru că cât au dat cocoșii în cântat, *Dracu* nu mai are putere, de atunci nici comóra nu se mai arată.

«Dacă ți s'a arătat comóra și n'ai băgat bine de sémă locul, atunci dice că să te duci să ieși pământ de acolo și să-l vești, că se cunósce că e mai alt-fel decât în alte părți. Orî dacă nu, să te duci și pe unde ai vădut flacăra, să ieși și să presari cenușă și să lași nóptea așa, iar diminéța să te duci și să vești că se întimplă să calce orî om orî lighionă orî ce-vă, și unde se întimplă să calce, acolo e comóra.

«Comóra rea dacă o vede cui e dăruită și se duce și pune semn, i se arată *Spurcatu* și-i spune din gură pe ce e jurată și ce să-i dea ca să o scóță.

«Unele comorî sunt jurate pe câte un suflet și nu le póte scóte până nu-i dá un suflet; apoi orî îi dá o lighionă: o găină, un câne, orî un purcel ce-vă, orî îi dá un om, dacă cere suflet de om. Și când îl dá peste grópa de unde vrea să scóță comóra și dice că *a lui să fie*. Câte unul își dăru-esce din copiii lui, dacă cere suflet de om, numai ca să o póta scóte, că dice că «dacă va muri, l-oiu îngropă eú.» Da nu móre tot-deauna ál dăruit, că une-orî nebunesce orî se pocesce, de ajunge de chin, ajunge neom. Și numai după ce-i dá *Réului* ce a cerut, numai atunci o póte scóte; și o póte scóte numai nóptea, că dice că-i iea norocul.

«De obicei și comorile bune tot nóptea le sapă, că se feresc ómenii de alții, se feresc vecin de vecin, ca să nu-l vadă și să nu-l pârască că a scos comórá. Și când e la scos, mulți se feresc să pue și mâna pe bani, că mulți, când au dat de comórá și au vădut atâția bani și au vrut să-i iea, au nebunit orî au rămas morți acolo lângă comórá.» (1)

In fine d-l S. Teodorescu-Chirilean scrie, după credința

(1) G. I. Pitiș, *Comorî*, publ. în revista cit., p. 434—437.

și spusa Românilor din *Moldova*, următoarele despre *Comori*:

«Baniî se pun pe *locuri însemnate*. Așa subt un copac, lângă o stâncă dintr'un vîrf de munte, lângă o stâncă de lângă o cărare sau drum mare.

«Dacă comóra-î lângă o stâncă și în apropiere de un copac, atunci se găsește semn în copac, atunci îi *cioplaș* în copac, sau îs tăiete câte-vă cepuri.

«Când pune cine-vă baniî în pămînt, face o grópă. Baniî mai întaiî se pun într'o căldare, céun, balercă, gălétă. Omul îngenunche lângă grópă și dice:

— «Cum î-am luat, așa să-î îeà de aici cel ce î-a găsi! (1)

«Aceste vorbe se đic numai când s'aî luat baniî «*cu mórte de om.*»

«Când nu-s luați baniî *cu mórte de om*, atunci se dice:

— «Cine a luà baniî aceștia, să facă: milostenie (sărindare) la biserici, mânăstiri; sau să facă o fântână lângă un drum, să cumpere nisce vaci; să facă case la nisce vădăni. Să cumpere pămînt pentru copii găsiți ori orfanî.

«Tot atunci spune la ce vreme trebuie să ardă baniî.

«Baniî ard la vremea hotărîtă de cel ce î-a pus în pămînt. Para comorilor e albastră; și nu arde într'una, ci sbucnesce în rînduri (2).

«*Baniî cei bunî* ard tot-deauna după ce cîntă cocoșii, și điuă. Mai ales când ard în zorî de điuă, și în aceea đi e sêrbătore mare, acel ce-î vede, are noroc de aceștia.

«*Baniî cei rei* ard tot-deauna după ce însereză pînă la mieđul nopții.

«Cel ce vede arđend o comóra, și e departe de dînsul, să împlante un cuțit în pămînt, căci comóra arde pînă ce ajunge ca să însenne unde arde comóra, pentru ca mai pe urmă s'o sape.

«Dacă vėd mai mulți ómenî arđend o comóra și se duc îndată ca s'o sape, aceluia ce i se va arătà pe comóra un

(1) Când đice vorbele la punerea banilor, *Dracul* se află aprópe de cel ce pune baniî și aude totul.

(2) Para comorilor nu-î arđetóre, e rece, căci s'a întîmplat de aî trecut nisce oi prin pară și n'aî ars.

lucru óre-care de aur (1), argint sau aramă, acela are noroc la comóra aceea.

«Când ard bani, pămîntul de comóră se face sguoros și de o colóre cenușie-deschisă, iar pietrele de colóre ruginie.

«Când te duci să sapi o comóră, să-ți ieș: sapă, hârleț, casmă și încă următoarele lucruri: lumînare din ziua de Paști, smirnă din cădelnița popei și usturoi. De ai lumînare de *paroiu*, nu-ți mai trebuie alt nimic, poți să te duci cu peptul deschis, că n'ai de ce să te temi.

«Cu usturoiul se unge în cruciș pe față, când se apropie de comóră și dice nisce cuvinte tainice.

«In timpul, când sapi comóra, *Știma banilor* — Dracul — ese mereu în jurul omului, prefăcându-se în: epure, vulpe, lup, urs, la urmă se face om și se apropie de cel ce sapă comóra, ca de trei pași (2) și dice:

— «Ce cauți aici?

— «Vreaș să sap și să ieau bani!

— «Ce ai să faci cu bani?

— «Am să dau milostenie (sărindare) pe la mănăstiri, etc., ca mai sus.

«Dacă bani aș fost puși în pămînt cu condițiunea acésta, atunci *Știma* dice:

— «Fie după cum ai șis, numai să te ții de cuvînt!

«Dacă cel ce a pus bani în pămînt, a șis: «cum i-am luat eu, așa să-i iea cel ce i-a găsi,» atunci *Știma* dice:

— «Să-mi dai cap de om și ți-oiu da bani!

«Dacă cel ce sapă e lacom de bani, îi dă *Știmei* pe unul din familia lui.

«Dar vaș de sufletul, care-i dat *Știmei* pentru așa fel de lucru!

«Un om din satul Păltiniș, com. Négra Șarului, a săpat o comóră și *Știma banilor* i-a cerut cap de om. Dintr'untăiu, mai mai nu-i veniă la socotélă condițiunea acésta, dar în-

(1) Lucrul pôte să fie masă, scaun, etc. Când va fi lucrul de aur, atunci în comóră vor fi numai bani de aur; de-i lucrul (obiectul) de argint, în comóră e numai argint.

(2) *Știma banilor* are numai chip de: vulpe, lup, etc., nu poți însă să dici că-i adevărat lup sau vulpe. *Știma banilor* nu se pôte apropiă mai mult de 3 pași de cel ce sapă comóra.

doindu-l lăcomia de bani, i-a dat *Știmei* pe o nepótă a lui, ce o înfiase. Nepóta omului erà de 8 anî, și după ce a dat-o uncheșu-sëu *Știmei*, în timp de 4 anî, copila s'a făcut hidă și închircise de erà ca una de 3 anî. Ea scià din ce pricină i s'a întîmplat acésta, și mereu se rugà lui Dumnezeu să-l hrănescă de bani pe uncheșu-sëu.

«Copila a murit în chinurile cele măi îngrozitóre. Dar Dumneșeu a lucrat de nici uncheșul copilei n'a avut mórte bună.

«In Transilvania erà o comóra. Și aú umblat ómenî de tóte națiile: Ungurî, Secuî, Nemți, ca s'o sape și să ieà banîi, dar *Știma banilor* le cereà «*cloșca lor cu puî.*» Și fiind-că nu înțelegeaú ce vrea să dică *Știma* cu vorbele acestea, n'aú putut să ieà banîi în ruptul capulul. Amú s'a dus un Român, a săpat comóra, și numai ce vine *Știma banilor*:

— «Ce-ți trebuie mēi? — a đis rēstit *Știma*.

— «Bani, alt nimic!

— «Dacă vrei să-ți daú bani, să-mî dai și tu *cloșca ta cu puî!*

«Cloșca cu puî nu erà alta, fără femeia cu copii. Și Românul aveà nevastă cu 4 copii.

— «Ți-oiú da-o, da întâiú să duc o păreche de desagi de bani cu calul acasă și, când m'oiú întórce, am să-ți aduc cloșca cu puî, și atunci mi-i da și banîi aceștia-lalți.

— «Bine! — Și l-a lăsat pe Român de și-a umplut o păreche de desagi, și s'a dus cu ei acasă. Românul se întórce înapoi fără să aducă pe nevasta sa.

— «Ei n'ai adus cloșca?

— «Ți-am adus-o și-am lăsat-o în cutare loc! — Și Românul dá să umple iar desagi.

— «Să nu puî mâna pe nici un ban, întâiú să-mî aduci cloșca aici și pe urmă iea-ți-i!

— «Eú așa-ți daú cloșca, dacă mi-i face turtă de cenușă și după ce-i cóce-o, să mă vėd printrinsa ca în oglindă!

«*Știma* s'a năcăjit fel și chip, da de unde să facă una ca asta.

— «Ei veđi cum nu poți să faci tu acésta, așa nici eú nu pot să-ți daú cloșca!

«Când a auđit *Știma* așa, a sărit de o palmă de la pămînt, s'a mâniat foc și se lasă de tot la Român.

«Atunci Românul a scos brăcinarul de la bernevičî, a rupt

cheotórea de la gura cămeșei și a legat cu brăcinarul degetul lui cel mic la rădăcină (falanga a 3-a) și cheotórea de vârful aceluiași deget. Strângea de deget și cu brăcinarul și cu cheotórea. *Știma* se vînjoliă pe jos, să móră, și tot nu se da. Românul n'o slăbiă, ci mereu strângea de deget.

«*Știma*, vedënd că nu-î chip, i-a đis Românului :

— «Jea-ți banii și femeia ta, numai dă-mi drumul, că tu ești măi al dracului și decât mama dracului!

«Românul a umplut măi întâiu desagi de bani, s'a dus cu dinșii acasă și iar s'a întors, până i-a gătit. Pe *Știmă* a tot chinuit-o, până ce i-a đis iar :

— «Mă rog de toți Dumneđeii, cari îi ai, lasă-mă, că nu ți-oiu face nimic, nici ție nici la urmași de urmași tēi! — Și de abiă măi putea suflă.

«Românul i-a dat apoi drumul *Știmei*, de s'a dus pe pustii.

«După ce se ieaū banii, tot-deauna se lasă un ban în comóră, nu se astupă ; cel ce o astupă chioresce. Când se întimplă de găsesci o comóră astupată, să ieși piétră roșie-ruginie de pe comóră, căci acésta e arsă de para banilor, și să te duci la un vrăjitor, și el ți-a sci spune, is luați banii din comóră ori ba.

«Intre bani, de se gălesc *măsele de ciună*, atunci acei bani nu-î poți lua, căci mori de ciună.

«Tot-deauna să nu se ducă mulți ca să sape o comóră, căci banul e dracul. Și iată de ce!

«Treți ómenī, frați, nu sciū ce-or fi fost, sciaū o comóră și s'aū dus s'o sape toți trei. Inainte de a începe a o săpă, a đis unul :

— «Să fim ómenī cum se cade, câți bani ne-a da Dumneđeū amū, să-ī împărțim frătesce!

— «Da, să-ī împărțim frătesce! — aū đis cei-lalți într'un glas și s'aū dat cu toți la săpat. Aū săpat ei și aū scos banii și amū eră să-ī împărțescă. Unul a đis :

— «Mēi, lăsați să mă duc eū acasă să aduc ce-vă de mănecare, că eū tare-s flămând și póte-ți fi și voi. Tot i-am spus nevetei să facă nisce plăcinte!

— «Dă, du-te, numa să nu zăbovesci! — aū đis cei-lalți. Și a plecat în sat. Ce gândiă el? Am să spun nevetei să facă nisce mănecare otrăvită și am să le duc, ca să mănănce

cei doi, și după ce-or mîncă ei, îndată aŭ să móră și toți banii aŭ să-mî rêmăe mie. Când a ajuns acasă, i-a spus nevetei cum să facă mîncarea, și el a mîncat altă mîncare neotrăvită. Nevasta îndată i-a făcut și el s'a întors vesel înapoi, ca și cum ar fi pus mîna pe comóră.

Cei ce aŭ rêmas la comóră, ce s'aŭ gîndit?

— «Măi, ce mai împărțim banii în trei părți? Mai bine când o veni cel-lalt cu mîncare, să-î tragem amândoi câte un glonte în pept!

— «Măi că bine ai dis — rêsponse cel-lalt. Și-aŭ încărcat puscile, căci aveaŭ puscii cu ei, și când l-aŭ zărit viind, i-aŭ și ars câte cu un glonte în pept. Cea a și cădut la pămîlt.

«După acésta s'a dus unul de i-a luat mîncarea și aŭ mîncat bine amândoi. N'a trecut însă mult și aŭ închinat și ei stégul.» (1)

Și așa-î cu aflarea și desgroparea comorilor.

VIII.

SFÎNTUL GEORGE.

Sfîntul George, ca cap al primă-verii e, după credința poporului român de pretutindenî, nu numai înverșitorul naturii și semănătorul tuturor semințelor, precum am arătat mai sus (cap. I), ci tot odată și stârpitorul *Balaurilor*, adecă al acelor ființe, prin cari sunt personificate iezările, mlaștinele, mocirlele, precum și orî-ce altă umeđelă.

Drept dovadă despe acésta credință fórte lățită la Românî, avem următórea legendă din *Bucovina*:

«Dice că erà odată într'o țeră un *Balaur* cu douë-spredece capete. Și erà mânia lui Dumneđeŭ, nu alta, ce făcea *Balaurul* acela. Nu erà vietate, nu erà om, nu erà nimenî în lume, care să trecă prin apropierea lui, și să nu-l prindă și mănânce. Ba, ce este încă și mai mult și mai îngrozitor, el

(1) *Șeđetórea*, Vol. V, Fálticeni 1899, p. 107—111.

nu se îndestulă numai cu stârpirea vitelor omenesci, ci pretinse de la o vreme ca aceștia să-î dea în fie-care și câte o fată de mâncare, că de nu-î dau, e vai și amar de capul lor! Și ómenii?... ce erà să facă?... se supuseră și-î deteră și câte-o fată spre hrană, căci nimeni nu se află în tótă țera aceea, care să-î scape de bala cea spurcată și nesățiósă. Inșă de la o vreme se gătiră și fetele, și veni acuma rîndul la fata împăratului.

«Împăratul, vėdēnd acēsta, se băgă în tóte rēcorile, și sciind prea bine că alt chip de scăpare nu e, dete veste prin tótă țeră, că cine se va află și-î va scăpà fata din ghiarele *Balaurului*, aceluia i-o dă de soție, iar după mórtea sa îi lasă și tótă împărăția, să fie el mai departe împărat.

Și s'a dus vestea acēsta ca fulgerul dintr'un capēt până în cel-lalt capēt al împărăției. Și mulți feciori aleși, mulți voinici, când aũ auđit de dînsa, bucuroși și cu dragă inimă s'ar fi dus să răpue viēța *Balaurului*, căci tînēră și fórte frumósă erà fata împăratului, și fericit ar fi fost acela care ar fi putut-o luà de soție. Dar nimeni nu se încumetă, căci Balaurul nu numai că erà fórte grozav, ci și fórte tare, și om, nu nimic, trebuia să fie acela, care ar fi voit să-l omóre.

«Dar iată că, pe când erà cea mai mare nedumerire, tânguire și jale în tótă împărăția, că nu se află nici un cap de om care să scape pe fata împăratului, ce ca mîne aveà să fie dată *Balaurului* spre hrană, se ivesce prin părțile acelea, unde se află Balaurul, un *Fēt frumos* călare pe un cal alb ca spuma laptelui și înarmat cu o suliță lungă și ascuțită. Și cum aude despre starea lucrurilor, întrebă pe unul și pe altul, unde se află lighióia cea de Balaur, care a cășunat atâta supărare și tânguire în întregul cuprins al împărăției? Iar după ce i se spuse, nici una, nici douē, dă pîntenii calului și se duce țîntă la dînsul.

«Balaurul, când prinse de veste că vine cine-và spre dînsul, eși din fântâna, unde se adăpostià și stătea, cu o falcă în cer și cu alta în pămînt, gata numai să-l apuce și să-l înghiță.

«Inșă voinicul nostru, care nu erà nimeni altul, fără numai *Sfîntul George*, nu se sperie, ci cum dă cu ochii de dînsul, se repede cu calul asupra lui, și cât ai clipi din ochi îi în-

fige sulița în gât și-l răpune, cu toate că avea două-spre-dece capete și era mânia lui Dumneșeu de îndrăcit și tare.

«Împăratul, cum auți de acesta, se bucură cum numai poate să se bucure tot omul când scapă dintr'o primejdie fōre mare. Și voind a-și împlini făgăduința, chemă pre *Sf. George* la sine și-i spuse că-i dă, drept recunoscința și mulțumită, fata de soție, iar după mōrte îi lasă și împărăția.

«Însă *Sf. George* îi răspunse că lui nu-i trebuie nici fată nici altă răsplată, fiind deplin mulțumit cu ceea-ce a putut face pentru binele țerii și a locuitorilor ei. Apoi, luându-și rămas bun de la dînsul, se duse în trebă-și de unde a venit.» (1)

O variantă a acestei legende, și anume din *Banat*, sună așa:

«Dice că era odată un împărat mare și bogat. Și împăratul acela avea multe cătane frumoșe și viteze, și între cele mai viteze se numără și *Sf. Gheorghe*.

«Odată se ceru cătana noastră, adevă *Sf. Gheorghe*, la împăratul ca să-l slobódă acasă la părinți.

«Împăratul nu dișe ba. Și *Sf. Gheorghe* plecă către casă. Dar mergēnd el printr'o pădure dete de o pesceră mare, la gura căreia sta un *Balaur* grozav de mare, care se svîrcoliă cum și cum să înghiță pe o fată frumoșă, care se perduse de surorile ei culegēnd florī și pe care ar fi prins-o *Balaurul* cel grozav.

«*Sf. Gheorghe*, vędēnd că fata e atât de tineră și de frumoșă și încă nevătămată, scōse sulița și o vîri cu tōtă puterea în gura *Balaurului*, care se și lungi mort la pămînt.

«Fata, trezindu-se din leșinul, care o cuprinse, și vędēnd pe *Sf. Gheorghe* că e un fecior atât de frumos, îi plăcū de el. Și apoi, ducēndu-se acasă, povestī părinților ei tōte cele ce i s'au întîmplat și cum a scăpat.

«Împăratul, căci fata aceea era chiar fata împăratului, auđind cele ce i s'au întîmplat fiicei sale, trimese numai decăt solī în tōtă împărăția ca să caute pe mântuitorul fiicei sale și să-l aducă la dînsul, ca să-i deă fata de nevastă și să-l facă împărat în locul său.

«Un *Arap* însă, auđind de porunca acesta, ce-ī plesnesce prin cap?... se duse de tăie limba *Balaurului*, și mergēnd

(1) Din Volovēt, com. de Ilie Buliga.

apoi la împăratul cu dînsa și arătându-i-o, țise că el i-a scăpat fata de la mörte.

«Împăratul, necunoscënd mișelia *Arapului*, ce erà să facă?... începù a pregăti tóte cele trebuincioșe de nuntă, căci așa i-a fost făgăduința: să deà fata de soție celuia ce a scóte-o din gura *Balaurului*.

«Dar iată că tocmăi atunci când erà să se cunune *Arapul* cu fata împăratului în biserică, sosese și *Sf. Gheorghe* cu virful limbii, ce-l tăiașe de la Balaur, și mărturisì tot adevărul.

«Atunci împăratul cunună pe fiica sa cu *Sf. Gheorghe*, iar pe *Arap* l-a legat de còda unui *cal parip* și i-a dat drumul în lume.» (1)

O altă legendă, din *Bucovina*, care ne arată cum a nimit *Sf. George* pe *Diavolul*, stăpânul întunericului, sună precum urmèzà:

«Dice că pe la sfirșitul unei erni, s'a pornit *Sf. Gheorghe* într'o diminéță la drum, și a călëtorit tótă ziua aceea pânà ce colea de către sérà a ajuns într'un sat. Ajungënd el în satul acela și neavënd gust să mérgă mai departe, se abătù la cea dintâi casă, oprì calul, și cum sta călare, prinse a bate la ușă și a se rugà ca să fie primit de mas.

«În casa aceea locuia din întimplare o vädană cu trei copii mici. Și nu vru să-i deà drumul, țicëndu-i că în apropiere se află un *duh necurat* și se teme ca să nu-i răpescă copiii.

«*Sf. Gheorghe* îi spuse atunci cine-i, și-i țise să nu se témă, că dintre dînsul *duhul cel necurat* nu pòte să-i răpescă copilașii.

«Vädana, la cuvintele acestea, nu se mai puse de pricină, ci-i dete drumul.

«*Diavolul* însă, care tocmăi atuncia sosise și auțise ce a vorbit *Sf. Gheorghe*, se prefăcù într'un grăunte și se suì pe copita calului, și așa intră și el, fără să fie vëđut, în ograda și de aici în casă. Iar pe la mieđul nopții, când *Sf. Gheorghe* ostenit de drum și vädana ostenită de munca de peste și dormiaș duș, fură copiii și se duce cu dînșii în peștera sa.

«Diminéța se scólă vädana și vëđënd că-i lipsese copiii,

(1) Dict. de Ilie Roșu, și com. de d-l Ios. Olariu.

începe a se tânguî și a plânge de-ți erà mai mare mila de dînsa.

«*Sf. Gheorghe*, vëdënd cum se tânguesce biata vădană după copiii săi, îl umplù jalea și-î dîse să nu se mai tânguescă, că el îi va aduce copiii îndërăt. Apoi, sciind de mai nainte, unde e peștera *Diavolului*, încălecă repede pe cal și se duse țintă la dînsul. Iar după ce ajunse la starea locului, unde nu mi țî-l înhață pe *Scaraotchi* cel bălos de tórtă capului și atâta ce mi-l scarmănă și butiséză până ce acesta nu-î dă copiii înapoi.

«Însă *Necuratul*, din întîmplare saũ cum, destul că mân-case un copil, și prin urmare n'aveà cum și de unde să-l întórcă.

«*Sf. Gheorghe*, vëdënd acésta, nici una, nici douë, înfige sulîța într'însul, îl ridică ca pe un snop în sus, și hai cu dînsul la vădană în locul copilului celui mâncat, și arătându-i-l dîce:

«Iacă țî-am adus înapoi doi copii, iar în locul celui de al treilea țî l-am adus pe însuși *Necuratul*, care țî l-a rëpus. Și de acuma înainte să nu mai ai frică de dînsul, că l-am săturat eũ de a mai mâncà copii omenesci!

«Și cum rostî cuvintele acestea, unde nu începù a mi țî-l dumatică pre *Ducë-se pe pustî* cu sulîța, până ce-l făcù tot chisăliță. Apoi mulțumindu-î vădaneî, pentru că l-a primit de mas și luându-și rëmas bun de la dînsa, se duse în trébă-și în cotro erà pornit.» (1)

A treia legendă, tot din *Bucovina*, care ne arată cum a fost *Sf. George* martirisat de împëratul *Vicleșian*, sună precum urméză:

«*Sf. Gheorghe* a fost ginerele împëratului *Vicleșian*.

«Impëratul *Vicleșian* însă erà păgân și osîndià pre creștinî.

«*Sf. Gheorghe* umblà la școlă, și când se întorceà de la școlă acasă făceà chipul lui *Christos* și se închinà lui.

«Impëratului *Vicleșian* însă nu-î plăceà acésta. Și de aceea, făcëndu-i-se ciudă pe dînsul, îi dîse într'o dî:

— «*Gheorghe!* cum cređi tu, că acela, căruia te închini, are mai mare putere decât mine?

(1) Dict. de Vas. Ungurean, agricultor în Ilișesci.

«Sf. Gheorghe îi răspuse că acela, căruia i se închină, are mai mare putere nu numai decât împăratul, ci chiar decât totă lumea.

«Atunci împăratul *Vicleșian*, făcându-i-se și mai mare ciudă pe dînsul, a început a-î da muncă.

«Sf. Gheorghe, cum a văzut că-l muncesce, a fugit de la dînsul.

«Împăratul, dacă a văzut că a fugit, s'a luat după dînsul și l-a ajuns într'un sat.

«Sf. Gheorghe, vădînd că l-a ajuns, a fugit pe o margine de sat, iar împăratul pe cea-laltă margine de sat, și în capătul satului a eșit împăratul Sfîntului Gheorghe înainte într'un țințerim foarte vechiū. Și cum i-a eșit îi dîse :

— «Ce fugi de mine, Gheorghe ?

— «Eū fug de aceea, răspuse Sf. Gheorghe, pentru că voiesc să mă închin celui mai mare decât tine !

«Atunci a dîs împăratul :

— «Dacă cređi tu că acela, căruia te închini, are mai mare putere decât mine, ia-n arată-mă să-î ved puterea !

«Acolo, unde vorbiaū ei, eră un mormînt.

«Sf. Gheorghe a îngenunchiat lângă mormîntul acela, a ridicat apoi mîmile în sus și a dîs :

— «Dómne milostive, arată púterile tale împăratului *Vicleșian*.

«Și cum a rostit cuvintele acestea, iată că trăsînd odată a eșit din mormîntul, lângă care vorbiaū, un moșnég cu barba până la brăū. Și cum a eșit s'a șters cu mîna pe barbă și a dîs :

— «Dómne! greū somn am dormit eū !

«Împăratul *Vicleșian* l-a întrebat :

-- «De mult ai adormit, moșule ?

«Am adormit cu 600 de ani înainte de nascerea Domnului *Christos* !

«Atunci a dîs împăratul *Vicleșian* către Sf. Gheorghe :

— «Gheorghe ! să scii că de acuma înainte mă închin ție. Haî înapoi la mine, căci de acuma nu te-oiū mai prigoni !

«Întorcîndu-se ei înapoi prin satul acela, cam pe la mijlocul satului eră o casă mititică și la casa aceea plîngea un băiat.

«Împăratul *Vicleșian*, auđindu-l că plînge, dîce către Sf. Gheorghe :

«Gheorghe! ia dute și chemă băiatul acela încóce!

«Sf. Gheorghe s'a dus și l-a chemat.

«Împăratul, cum a venit băiatul, l-a întrebat:

«Măi băete! de ce plângi tu?

«M'a bătut mama, — răspuse băiatul.

— «Câți ani ai tu, măi băete? — întreabă împăratul mai de parte.

— «*Trei sute*, cei mulți înainte! — răspuse băiatul.

«După aceea a chemat pe mama băiatului și a întrebat-o:

— «Al tău e băiatul acesta?

— «Al meu!

— «Câți ani are?

— «*Trei sute*, cei mulți înainte!

— «Da tu câți ani ai?

— «*Cinci sute cincî-deci*, cei mulți înainte!

«După aceea a ȃis să-l chiepe pe bărbatul femeii acolo.

Și venind bărbatul, l-a întrebat și pe acesta:

— «Al tău e băiatul acesta?

— «Al meu!

— «Câți ani are?

— «*Trei sute*, cei mulți înainte!

— «Da femeia asta e a ta?

— «A mea!

— «Câți ani are?

— «*Cinci sute cincî-deci*, cei mulți înainte!

— «Da tu câți ani ai?

— «*Șese sute cincî-deci*, cei mulți înainte!

«După aceea a luat împăratul și pe acești trei inși cu din sul și s'aũ întors acasă.

«Sosind însă împăratul acasă, tot nu s'a ținut încređut despre minunile Sf. Gheorghe, și de aceea a început din nou a-i da muncă, ȃicându-i:

«Scii tu, Gheorghe, ce ȃi-oiũ spune eu ȃie acum? Dacă cređi tu că acela, căruia te închină, are mai mare putere decât mine, apoi să te scóta din muncile, cari ȃi le-oiũ da eu ȃie acum, și dacă te-o scăpă, apoi oiũ crede ȃie!

«Și cum a rostit împăratul Vicleȃian cuvintele acestea, a poruncit la un covaciũ ca să facă o păreche de papuci de fier ast-fel că, puněnd piciórele într'înșũ, să se facă ferbinți

și să sară scânteii dintr'înșii și fie-care scânteie să conțină cinci ocă. După aceea a poruncit la doi doftori să facă pentru Sf. Gheorghe un pahar de venin ast-fel că, puindu-l pe masă de piétră, să trecă printr'înșă, așa să fie de veninos. Și după ce au fost acestea gata, a poruncit ca Sf. Gheorghe să se încalțe cu papucii și să ieă paharal cel de venin în mână și să se preumble prin ogradă până la pörtă și de la pörtă înapoi și să beă paharul cel de venin tot. Atunci dacă nu i-or arde piciórele, și dacă n'a murì de paharul cel de venin, împératul i se închină, și mai mult nici un pèr din cap nu-î clintesece.

«Sf. Gheorghe nu spuse nimic, ei s'a încălțat cu papucii și a luat paharul cel de venin în mână, și s'a dus până la pörtă și înapoi, și a bèut tot paharul. Dar pe unde mergeă, crăpaū pietrele de ferbințelă și rêmâneaū ca cărbunele de arse. Iar după ce s'a întors înapoi, a voit să deă mîna cu împératul. Dar pe când erà încă 10 pași de departe de dînsul, împératul a murit de duhórea ce eșià din gura Sf. Gheorghe.

«Și așa a scăpat *Sf. Gheorghe* de prigonirile și muncile împératului *Viclețian*.

«Și unul dintre cei doi doftori, cari au făcut paharul cel de venin, se chema *Cosma*, iar celălalt *Damian*. Și au șis acei doi doftori :

— «Mare putere are acela, căruia i se închină Sf. Gheorghe, deci haï să ne închinăm și noi lui cu tótă inima!

«Și închinându-se, Dumneđeū i-a făcut și pe ei sfinți ca și pe *Sf. Gheorghe*.» (1)

A patra și ultima legendă despre Sf. Gheorghe, asemenea din *Bucovina*, sună ast-fel :

«Dice că *Jidoviï* aveau fórte mare ciudă pe *Sf. Gheorghe*, fiind-că erà creștin și sfînt. De aceea nu odată căutară ei tóte chipurile și mijlócele, cum ar puté pune mîna pe dînsul ca să-î curme firul vieții.

«Iată însă că într'o nópte, ce făcură și ce dreseră ei, destul atâta că-l căpușiră și legându-l fedeleș, ca să nu le scape din mână, îi șiseră :

— «Dacă ești tu sfînt, vino de ne sfințesece casa nóstră,

(1) Dict. de Grigore Croitoriu, agricultor din Reusenì, și com. de Vas. Pop.

și de ne-î sfinți-o, cum dorim noi, îți dăm drumul, iar de nu, să scii că unde-ți stă capul, ți-or sta picióarele și unde-ți staú picióarele are să-ți steà capul!

«Casa însă, în care se închinaú Jidovií, erà plină de ulcele ce staú înșirate pe păreți, și în fie-care ulceà se aflà câte unul saú mai multe *Duhuri necurate*.

«*Sf. Gheorghe*, când í-aú spus Jidovií ca să le sfințescă casa, a luat o cădelniță pe care í-a dat-o Dumneđeú din cer și a prins a cădi cu dinsa.

«Însă cum a început el a cădi, tóte ulcelele căđură de pe păreți și se sfărîmară, iar hârburile se strînse grămadă în mijlocul casei.

«Jidovií, vėđend acésta, se sfătuiră de ce mórte să móră *Sf. Gheorghe*. Și în urmă se hotărîră: să fie legat cu picióarele de picióarele dinapoí ale unui cal sėlbatic, și apoí să deà drumul calului.

«Însă, în loc să-l lege Jidovií de picióarele calului, *Sf. Gheorghe*, care era deprins a umblà cu caii, se aruncă cât aí bate din palme pe cal, și de acolo înainte: noroc și sănătate, lasă pe Jidovi cu buzele umflate și cu gura căscată, uitându-se la dînsul cu ochi mari, cum se duce și nici nu-í pasă.» (1)

Acestea sunt tóte legendele despre *Sf. Gheorghe*, câte ne-aú venit până acum la cunoscînță!

Fiind decí *Sf. Gheorghe*, atât după legendele sale, reproduse în șirele de mai sus, cât și după credința generală a Românilor de pretutindení, unul dintre sfinții cei mai însemnați și mai venerați de popor, de aceea și există la Români, pe lângă legendele reproduse, încă și o mulțime de datine și credințe, carí sunt usitate parte în ajunul și parte în ziua sa onomastică, care cade tot-deauna la 23 Aprilie.

Unele dintre datinele și credințele acestea le-am reprodus dejá în capitolele premergėtóre, altele se vor reproduce în cele ce urmėză, iar cele ce n'aú putut încápé în cadrele acestor capitole, le reproducem în șirele următóre.

Așà se crede că dacă *Sân-Giorgiú* cade într'o ți de post (sec), adecă într'o Mercuri saú Vineri, atunci laptele vitelor,

(1) Dict. de Tóder Tofan, agricultor din Mihoveni, și com. de Vesp. Corvin.

cu deosebire cel al vacilor și oilor, are să fie peste tot anul slab, fără mană (1).

Tot așa cred în privința acésta și Româniî din *Macedonia*.
Ei dic:

«Dacă *Sân-Giorgiû* cade Mercuria saũ Vineria, în acel an *maxulea* (laptele, productul vitelor) va fi neînsemnată, căci are să o mănânce *Sântul* și bieții păstorî nu-l veneréză, ci din contră îi dic:

Simte țe n-adrășî,
Mixulea ni-u măcășî,
Orfanî n-alăsășî,
Cu oile nă stricurășî!

Sânte, ce ne-ai făcut,
Productul (de vite) ni l-ai mâncat,
Săracî ne-ai lăsat,
Ca pe oi ne-ai strecurat! (2)

Și tot așa va fi și cu ródele câmpului și ale pometelor (3).
Dacă în ȕiua de Sf. Gheorghe, va fi rouă multă, orî va fi pâclă, e semn de an bogat (4).

Cine fuge în ȕiua de Sf. Gheorghe înainte de răsăritul sórelui o bucată bună de loc neîntrerupt, acela va puté fugi cât va vré fără să se oboséscă, căci va fi sprinten (5).

Cine dórme în ȕiua de Sf. Gheorghe, acela iea somnul mieilor și tot anul e somnoros (6).

Cine dórme în ȕiua de Sf. Gheorghe pe malul unui rîu și vede un șérpe alb fugind pe apă, acela are să aibă mari supărări (7).

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23; — Aurel Iana, *Sân-Georgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411.

(2) P. Papahagi, op. cit., p. 321.

(3) M. Lupescu, *Superstițiî*, publ. în *Gazeta Săteanului*, an. XV. R. S., 1898, p. 58: «Când *Sântul Gheorghe* cade în ȕi de post, anul acela nu merge câmpului și ródelor.»

(4) *Șeșetórea*, an. VI, Fálticeni 1900, p. 21.

(5) Cred. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi și com. de Dar. Cosmiuc.

(6) Cred. Rom. din Frătăuțul vechiũ, com. de I. Covașă; — a celor din Calanfidesci, dict. de M. Molociũ; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89: «În ȕiua de Sf. Gheorghe nu trebuie să dórme nimeni, că acela ce măcar va aȕipi cătuși de puȕin și va da ochii în gene, iea somnul mieilor, și peste tot anul va fi somnoros;» — El. Sevastos, *Sėrbătórite pop.*, publ. în ȕiar cit., p. 156.

(7) Cred. Rom. din Udesci, dict. de Z. Niculi, com. de D. Cosmiuc.

Șerpele aflat până în Sf. Gheorghe se bagă în oțet, și oțetul dat la o vită bolnavă e cu léc (1).

Primă-vara până la Sân-Giorgiū nu e bine a se culcă și a dormi în șură (2) sau ori și unde afară, căci atunci umblă mai cu nădejde *Vîntósele* și ușor te poți bolnăvi, ba îți perți și graiul, și une-ori capeți bôlă, din care nu mai scapi cu viață (3).

Cine stă în ziua de Sf. Gheorghe culcat pe pânțee pe malul unui rîu și vede în apă un pește, acela e norocos peste tot anul (4).

Nu e bine ca în ziua de Sf. Gheorghe să dai ce-vă din casă, că dacă dai, apoi tot dai întreg anul (5).

Gunoii din ziua de Sf. Gheorghe e bine să-l lepeți la rădăcina pomilor, că rodesc bine pe urmă (6).

La Sf. Gheorghe se cântăresc ómenii, întâiu: pentru ca să fie sănătoși tot anul, și al doilea: pentru ca să nu se lipescă farmecele de ei (7).

Ca și la Români din *Banat* și *Muntenia*, așa și la cei din *Macedonia*, în acéstă zi, adecă în ziua de Sf. Gheorghe, bărbații, copiii și femeile se cântăresc. *Armânii* însă pun în buzunar un ou și o piétră, iar pe cap o altă piétră cu urzici (8).

În ziua de Sf. Gheorghe nu e bine a mână vacile la pășune, de óre-ce se dice că în acéstă zi femeile rěu-voitóre le ieau laptele; și luându-le laptele rěmân pentru tot-deauna sterpe.

Iar dacă cine-vă, cu tóte acestea, totuși ar voi să le scótă la pășune, e bine ca cu o zi înainte de Sf. Gheorghe să culégă *dumbravnic*, care dându-se vacilor, se crede că acele

(1) Avram Igna, *Credințe pop. din Ineu în Bihor*, publ. în *Familia*, an. XXXIV. Oradea-mare 1898, p. 452.

(2) În *Transilvania*, com. de d-l B. B. Iosof.

(3) *Tribuna poporului*, an. IV. Arad. 1900, No. 48 (11).

(4) Cred. Rom. din Udesci, dict. de Z. Niculi, și com. de Darie Cosmiuc; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23: «Cine-î la Sân-Giorgiū culcat pe pânțee la malul unui lac, ori rîu, și vede în apă un pește, este norocos peste tot anul.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Frătăușul nou, com. de Iul. Sidor.

(6) *Șeșetórea*, an. VI, p. 35.

(7) *Tribuna poporului*, an. III. Arad. 1899, No. 35 (8).

(8) I. Nenișescu, op. cit., p. 526.

mueri rău-voitoare nu mai au putere de a le lua laptele (1).

În ziua de Sf. Gheorghe des-de-diminéță până a nu răsări sórele, se retéză virful cođii de la tóte vitele, și pèrul retezat se îngropă apoi într'un furnicar de cei mari, sau se pune într'o scorboră de răchită, anume ca vitele să se înmulțescă ca furnicile și să crească ca răchita (2).

În ziua de Sf. Gheorghe se însémnă oile și mieii anume ca, eșind oile la câmp la păscut, să nu se pérdă, iar mieii să crească și să se înmulțescă (3).

Dela Sf. Gheorghe până la *Rusalii* trebuie numai decât să se tundă oile, căci după *Rusalii* întră *mustărăța* din lâna cea bătrână în carnea oii, și apoi pute carnea, dar afară de acésta pornind lâna nouă, așa e de tare lâna, în cât nu se póte tunde (4).

În ziua de Sf. Gheorghe mulți Români îndatinéză a mânca *căpșune*, lat. *Fragaria colina*, precum și alte pârgi sau noițe de fructe, ce au crescut și s'au copt până în acéstă zi, apoi și pu de pasere (avis) pentru sănătate (5).

În ziua de Sf. Gheorghe, în unele părți din *Banat*, este datină de a se împărți la biserică *iorgovan*, *ililéc* sau *liliac*, lat. *Syringa vulgaris*, iară pe alocurea se împarte *leuștén*, lat. *Levisticum vulgare* (6).

Atât în biserică gr. orient. cât și în cea apusénă din *Banat* este datină ca de la *Mioiú* = Sf. *Mioiú* — Michaiú — Michail, până la Sf. Gheorghe, să se tragă svonorile (clopotele) la biserică séra la 7 ore, iar de la Sf. Gheorghe și până la *Mioiú* la 8 ore (7).

(1) Aur. Iana, *Din credințele poporului român*, publ. în *Luminătorul*, an. X. Temișóra 1889, No. 65.

(2) Dat. și cred. Rom. din Calafindesci, dict. de M. Molociú; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(3) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(4) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23.

(5) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23; — Aur. Iana, *Sân-Georgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411: «Tot pentru sănătate să se mănânce în ziua de Sân-Georgiú și fructe noi (pârgi).»

(6) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23.

(7) Idem, de eadem.

La Sf. Gheorghe lăstarul este crescut de un cot (1).

În ziua de Sf. Gheorghe Româncele din *Banat* mână vacile la văcar cu ramuri verzi în mână (2).

În fine *Sf. Gheorghe* se prăsnuesce de către forțe multe familii române ca patron al casei, iar în comunele, unde Sf. Gheorghe e patronul bisericii, se face și *hram* său, după cum dic bănațenii, *rugă* ori *nedee* (3).

IX.

FARMECE ȘI VRAJÎ.

Sf. Gheorghe este o zi foarte însemnată și în privința farmecelor și a vrăjilor, precum și a altor credințe.

Așa fetele din unele părți ale *Bucovinei* îndatinéză în noaptea spre *Sf. Gheorghe* de a se uita în cofa cu apă, anume ca să-și vadă ursita. Și dacă li se arată vre-un chip de fecior, atunci cred ele că acela le va fi ursitul și în decursul anului de bună sémă că le vor sosi pețitori și se vor mărită.

A doua zi diminéța, adecă în ziua de *Sf. Gheorghe* până a nu răsări sórele, cele mai multe fete, tot din *Bucovina*, ieaú câte o brasdă și le pun în drum, pe unde sciú ele că aú să trecă feciorii ce le plac și dic:

Dacă N. N. va călcă
Pe brasdă, nu m'a luà,
Iar dacă N. nu va călcă
Atuncia mă va luà!

Brăsditele acelea, după ce aú trecut acuma cei ce aú avut să trecă peste dinsele, le string și le întrebuintéză peste an

(1) Idem, de eadem.

(2) Com. de d-l Ios. Olariú.

(3) Pretutindení în *Bucovina*; -- apoi în *Banat*, com. de d-l Ios. Olariú; -- Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23: «In unele sate (comune), numeróse familii sântuesc Sân-Georgiul de patron al casei.»

ca léc contra mai multor bóle și cu deosebire contra *scintiturii* (1).

Mai departe, tot în *Bucovina*, o sémă de fete sémână în ziua de *Sf. Gheorghe* des-diminéță *usturoiú* și cocându-se, îl culeg și-l păstréză până în ziua de *Sf. Gheorghe* din anul viitor, iar atunci, adecă în acéstă ȓi, îl mánâncă în credință că capétă tóte darurile din lume, și în același an tot-odată se și mărită (2).

Pe lângă acésta, nu numai fetele din *Bucovina*, ci și cele din *Moldova*, sémână înainte de a răsări sórele felurite semințe de flori cu gura, mai ales însă *busuioc*, și tot până a nu răsări sórele îl udă din gură cu apă neincepută; apoi tot așa fac ele în tóte diminețile, udându-l din gură până ce răsare.

Despre acest *busuioc*, ast-fel răsădit și crescut, se crede nu numai că crește mai frumos și mirósă mai plăcut (3), ci tot odată e socotit că are putere să facă fetele drăgăstóse, cu lipici, căci se ȓice chiar: «să tragă unul la altul, cum trage busuiocul cu dragostea.»

Pentru acésta fetele, în ȓile de sərbătóre, trebuie să pórte în brău orî la cap, *busuioc de dragoste*, căci cred ele, că dacă vre-un flăcăú le-ar smulge batăr vre-o crenguță, atunci numai decát are să le îndrăgostéscă (4).

În *Banat*, pe lângă seménarea *busuiocului*, este datină de a se răsădi în acéstă ȓi și răsad de *curechiú* sau *varză*,

(1) Dat. și cred. Rom. din Volovéț, com. de I. Buliga.

(2) Dat. și cred. Rom. din Udesei, dict. de Zamfira Niculi, și com. de D. Cosmiuc.

(3) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean, com. de P. Nimigean: «În ȓiua de *Sf. George* diminéța, înainte de ce răsare sórele, fetele ieau semințe de flori, mai ales de *busuioc*, în gură, și apoi le sémână, căci ast-fel cresc mai frumos și amirósă mai plăcut»; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «În diminéța ȓilei de *Sf. George*, se sémână *busuiocul* până nu răsare sórele ca să amirósă frumos»; — a celor din Mihoveni, dict. de Tóder Tofan, com. de Vesp. Corvin: «În ȓiua acésta se sémână *busuioc*.»

(4) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 90; — El. Sevastos, *Sərbătórite pop.*, publ. în ȓiar cit., p. 156: «Fetele sémână *busuioc* din gură înainte de răsărirea sórelui; și tot din gură îl udă cu apă neincepută până ce răsare și atunci acela e bun de făcut de dragoste și mirósă frumos.»

credându-se și dicându-se că, mai ales varza, care se răsădesce în această Ți, este ferită de insectele cari, după ce a răsărit, obicinuesc a o mânca (1).

O sémă de mueri însă, tot din *Banat*, belesc în nóptea spre Sãn-Georgiũ *teiũ*, pre care îl întrebuinteză apoi pentru diferite făcături, fermecătorii și descânțete. Așã, între multe altele, cu *teiũ* de acesta descântat se légã fluerele mânilor și ale piciórelor celor primii nãscuți fiĩ și fiice, spre a-i feri de rele (2).

Fata saũ feciorul, care voesce sã-și facã de dragoste, iea în Țiua de *Sf. Gheorghe* desdimințeã o *uiagã* (glajã, sticlã), se duce apoi și iea dintr'un loc, unde se îmbinã douẽ ape, trei linguri de apã și le pune în glajã, trei linguri dintr'un loc, unde se întórce apa, și trei linguri dintr'un vas cu apã scos în curte la amiaȚi ca uitându-se cel ce vrãjesce în el, sã se vadã și sã vadã și sórele, Țicẽd :

«Cum vẽd sórele, așã sã fiũ vẽdută, și cum lugesce pe cer sórele, așã sã lugesce și eũ la N.»

Apa din glajã o pune într'un blid, pe care îl așezã în vatra luminii, pũnẽd în el trei flori curate din trei grãdinĩ, trei *jordiȚe de salcã*, cari aplecate fiind de la trunchiũ aũ fost legãnate de apã, în credinȚã cã precum s'aũ bãtut acelea în apã, așã și N. sã se batã dupã N.

În blid se pune niȚicã sare, pitã, și când clopotul trage pentru prima datã în leturghie, luãnd din blid florile și jordiȚele, descãntã :

Cum trage mãrȚinosul la sare,
Flãmãndul la mãncare,
Setosul la apã,
Cum nu póte lumea
Fãrã pitã, fãrã sare,

Fãr'luminã, fãr'mãncare,
Cum s'aũ bãtut jordiȚele în apã
Țiua, nóptea,
Cum aũ înflorit aste flori în
[grãdinã,

(1) Sim. Mangiuca, *Calend* pe an. 1882. Aprilie 22 și 23: «În Țiua *Alesuluĩ* lui Sãn-Georgiũ dupã amiaȚi se sémẽnã tóte florile: *busuiocul* (dupã alȚii în Țiua de Sãn-Georgiũ), *cucumerele*, *sémĩnȚã de varzã* (curechiũ);—Aurel Iana, *Sãn-Georgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411: «În Țiua premergëtóre (de Sãn-Giorgiũ), fiind Ți de lucru, se sémẽnã *busuiocul*, lat. *Ocimum basilicum*, și se fac resadniȚele (se sémẽnã varza), cari numai în acẽstã Ți se prind, mai ales *varza* este feritã de insecte, care dupã ce a rãsãrit, o mãnãncã.»

(2) Sim. Mangiuca *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23.

Așă să tragă,
Așă să nu pôtă
Fi N. făr'de mine!
Și să fiu la N

Și la tötă lumea vëđută,
Inflorită,
Frumösă
Și drăgăstösă!

După acésta se pune apa din noũ în glajă cu tóte agre-diențele și se păstréză vre-o câte-vă đile, și în fie-care diminéță cel ce voesce a fi iubit și vëđut se spală cu apă de acésta pe față, stropind și casa proprie în lăuntru și din afară.

În fine mai există în *Banat* și credința că cine stă în điuva de *Sf. Gheorghe* culcat pe pântece lângă o apă, acela vede un șérpe alb fugind. Decí prinđend șérpele respectiv și tăindu-ı cu un ban de argint (libră, pară) capul, dacă va semênă în capul tăiat *aiũ (usturoiũ)*, și apoi, crescënd us-turoiul mare, il va mănecă în điuva de *Sf. Gheorghe*, acela capetă tóte darurile în lume și póte vorbi cu tóte paserile și animalele (1).

Fetele cele mari din *Moldova*, pe lângă cele arătate în șirele de mai sus, mai îndatinéză încă de a se duce în pă-dure până nu apucă a se scutură roua, și de găsesec *mătră-gună* și *năvalnic*, il strîng, il aduc acasă, și il pun în pod ori sub strêșina casei ca să stea, căci aceste plante aũ, după credința lor, putere mare de a aduce în casă pețitori bogăți și gospodoroși (2).

Fetele din *Bucovina* merg în pădure spre același scop cu un șip de vin și cu două franzele (bulci). Mergënd jócă franzelele și vinul tot drumul. Ajungënd în pădure, tórna vinul în locul acela unde aũ aflat și de unde aũ săpat *mă-trăguna* și *năvalnicul*, iar franzelele le aduc înapoi acasă. În-torcëndu-se acasă, vin asemenea tot jucând cu buruenile săpate, ea și când s'aũ dus la pădure. Ajunse acasă, pun *mătrăguna* și *năvalnicul* sub icónă, unde le păzesc ca și ochii din cap. Iar când merg la joc saũ la altă petrecere, atunci le ieaũ de sub icónă și le pun sub brăũ. Acésta o fac ele, anume ca

(1) Aurel Iana, *Dragostea Româncei. Datine din Banat*, publ. în *Familia*, an. XXVII, Oradea-mare 1891, p. 256.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 90.

să fie jucate de feciorî, după cum aũ fost și buruienele respective când aũ fost aduse din pădure (1).

O sémă de fete, tot din *Bucovina*, se duc la pădure ca să sape și să aducă buruienele sus amintite nu numai pentru joc, ci și pentru avere, adecă nu numai cu scop ca să fie jucate, ci tot odată ca să se și îmbogățescă.

Caută însă cu cea mai mare băgare de sémă ca, atât când se duc și le sapă, cât și atunci când se întorc cu dinsele acasă, să nu fie de nimeni vędute, căci dacă le vede cine-vă și ducęndu-se se spurcă în locul de unde aũ luat ele buruienele, atunci nu numai că nu-și ajung scopul cu dinsele, ci din contră le merge fôrte rău (2).

Fetele din unele părți ale *Ungariei*, sculându-se în zorile dimineții de Sf. Gheorghe, se spală cu apă, în care se află banî de argint, anume ca să fie albe și curate ca argintul, și ca atari plăcute feciorilor. După aceea se duc și culeg florî din cari își fac buchete și cununî, pe cari le întrebuințeză apoi la felurî de farmece și descântece; slobod apoi, ca și la *Sf. Vasiu*, porciî de prin cotețe și numără pariî de prin gardurî până la un punct anumit, iar pe cel din urmă par îl însémnă cu cuțitul în forma crucii. Și dacă numărarea acęsta a parilor, până la însemnătură se sfirșesce cu păreche, d. e. dacă sunt opt și nu nouă, atunci e semn bun, căci fata, care î-a numărat, asemenea își va căpătă părechea, adecă în decursul anului curgător va fi condusă la altar de un fecior ales, pe carele dînsa *l-a meșterit* în zorile dimineții de Sf. Gheorghe.

Și pe când fetele fac cele înșirate până aici, pe atunci feciorii încă își aũ ocupațiunile lor. Aceștia adecă caută *érba fierului*, în credință că érba acęsta numai în zorile dimineții de Sãn-Georgiu se pôte căută cu succes, și aflând-o, numai atunci își are puterea sa magică și anume dacă, aruncându-se într'un rîu repede, nu s'ar lăsă să fie dusă în jos de undele apei, ci ar înotă contra undelor spumegătore. Și apoi... cine voesce să nu-l prindă nici un fel de armă, fie

(1) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Tóder Tofan și com. de Vesp. Corvin.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bălăcena, com. de G. Jemna.

aceea chiar și un ac, trebuie ca *érba fierului* să o vindece sub pielea mânei drepte. Ast-fel, cred ei, a fost meșterit și *Pintea vitézul* (1).

Fetele din *Muntenia*, satul Zănóga, jud. Romanați, pun, ca și la Bobotéză, în ajunul Sf. Gheorghe, câte un fir de *busuioc* afară la pătul său la coșar, ca să-și încerce norocul, au însă grijă să-l ascundă bine spre a nu puté fi găsit de flăcăi, cari cam umblă după asemenea lucruri, ca să nu ieă mai pe urmă bani de la fete, căci ele sunt nevoite să-și rescumpere busuiocul cu bani, numai să nu pérdá norocul.

Cea dintâi grijă a fie-cărei fete, când se scólă. diminéța, este să vadă: ce s'a întâmplat cu busuiocul?

Dacă busuiocul a scăpat negăsit de flăcăi, și plin de rouă, este semn că se mărită; iar dacă nu e plin, e semn că nu i-a venit încă timpul.

Dar nici flăcăii nu se lasă mai pe jos.

Indată ce lumea s'a culcat, se strîng în cete câte de 10—12 și se duc acolo, unde este vre-o dumbravă sau niscai-vă tufe, purtând fie care câte un vas cu apă curată și neincepută. Aceste vase le pun într'un loc ascuns și apoi se retrag în tăcere, dîcînd fie-care în tăcere numele fetei, pe care și-a propus s'o ieă de soție.

După ce flăcăii merg până la un loc hotărit mai dinainte, se opresc, fac horă, jócă și cîntă din fluer, din gură, în frunză, spun povești, cimilituri, și care scie mai multe de acestea, acela este socotit de mai isteț.

În chipul acesta petrec ei tótă nóptea. Iar când se crapă de diuă, atunci iarăși plécă cu toții la vasele cu apă.

Dacă se găsește în vasul vre-unui flăcău un fir de érbă verde sau flóre, se dîce că este semn că se însóră și trăesece mult până la adânci bătrânețe. Dacă se găsește vre-o flóre uscată sau pălită, dîce că nu se însóră în anul acela, iar dacă se găsește pămînt, dîce că acela în curînd móre.

Cei ce li s'a prevestit bine, aruncă apa din vas spre răsărit, ca să le créscă norocirea împreună cu răsărirea sórelui; iară aceia, cărora li s'a prevestit rău, aruncă apa spre apus,

(1) I. T. Fane, *Diua de Sân-Georgiú la sate*, publ. în *Familia*, an. X, Buda-Pesta 1874, p. 212.

ca să dispară nenorocul cu apunerea sórelui acelei zile (1).

În fine merită a fi amintită și aceea, că ori-cine voește ca să nu se lipescă de el farmecele și vrăjile peste an, să se cântărescă numai decât în ziua de Sf. Gheorghe, și atunci n'are témă că se vâ lipi ce-vâ de dînsul (2).

X.

ÎMPROURATUL.

Cuvîntul *prool*, *proor*, *prou*, *amproor*, *împror*, *împroor*, *înproour*, *năprăor* și *năproor* însemnăză :

- a) o parte a zilei, și anume înainte de amiazi, când pămîntul e acoperit de rouă (3);
b) Ajunul St. Gheorghe (4);

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri pop. la sêrbătórea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. I, București 1883, p. 90.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89.

(3) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 1.107: «Impărțirea zilei la popor: rēvêrsatul zorilor; în zori; în rēsăritul sórelui; la ziua; prânzișor; *amproor* de la 9—10 óre (S. Liuba, Banat, com. Maidan).

«Până pe la 8 óre diminēța se dice: până la *împror* (D. Receanu, Banat, com. Bucova).

«Pe la 9 óre ante-meridiane se dice *năprăor* (I. Bumbăcilă, Banat, com. Terogova).

«Tot așa la Orșova și Mehadia.

«La ciobani, când mulg oile diminēța, ci înainte de amiazi, se dice că: *fac năproor* (R. Popescu, Mehedinți, com. Isverna).

«La 12 ómenii dic *năprorît* (I. Spineanu, Mehedinți, Severin).»

Idem, de eadem, p. 1.108: «La ciobanii români de la Pind *pror* sau *prou* însemnăză timpul pe la 2—3 óre după miezul nopții. Se dice: duc oile în *prou* = duc oile să pască înainte de zori, sau: sârmă oile tu *prou* = mână oile la păscut de cu nópte (I. Caragian).»

(4) Idem, de eadem, p. 1.108: «Diminēța, când este promorócă, ciobanii dic *împrour*, și tot *împrour* se chēmă *Ajunul St. Gheorghe*, când se pôte găsi — poporul dice — *erba fierelor* (Iftimy, Tutova, c. Obârșeni; I. Pandale, Fălciu, c. Grumazóia).

«*Proor* însemnăză *Ajunul S. Gheorghe*, adecă ziua de 22 Aprilie. Poporul dice că St. Gheorghe în *prou* lui pornesce călare de încheie

c) rourare, udare, de unde apoi și subst. *împroorat*, *împrăurat*, *împrouurat* și *năprorît* = rourare, udare, rourat, udat și vrb. *împrăurà*, *împrèorà* și *împroorà* = a se rourà și a rourà pre cine-và saù: a se udà și a udà pe cine-và (1); și în fine:

d) o stropitoare cu care se udă (2).

Noi, în șirele următoare, vom vorbi numai despre *împrouratul* usitat în cele mai multe părți locuite de Români în ajunul și în diminéța Sf. Gheorghe.

În unele părți din *Bucovina* este adecă datină ca fetele să se *roureze* în diminéța Sf. Gheorghe pe ochi, adecă să se spele cu rouă de pe un câmp curat, anume ca să fie mai drăgălaşe și mai atrăgătoare.

Tot atunci unele fete strîng *rouă*, care se păstréză și se întrebuintéză apoi peste tot anul la diferite bóle; altele se duc de se scaldă între vaduri, anume ca să fie curate și ușore în decursul anului ca cursul lin al apei (3); și iarăși altele se duc până a nu răsări sórele cu pâne și cu sare la o apă saù la un pârîu din apropiere și ajungênd acolo dic ast-fel:

— Bună diminéța,
Apă lină și curată,
De Dumneđeù sfintul dată!
— Mulțumescu-ți d-tale,
Mândră și cinstită fată!

Apoi, aruncând pânea și sarea în pârîu și luând cu mâna apă și spélându-se pe față, continuă mai departe dicênd:

toți codrii, finațele și tótă verdéța câmpului (D. Arghirescu, Covurluiù, c. Moscu).

«Poporul crede că sunt femeï, cari prin vrăji și descântece ieaù mana vacilor cu lapte în *prooul*, adecă în *ajunul* lui Sf. Gheorghe (M. Țigăiu, Covurluiù, com. Foltesci).»

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «La *Sân-Georz* (Sf. Gheorghe) e *împrăuratu*;» — B. P. Hasdeù, *Etym. Magn.*, t. I, p. 1.108: «La *Sân-Giorgiù* ómenii se udă cu apă, ceea-ce se dică că se *împrèoră*, alții dic *împròoră* (P. Olténu, Hațeg).»

(2) T. Frâncu și I. Candrea, op. cit., p. 129.

(3) Dat. Rom. din Frățauțul vechiù, com. de I. Covașă.

— Apă curat-curgătoare!
 Eū îți daū pâne și sare,
 Iar tu curățește-mē:
 De ură,
 De gură
 Și de făcetură,
 De strigări,
 De căscări

Și de ori-ce aruncări;
 Curăță-mē de ori-ce uri
 Și de ori-ce făcături
 De pe mână, de pe picioare,
 Să rămân eū ca o flóre,
 Ca o floriceă frumoasă
 Pe care toți o mirósă!

După ce s'aū spelat pe față și aū rostit cuvintele aceste a ieaū apă și o duc acasă, o pun între florī și apoi se spală cu ea, anume ca să fie drăgălașe ca florile; apoi spală ușa cu dînsa anume ca, după cum umblă ușa, așa să umble și feciorii după ele; și în urmă spală și icónele ca, după cum se închină ómenii la icóne, așa să se închine și feciorii la ele (1).

O sémă de fete însă se scólă în ziua de Sf. Gheorghe des diminéță, se duc până la fântână, scot apă, ieaū o gură de apă, se întore cu dînsa în casă, rîșnesc păpușoiū îndērăt, fac din făina ast-fel rîșnită și din apa adusă o turtă și punēnd-o apoi în vatra focului, ca să se cócă, đic:

Eū întore vatra,
 Vatra întórece cuptiorul,
 Cuptiorul întórece hornul,
 Hornul întórece cahla,
 Cahla'ntórece păretele,
 Păretele întórece léturile,
 Léturile întore acoperemintul.
 Toți micii,
 Toți voinicii,
 Toți sătenii,
 Toți poporeniū
 Să cate numai la mine,
 Numai mie să se închine,
 Iar dușmancele mele,

Cele spurcate și rele,
 Să rămăe înglodate,
 Closce încloșnate,
 De găini găinățate,
 În pod aruncate.
 Da eū să fiū păuniță,
 Podoghiță,
 De la munte scoborită,
 De tótă lumea iubită,
 Feciorii ce m'or vedé,
 În brațe că m'or luă,
 În frunte m'or sărută,
 În fruntea jocului m'or purtă!

Cocându-se turta ast-fel descântată, o ieaū de pe vatră și o pun pe prag, și dacă vine mătul și o mănâncă, atunci

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maria Ciopeiū, și com. de P. Scripcariū.

fata care a făcut-o și a descântat-o are în decursul anului de bună sémă să se mărite (1).

Fetele, pe lângă locuințele cărora nu trece nici o apă curgătoare, se scólă în ȕiua de Sf. Gheorghe des-diminetă, pun un ciubër lângă fântână, îl umplu cu apă neînceptută și în ciubèrul acesta apoi se scaldă, anume ca să fie curate, frumoșe, drăgălașe și mai bine vèdute de toți, mai ales însă de către feciorii (2).

Dar fetele nu numai că se spală cu rouă și se scaldă, ci tot-odată se și udă una pe alta cu apă, anume că să fie frumoșe, sprintene și harnice peste an (3).

În același timp caută și flăcăii ca să le ude. Și acesta o fac ei, ca să nu se apropie *Strigóicele* de dînsele, precum și ca și ele să nu se prefacă în *Strigóice* (4).

În unele părți din *Transilvania*, precum bună-óră în Hațeg, Sighișóra și Vama, feciorii și fetele asemenea se *împrăură*, se udă cu apă, ca și în *Bucovina* (5).

În alte părți, tot din *Transilvania*, merg toți în persónă de *Sân-Georz* la un riú cu boți (bâte) și cu ciomege și dând cu ele în riú se *împrăură*.

În dimineta lui *Sân-Georz*, copiii, cari aú mânat vacile în

(1) Dat. Rom. din Poeni, sat în distr. Siretului, com. de Dim. Furtună, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Pavel Cioful, com. de Vesp. Corvin.

(3) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de G. Jemna, «*Udatul* se întrebuinteză în ȕiua de Sf. Gheorghe ca să fie frumoși»;—a celor din Volovet, com. de Ilie Buliga: «La noi, ȕie ómenii că de aceea se udă în ȕiua de Sf. Gheorghe cu apă, ca să fie mai harnici peste an.»

(4) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de P. Cioful și com. de Vesp. Corvin.

(5) Din. Ms. d-lui I. Pop-Reteganul;—B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 1.108;—G. Popa, *Datine strămoșesci*, publ. în *Albina*, an. I, No. 37, p. 1.157: «În ȕiua *Palilieii*, la 23 Aprilie, sèrbătorim noi pre *St. Gheorghe*, eroul care birue balaurul întunericului și al peșterilor. În acéstă ȕi. dis-de-diminetă, porțile caselor sunt împodobite cu frunză verde, flăcăii prind pre fete, le udă cu apă rece de fântână saú le duc la vale, unde le bagă în apă; boii în acéstă ȕi mai întâiu sunt scoși la pășune, și în unele locuri țèranií noștri se purifică sàrind peste focuri. Datina acésta în unele ȕinuturi românesci se face în ȕiua *Mucenicilor*;—com. de Sânția Sa. I. Muntean, preot în Sighișóra: «În ȕiua de *Sân-Georgiu* feciorii și fetele se udă la fântână și pe stradă cu apă.»

câmp, aduc flori și ramuri verzi în sat. Iar femeile, eșindu-le înainte, îi *împrăură* cu un *cart* (cofă, doniță) de apă (1).

În *Munții apusenii din Transilvania* se face în preșua țilei de *Sânjorz* din mlădițe verzi o stropitoare, numită *împroor*, și aducându-se într'un vas nou apă curată de la un isvor sau riū, în diminéța țilei numite se stropesc cu *împroorul* căsenii, vitele, casa, grajdurile și această stropire se numește *împroorare*.

Mamele, cari au fete mari, pun *leuștén* sub pragul ușii bisericii pe care, după eșirea ómenilor din biserică, îl aduc acasă și stropesc fetele cu el spre a fi norocóse în căsătorie (2).

În unele părți din *Ungaria* și *Banat* asemenea se stropesc și se udă cu apă, ca și în *Bucovina* și *Transilvania*, și anume nu numai tinerii, ci chiar și bătrânii, iar de este cald, se scaldă în apă curgătoare pentru spălarea tuturor relelor (3).

În alte părți însă, tot din *Banat*, precum bună-órá în comuna Maidan, este datină ca feciorii să se adune în țiuva de *Sân-Georgiū* des-diminéță la sfat și apoi, împărțindu-se câte 3—4 pe o uliță, adună fete, ba chiar și neveste și le scaldă în unele locuri pe la fântâni, unde aruncă câte 3—4 vedre de apă pe ele; iar în satele de pe lângă Mureș le duc la riū, unde le ímmóie bine și apoi le slobod către casă (4).

În *Moldova* există credința, că cine se va spélé în diminéța Sf. Gheorghe cu rouă, acela tótă vara va fi sănétos și nu-í vor eși pete pe obraz; iar cine se va scaldă într'o apă curgătoare în diminéța acestei țile, pre acela tot anul nu-l vor prinde frigurile (5).

Tot în *Moldova* este datină, după cum scrie M. Eminescu,

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Paucenesci.

(2) T. Frâncu și I. Candrea, op. cit., p. 129.

(3) Com. de d-l Vas. Sala: «La *Sân-Georgiū* se udă feciorii și fetele la fântâni ori la riuri»; — Aur. Iana, *Sân-Georgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411; — Sim. Manguica, *Calend.* pe 1883, Aprilie 23: «Femeile și bărbații, dar peste tot ómenii se udă cu apă. Scăldarea în apă curgătoare.»

(4) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(5) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89—90.

ca fetele în gătelă sărbătorască, când vestea luminii abiă se ivesce la răsărit, ca să grăbescă care mai de care cu ulciorele curățite la isvorul cu apa cea bună, unde se întâlnesc, schimbă vorbe, își fac de lucru și stau neastâmpărate. Ar plecă, dar nu le duce gândul, ar mai sta dar nu li se cuvine.

— Aide, soro! — ăice una — căci ne apucă flăcăii și ne stropesc cu apă de isvor.

— Aide, soro! — ăice alta.

— Aide, soro! — ăice a treia.

— Aide, soro! — ăic tóte, dar nici una nu plecă.

Flăcăii, ascunși prin crângul de prin prejur, de-odată năvălesc asupra lor.

Fetele țipă speriate, uimite și desmierdate și ca o cétă de prepeliți fug care în cotro.

Dar sprinteni sunt voinicii și iuți la pași.

... Unul câte unul... iea ulciorul și varsă din el în fața rumenă, căci *așa e bine, așa este obiceiul*, așa se împroșpătă sângele și ca pe un prîsnel învîrtesce trupul (1).

În fine în unele părți din *Muntenia*, precum bună-óră în Gorj, com. Căineni, ómenii nu numai că *se împrooră* pe sine în ăiua de Sf. Gheorghe, numită acéstă ăi de ăinșii și *ăiua proorulu*, ci stropesc tot odată și vitele cu apă și cu salcie albă (2).

În alte părți, tot din *Muntenia*, precum bună-óră în comuna Zănoaga, jud. Romanați, este datină ca în ăiua de Sf. Gheorghe, când se face ăiua, tótă lumea să se scóle fórte de ăiminéță, băeți, fete și femei, și să mérgă să se *înrooréscă*, să ieă *fuior*, cum se numesce în graiul țărănesc.

Cele carî rămân acasă, scot afară haine și tot ce au, velințe, macaturî, perine, și le întind la sóre, unde le lasă până când sórele începe să dogoréscă, iar atunci le pun în casă (3).

(1) M. Eminescu, *Nuvelé*, ed. Șaraga, Iași, p. 137.

(2) Din Răsp. la Cest. d-lui N. Densușianu.

(3) D. Stănescu, *Obiceiuri pop. la sărbătórea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. I, Bucuresei 1883, p. 91.

XI.

MOȘII DE SÂN-GEORGIU.

În unele părți din *Banat* este datină de a se da în ziua de Sf. Gheorghe ca *Moși* pe la vecini și némuri olcuțe nouă pline cu lapte și cu caș, dimpreună cu câte un colac și o lumînare. Pe alocurea, precum bună-óră în Sichevița, laptele se dă în tăiere sau strachini (1).

În alte părți, tot din *Banat*, se împărtesce lapte de oi și cu scrob făcut din făină de grâu.

Este adecă în cele mai multe părți din *Banat* datină ca până în ziua de Sf. Gheorghe să nu se mănânce de fel lapte de oie, iar în această zi nu se pôte mânca până ce nu se dă mai întâi de pomană morților, căci așa se deslégă la mâncare.

Deci *găletăresele*, adecă femeile cari au fost în această zi la stână, unde s'au muls pentru prima óră oile, întorcându-se cu câte un pic de lapte pe fundul găleții acasă, unde le așteptă mamele ori surorile cu scrob făcut din făină de grâu, împart scrob de acesta cu lapte de oi pe la vecini și pe la némuri de pomană morților, care pomană se numesce *Moși de Sân-Georgiu*.

O sémă de femeï, pe lângă scrob și lapte, mai împart încă și bucățele de caș ori de *balmașiú* (balmoș), și dăruindu-le dic:

— Cât caș (ori lapte) am căpétat acuma, pe de dece ori (sau 20—50 de ori) să mi se *compute* la *măsurarea oilor!* (2)

În *Muntenia* se dă în această zi asemenea lapte de pomană. Și chiar dacă ziua de Sf. Gheorghe e cu câte-vă sêptemâni

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, p. 138—139;—Aurel Iana, *Sân-Georgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411.

(2) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în *Familia*, an. IX, p. 241;—Aurel Iana, *Sân-Gheorgiul*, loc. cit.—Cuv. *Comput* e poporal. *Măsurarea oilor* e o sêrbătore poporală, ce se ține în sêptemâna *Rusalilor*. De la *Ales* și până la *Măsurarea oilor*, mieii sug, și atunci se despart.

în urma Pascilor, femeile nu mănâncă în ziua acésta nimic înainte de a fi dat lapte pentru cei morți (1).

În *Bucovina* și anume în Frătăuțul nou, districtul Rădăuțului, se trimite ca *Moși* asemenea o ulică cu lapte dulce de vacă fiert cu togmagi, cu un colac și cu o lumină pe la case, mai ales unde sunt copii mici (2).

În unele comune din *Bucovina* însă, precum bună-ora în Tereblecea, districtul Siretului, nu numai că se trimit în acésta și *Moși* pe la case, ci mai întreg satul se duce la țințirim, și acolo împărțesc diferite bucate sormanilor, înțințind fie-care pe mormintele morților săi o față de masă sau un ștergar, iar pe acelea punând bucatele aduse (3).

XII.

URZICATUL.

În cele mai multe părți locuite de Români e datină ea, din faptul zilei Sf. Gheorghe și până în amurgul serii, băeți și copile, feciori și fete să umble pândiș, ori pe unde le e umbletul.

Și fie-care își ține mânila la spate și caută să apuce goul celui-lalt, căci în acésta și, pe lângă datinele și credințele arătate în capitolele premergătoare, e încă și *timpul urzicei, timpul urzicatului*.

Și iată că-l apucă!

Stănuț atinge cu urzica brațul desvilit al Mariorei.

Marióra țipă speriată, apoi se întorce repede și-l atinge și ea cu urzica peste gât.

(1) Petru Gârboviceanu, *Serbătorea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. II, București 1884, p. 155.

(2) Sim. Fl. Marian, *Immormintarea la Români*, p. 387.

(3) Sim. Fl. Marian, *Immormintarea la Români*, p. 387;—Dict. de Ana Nimigean și com. de P. Nimigean: «În ziua de Sf. Gheorghe ies în Tereblecea cu procesiunea la țințirim, unde se fac parastase. Se fac și oue roși ca la Pasci și se dau, dimpreună cu alte obiecte, peste mormint de pomană.»

Apoi gónă, apoi hohote, apoi țipete, — jur-împrejurul curții — afară la uliță — de-a lungul uliții, — pe la finți, pe la vecini, și prin casă, și pe afară, mic și mare, satul întreg se pune în gónă, căci acuma se începe primă-vara, vremea de lucru, și cel mai sprinten e cel mai vrednic (1).

Iar sprinten și iute, harnic și îndemnatic la lucru în decursul întregului an póte fi, după credința poporului, numai acela, care se urzică în ȕiua de *Sân-Giorgiũ* (2).

În fine, după ce s'au obosit de alergat și de urzicat, se apropie cu toții de adăpost.

Iar aici fie-care începe a se lăudă că a nemerit pe cutare și cutare de atâtea și atâtea ori și că însuși nu a fost nemerit decât în urma cutărei ori cutărei întâmplări neprevădute, chiar numai de atâtea și atâtea ori. Spune apoi pe

(1) M. Eminescu, *Nuvele*, ed. Șaraga, Iași, p. 136; — D. Stănescu, *Obiceiuri populare la sêrbătórea St. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. I, București 1883, p. 31: «Cei cari se scóla mai de diminéța în ȕiua acésta iea urzici și urzică pe cei ce dorm . . . Prin casă, prin curte, prin grădină, copiii fug, gonindu-se unul pe altul, ca să se urzice.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Bălăcéna, com. de G. Jemna: «Mai departe întrebuintézá poporul nostru și *urzicatul* în ȕiua de Sântul-George. Iar acésta o face el ca să fie copiii iuți și sprinteni peste an»; — a celor din Ilișesci, dict. de Ermolaiũ Ghiuța, agricultor: «În ȕiua de Sf. Gheorghe se adună feciorĩ și fete la un loc, fie-care câte cu o urzică în máneca cămeșii și apoi se urzică și se udă cu apă, un semn că precum e urzica de iute și apa de rece, așa să fie și cel urzicat și udat de iute și sprinten preste tot anul»; — a celor din Mihoveni, dict. de P. Cioful și com. de Vesp. Corvin: «În ȕiua de St. Gheorghe se urzică mai ales tineretul, ca să fie peste întreg anul iute și harnic»; — a celor din Frătăușul vechiũ, com. de I. Covașă: «În diminéța Sf. Gheorghe se urzică ómenii, ca să fie iuți peste an»; — a celor din Frătăușul nou, com. de Iul. Sidor: «În ȕiua acésta (Sf. Gheorghe) se urzică și se udă, căci se crede, că e mai bine omului peste an»; — a celor din Calafindesci, dict. de M. Molociũ: «În ȕiua de Sân-Georgiũ des-de-diminéța se urzică feciorii și fetele cu urzică, ca să fie sprinteni peste vară»; — a celor din Cetea de lângă Alba-Iulia, în *Transilvania*, din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «La Sântul-Gheorghe se urzică, se udă cu apă și beaũ vin, ca să facă sânge peste an»; — a celor din Comitat. Bihorului, în *Ungaria*, com. de d-l Vas. Sala: «*Urzicatul* în ȕiua de Sân-Giorgiũ se face ca fetele și feciorii să fie iuți, și să nu se facă pe dinșii bube. Unii mánâncă atunci pesce, ca să fie iuți ca pescele»; — El. Sevastós, *Sêrbătórite pop.*, publ. în ȕiar cit. p. 156: «Ómenii se bat cu urzică să fie iuți peste an.»

cine a nimerit și l-a nimerit în anul trecut și în anul mai înainte de cel trecut. Tatăl și mama își spun din tinerețe; bunul și bunica ascultă și îi chêmă pre toți de cu vreme la odihnă, căci mâne, când ziua se desvêlue din nôpțe, cel mai harnic și cea mai harnică fură smântână de pe isvorul din crâng. (1)

---

(1) M. Eminescu, op. cit., p. 136.

MARCU BOILOR.

MARCU BOILOR.

Marcu boilor cade tot-deauna în 25 Aprilie a fie-cărui an, adecă în ziua sfântului *evangelist Marcu*.

Ziua acésta e o zi consacrată vitelor cornute și în deosebi boilor și se serbeză, atât de către bărbați, cât și de către femei, prin abținerea de la orî și ce lucru mai mare și mai ales de la arat (1), anume ca să nu li se bolnăvescă boii, să nu se strice după cap său, după cum se spune, să nu capete *tragăn* (2), apoi să nu-î atace și să-î strice fiérelle sêlbaticice (3).

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul vechiū, com. de I. Covașă: «In ziua de *Marcu boilor* nu se ară cu boii, ci numai cu caii»; — a celor din Frătăuțul noū, com. de Vesp. Reuț: «*Marcu boilor* se ține pentru boi, adecă acésta sêrbătore îi a lor, și nu se pun de către ómeni în astă unică zi de fel la lucru»; — a celor din Buninți, com. de Vesp. Corvin: «În ziua acésta, adecă în ziua de *Marcu boilor*, să nu înjugi boii nici de fel, nici măcar funia pe córne să nu le-o puî, căci cine légă boii în acésta zi e afurisit de Dumneđeū și nu póte să mérgă în raiū»; — a celor din Reusenî, com. de Vas. Pop: «În ziua de *Marcu boilor*, nici să nu se pue mâna pe córnele acestora, căci e păcat mare.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul vechiū, com. de I. Covașă: «*Marcu boilor* se ține, anume ca boii să fie feriți în decursul anului de ori-ce bôlă și mai ales să nu capete *tragăn*.»

(3) Sim. Manguiuca, *Calend.* pe an. 1882 și 1883, Aprilie 25: «*Marcu boilor* și a vitelor, peste tot sêrbătore pentru boi, ca să nu se betejescă (bolnăvescă) și să nu fie asaltați (atacați) de fiére sêlbaticice.»

Dacă unul sau altul se încumetă și lucrăză în ȕiua acésta fără să fie nevoit, și mai ales dacă ară, atunci nu numai că are mare păcat, ci vitele i se bolnăvesc din pricina acésta și numai cu mare greū i se însănătoșeză. Cele mai de multe ori însă trebuie numai decât să păgubéscă vre-un boū.

Cerënd însă împrejurările ca bărbații numai decât să lucreze, și în deosebī să are cu boii, pentru că nu aū caī cu ce ară, atunci, ca să nu li se întimple nici o pagubă în vite, femeile serbéză și pentru dînșii și anume abținendu-se de la tóte lucrurile cele mai grele (1).

Singurul lucru ertat fie-căruia în acéstă ȕi și cu deosebire celor ce aū oi, este strîngerea berbințelor, cari aū fost în séra *Sf. Gheorghe* puse lângă fântână sau lângă un rîū și umplute cu apă, anume ca în decursul anului să fie tot pline cu lapte și cu brânză (2).

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul vechiū, com. de I. Covașă.

(2) Dat. Rom. din Gura Sadovei, com. de L. Latiș.

ARMINDENUL.

ARMINDENUL.

Armindenul numit altmintrelea și *Armindin* (1), *Armindin*, *Armendin* (2), *Băuiū* și *Păuiū* (3) cade mai pretutindenți la 1 Maiū a fie-căruī an, când se serbăză și numele profetului *Ieremia*, de unde i se trage și numirea (4). În unele părți din *Transilvania* și *Banat* însă cade în preséra. de *Sf. Gheorghe* și în preséra și ziua de *Ispas* (5).

În ajunul acestei zile, care se serbăză de către unele femei prin nelucrare în casă și la câmp pentru vifor și grindină (6), mai fie-care familie românească din *Banat* și *Transilvania* are datină de a aduce și a plantă saū a pune dina-intea casei sale și mai ales la pörtă câte-o ramură verde

(1) În mai multe localități din Bucovina.

(2) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1709.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882 și 1883. Maiū 1.

(4) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.711: «La 1 Maiū se serbăză sfântul *Ieremia*. Sirbesce *Ieremiev-dan*, paleo-slavic *Ieremīnū* — dinī «Ziua lui *Ieremia*». De aici Românește *Arminden* din *Erminden*, cu trecerea inițialului *er* în *ar*, ca în *ariciū*, *Ardél* etc.»; — com. de d-l Ios. Olariū: «*Armindenii* sunt mai bine cunoscuți sub numele din calendar *Ieremie*, care se serbăză în tot anul la prima Maiū.»

(5) Sim. Manguica, *Calend.* cit.: «*Arminden* (*Băuiū*, *Păuiū*). Pe alocurea cade *Armindenul* spre ziua *Ispasului*»; — com. de d-l Domițiu Dogariū, învățător în Satu-lung: «*Armindenii* se pun în două rînduri, și anume: (a) în preséra de *Sf. Gheorghe*, frunză verde de fag, și (b) în preséra zilei de *Ispas*, frunză de *rosar* sêlbatic.»

(6) Com. de d-l Ios. Olariū.

de fag, de stejar, de salcie, saŭ și de alt arbore, care se numesce *Arminden* (1).

Acéstă ramură, prăjină saŭ arbore înalt, numit *Arminden*, care are numai puține frunze la vârș, se lasă dinaintea casei unde s'a pus, până ce pică de sine (2), saŭ până ce se macină grău nou, și când pentru prima oră se face pâne din acest grău, care servece apoi în casă de noroc, atunci se taie și se aprinde coptorul cu el (3).

Adusul *Armindenului* din pădure și pusul lui se fac fără nici o ceremonie (4).

Dacă pădurea e îndepărtată de comună, ori dacă timpul e uricios, ploios și întunecos, atunci se pregătesce din ziua premergătoare, adecă de la 29 Aprilie.

În unele părți din *Banat*, *Armindenul* saŭ *pomul de Maiu*, cum se mai numesce, se pune mai cu sémă la casele fetelor mai alese din sat și la unii ómenii mai fruntași.

În cazul acesta nóptea târșiu, după ce se trag ómenii de pe uliță, un fecior saŭ și mai mulți duc *Pomul de Maiu* și-l

(1) T. Frâncu și G. Candrea, op. cit., p. 130;—Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, 1.709: «La *Arminden* se aduce din pădure o prăjină cât se póte de mare cu puține cence în vârș, și se împlântă dinaintea casei (R. Sim, Transilvania, c. Orlat)»;—din Ms. d-lui I. Pop-Reteganel: «La prima Maiu se pune *Armindenul* în tot Ardélul»;—R. Sim, *Monografia comunei Orlat*, publ. în *Fóia poporului*, an. III, No. 32, p. 128: «La *Arminden* se puneă mai nainte la case *Arminden*, adecă o prăjină lungă adusă atunci din pădure.»

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganel: «La *Armingien* pun un ștejar, salcie ori rudă înaltă de alt arbore în pórtă și-l légă bine, unde stă până ce pică de sine.»

(3) Frâncu și Candrea, op. cit., p. 130;—Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.710: «La *Arminden* pun la pórtă un arbore nalt, cu frunze numai în vârș și-l lasă acolo până ce se face mai întâiu pâne nouă; atunci fac din el *jirutoriu* de cuptor, cu restul ard coptorul. Acel arbore se șice *Arminden*»;—Sim. Manguica, *Calend.* pe an 1883: «Arborele verde, numit *Arminden*, rămâne pe alocurea plantat în pămînt dinaintea casei, până când vine grăul nou, atunci tăind arborele, se face foc cu el, și se cóce pânea nouă; acéstă pâne servece în casă de noroc»;—Com. de d-l Ios Olariu: «Mulți poporeni țin *pomul de Maiu* în locul unde a fost pus la *Irimie* până la seceratul grăului. Atunci numai taiă pomul, cu care apoi se cóce prima pogace și din care trebuie să guste toți casnicii, pentru ca să fie sănătoși.»

(4) Frâncu și Candrea, op. cit., p. 130.

împlântă la pórta iubitei sale sau la pórta omului fruntaş.

Cu tóte însă că punătorii, adecă cei ce duc pomul de Maiu, o fac acésta în secret nóptea şi nu se arată niméru, totuş cel onorat cu pomul îi caută prec eî ce l-au onorat şi aflându-i îi tratéză cu bėuturi (1).

Am đis mai sus că adusul Armindenului din pădure şi pusul lui se face fără nici o ceremonie.

Intrebând însă ce însemnătate are acéstă aducere şi punere, unii dintre Români, mai ales de pe la pólele Munşilor apusenî, đic că *Jidoviî*, voind să prindă pre *Is. Christos*, au pus ca semn înaintea locuinşei lui o ramură verde. Diminéta mergend spre casă, unde au lăsat semnul, mai mare le-a fost mirarea, vėđend pe la tóte casele un semn identic în cât n'au putut gási casa în care locuía. Prin armare, pentru păstrarea acelei amintiri, s'ar pune *armindenul* (2).

Tot cam aşă istorisesc şi Români de prin cele-lalte părşi ale *Transilvaniei*, precum bună-órá cei din Haşeg. Aceştia adecă đic că atunci, când tăia *Irod* pruncii, a tăiat tótă điua până séra; unde a ajuns séra, a pus un arbore ca *Arminden*, un semn ca să se scie până la ce casă a ajuns; diminéta însă la tóte casele a aflat *Arminden*, şi aşă a scăpat şi Domnul *Christos* (3).

În alte părşi, tot din *Transilvania*, se spune că *Jidoviî*, după ce au lăsat să taie capul apostolului Iacob, au voit să prindă şi pre *Filip* ca să-i taie şi lui capul. Şi ca să neme-réscă nóptea casa, în care eră *Filip*, au împlântat o créngă verde la pórta eî. Dar se înşelară că, pre când îl căutară nóptea, dinaintea fie-cărei case eră o rudă verde ca cea pusă de eî (4).

(1) Com. de d-I Ios Olariu.

(2) Frâncu şi Candrea, op. cit., p. 130; — din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «Români din Retég đic că atunci când îl căutau *Jidoviî* pre *Is. Chr.*, s'a întîmplat de la fie-care casă a răsărit lângă stălpul porşii câte un ast-fel de arbore, de aceea la fie-care casă se pune *armindenul*.»

(3) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.710.

(4) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul; — W. Schmidt, op. cit., p. 11—12: «În điua *Inălşării la cer* se împodobesc casele şi mormintele cu flori, cari se aduc une-orî acasă de la sfinşirea holdelor din câmp, iar flăcâi ridică arbori înalşi pe la ferestrele copilelor virstnice. Acest arbore eră acuma la *Inđi* imaginea abundenşei crescătore a vieşii şi simbolul de-

Förte frumos descrisă e originea acestei datine și de către laureatul nostru poet, d-l G. *Coșbuc*, într'o admirabilă legendă intitulată *Armingeniū*.

Iată și legenda respectivă:

Pre când umblă Christos prin
[țară,
Lăfînd cuvîntul sĕu frumos,
Ovreii toți i-au seos ocară
Și cărturarii lor cercară
Prilej să pĕrdă pre Christos.

Așă, 'ntr'o nŃpte 'ntunecată,
Când vecinicul Măntuitor
Dormiă 'ntr'o casă 'ncrești-
[nată,
Găsitu-l-au Ovreii 'ndată
Și sfat făcut-au de omor.

La Miađă-nŃpte—aveau să vie
La casa unde el dormiă
Și, casa pentru ca s'o scie,
Aū pus ca semn de mărturie
In fața casii o nuiă.

Dar Dumneđeu, cel ce scobŃră
Și'n gāndul cel mai nevĕdit,
Nu lasă p'al sĕu fiū să mŃră,
Căci a rescumpĕrării Ńră
Și vremea morții n'a sosit.

Și Dumneđeu orbit-a firea
Ovreilor ĩmpinși la rĕu,
In cāt să n'aibă nicăirea
Vr'un chip de-a făptui peri-
[rea
Născutului din Dumneđeu.

La mieđul noptii 'n glŃtă mare
Ovreii pe furiș pornesc
Și—Ovreii urlă de mirare,
Că ei la casa fie-care
Ca semn căte-o nuiă zăresc.

«Dac'am perdut și astăđi prada
Cu greū putĕ-vom s'o găsim!»
Pornesc — apoi răcnind gră-
[mada,
Pĕrindă'n sgomot tŃtă strada
Tăcutului Ierusalim.

Dar neputĕnd să mai găsĕcă
Pe Christ ca să-l omŃre'n somn,
Perdut-au nŃptea dușmănescă
Și n'au putut să 'ndeplinĕcă
Perirea vecinicului Domn.

getului ĩndreptat ĩn sus al ȑelui vieții *Șiva*; de nu cum-vă eră ĩn sfir-
șit acest arbore un simbol jignitor pentru simțul general de moralitate,
ĩn ĩnsĕmnința sa mai profundă neĩnțeles de către poporul de rĭnd. Con-
form ĩnvĕțăturii creștine, pare că acest arbore servece ca amintire a
arborelui plantat ca semn dinaintea casei, ĩn care eră ĩnchis apostolul
Filip, pre care voiau Iudeii să-l decapiteze, precum au fost decapitat
pre apostolul *Iacob*, a cărui sĕrbătŃre cade la ĩntăiū Maiū; dar scopul
lor fu zădărnicit prin aceea, că aflară ĩn ȑiua următŃre arbori crescuți
pe la tŃte ușle Ierusalimului. Uniĭ dintre acești arbori — *Armindenĭ*—
au tulpină netedă și curățită de cŃjă, iar la virf obiecte de preț pentru
acătătorul ĩndrăsnĕș și ĩscusit. Aceia cari au dorința de a căștigă onŃrea
și aceste odŃre atrăgĕtŃre, ĩși ung palmele și tălpile cu rășină și pŃrtă
cenușă ĩn buzunare.»

Și din aceea Ți 'nainte
Rămas-a obiceiū, și spun,
Că pentru — aducere aminte

De nóptea mântuirii sfinte
Românii și aȚi Armingeni
[pun (1).

În fine Românii din comitatul Bihorului în *Ungaria* consideră Țiua acăsta de cea mai potrivită și pentru alungarea *Strigelor*.

De aicea apoi și datina la Românii bihoreni de a eși în preséra acestei Țile din fie-care casă *câte un suflet* și a strigă în gura mare:

— AuȚi mă!

Iar cel ce aude, fie el orî și cine ar fi, răspunde:

— Aud mă!

Primul măi departe:

Cine-î *Strigă*
Dracu-l frigă
Pe frigare
De cea mare!

Carî cuvinte le rostesc apoi și cel de al doilea.

Rostind aceste cuvinte, se crede, că ast-fel se întîmplă cu cei ce sunt *Strigoî*, dacă nu închid în grabă ușa casei.

Pe asta s'ar cunósce *Strigoii* în Țiua de *Ierimie*, adecă în Țiua de *Arminden* sau 1 Maiū.

În unele sate, sau măi bine Țis măi pretutindenî unde locuesc Români, pun la casă — la uși, ferestre — și la grajdurî ramurî verȚi de goron (stejar) orî fag, și uniî pun la grajdurî și pe lesî *rugî* pentru vaci.

În preséra de *Ierimie*, acel lemn îl numesc poporul peste tot *Arminden*.

Lemnul de *dilmoc* îl pun la boi la jug, ca să nu se *diótă* (chiótă), adecă ca să nu se dióche (2).

Pe când la Românii din *Ungaria*, *Banat* și *Transilvania* e datină de a se pune în preséra acestei Țile o ramură verde dinaintea casei, parte spre depărtarea *Strigoilor* și parte

(1) *Balade și Idile*, Bucuresci 1893, pag. 30—32.

(2) Vas. Sala, *CredinȚe, eresuri, obiceiuri, de la Beiuș și Vușcău în Bihor*, publ. în *Familia*, an. XXXVI, Oradea-Mare 1900, p. 103.

întru aducerea aminte de prigonirea de către Jidovi a Domnului nostru Is. Chr. și a nereușirii acestora de a pune mâna pe dînsul, pe atunci Românii din *Bucovina*, *Moldova* și cei din *Muntenia* îndatinéză de a frige la *Arminden* sau *Arminder* un miel, a se duce apoi în pădure, într'o dumbravă, luncă, la vie, sau și în grădină unde este érbă verde, a se pune acolo la umbra unui copac și, mîncînd friptura de miel, a bé vin pelin, sau dacă nu este de acesta, atunci vin de cel-lalt punénd în el pelin verde. Unii aduc cu ei și lăutari de le cântă și ast-fel petrec apoi pînă către séră, când se întorc în sat cântînd și bénd, împodobindu-se pe la pălării cu flori de liliac, dacă e înflorit, și cu pelin verde.

Cînd întaiú Maiú cade într'o Mercuri sau Vineri, și de sec, nimeni din popor nu-l petrece, fiind-că nu mîncă carne. Ciocoiășii de la țéră însă îl petrec în totdeauna.

În județul Covurluiú din *Muntenia* există chiar și un cîntec poporal, care se cântă la acéastă ocasiune, și anume:

Frunđă verde de pelin,
Iată-ne la *Armindin*,
Béu mesenii și mîncă,
Și de ciună nu li-í frică... (1)

În *Bucovina* și anume, după cât ímí este mie pînă acuma cunoscut, pe la orașe este datină ca la prima Maiú des-diminețá să umble lăutarii pe la casele Romînilor celor mai bine situați și să le cânte diferite cîntece, prin care li se anunțá ínceperea lunei lui Maiú. Iar după amiađi es apoi cu toții la érbă verde.

Modul cum serbéczá Romînií din *Bucovina* și *Moldova* acéastă și, cum íși petrec și ce mai fac ei la acéastă ocasiune, se póte vedé și din următorul pastel de N. Beldiceanu intitulat *Armindenul*.

În frumósá nóstră țéră luna florilor sosesece,
Cu senin și cu lumină șiua se împodobesce,
Pe mlădița mugurie frunzele se desvêlesc
Și de pulbere de aur fluturașii strălucesc.

(1) Hasdeú, *Etym Magn.*, t. II, 1.710—1.711.

Prin liveđi acum s'arată pâlcuri vesele de lume,
Om cu om se înfrătesce, tóte vorbele sunt glume,
Spre ogóre cerul cată cu ochi binevoitorî,
Și pe fețele voióse bucuria pune florî

Jos pe érbă staü întinse láicerele înflorite,
Și pe ele se arată străchinile smálțuite,
Páne albă stă alături cu mălaiul auriü,
Iar de-o parte marî ulcióre pline tóte cu rachiü.

La o vatră pe cârlige spânzură un céun mare,
Și alătorea așéptă melesteul țărânesc;
Mielul gras, încet, cu lene se învirte pe frigare,
Și gălușcile cu clocot în ulcele se sfădesc.

Jos, sub nucul aromatic, toți la umbră se așéză,
Cobza, naiul și vióra pe *Arminden* îl serbézá;
Sus paharul se ridică, sănėtųțile pornesc
Și cu cât se trece vinul, vorbele se ímmulțesc.

Un moșnég cu barbă albă, véc bătrân cu gheba 'n spate
Đice: «Multă sănătate, voué meseni de prin sate!
«De voiți o primă-vară cu florî albe de la raiü,
«După datinele țerii să cinstim pe întaiü Maiü;

«Și de vreți coșare pline și de vreți pline hambare,
«Luna ródelor iubite o primiți voióși cu vin;
Iar de vreți în bolobóce să nu prindă vinul flóre,
Faceți, cum făceaü străbunii:— la *Arminden* beți pelin! (1)

Mai departe spun Româniü din *Moldova*, că în acéstă đi des-de-diminéță, până a nu răsări sórele, e bine ca orî cine să se spele pe mâni și pe față cu roua ce cade peste nópte pe florî și erburî; asemenea peste đi să beà pelin roșu pe érbă verde (2).

Româniü din *Banat* din contră spun că la prima Maiü e bine să te preumbli în aer curat în faptul đilei (révêrsatul zorilor), spre a deveni *vioniü* (vioiü), iute și puternic peste tot anul. Apoi că de la prima Maiü și până la capétul acesteï

(1) *Poesü*, Iași 1893, p. 162.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 95.

lună să beî diminéța pe inima gólă un pahar de apă și să mănâncî unt cu pâne (1).

Tot în *Banat* este datină ca Româncele să se ducă la prima Maiü în câmp și să pună — să sémene — nisce cuiburî de *pasulă* (fasole), făcënd loc cu mâna și acoperindu-le tot cu mâna, de cum-vă nu-și vor fi făcut cuiburî în ȕiua premergëtore.

Pasula acésta, seménată în ȕiua de *Irimie* sau 1 Maiü, se crede că este mult mai roditóre decât cea seménată în alte ȕile de peste an (2).

În fine, în *Bucovina*, se ȕice că în acéstă ȕi este bine a se pune *pepenî* (castraveȕi), fiind-că pepeniî rêsădiȕi în acéstă ȕi nu-î mănâncă vermîi (3).

---

(1) Sim Manguuca, *Calend.* pe an. 1882 și 1883. Maiü 1.

(2) Com. de d-l Ios. Olariü.

(3) Dat. și cred. Rom. din Bălácena, com. de G. Jemna; — a celor din Gura Sadovei, com. de L. Latiș: «In ȕiua de întâiu Maiü sau *Armindin* se reȕin ómenii de la lucru. In acéstă ȕi sémënë numai cât femeile *pepenî*, straturile însă trebue să fie făcute din ȕiua premergëtore, pentru că cred că dacă se sémënë în ȕiua acésta, apoi pepeniî cresc fórte frumoși și nu-î mănâncă vermîi.»

REPOTINUL.

REPOTINUL.

Repotitul pl. *Repotini* sau *Repotina* pl. *Repotinele* (1), numit altmintrelea *Rîpotin* (2), *Ropotin* (3) și *Cerină* pl. *Cerine* (4), e, după spusa poporului, o sărbătoare mare întocmai ca și *Pascile* (5).

Repotitul se sărbătorește, după uni, în Marția a treia după Paști (6), precum și în cele două ce urmăzează una după

---

(1) G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*, București 1874, p. 124.

(2) C. Alexandrescu, *Dicționar geografic al județului Vâlcea*, București 1893, p. 532: «Sărbările superstițioase au mai perit. *Circovii, Marini, Rîpotinii, Filipii, Țiua Lupului, a Ursului* se țin mai mult în comunele de pe lângă munte.»

(3) *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, sub redacț. d-lui Gr. G. Tocilescu, an II, vol. III, București 1884, p. 388. — Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 80; — *Noua Revistă Română*, Vol. II, Suplementul I, București 1900, p. 55: «Va, lele Marie, mor unul după altul, fiind-că au făcut păcatul să lucreze în *Ropotini*, și scii bine cum îi cinșiau pe ei bătrânii lor.»

(4) Sim. Manguiuca, *Calend.* pe an. 1882, Mărțișor 31 — și pe an. 1883. Aprilie 20: «Facerea *Cerinelor* (*Repotinelor*).»

(5) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 80.

(6) G. Dem. Teodorescu, *Încercări*, p. 124: «A treia Marți după Paști sunt *Răpotinii* sau mai bine *Răpotinele*.» — *Revista pentru istorie*, p. 388: «Treia Marți după Paști nu lucrăzează nimic, iar a treia Marți este și mare ca în țiuă de Paști și se chemă *Ropotitul*. Staă gătiți și fac hore, jocuri mari.»

alta (1), iar după alții în Mercuria întâia după Pasci sau în ziua de *Todoruse*, adecă Mercuri în a 24 zi după Pasci (2).

În această zi femeile lasă de o parte lucrul obicnuit, furca, melița, răsboiul său stativale, și adunându-se vecină cu vecină, fac — din humă și paie — capace de astupat gura sobei, dar mai cu sémă acele renumite *festuri*, cuptóre mobile, sub carí coc, prin răsócócere, prin refractarea căldurii primite, turte, plăcinte, mălaiu, asme sau azime, și diferite alte mâncări.

Forma acestor *festuri* e ca a scuturilor antice, o semisferă cavă: simpla variațiune constă în ascuțirea mai mult sau mai puțin pronunțată a vârfului de care s'apucă.

După ce le-au modelat, le lasă să se svînte puțin, apoi le spoesc frumos pe toate părțile și înfigându-le în creste ramurii verđi și flori de câmp, le înșiră pe foi de lipan, expunându-le arșitei sórelui ca să le usuce.

După terminarea acestei munci nu puțin obositoare, contribuiesc fie-care, cumpără vin și, pe alocurea le stropesc, în semn de abundență, ca *testul* să fie norocos, având meru parte să tot cóca pâne și mâncări. Restul îl beau pe rînd între dînsese.

Tradițiunea spune — și o spun și femeile — că acesta e ziua consacrată în care au dreptul de a se purtă mai aspru cu bărbații, ca răsbumare pentru orí-ce neplăceri ar fi avut din parte-le (3).

Odată cu cele trei Marți, în cari se sərbătorese *Repoteni*, se mai sərbătorese în unele locurii încă și alte șese Marți, tot după Pasci, în total nouă Marți ce urmază consecutiv, pentru a înlătură Dumneđu rásmirițele, rásbóiele și versările de sânge, cari aduc multă pagubă, multă scârbă și multe lacrimii pe capul bieților ómeni (4).

(1) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 80: «Marți după Pasci sunt *Repotinele*, sərbătóre mare întocmai ca și Pascile și se sərbătorese în cele trei Marți ce urmază una după alta (începutul se face cu a treia Marți după Pasci).»

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882 și 1883, loc. cit.: «Facerea *Cerinelor* (*Repotinelor*); pe alocurea se fac la *Todorusale* (*Todoruse*).»

(3) G. Dem. Teodorescu, *Incercări*, p. 124—125.

(4) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 81.

CALOIANUL.

I.

CALOIANUL.

În unele părți din *Muntenia*, precum bună-ora în județul Braïla, Ialomița și Buzău, este datină ca în fie-care an să se adune în *Marția a treia după Paști* des-diminéță mai multe fete, în etate de la 5 sau 6 ani în sus, la un loc și apoi, împărțindu-se după etate în două sau mai multe cete și alegându-și fie-care cétă câte o superioriără, un fel de conducétore, să facă un om mic de lut, mai ales un copil, iar în unele sate chiar și două de aceste chipuri mititele și a-nume: unul bărbătesc, iar cel-lalt femeesc.

După ce au făcut ele acest om, care se numesce în cele mai multe părți *Caloian* sau *Scaloian*, iar pe alocurea *Muma ploii*, (1), îl pun într'un sicriu mic, făcut anume spre acest scop, sau și pe o scândură, îl îmbracă în straie țărănesce cu opince și cu căciulă, îl înconjoră cu coji de ouă roșii păstrate de la Paști, precum și cu fel de fel de flori, printre cari predomnesce busuiocul, și apoi ast-fel așezat și împodobit,

(1) *Noua Revistă Română*, Vol. II, Suplement I. București 1900, p. 55: «Nu plouă și-i crépêt de se crapă pământul, pare c'ar căscă de zăduf: numai ce veți pe babe că es cu *Muma ploii*, un chip de om făcut din humă și îmbrăcat cu țole negre, ca să se înoreze cerul, și după ce-i descântă, cum sciū ele, îl îngrópă la un loc umbros, pare c'ar plouă, dacă fac ele așa.»

îl duc și-l îngrópă pe câmp prin bucate, prin mărăcină, sau pe malul vre-unei ape ori într'alt loc ascuns.

Înainte de îmmormîntare însă, una dintre fete se face popă, alta dascăl, a treia duce stégul, adecă o trestie cu o batistă albă în vîrf, înaintea popii, și iarăși alta sau și două duce sicriul său scândura cu *Caloianul*, căruia îi urmăză celelalte cu lumînări aprinse plângînd și rostind următoarele cuvinte:

Iane, Iane,
Caloiane!
Te caută mă-ta
Prin pădurea desă
Cu inima arsă,
Prin pădurea rară

Cu inim' amară,
Și ea că te plînge
Cu lacrimi de sânge,
Iane, Iane,
Caloiane!

Altele plîng pre frați, surori, părinți, dacă au.

A treia ți, după ce l-au îmmormîntat, adecă în *Joia a treia după Paști* sau în ziua de *Paparudă*, se adună fetele iarăși la un loc, se duc la locul unde a fost îngropat, îl desgrópă și apoi, bocindu-l:

Caloiene
Ene!
Mă-ta
Te cătă
Prin pădurea desă
Cu inima friptă arsă,
Prin pădurea rară
Cu inima fript' amară;

îl aduc în sat, și aici îl aruncă într'o fântână sau îi dau drumul cu sicriul său scândura pe vre-o apă curgătoare, urînd ca anul să fie ploios și plin de belșug.

În cele mai multe locuri însă *Caloianul* e mai întăiu frînt în mai multe bucăți, și abiă după aceea diferitele sfărîmături sunt aruncate prin fântâni sau puțuri, prin bălți sau prin gârle.

După ce au aruncat acuma *Scaloianul* în atare fântână sau i-au dat drumul pe atare apă curgătoare, se adună toate fetele la o casă și acolo fac o plăcintă mare, numită *ghizmană*, sau și mai multe plăcinte precum și alte bucate, și apoi, cumpărînd și aducînd flăcăii satului vin și lăutari, se

pun cu toții la masă, mănâncă și beaă împreună din *Pomana Caloianului*, iar pe urmă se daă la joc și jăcă până de către séră.

Dacă fetele sunt mici și nu aă ouă, unt, făină, precum și cele-lalte trebuincioșe pentru *Pomana Caloianului*, îmbracă un sul cu haine femeescă și plécă cu el pe la ómenī acasă și la casa la care se duc, gazda trebuie să ude acel sul cu apă, apoi le dă ouă, unt, făină, etc., și cu ceea-ce adună fac și ele plăcinte, bucate, și cumpără vin, și acésta se chémă *Pomana Caloianului*, iar aceluī sul îmbrăcat, care maī pe urmă se légă de vârful cumpenei unui puț, i se đice ca și omuluī celuī de lut, asemenea *Caloian* saă *Scaloian* (1).

În alte părți, tot din *Muntenia*, în aceeași đi, adecă în Marția din sėptēmăna a treia de după Pasci, iar când e secetă mare, care duréză maī multe sėptēmăni, chiar și maī pe urmă în alte đile, este datină ca fetele și femeile de la țéră să frăminte pămīnt galben și să modeleze dintr'insul un om în miniatură, numit *Caloian* saă *Scaloian*.

După ce aă făcut *Caloianul* îl pun într'un mic coșciug ca pe mort, îl plâng, îl tāmăieză și apoi îl INGRÓPĂ între *bozi* (2) saă la fântână, saă la puțul satuluī, cântându-i următórele versuri:

Caloiene, Iene,
Caloiene, Iene,
Du-te în cer și cere!
Să deschidă porțile,
Să slobódă ploile,
Să curgă ca gârlele,
Đilele și noptile,
Ca să crėscă grânele.

Caloiene, Iene,
Caloiene, Iene,
Cum ne curg lacrimile,
Să curgă și ploile,
Đilele și noptile,

Să umple șanțurile,
Să crėscă legumile,
Și tóte erburile.

Caloiene, Iene,
Caloiene, Iene,
Du-te în cer la Dumneđeă,
Ca să plouă tot mereă,
Đilele și noptile,
Să deă drumul ródelor,
Ródelor, noródelor,
Ca să fie îmbelșugată,
Țéra tótă, lumea tótă!

(1) Dobre Ștefănescu, *Studii asupra literaturii populare*, publ. în *Lumina pentru toți*, an. IV, Bucuresci 1888, p. 121—122; — Iul. Delescu și B. Demetrescu-Oprea, *Dicționar geografic al județuluī Brăila*, Bucuresci 1894, p. 36; — I. A. Candrea, *Caloianul*, stud. comp., publ. în *Noua Revistă Română*, vol. II, p. 94—95.

(2) În Bucovina *bozi* sing. *boz*, lat. *Sambucus ebulus* L.

Saŭ:

Iene, Iene, Scaloiene,
Iene, Iene, Scaloiene,
Du-mi-te la Dumneđeŭ
Și te rógă tot mereŭ,
Să deă drumul cerului,
Ca să curgă ploile,
Ploile ca gârlele,
Noptile și ڃilele,
Și cu sêptemânele,
Ca să crească apele,
Să s'adape vitele
Și să ude grânele,
Grânele și órđele,
Meiul și fasolele,
Cu tóte legumele
Și cu porumbițe.

Iene, Iene, Scaloiene,
Iene, Iene, Scaloiene,
Rógă-te la Dumneđeŭ,
Să deă drumul ploilor,
Ploilor și apelor,
Apelele bogatelor,
Ca să crească grânele,
Grânele, finețe,le,
Meiul și fasolele,
Cu tóte legumele,
Porumbul și pómele,
Cu tóte erburile,
Să le pască vitele,
Să ne are holdele,
Să se facă ródele,
Să mánânce omenii!

In unele locuri, i se adreséză versurile cântate cu jale la morțŭ, adăogându-se:

Iene, Scaloiene!
Tinerel te-am îngropat,
De pomană că ți-am dat,
Apă multă și vin mult,

Să deă Domnul, ca un sfint,
Apă multă să ne ude,
Să se facă póme multe!

De óre-ce însă plânsul la înmormîntarea *Caloianului* este obligator, ca și la orŭ-care altă înmormîntare, și de óre-ce nu fie-care póte să plângă cînd voiesce, de aceea fetele, ce-l bocesc, se frécă cu cêpă la ochi spre a provocă mai multe lacrimi.

La trei ڃile după ce l-au îngropat, se adună iarășŭ la un loc, il desgrópă de unde l-au fost îngropat și-l aruncă pe gârlă, ca să turbure norii și apele, cum se întîmplă înainte de plóie.

In *điua Caloianului* bărbații ară numai până la prânz, iar de la amiadı până séra beaŭ și jócă la cârșmă (1).

Tot cam așă s'a practicat datina acésta mai de mult și în *Moldova*.

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, Bucuresci 1885, p. 209 și 211-212.

Iată ce a scris în privința acésta repausatul G. Săulescu:

«Când nu plouă, Românii cei vechi păstrău procesiunea următoare, invocând două divinități naționale, pe *Calian* și pe *Păpălugă*. Femeile, și mai cu sémă fetele, efigieză o statuie de argilă sau lut galben, mare ca de o palmă, pe care o numesc *Calian*; îi fac un sicriu de scórță, îl învêlesc în giulgiu și ducându-l la un mormînt făcut înadins, fetele îl bocesc, declamând următoarele versuri:

Iani, Iani,

Caliani!

Iea cerului tortile

Și deschide porțile

Și pornesce ploile,

Curgă ca șuvóiele,

Umple-se páraele

Printre tóte văile,

Umple-se fântánele,

Să rêsără gránele,

Florile, verdețele,

Să crêscă finațele

Să s'adape vitele,

Fie multe pite!

«Acestea cântându-le lugubru, fetele satului îmmormîntéză pre figuratul *Calian*, și apoi făcându-î comîndarea se ospêtézá.» (1)

În unele locuri din *Moldova*, unde este și în timpul de față usitată datina acésta, precum bună-órá în comuna *Hermезiu*, jud. Iași, în loc de a-î da pre *Scaloieni* pe apă, îi duc și-î îngrópă în pădure. (2)

Caloianul sau *Scaloianul* însă e usitat nu numai la Românii din *Moldova* și *Muntenia*, ci și la cei din *Dobrogea*.

Iată ce ne spune în privința acésta d-l T. T. Burada:

«În Joia din săptămâna a pátra după Pasci se fac *Scaloieni*. În acea și mai multe fete din sat se adună și fac *Scaloianul*: chipul unui om mititel ca de o palmă de lung făcut din lut, apoi îl pun într'un sicriu de papură și-l dau pe Dunăre sau pe baltă, când atunci încep tóte fetele a se face că plâng și a se váicără, dicênd următoarele versuri:

Scaloeni Scaloian,

Trupușor de dician;

Scaloiță, Scaloiță,

Trupușor de cuconiță,

Mă-ta că mi te-a cătat,

Te-a cătat, de a întreat

Prin pădurea rară

Cu inim'amară,

Prin pădurea désă

Cu inima arsă.

(1) Sim. Fl. Marian, *Descântee populare române*, Suceva 1886, p. 299--300.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 87.

«In multe locuri *Scaloeni*, înainte de a se arunca în apă, staū trei zile îngropați în pământ.

«După ce *Scaloianul* s'a dat pe apă, toate fetele se întorc acasă, pun masa, fac bucate și plăcinte, beau, mănâncă și fac horă, iar flăcăii cântă din fluer și din cimpoi.» (1)

In fine, mai e de observat și aceea că de la cuv. *Caloian* și *Scaloian* s'a format cu timpul și următoarea dicțtore: *Pare că e Caloian* sau *Scaloian* sau și *Scaloiu* (2).

II.

GHERMANUL.

Vechiul meu cunoscut și amic, d-l Grigore Crețu, profesor trecut la pensiune în Bucuresci, mă-a spus la o ocaziune că chipul de pământ, ce-l fac mai ales fetele din *Muntenia* când nu plouă și căruia îi dic *Caloian* și *Scaloian*, de către Români din *Bulgaria* s'ar numi *Gherman*.

Românii din *Banat* cunosc asemenea un *Gherman*, însă sub acest *Gherman* se înțelege o serbătore, care cade totdeauna cincă zile înainte de *Ispas* sau *Înălțarea Domnului* și care se serbeză cu nelucrare, anume ca să nu mănânce vermi și omișile câmpurile. (3)

(1) *O călătorie în Dobrogea*, Iași 1880, p. 26—27.

(2) Dob. Ștefănescu, op. cit., p. 122.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Maiū 1.

PAPARUDA.

PAPARUDA.

Paparuda, numită altmintrelea *Păpărudă*, *Papalugă*, *Păpălugă*, *Paparugă*, *Păpărugă*, *Babarugă*, *Băbăruge*, *Dadolóie*, *Dodole*, *Dodolóie*, *Dodoloiu*, *Măm ăruță* și *Gogul*, e o datină care se practică în unele părți în Marția întâia (1) sau în Marția a treia de după Paști (2), iar în altele în Joia a treia de după Paști (3) sau în *Joia verde*, adică în Joia a doua de după Rusali (4). În timp de mare secetă însă se practică

(1) Sim. Manguiea, *Calend.* pe an. 1883, Aprilie 20: «*Paparuda* (*Paparuga*, *Dodoloiu*); acésta umblă tot-deauna în a treilea și după Paști (fioresce și peste vară, când e secetă).»

(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop. Române*, p. 208: «*Điua* hotărîită pentru jocul *Paparudelor* e Marția celei de a treia săptămâni de după Paști. Prin extensiune, se continuă până în luna lui Iunie și Iulie, pe timp de secetă »

(3) G. Dem. Teodorescu, *Incercări critice*, p. 128: «A treia Joi după Paști, e *Păpăluda* sau *Păpăruda*»; — Dobre Ștefănescu, *Studii asupra literaturii populare*, publ. în *Lumina pentru toți*, an. IV. Bucuresci 1888, p. 120: «*Paparuda* umblă de obicei după Paști într'o și fixă, pe care ómenii o numesc *điua de Paparudă* și care este în a treia Joi după Paști, iar după acéstă și și mai ales în timp de secetă umblă în fie-care și»; — Idem, *Privire fugitivă asupra poeziei de ocaziune la Români, genurile și obiceiurile de care este însoțită*, publ. în *Tera nouă*, an. III, Bucuresci 1887, p. 463.

(4) N. Mihăescu, *Păpăruda*, publ. în *Fóia interesantă*, revistă săptămânală, literară, științifică ilustrată sub îngrijirea lui G. Coșbuc, an. I, Bucuresci 1897. No. 27, p. 2: «Eră în *điua dîntăi*u Maiu. Acéstă și căđuse într'o Joi, în așa numită *Joia verde*, când umblă *Păpăruda*.»

nu numai în aceste patru zile, ci în orî și care altă zi de vară și cu deosebire din lunile Aprilie, Maiu, Iunie și Iulie (1).

Paparuda e usitată, după cât îmi e mie până acum cunoscut, în tóte țările locuite de Români, afară de *Bucovina* și *Maramureș*. Mai nainte póte că va fi fost și în aceste două țări usitată și mai ales în *Bucovina*, care s'a ținut de *Moldova*, cu încetul însă a dispărut, după cum a început în timpul din urmă a dispăre și din *Moldova* (2).

Scopul *Paparudei* este de a invocă protecțiunea cerului asupra recoltelor, să-î cêră a le da ploii fertile și a le ferî de mălură (3), sau cu alte cuvinte de a atrage plóia, ca avênd pămîntul destulă umeđelă, să póta produce pâne și érbă de ajuns (4).

Ce se atinge de practicarea acestei datine, trebuie să amințim că ea este, cu puține abateri, mai pretutindenî asemenea. Cu tóte acestea noi vom descri-o ast-fel, după cum se practică în fie-care țără.

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883, loc. cit.;—G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop. rom.*, p. 208;—Dobre Ștefănescu, *Studii*, publ. în ȕiarele cit., p. 120 și 463;—Codin N. Drăguț, *Paparudele*, publ. în *Albina*, an. II, Bucuresci 1899, p. 1.110: «In timpul verilor secetóse, flăcăii, cu deosebire cei de la țără, practică un obicei cunoscut sub numele de *Paparude*»;—*Revista ilustrată*, an. II, Șioimuș-Bistrița, 1899, p. 46: «*Bozul* se mai întrebuintză în popor și la jocul numit *Paparuda*, care se face mai ales în timpurile secetóse, de obicei Joia și Duminica între Pasci și Rusalii»;—Laurian și Massim, *Glosariu*, Bucuresci 1871, p. 436: «*Paparuda*, s. f. femină, mai ales și de regulă femină țigană; aceste femine, în număr mai mare în fie-care an, după Pasci jócă, saltă, mai ales în Aprilie și Maiu încoronate cu frunzi, pe la casele sătenilor și urbanilor, și-s udate de ai casei cu apă cât de réce pe corpurile adornate cu frunzi; după saltare *Paparudele* așteptă daruri de la ai casei unde ele jócă.»

(2) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 86: «In *Moldova* încă există acest obicei, dar a început a se perde încetul cu încetul, mai de mult însă eră fórt practicat.»

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop. rom.*, p. 208;—*Revista ilustrată*, an. II, 1899, p. 46: «Jocul acesta are de scop invocațiunea ploii, și în cele mai multe locuri se face de țigani»;—com. de d-l Valentin Dioniu, învêțator în Secaș lângă Oravița: «Scopul *Paparugei* este implorarea ploii de la Dumneđu.»

(4) N. Mihăescu, *Păpăruda*, publ. în ȕiar. cit., No 27, p. 2: «*Păpăruda* e pentru plóie, pentru grâne, pentru vite, pentru ómeni... Dar la ce nu-î bună *Păpăruda*?... La orî ce, dacă vrea Dumneđu.»

Vom începe deci mai întâiu cu *Moldova*.

«Vara — scrie Principele Dimitrie Cantemir — când pentru seceta mare e pericol că nu se vor face bucatele, țăranii Moldoveni ieau o fetiță, care n'a ajuns încă etatea de zece ani și o îmbracă cu cămașă de frunze de arbori și de alte plante, și așa urmându-i cele-lalte copile și băeții de etatea ei umblă cântând și săltând pe la vecini și, orî încotro ar merge, bătrânele le es în cale și le udă turnându-le apă rece pe cap. Cântecul lor cu această ocasiune este cam următorul:

Papalugo, suie-te în cer,	Grânele,
Și-ți deschide porțile,	Secările,
Și-i trimite ploile,	Și meiul
Ca să crească grânele,	Și mălaiul! ...» (1)

Iar G. Seulescu scrie:

«O divinitate pe care o învoca Români din vechi la neplouare este *Păpălugă*.

«Ceremonialul său procesiunea păstrată în onóra ei e cea următoare:

«O fată sau băiat se nudéză depunând vestmintele sale și rămânând cu pielea. Se inhóbotă cu *boji* sau alte plante legate de-asupra capului ca o glugă și așa mascat umblă pe la case. Când sosesc dinaintea ușii, femeia de casă iese și tórnă asupra ei o cofă sau *ulcelă* de apă. Atunci *Păpălugă* săltând dice:

Lugă, lugă,	Și revarsă ploile,
Păpălugă!	Cură ca șuvoiele,
Eși din a ta glugă,	Prin tóte grădinile,
Suie în sus la rugă,	Crească-ne <i>olivele</i> , (?)
Seceta să fugă,	Una cu legumele,
Iea cerului torțile,	Curechiul și gulele!
Și deschide porțile,	

«Acestea petrecându-se cu așa numita *Păpălugă*, i se solveză un obol (parà) sau un ou.» (2)

Tot cu privire la Români din *Moldova* scrie și d-l Const. D. Gheorghiu următoarele:

(1) Descrierea Moldovei, ed. Academiei Române, București 1875, p. 155.

(2) S. Fl. Marian, *Descântice*, p. 301—302.

«Vara, când este secetă și cu primejdie pentru semănături, îmbracă țăranii *pe o copilă*, mai tinără de țece ani, cu cămașă de frunze de copaci și de buruiene, și cu toate celelalte copile și copii de vîrsta ei umblă jucând și cîntînd, și cum sosesc la fiește-care casă, obișnuiesc babele să le tórne pe cap apă rece. Cuvintele pe cari le cîntă ele atunci se asemănă în tocmai cu cele spuse mai sus.» (1)

In fine tot din *Moldova* cred că sunt și următoarele versuri reproduse, după relațiunea lui Sulzer, de D. H. Sanders în opera sa intitulată: *Das Leben der Neugriechen dargestellt und erklärt aus Liedern*, Manheim 1844:

Papalugă, lugă,
Papalugă, lugă,
Pân la cer te suie,
Porțile-î descuie,
Plóia să pornescă,
Holde să stropescă,

Mare să ne crească
Orđul și cu grâul,
Secara și meiul,
Legumele tóte
Și orî ce bucate! (2)

Cel dintâiu, care a scris despre *Paparudă* la Româniî din *Muntenia*, e *Theodoret Margot*, care, judecându-l după nume, sémănă să fi fost un strein. Acesta, întreprinđend o excursiune prin România și ajungênd în călétoria sa la orașelul Drăgășaniî serie următoarele:

«*Drăgășaniî* este un orașel însemnat, atât pentru populațiunea cît și prin comerciul ce-l face cu vinurile din teritoriul sêu. Acest orașel este nou și este clădit pe una din proprietățile Episcopiei Rîmnicului. Stradele sunt late, curate, drepte și sunt ornate cu frumoșe case, cu prăvălii de bovălii, de bogasierî, cojocarî și pantofarî. Autoritatea locului este sub independența unui sub-administrator și a doi comisari. Toți locuitorii se socotesc clăcași ai Episcopiei și-și plătesc îndatoririle către arendașul moșiei. Câmpul Drăgășanilor a fost adesea-orî teatrul unor răsboie fórte crunte. Drăgășaniî se află în drumul Rîmnicului și prin urmare este fórte vizitat.

«Acolo avui ocașiune să vêd *Paparuda*. Poporul este supus credulițăii, superstițiilor de tot felul. El amestecă cris-

(1) Op. cit., p. 86.

(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop. rom.*, p. 210.

tianismul cu rămășițele păgânismului și alérgă adesea la ideile false ale acestuî din urmă cult. Erà mai la doué luni de când nu plouase; căldurile cele mari și o uscăciune teribilă amenință tot ținutul de lipsa bucatelor. Poporul, după ce întrebuințase rugările, oficiurile divine, și nu văduse nici un efect din câte le adăstà, se adresă în fine la *Paparuda* sau nimfa apelor. Acéstă nimfă erà o jună fată, îmbrăcată cu trestie, cu rogoz din cap până în picióre, ce se preumblà în tot orașul, oprindu-se din casă în casă, primind să-î tórne pe trup vase pline cu apă, cântând apoi câte-và versurî spre invocațiune și analóge circumstanțe, din care iată și termenele naive pe cari le cântà atunci juna nimfă :

Paparudă, rudă,
Vino de ne udă;
Varsă cu găléta
Preste tótă glóta.

«Apoi învîrtindu-se în rînd de mai multe orî și scoțénd nisce strigări urmate de nisce rîsurî frenetice, se retrage tot cântând și luând în mână mărunțișele cu care binevoesce cine-và a gratificà pe acéstă nimfă de o nouă invențiune. În urma acestuî manegiú, poporul este încredințat că nimfa apelor invocată cu un chip atât de original nu va întârđià a-î trimite o plóie abundantă. Abus de credință superstițiósă ce se va șterge cu anevoință din mintea poporului!» (1)

În județul Mehedinți se adună câte-và fete, de obiceiú trei, mai micî decăt de 12 anî, se desbracă până la piele, se încing împrejur în loc de fuste cu frunze de *boz* înșirate pe o ață, așa că de la brâu până la genunche sunt acoperite; pe cap își pun o corónă tot de verdeturî și, astfel împodobite, plécă sub conducerea unei țigănci mai bătrâne, prin sat, din casă în casă, și încep să jóce pe un rînd înainte și înapoi, cântând:

Paparudă rudă,
Vino, de mă udă;
Să se turbure cerul;

Cu găléta lată,
Peste tótă glóta,
Cu găléta plină,

(1) *O viatorie în cele șapte-spre-dece districte ale României*, Bucuresci 1859, p. 42—43.

Ploile să vină;
 Cu găléta rasă,
 Ploile se varsă,
 Cu toate gălețile,
 Să se umple văile,
 Cu apă de plóie,
 Tot cu țuțuróie,
 Pămîntul să se móie.
 Când a da cu plugul,
 Să umble ca untul,

Când a da cu sapa,
 Să cure ca apa,
 Să se facă gránele,
 Cât bordeiele,
 Și porumbele,
 Cât prăjinele,
 Drugele
 Cât cólele,
 Spicele,
 Cât palmele !

În timpul acesta gazda vine de le udă și apoi le dă un bacșiș (1).

În județul Olt, unde *Paparuda* se jócă de obiceiú Joia și Duminica între Pasci și Rusalii, se duc mai mulți copii la o fântână mai apropiată și acolo se acoperă cu foi de *boz* de sus până jos, fiind bine legate. Foile de la umăr se pun de obiceiú cu vîrfurile în sus, pentru ca picăturile de apă să se opréscă pe foi și să strălucéscă la sóre, așa cum picăturile de plóie strălucesc pe plante. După *Paparudă* se mai duce și un altul, care să-î apere de câni și să priméscă daturile de la ómeni. După ce s'aú pregătit bine, pléacă prin sat și ajungênd la casa fie-cărui om, încep a jucă, cîntând în gura mare:

Paparudă, rudă,
 Eși afară de udă;
 Cu gălét ă lată,
 Peste tótă glóta,
 Cu găléta nouă,
 Dumneđeú să plouă,

De Joi până Joi,
 Să deà noué ploí,
 Unde-í da cu plugu,
 Să curgă ca untu,
 Unde-í da cu sapa,
 Să curgă ca apa!

Aceste cuvinte se repetă de mai multe ori, pe când ómenii aruncă apă pe ei.

Ast-fel se duc din casă în casă, până termină tot satul (2).

În cele mai multe părți din *Munteana* însă, în timpul de față, *Paparuda* nu se mai jócă de copile de Român, ca mai înainte, ci numai de copile de țigan sau țigănci tinere. Acestea își împletesc cununii de *bozii* pe cap, se împestriteză cu *panglici* roșii, cu salbe de firfirci, sau se împodobesc pe la

(1) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 83.

(2) *Revista ilustrată*, an. II, p. 46.

cap, gât și mijloc cu *bozii* și *aleor verde* și ast-fel împodobite merg apoi pe la casele ómenilor ca să jóce. (1) Una dintre țigănci mai în vîrstă cîntă din gură, pe o arie de dans monotonă, pe note scurte, stacate și pe un tact repede un șir de invocațiuni din cari reproducem următoarele:

Paparudă, rudă,	Și să crească spicele
Vino de te udă,	Cât vrăbiile,
Ca să cađă ploile	Să pornescă grănele,
Cu gălețile,	Să umple pătulele,
Să deă porumburile	Paparudele!
Cât gardurile	

Apoi, ca și cum s'ar adresa divinității, continuă:

Să deschidă cerurile,	Să gonesci tăciunele
Să pornescă ploile	Din tóte ogórele,
Și să feresci holdele	Paparudele! (1)
De tóte mălurile;	

O variantă a acestor versuri sună așa:

Paparudă, rudă,	Unde dă cu sapa
Vino de ne udă;	Să curgă ca apa.
Paparudă, rudă,	Haï, Catrino, să sărim,
Vino de ne udă;	Paparudele!
Ca să'ncépă plóie,	Că scii érna ce pășim,
Să curgă șiróie,	Paparudele!
Cu găléta, léta,	Ca paserea prin copaci,
Peste tótă slóta:	Paparudele,
Unde dă cu maiul	Plóie multă ca să faci,
Să crească mălaiul,	Paparudele! (2)

(1) G. Dem. Teodorescu, *Incerări critice*, p. 128;—Dobre Ștefănescu, *Studii*, publ. în *Lumina pentru toți*, an. IV. p. 120;—Idem, *Privire fugitivă*, publ. în *Țara nouă*, t. III, p. 463;—St. St. Tuțescu, *Din literatura poporană nescrisă*, publ. în *Revista Tinerimea Română* Vol. III, Fasc. I, Bucuresei 1899, p. 116: «La noi, *Paparude* se fac țigăncile. Se desbracă în pielea gólă, se acoperă dinainte cu *bozii* și plécă prin sat după mălaiu. Când intră în obor încep a cîntă. Stăpănul casei ese și tórnă apă pe ele; apoi le dă câte un blid de mălaiu, pâne etc. Ele învócă plóia. Plécă pe vreme de secetă.»

(2) G. Dem. Teodorescu, *Incerări critice*, p. 128.

(3) Idem, *Poesii pop. rom.*, p. 210

A doua variantă sună ast-fel :

Să nu trecem casele,
Paparudele,
Să pornescă ploile,
Paparudele,
Să nu fie secetă,
Paparudele,
Să luăm urciorelul,
Paparudele,
Să descuiem cerul,
Paparudele,
Să sunăm cheițele,
Ha, Mario, ha!
Să pornim ploițele,
Ha, Mario, ha!
Zalele să sune,
Ploiile să cure,
Ha, Mario, ha!
De Joi până Joi,
Ha, Mario, ha!
Să crească grânele
Cât pădurile,

Paparudele,
Și porumbele
Ca prăjinile,
Paparudele,
Unde-î da cu sapa,
Să curgă ca apa,
Unde-î da cu plugul,
Să curgă ca untul,
Ha, Mario, ha!
Boi înjugători,
Oameni muncitori,
Paparudele,
Oile lânóse,
Vacile lăptóse,
Mai mult sănětóse,
Laptele să curgă,
Să curgă urlând,
Untul duduind,
Ha, Mario, ha!
Să trăiească gasda casei
La anul și la mulți ani! (1)

A treia variantă sună precum urmază:

Paparudă, rudă,
Ia eși de ne udă
Cu găléta, léta
Peste tótă glóta.
Unde-o da cu sapa,
Să curgă ca apa;
Unde-o da cu plugu,
Să curgă ca untu;
În zori de diminéță,
Pe rouă, pe cétă,
Cu cétă 'n spinare,
Cu roua 'n picióre...

Paparudă, rudă,
Ia eși de ne udă,
Cu găléta, léta
Peste tótă glóta.
Să sunăm cheile,
Să scornim ploile,
Să crească grânele
Cât prăjinile
Și porumburile
Cât stréșinele.
Să facem granate
Să dăm la surate,

(1) Dobre Ștefănescu, *Studii*, publ. în *Lumina pentru toți*, an. IV, p. 120; — veđi și *Țara nouă*, t. II, Bucuresci 1886, p. 506.

Să facem colaci
Să dăm la săraci,
Să facem covrigi
Să dăm la voinici,
Să facem papuci
Să dăm la mătuși!

Paparudă, rudă,
Ia eși de ne udă
Cu găléta, léta
Peste tótă glóta.
Boii trăgători,
Porcii unsuroși

A patra variantă:

Paparudă, rudă,
Vino de mă udă
Cu găléta, léta,
Pintru tótă glóta,
Cu găléta rasă,

A cincea variantă:

Paparudă, rudă,
Ia vin de mă udă
Cu găléta rasă
Ploile se varsă.
Când oiū da cu sapa
Să cure ca apa.
Să nu dai cu strachina,
Că faci paguba;

A șésea variantă:

Paparudă, rudă,
Ia eși de mă udă,
Cu găléta rasă
Ploile se varsă,
Cu găléta plină,
Ploile să vină,
Să créscă dovlécele
Cât pătulele
Și porumbele

Ómeni sănătoși,
Oile lânóse,
Mult mai sănétóse,
Vacile lăptóse,
Mult mai sănétóse.

Paparudă, rudă,
Ia eși de ne udă
Cu găléta, léta
Peste tótă glóta,
Ómeni să trăiéscă
Să le stăpânéscă! (1)

Ploile se varsă,
Cu găléta plină,
Ploile să vină.
Când oiū da cu sapa,
Să cure ca apa.

Să dai cu ciuru
Să umpli pătulu.
Din Joi
Până Joi
Să deă nouă-șeci de ploī.
Paparudiță,
Paparudiță!

Cât prăjinile.
Măgărăța lui Mateiū
Cu cercei,
Cu ghiocéi,
Cu salbă de noué lei,
Cu mărgele
De surcele,
Paparudele!

(1) N. Mihăescu, *Paparuda*, publ în *Fóia interesantă*, an. I, No. 27, p. 3.

A șeptea și tot-de-odată ultima variantă:

Paparudă, rudă,
 Ia eși de mă udă;
 Cu gălêta, lêta
 Peste tótă glôta,
 Cu gălêta rasă,
 Ploile se varsă,
 Cu gălêta plină
 Ploile să vină.
 Să deschiem cheile,
 Să pornim cu ploile,
 Să crească porumburile
 Cât pătulele,
 Și grânele
 Cât prăjinile,

Vacile lăptóse
 Mai mult sănêtóse,
 Oile lânóse,
 Mai mult sănêtóse.
 Unde-oiü da cu sapa,
 Să cure ca apa;
 Unde-oiü da cu plugu,
 Să cure ca untu.
 Boi înjungători,
 Ómeni muncitori,
 Să nu dai cu strachina,
 Că faci paguba;
 Și să dai cu ciuru,
 Să umpli pătulu (1).

După ritmul cântecului, două sau mai multe *Paparude* jôcă în mod săltător, bătând din palme, plesnind din degete, imitând sunetul castanetelor spaniole și repetând alternativ exclamațiunea *ha! ha!* sau *Paparuda leo!*

În timpul acesta stăpâna casei ia o cană cu lapte, dar mai cu sémă o gălêta, o doniță cu apă, și o aruncă pe dinsele, udându-le de sus până jos.

Zărind-o, *Paparudele* se preface că fug; une-orî fug în realitate, și mai ales când apa e rece. Însă . . . în cele din urmă sunt ajunse, și tot nu scapă de botezul, de plóea ce invócă.

Apoi, după diferite urări de viêță lungă și fericită, primesc o monedă, sau un găvan, o strachină de grâu, de mălaiü, de făină, de fasole, orî un caer de lână, o rochie în vechită, etc.

În același mod purced din casă în casă și aceleia, la care nu jôcă *Paparuda*, există credința că nu-î merge bine în vara ce urmêză (2).

Am ȓis mai sus că *Paparuda* în cele mai multe părți din

(1) St. St. Tuțescu, *Din literatura pop. nescrisă*, publ. în revista cit., pag. 115—116.

(2) G. Dem. Teodorescu, *Incercări critice*, p. 128 — 129; Dobre Ștefănescu, *Studii*, publ. în *Lumina pentru toți*, an. IV, p. 120; — Idem, *Privire fugitivă*, publ. în *Țara nouă*, t. III, p. 463.

Muntenia se jőcă în timpul de față mai mult de țigănci, decât de copile de Român.

Cauza, pentru care se recrutăză *Paparudele* numai dintre țigănci, cred că în prima linie e următőrea:

A se expune să fie udate de suratele sau de mamele suratelor lor din sat, a căpătă din casă în casă parale sau produse, eră ce-vă nedemn de tinerele române, a căror mândrie nu le-ar permite cu nici un preț să jőce un asemenea rol. Dar cu tőte acestea, nevoind să se pėrdă datina, nimeru-ri nu-ı trece prin minte să n'o ıneurageze, să nu contribue la a ei mănținere și reproducere. De aceea *Paparudele* sunt chemate din casă în casă ca să jőce în bătătură, de aceea sunt recompensate după puțință, de aceea se inspiră și se propagă credința că familiei care nu le-a udat nu-ı va merge cu produsele în vara următőre, de aceea în fine femeile din unele părți ale *Munteniei* nu lucrėză a treia Joı după Pasci, serbând-o pentru protegerea, pentru prosperarea semnăturilor.

A doua cauză, pentru care jocul și invocațiunile *Paparudelor* s'au lăsat numai în atribuțiunea țigăncilor, e acel ridicul, acea indecență ce ınsőșește neapėrat pe curiősele dănțuitőre, indecență atestată de scriitor și observată în mai multe sėrbătōri romane (1).

În județul Gorj este datină ca *Paparuda* să fie jucată de flăcăi și nu de copile de român sau de țigănci, ca în cele-lalte părți ale *Munteniei*.

În tőte Duminiile aprőpe, cam după ora 11 a. m., când sőrele pripesce mai tare, flăcăii din acest județ, și, anume cei aleși de *Vătavul de Paparude*, plėcă pe vălcele și, după ce fie-care adună câte un braț de *bozii*, intră într'o pădurice orı într'un crâng din apropiere, unde-ı ınșiră pe sfori sau pe sirme.

Unul dintre flăcăii cei mai sprinteni și mai puternici, desemnat ıncă de mai nainte, se ımbacă peste o cămașă ușoră cu *bozii* aceștia, ınșirați pe sfori, dar într'un mod admirabil, în forma șitelor de la casă.

(1) G. Dem. Teodorescu, *Incercări critice*, p. 132.

Flăcăul îmbrăcat ast-fel în bozii și cu pintenii și zurgălei la picioare constituie ceea-ce numim *Paparude*.

Unul din băeții ceî-lalți mai dibaci conduce *Paparuda* pe la fie-care locuitor din satul său. Inainte de a intră *Paparuda* în, curte, stăpânul casei o întâmpină la pörtă cu un șofeiu (vadră) plin cu apă, pe care i-l tórnă în cap, în timpul ce flăcăii, carii îl urmăză, cântă sub diferite melodii, unele versuri formate de ei într'adins pentru așa ce-vă.

Cele mai obicinuite din versurile recitate la *Paparude* sunt următóarele:

Paparudă, rudă,
Eși afară de udă,
Cu găléta, léta,
Peste céta tótă,
Aduceți cheițele,
Să descui ploițele,
De Joi până Joi,
Să deà nouă ploii.

La plecare, ei primesc diferite daruri, ca ouă, colaci, bani, fuióre, etc.

După ce flăcăii colindă satul în lung și în lat, se retrag către séră tot la locul de unde au plecat cu *Paparuda*.

Acolo băiatul, care a fost *Paparudă*, se desbracă de bozii și împreună cu ceî-lalți se apucă și împarte tóte darurile oferite de locuitori.

În unele regiuni, *Paparudele* execută și jocuri frumoase.

Poporul nostru crede fórté mult în *Paparude*, pe motivul că ele ar avé o putere nevêdută de a atrage ploile. Dar nu numai atât. El afirmă că acolo, unde *Paparudele* urmăză regulat a chemà ploile și unde ómenii vor aruncà cât mai multă apă asupra-le, nici odată nu va fi secetă mare.

Atunci însă când e secetă, ca să nu și pérđă încrederea poporul aruncă vina pe *Paparude*, cum că ele nu și-au făcut datoria cu sfințenie. De aceea Dumneđeũ a încuiat ploile.

De și se întâmplă cam rar să plouă după *Paparude*, totuși ómenii pun mare preț pe acéstă credință (1).

(1) Codin N. Drăguț, *Paparudele*, publ. în *Albina*, an II, p. 1.110—1.111.

În *Dobrogea* se face *Păpălugă* a treia Joi după Paști numai de țigănci, ca și în cele mai multe părți ale *Munteniei*, cari mergând pe la case dăntănesc strigând:

— *Păpălugă* suie-te în cer și descuie porțile și ne dă ploii, ca să crească grâul, păpușoiul și altele.

Stăpâna casei în timpul acela vine cu o gălétă de apă și o asvîrle peste ele; apoi li se dă câte un bacșiș, o bucată de mălaiu, mămăligă, făină, iar cele mai de multe ori nisce haine vechi (1).

În unele sate mărginașe cu Săcelele din *Transilvania* se făcea mai nainte *Paparuda*, și anume în ziua de *Ispas*, în următorul mod:

O femeie se îmbracă în această zi de sus până jos cu frunziș, în cât nici capul nu i se putea vedea. O altă cetă de femei o conducea de la o casă la alta, unde jucau și cântau:

Păpărudă, rudă,
Ian vin de ne udă
Cu gălétă lata
Peste totă cetă.
Dă-ne, Joie, cheile,
Să deschidem cerurile,

Ca să cadă ploile,
Să se ude grânele
Și să facem la colaci
Să 'mpărțim pe la săraci,
Colaci mari și găvănați,
Să-i dăm celor scăpătați!

Intr'acésta eșia gasda casei (proprietarul) cu un vas cu apă, pe care o aruncă atât preste *Păpărudă* cât și preste tovarășele ei; apoi le cinstiă cu bani și colăcei anume pregătiți.

În timpul de față însă în satele sus amintite nu mai există; s'a stins cu totul (2).

În *Banat*, unde *Păpărugele* sunt foarte răspândite, mai multe fete curate (3) de țigan, de la 9—11 ani, umblă vara pe vremea de secetă pe la case, după ce mai întâiu s'aun desbrăcat de toate hainele și și-aun împodobit trupul cu frunze de crengi, cântând următoarele versuri:

(1) T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași 1880, p. 24—25.

(2) Com. de d-l Domeștiu Dogariu.

(3) Une-ori umblă cu *Paparuda* țigănci însărcinate, ca să fie plôia cu atâta mai bogată.

Păpărugă, rugă,
 Ian eși de ne udă
 Cu găléta, léta,
 Peste tótă glóta.
 Bumburel de argint
 Věrsat pe pămînt,
 Plóie, Dómne, plóie,
 Locurî să se móie,
 Ploiță curată,
 Din cerurî věrsată.
 Unde-î valea sécă
 D'apă să se facă,
 Unde-î valea lungă
 Mai mult să s'ajungă :

Saŭ:

Rugă, rugă,
 Păpărugă!
 Dă-ne, Dómne, plóie,
 Câmpul să se móie,
 Să ne crěscă grău
 Grău până la brău,
 Spicul

Saŭ:

Păpărugă, rugă,
 Vîno de ne udă
 Cu găléta de apă,
 Pe—unde-î valea sécă,
 Multă să se facă,
 Pe unde-î valea plină,
 Mai multă să vină! (3)

Unde-o da cu plugu,
 Să mérgă ea untu,
 Unde-o da cu sapa,
 Să mérgă ea d'apa.
 Plóie, Dómne, plóie,
 Locurî să se móie;
 Cucuruzele
 Cât grădinile,
 Orđu
 Până 'n podu,
 Secara
 Cât scara,
 Grău
 Până 'n brău! (1)

Cât cuțitul,
 Rodul
 Până 'n podul,
 Oile lânóse,
 Vacile lăptóse;
 Tórnă cu ciurel,
 Varsă cu ciubăr! (2)

Stăpána casei, cum vede că s'aŭ apropiat *Paparudele*, ese cu apă și le udă bine, și mai ales pe aceea, care e făcută *Paparudă*. Iar după aceea le dă ce-vă banî, orî de mîncare (4).

(1) E. Hodoș, *Căntece bănățene*, Caransebeș 1898, p. 123—124.

(2) *Familia*, an. 1868, p. 327.

(3) Com. de d-l Valentin Dioniŭ.

(4) E. Hodoș, op. cit., p. 124;—*Familia*, cit., p. 327.

În alte părți din *Banat*, precum bună-ora în Secaș de lângă Oravița, e datină de a umblă cu *Paparuga* mai cu sémă pe la *Sân-Georgiū*, iar când e secetă peste tótă vara.

Dacă ziua de *Sân-Georgiū* e ploiosă, atunci nu se face *Paparugă*.

În aceste părți se fac *Paparugă* unii țigani cari, desbrăcându-se de tóte vestmintele, își acoperă corpul gol cu *boz*, și ast-fel îmbrăcați plécă prin sat cântând, pe lângă versuri ca cele reproduse mai sus, încă și următoarele:

Hóe, Dodolóie!	Pe unde-î valea plină,
Dumneđeū să plóie	Maí multă să vină;
Ploiță curată	Spicul
Din ceruri lăsată;	Cât voinicul,
Bumburel de argint	Secara
Varsă-l pe pămînt;	Cât scara! (1)

O variantă a acestor versuri, tot din *Banat* și anume din *Dolóve*, sună precum urméză:

Dodolóie, lóie	Și rodu
Dă, Dómne, plóie,	Până'n podu;
Ploiță curată	Cucuruzele
Pe rouă vërsată.	Cât grădinile!
Pe cea vale sécă	Păpărugă, rugă,
Norii mi se lasă,	Ian eși de ne udă
Plóia mi se varsă.	Cu oleuța nouă,
Să se facă spicu	S'o uplem de rouă! (2)
Cât voinicu	

După rostirea acestor cuvinte, ese cine-vă din casă și udă *Paparuga* sau *Dodolóia* cu apă, dându-î în același timp și un dar óreși-care (3).

În comitatul Bihor din *Ungaria*, precum bună-ora în Vașcău, unde *Paparuda* se numesce *Babarugă* sau *Babaruge* și *Dadalóie*, când e secetă mare, fac din cutare fată, orî fecior — se îmbracă ei și mai mulți — *Babarugă*, îmbrăcând-o în crengi de *arină* sau *arinzi*, după cum li se mai dice, în așa mare măsură, de n'o póte cunósce nimeni, póte că numai

(1) Com. de d-l Valentin Dioniū.

(2) E. Hodoș, op. cit., p. 123.

(3) Com. de d-l Val. Dioniū.

după glas că cine ar fi, și ast-fel umblă ei din uliță în uliță cântând, fiind acompaniați de o mulțime nespūsă de băeți și popor, următóarele versurı:

Plóie, Dómnne, plóie,
Câmpul să se móie,
Ploiță curată
De la Domnul dată;
Plóie, Dómnne, plóie,
Câmpul să se móie,
Plóie-o din ciurel,

Plóie-o din ciubér,
Plóie-o cu bulbucı,
Ce-ı bună de pruncı,
Plóie mândră, désă,
Să fie mănósă
Tótă țera nóstră!

De la sătenı capětă ouč, pâne, nucı, etc.

După ce aũ gátat cu umbletul de pe stradă, merg la o apă curgětóre, aprind paie pe apă și aruncă crucea de la un mort pe apă, în credință că, făcënd acésta, în curınd are numai decát să plóie.

În casurı când e secetă mare, se duce în apă o muere bine-cuvıntată cu o cósă orı seceră și taie în drépta și în stंगा, rostınd cuvıntele:

Nu taı apa,
Ci taı legatul ploıı,
Pămıntul să-l plóie
Să ni-l ímmóie,
Pămıntul să ne rodéscă,
Lumea să se veseléscă! (1)

În alte părți, tot din comitatul Bihor, precum bună-órá în comuna Coroiũ, *Babaruga* este o datină ce o exercitaũ numai copıiı în timp de secetă, pentru că, după credința poporului din aceste părți, bunul Dumneđeũ ascultă glasul nevinovaților copıı, carı cer plóie pe pămınt.

Pentru *Babarugă*, într'o ȓi de sərbătóre, cam pe la răsă-ritul sóreluı, pornesc copıiı la vale, unde ímbracă pe un individ, care e de regulă o fată, în mládițe tinere, așa că nu se vede nimic din biata Babarugă.

După ce aũ ímbrăcat-o cum se cuvine, pornesc cu Baba-

(1) Vasile Sala, *Credințe, eresurı. Obiceiurı de la Beiuș și Vașcoũ în Bihor*, publ. în *Familia*, an. XXXVI, Oradea-mare 1900, p. 55;—com. de același.

rugă în frunte prin sat, rostind aprópe la fie-care casă ver-surile următóre:

Plóie, Dómne, plóie,
Plóie cu şiróie,
Pămîntu să 'móie!...
Plóie, Dómne, plóie,
Ploiţă curată,
Din cer strecurată,
Fără pic de piétră!

E de însemnat că la fie-care casă, biata *Babarugă* are să îndure câte o cofiţă de apă, şi mai mult, pentru care suferinţă *Babaruga* trebuie să fie recompensată cu ce-và: cu nisce ouşóre, cu nisce bănişorí.

După ce bat satul de a lungul şi de a latul; după ce des-bracă *Babaruga* de vestmîntul ei de mlădiţe; după ce se împărţesc cu cele câştigate, pornesc voioşi către casă (1).

În fine, tot în comitatul Bihor, comuna Fekete-Batar, ver-surile ce se cântă, când umblă *Paparuga*, sunt acestea:

Mămăruţă, guţă!
Dă, Dómne, ploiţă,
Ploiţă curată,
Făr'un pic de piétră,
Rodu,
Să umple podu,
Spicu,
Cât voinicu!

De multe orí însă, în loc de *Mămăruţă, guţă*, se đice: *Gogule, Gogule!* Iar ceremonia *Goguluí* e acésta:

Copiii saú fetiţele se îmbracă în ramurí de *bozoci* verđi din crescet până în tálpi. Pe cap pórtă un comănac de pi-pirig. Alérgă de a lungul uliţelor cântând cântecul *Mămăruţei*. În urma şi înainte lor merge o cétă de copii strigând: «*Iacă Gogu!*» şi cântând şi ei, dar numai după ce au încetat cei îmbrăcaţi ca *Gog*. În urma *Goguluí* merge un copil şi o fată, fiii *Goguluí*, cu o coşarcă în mână, în care se adună darurile de ouě, pită, slănină, şi ce se mai dá, ba încă şi griţari.

(1) Iosif Stanca, *Babaruga*, publ. în *Familia*, an. XXXII, Oradea-mare 1896, p. 460.

După ce vestea Gogului s'a lăţit, ese fie-care muere sau bărbat din casă la uliţă strigând:

— Bun sosit, Mămăruţa (Gogule)!—şi apoi tórnă o ólă doué pe dînsa dîcînd:

— Apă-ţi dau, ca şi tu să ne dai, şi să nu tragi suncul pămîntului mai mult!

Mămăruţa (Gogu) merge apoi la altă casă, unde tot aşă se face (1).

În comitatul Timiş se face *Păpărugă* sau *Dodolă* o fată de ţigan care, îmbrăcându-se în nuele de salcie, trece prin sat urmărită de mai multe ţigănci şi lăeţi, cari cântă următoarele versuri:

Păpărugă, rugă!
 Ia eşi de ne udă
 Cu găléta d'apă
 Preste glóta tótă,
 Cu ulcuţa nouă
 Plinuţa de rouă,
 Cu inel de-argint
 Preste tot pămînt.
 Plóie, Dómnne, plóie,
 Să curgă şiróie,
 Ploiţa curată
 Din cer îi lăsată,
 Oblăşei
 Cu nourei.
 Adă-mi, Dómnne, cheile
 Să slobodim ploile,
 Ca să crească grânele,
 Créscă cucuruzele.
 Plóie, Dómnne, plóie,

Locul să se móie,
 Unde-î valea sécă
 Mai mult să se facă,
 Unde-î valea lungă
 Mai mult să s'ajungă,
 Unde-î da cu sapa
 Să pornéscă apa,
 Unde-î da cu plugu
 Să mérgă ca untu.
 Créscă spicu
 Cât voinicu,
 Cucuruzele
 Cât grădinele,
 Rodu
 Umple podu,
 Rodu să rodéscă,
 Gazda să trăéscă.
 Mâncă gazdă sănétos,
 Porci-s unturoşi.

Ast-fel cântând, alaiul se opresce la casele celor în stare mai bună, iar ómenii, la cari s'a oprit, varsă câte o vadră de apă asupra *Păpărugii* sau, cum îi mai dîc, asupra *Dodoli* (2).

La Româniî din *Macedonia*, unde *Paparuda* e asemenea

(1) Dr. G. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, T. I, Poesia tradiţională, Budapesta 1899, p. 200.

(2) Dr. G. Alexici, op. cit., p. 198—199.

usitată sub numirea de *Pirpirună*, pl. *Pirpirune*, se practică în următorul mod:

Cum trec două, trei săptămâni după Duminica Tomei, fără să plouă, Români din *Macedonia* găsesc că e de lipsă a pune să jöce *Pirpirunele*, ca să aducă plöie.

O fată din cele mai sărace este acoperită peste tot corpul, și mai ales până la brâu, cu *ștevie* sau cu *ferică*. Pe fata asta o însoțesc mai multe alte fete de Români, și merg din casă în casă la vecini.

Pirpiruna jöcă, iar altele cântă:

Pirpirună
Se readună,
Dă plöie,
Dă plöie
Ca să crească agrile,

Agrile și aviiniile,
Aviiniile și ierghiile,
Ierghiile și curiile
Curiile și verdețile.

Daco-românesce:

Paparudă
Se adună,
Dă plöie,
Dă plöie,
Ca să crească recoltele,

Recoltele și viile,
Viile și erburile,
Erburile și pădurile,
Pădurile și verdețurile.

Variantă:

Pirpirună,
Sarandună,
Dă plöie, dă,
S-crească agărle,
Agărle ș-aviiniile,
Ierghiile ș-livățile.

Daco-românesce:

Paparudă,
Sarandună,
Dă plöie, dă,
Să crească ogórele,
Ogórele și viile,
Erburile și livețile.

A doua variantă:

Pirpirò
Saragò,
Aruvinéză agărle,
Agărle și *magărle* (1),

Chîicut prăulu,
Gărnuțlu cât țeațirea,
Mânuchiul cât fortuna.

Daco-românesce :

Paparudă
Saragò (!)
Stropesce ogórele,
Ogórele și slăbitele,

Picătura cât pãroua,
Grăuntele năutul,
Mânuchiul cât povóra (de cal
[catâr]).

A treia variantă:

Pirpirună,
Oî dodule,
Oî bojule;
Saragara,
Oî dodule,
Oî bojule
Dă nă plóie, plóie mare,

S-facă turtă
Cât nă arótă,
S-facă pită
Cât n-arghîice;
S-facă chîicuta
Cât parălu.

Daco-românesce:

Paparudă,
Oî dodule,
Oî bojule, (2)
Saragara,
Oî dodule,
Oî bojule,
Dă o plóie, plóie mare,

Să facă turta,
Cât o rôtă,
Să facă plăcinta,
Cât o arie,
Să fie picătura,
Cât paraua.

A patra variantă:

Pirpiró,
Bre Salavó,
Dă-nî aróuă, re zurle,
Si-nî crească grânările,
Grânările, sicărurle,
Grânărurle, ovézele.

Daco-românesce:

Paparudă,
Měi Salave, (!)
Dă o rouă, mẽi nebunule,

(1) *Magăr, macru*, sau *macăr*, însemnă negras, slab, lipsit de vlagă.

(2) Se repetă la fie-care vers.

Să-mi crească cerealele,
Grânele, secările,
Grânele, ovesele.

A cincea variantă:

Pirpirună,
Sarandună,
Dă nă plóie cu găléta,
S-adunăm viiptul ca m'nata;
Ia băgați-vă eiijmile;
S-adunăm aviiniile;
Ia băgați păpuțile,
Se-adunăm gârnuțile.

Daco-românesce:

Paparudă,
Saradună,
Dă o plóie cu găléta,
Să adunăm viptul cu pumnul;
Ian băgați-vă cismele,
Să adunăm viile;
Ian băgați papucii,
Să culegem grăunțele.

A șésea și ultima variantă:

Pirpirună,
Sarandună,
Dă plóie dă,
Tra să crească ierghiili,
Ierghiili, verdețurli,
S-aibă s-pască oili,
Oili și calii;

Pirpirună,
Sarandună,
Dă nă plóie, dă,
Tra să crească aviiniili,
Aviiniili și agrili,
Chicuta cât gârléta,
Gârnuțlu cât țetirea.

Daco-românesce:

Paparudă,
Sarandună,
Dă plóie, dă,
Ca să crească erburile,
Erburile și verdețurile,
Să aibă să pască oile,
Oile și caii;

Paparudă,
Sarandună,
Dă plóie, dă,
Ca să crească viile,
Viile și ogórele,
Picătura cât găléta,
Grăuntele cât năutul.

Precum la Româniî din Dacia Traiană, aşă şi la cei din *Macedonia* este obiceiul ca să se arunce apă pe neaşteptate, pe ascuns, asupra *Pirpiruneî*. Româniî Macedoneni cred că acesta e necesar pentru ca să plouă.

După ce au colindat peste tot satul, *Pirpiruna* şi amicele ei fac o plăcintă cu făina şi cu untul obţinut; o coc şi apoi merg de o mânăncă la fântână. Inşă ritul cere ca plăcinta să fie mâncată, stând fetele cu picioarele în rîuleţul, unde trece apa de la fântână.

Dar nu numai cu ştevie şi ferică se acoper *Pirpirunele*, ci şi cu aşă numita plantă *iboj*, cu flori de mac, numite la Aromâni şi Greci: *Pirpirune*, şi cu tot felul de verdeţuri.

Inainte de a li se da de ale mânăncării sau bani, se tórnă pe un ciur purtat de *Pirpirună* pe cap apă.

Apoi nu numai după Duminica Tomei, ci orî de câte orî este secetă, fac fetele macedonene obiceiul cu *Pirpiruna*.

In satele unde sunt ţigănci, *Pirpiruna* se face o fată de ţigan, pe când fetele de Aromâni merg după dînsa şi cântă şi din ce obţin dau şi ţigăncii, care pe lângă fructe mai capătă haine vechi, lână obţinută, ce prisosese din făină şi unt, după facerea nelipsitei plăcinte.

Melodia, după care se cântă versurile referitoare la *Paparudă* sau *Pirpirună*, este deosebită de cea care se aude în România, precum şi de cea grécă şi bulgară din Macedonia.

In fine la Româniî din *Meglenia*, obiceiul acesta se face precum urmază:

Fetele se string şi desbrăcând pre una din ele o îmbracă peste tot corpul cu planta, care se numesce la dînşii: *buzău*. Acéstă fată se numesce: *Paparudă* sau *dudulătu*.

Apoi alérgă din casă în casă, unde cântă versurile următoare:

Paparudă, rudă,
S-nă deă ploie,
S-nă créscă gronele,
Gronele, gronişorele,
S-nu li bată grindinea (1),
S-na deă poine multă,
S-au móncom cu sănătate.

(1) Sau: gărduşcă.

Daco-românește :

Paparudă, rudă,
Să ne dea plôie,
Să ne crească grânele,
Grânele și porumbul,

Să nu le bată grindina,
Să ne dea pâine multă,
S'o mâncăm cu sănătate.

Saŭ :

Paparudă, rudă,
Vino de te udă,
Paparudă, rudă,
Vino, dă plôie multă,

Să crească gronele,
Să crească gronișorele
Cât grandinele.

Daco-românește :

Paparudă, rudă,
Vino de te udă,
Paparudă, rudă,
Vino, dă plôie multă,

Ca să crească grânele,
Să crească porumbul
Cât grindinea.

Și după acésta se dă din partea femeilor câte un ban vechiŭ, numit *parà de timp diznit* și alte lucruri.

Paparuda pòrtă în cap o *cîștină*, sită, pe care la urmă o rostogolesce și, dacă sita stă pe dungă, nu va plouà. Dacă cade însă, va ploua cu siguranță.

Apoi se duc într'o vale și acolo desbracă pe fată și *buzelul* îl aruncă în rîu și apoi se întorc acasă și împreună mănâncă lucrurile adunate, *adunăturile* (1).

(1) P. Papahagi, op. cit., p. 725 — 729; — I. Nenițescu, op. cit., p. 532 — 533: «In timp de mare secetă, o femeie săracă, de obiceiŭ o țigancă, se îmbracă cu flori, cu burueni, și mai ales cu *ferecă*, de care se găsește foarte multă în muntósa Turcie, și așa împodobită merge prin tot satul din casă în casă, lăntuind și cântând: «*Pirpirună, sarandună.*» Femeia acésta, pentru ocașie, se chéamă «*Pirpirună,*» și tot acest nume pòrtă și datina acésta, care nu e alta decât *Paparuda*. Ómenii din casele, în cari întră *Pirpiruna*, varsă apă pe ea și îi dăruesc bani mărunți, făină unt, oue, etc. *Pirpiruna* e însoțită de alte câte-vă femei. Se crede că făcându-se ast-fel, se vor deslegă ploile și că seceta va încetă neîndoios.»

TODORUSELE.

TODORUSELE.

Todorusele, numite în *Banat* încă și *Todorusale*, *Todorosale* și *Teodorusale* (1), iar în unele părți ale Bucovinei și Moldovei simplu *Rusalii* (2), cad tot-deauna 24 de zile înainte de *Rusalii* sau *Duminica mare*, care se serbeză la 50 de zile după *Inviere*.

Todorusele sunt semănătura *Rusaliilor* aruncate cu 24 de zile înainte de *Rusalii*, anume ca ómenii să scie că vin *Rusaliile* și să se ferescă de dínsele.

Între *Pasci* și *Rusalii* sunt 48 de zile, afară de cea a *Pascilor* și a *Rusaliilor*. Decí la mijlocul acestor zile, și anume tot-deauna într'o *Mercuri* cad *Todorusele* (3), adecă în aceeași zi când biserica serbeză *Înjumătățirea Prasnicului* (4) sau *Prasnicul Injumătățirii* (5).

(1) Com. de d-l Ios. Olariu și Aurel Iana.

(2) Com. de mai mulți Români din Bucovina și Sânjia Sa părintele Ioan Popovici, paroch în Burdujeni: «In *Moldova* și mai ales în județul Botoșani se numesce 'điua acésta *Rusalii*, iar ceea-ce se numesce în alte părți *Rusalii*, în *Moldova*, se numesce *Duminica mare*»; — El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în *Gazeta Săténului*, R. Sărat. 1891, No. 9 și 10, p. 156.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1832. Aprilie 21; — com. de d-l Aur. Iana: «*Todorusalele* cad la mijlocul timpului dintre *Pasci* și *Rusalii*»; — El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în op. cit., p. 156: «In a treia săptămână după *Pasci*, *Mercuria*, femeile o țin, că atunci umblă *Ielele*.» Și ce-vă mai departe: «Cătu-î de la *Pasci* până în *Rusalii*, atâta-î și de la *Rusalii* până la *Ispas*.»

(4) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Todorosalele* se serbeză cu nelucrare în casă de Româncele noastre în tot anul *Mercuri* în a patra săptămână după *Pasci*, tocmai când și biserica noastră serbeză *Înjumătățirea prasnicului*.»

(5) Dat. Rom. din Bălăcéna, com. de George Jemna: «*Prasnicul Inju-*

Prin urmare ele sunt împărțirea în două sau înjumătățirea *Cincî-decimeî*.

Rusalele, după credința Românilor din *Banat*, au fost dintru început șapte surori, fete curate și nemăritate, pre cari Dumnezeu, pentru că au fost așa de curate și plăcute, le-a prefăcut pre toate în *ține*.

Aceste șapte ține n'au murit și nici nu vor muri până cât lumea va fi. Și ca ține umblă ele țiuă și nóptea printre ómenî, însă lumea nu le vede, pentru că e prea stricată și încărcată cu tot felul de păcate și fără-de-legi.

Însă ele nu petrec tot-deauna printre ómenî, ci numai cincî săptămâni, adecă până la *Rusitorî*.

Prima țî în care vin ele sunt *Todorusalele* (1). De aici se vede că vine apoi și datina Românilor din *Muntenia* de a numi țiuă acésta *Strada Rusaliilor* (2).

În acéstă țî, adecă în țiuă de *Todorusale* sau *Strada Rusaliilor*, se întâlnesc Rusaliile și-și petrec cu *Sân-Tóderî*, cari sunt feciori (feți) frumoși, de unde se vede că le vine apoi și numele compus de *Todor-Rusale* (3).

Și ca semn de bucurie că s'au întâlnit iarăși cu frații lor, cu *Sân-Tóderî*, le dăruesc câte o chită (= struț—buchet—) făcut din *Dumbravnic* (4), numit altmintrelea și *Umbravnic*, și *Todoruse* lat. *Melitis melissophyllum*, și mai ales din vîrf al acestuia, pre care îl rup și-l ieaă ele în nóptea spre *Todorusale*, așa că, în țiuă de *Todoruse*, *Dumbravnicul* nu mai are vîrf nici miros (5).

---

mătășirî este o sêrbătoare care se prăsnuesce de către Români noștri în a patra săptămână după Pasci.»

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) N. Rădulescu-Niger, *Rustice*, vol. II, Nuvele, București 1893, p. 13.

(3) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 21; — Com. de d-l Ios. Olariu: «La *Todorosele* se țice că se întâlnesc cele 7 surori ține cu cei 7 frați ai lor cu *Sân-Tóderî*, de-și petrec și se gostesc în tot anul odată, și de bucurie că s'au întâlnit, iar se gostesc și petrec la olaltă o lună de țile.»

(4) Com. de d-l Ios. Olariu.

(5) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 21: «În nóptea spre *Todoruse* rup și ieaă *Halele* (Necuratele) vîrful *Dumbravnicului* și al altor plante lecutitoare;» — Com. de d-l Ios. Olariu: «Planta aceea numită *Dumbravnic* nici că mai are vîrf din nóptea spre *Todorusale*;» — com.

Rusaliile sunt, ca și îngerii lui Dumnezeu, bune, dar se supără și ele când cine-vă trece peste jocul lor, când le conturbă în mâncarea lor, de comun la vre-un isvor (1), sau când le necinstesce ziua venirii și întâlnirii lor cu Sân-Tóderii prin lucrare.

Drept aceea Români de pretutindenă și mai ales Român-
cele nu se încumetă a lucra în ziua acesta mai nimic, temându-se ca nu cum-vă, lucrând, să-î dóră mânila și piciórele (2), să înebunéscă (3), sau altă neplăcere și nenocire să li se întimple (4).

de d-l Aurel Iana: «*Dumbravnicul* se culege înainte de *Todorusale*, căci venind *Tudorusele* îi taie vârful și nu mai are miros.»

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) Dat. și cred. Rom. din Gura Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.: «Afară de *Rusaliile* sau *Duminica mare*, care se serbăză tot-deauna la 50 de zile după *Înviere*, mai sunt încă un fel de *Rusali*, cari pică tot-dea-una la patru săptămâni, începând din Mercuria din săptămâna patimilor. În această zi se rețin ómenii de la lucru, crezând că dacă nu lucrăză în ziua acesta, atunci nu-î dor mânila, piciórele și tóte cele-lalte membre ale corpului, iar dacă lucrăză, atunci în decursul întregului an sunt bolnăvicioși.»

(3) N. Rădulescu-Niger, op. cit., p. 13—14: «Eră în ziua *Injumătătirii Prasnícului*, *Strada Rusaliilor*, cum îi țic Români, când adecă a trecut jumătate vremea până la *Duminica mare* a Rusaliilor.

«Români țin ziua asta, că-î bine, ci-că, Dómne feresce, nu țî-a eși vre-unul la muncă, să-î tai și capul.

«Și dór e în toiul prășitului de a doua órá, — și a altor munci, după cum a căđut și Pascile; căci sərbătórea acesta se socotesce la doué-deci și cincî de zile după Pasci.

«Și fiind-că anul acela Pascile fusese cu trei zile după St. George, târ-điú de tot,—eră mult de muncit la câmp și arendașului îi scăpără mă-séua, mai ales că vremea îi stătuse din potrivă și acuma purcesse spre îndreptare.

«Pornise din ajun, de cu séră, pe isprăvnicéi să facă pe Români să ésă la câmp. Români nu vruseseră să audă.

«Cum să ésă ei tocmai la *Strada Rusaliilor*? orî sunt ném strein? Ce ? să înebunéscă, cum se întimplase lui nea cutare, orî cutărui flăcău ?

«Din părinți auđiseră așa ce-vă, și părinții dela moșii lor, — și o țî-neau bună.

«Pe la dînșii nu se veduse nici un om nebun, că a muncit în ziua aceea, nici altă întimplare rea.»

(4) El. Sevastos, *Sərbătórite pop.*, publ. în op. cit., p. 156: «Nimenea nu lucrăză de diminéță până la amiađă, când umblă *Ielele*; peste ți în jos

Unicul lucru ertat în acéstă ȓi este: seménarea cânepéi; culegerea Dumbravnicului (1), menirea lui și sciricirea traiului vieții din el; culegerea plantei numite *Sântă-Măria*, lat. *Hypochoeris masculata* (2), precum și a altor plante bune de léc (3); apoi facerea *Cirinelor* (Repotinelor), cari pe alocurea se fac în Joile nelucrate după Pasci (4); facerea *unturei de oi*, adecă se culege în preséra de Tudorusale *urziacă, leuștén, salcă, aiũ, scaete de al spinos, pelin, boz*, și se piséză pe pragul uși, amestecându-le cu unsóre de porc (5), și în fine sfrederirea urechilor la fetițe, din care causă se numesce ȓiua acésta în unele părți din *Transilvania*, precum bună-óra în comuna Cetea de lângă Alba-Iulia și în Satu-lung, *Sfredelul Rusaliilor* (6).

Románcele din *Moldova*, cari voese să aibă burueni de léc, îndatinéză a se sculă în acéstă ȓi des-de-diminétă, a se spélă și îmbracă curat și apoi, până a nu răsári sórele, a se duce și a strînge burueni cari sciũ că-s bune de ce-và, că pe urmă *le chișcă Ielele* și nu mai sunt bune de léc. Tot atunci smulg ele și *pelin*, îl pun în briũ și umblă tótă ȓiua cu dînsul în briũ, anume ca să se apere de *Iele* (7).

Tot în *Moldova* e datină în acéstă ȓi de a pune *pelin* în

---

tot mai îndrăsnese să pue mâna pe câte ce-và. ȓice că o femee ghiliă pânzele și *Ielele* i le-aũ luat pe tóte și le-aũ vînturat în văzduh, iar o bucată de pânză aũ ridicat-o în nori și când i-a dat drumul în jos, erà tótă forfecată de duhurile necurate.»

(1) În unele părți din *Banat*, după cum îmi scrie d-l Aurel Iana, este datină ca Dumbravnicul să se culégă înainte de *Todorusale*, căci venind *Todorusalele* îi taie vârful și nu mai are miros.

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882.

(3) El. Sevastos, *Sérbătorile pop.*, publ. în op. cit., p. 156.

(4) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882.

(5) Com. de Aurel Iana.

(6) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «La *Sfredelul Rusaliilor* (Mercuri la Injumătățirea Prasicului) se sfrederesc urechile la fetițe;— com. de d-l Domețiu Dogariu: «Mercuri a treia săptămână din Pasci țin sérbătóre mare: *Injumătățirea Prasicului* sau *Sfredelul Rusaliilor*. În ȓiua acésta cred că, serbând-o, vor fi scutiți de tempestăți și vijelii prin locurile, pe unde-și pase turmele.»

(7) El. Sevastos, *Sérbătorile pop.*, publ. în ȓiar. cit., p. 156.

orî și ce băntură, afară de apă, și a bé în contra *Ielelor* sau *Rusaliilor* (1).

Iar feciorii și fetele, când se întâlnesc în ȕiua de *Rusaliu*, se bat, spre același scop, cu *pelin* (2).

Românii din *Banat* și anume cei *hăluifi* (luați de mâni, de picioare, de cap, etc.), adecă cei atacați de *Hale*, îndatinéză în ȕiua de *Todoruse* a se culcà afară în câmp între florile numite *Frăsinică*, spre a le trece, și diminéța, când se scólă, vèd ei că *Halele* au luat virvul *Frăsiniceu* (3).

În fine merită a fi amintit și aceea că o sémă de Românce din *Moldova*, cari se numesc *Ruxandra*, nu îndatinéză a-și serbà ȕiua onomastică în ȕiua de *Rusaliu* sau *Duminica mare*, ci în *Mercuria Injumătățirii* după *Pasci* (4).

(1) Com. de d-l Ioan Popovici, paroch în *Burdujeni*.

(2) El. Sevastos, loc. cit.

(3) Sim. Manguca, *Calend.* pe anul 1882. Aprilie 21.

(4) Melchisedec, *Literatura religiósă populară*, publ. în *Convorbiri Literare*, anul XIV, pag. 296.

IOAN FERBE PIÉTRĂ.

IOAN FERBE PIÉTRĂ.

Ioan ferbe piétră, numit de către Româniî din Moldova : *Sfîntu Ioan care ferbe piétră* (1), iar de către cei din Transilvania: *Înrătunul* (2), cade tot-deauna la 25 Maiû, adecă în aceeași ȓi, când cade și *Aflarea capuluî sfîntuluî Ioan Boțezătorul*.

În ȓiua acésta, atât bărbaȓii cât și femeile se reȓin de la ori și ce fel de lucru, creȓend că dacă nu vor lucrà în acéstă ȓi vor fi feriȓi de ori și ce cumpénă și furtună grea, mai ales însă de fulger, de trăsnet și de ori și ce alt fel de foc (3).

Tot în acéstă ȓi nu se măsură oile, adecă *nu se pun pe brânză*, anume ca să fie ferite de fulger, precum și de alte bóle grele (4).

---

(1) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 95: «25 Maiû: *Sfîntul Ioan care ferbe piétră*. Se observă că *Sf. Ioan* sunt mai mulȓi, de o pildă: *Sf. Ioan* care deslégă glasul la pasêri, etc.»

(2) Com. de d-l B. B. Iosof: «*Aflarea capuluî Sf. Ioan* se numesce pe sate *Înrătunul*.»

(3) Cred. Rom. din Bucovina; — com. de d-l B. B. Iosof: «*Înrătunul* se ține de sêrbătore, ca trăsnetul să nu trăsnească vre-o vită peste an.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Gura Sadovei, com. de Leon Latiș: «In ȓiua de *Sf. Ioan care ferbe piétra* nu se măsură oile, anume ca să fie ferite de fulger, precum și de alte bóle grele. Asemenea nu se măsură Marȓia, Joia și Vineria, precum și în ȓiua în care a fost Buna-Vestire. În aceste ȓile nu-î bine de măsurat, ci ele se măsură Sâmbăta, Duminica, Lunia

Cine se încumetă a lucra într'acéstă ȝi, aceluia lesne i se pôte întâmpla ca să fie trăsniat saũ, dacã nu tocmai el, atunci unul saũ și mai multe dintre vitele sale, saũ, ce este și mai lesne, să-î bată piétra tóte seménaturile și pometele, fiindcă *Ioan* acesta, ferbënd piétra, o duce și o descarcã unde voesce, mai ales însã pe seménaturile saũ livada aceluia care ȝ-a necinstit ȝiua.

și Mercuria, și mai cu samã Lunia și Mercuria, cãci aceste douë ȝile sunt de post, și dacã se mãsura în aceste douë ȝile, apoi nu mănãncã ómenii multã jintiȝa peste varã.»

ISPASUL.

I.

MOȘII DE ISPAS.

În *Dobrogea* este datină ca mai multe femei și babe să ieă, cu o ȓi înainte de *Înălțarea Domnului* sau *Ispas*, cu ele azime calde, cėpă verde și rachiũ și, mergėnd prin sat, să le deă de pomană pentru sufletul morților, ȓicėnd ca să aibă pe drum, căci în acėstă ȓi cred ele că sbőră morții în cer (1).

Romāncele din unele părți ale *Munteniei*, cari aũ morți în familie, împart asemenea azime calde, cėpă verde și rachiũ pentru sufletele morților, însă nu în ajunul, ca cele din *Dobrogea*, ci în ȓiua de *Înălțarea Domnului*, creȓėnd că în acėstă ȓi sufletele morților se înalță la cer și ceea-ce dăruesc ele le va servi ca *merinde pe drum* (2).

În *Banat*, tot în ȓiua de *Înălțarea Domnului*, se daũ florĩ, lumĩnări și brānză (3), iar păcurarilor, adecă ciobanilor sau păstorilor de oi, atāt în *Banat* cāt și în *Transilvania*, li se dăruesc cāte un caș (4), fiind-că în acėstă ȓi în cele mai multe părți se pun oile pe brānză (5).

(1) T. T. Burada, *O cālėtorie*, p. 25—26.

(2) G. S. Ioneanu, op. cit., p. 45.

(3) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882, p. 139.

(4) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882, Maiũ 6: «Se dăruesc păcurarilor un caș (de brānză);» — din Ms. d-luĩ Pop-Reteganul; — Com. de d-l Ios. Olariũ: «La *Ispas* se cinstesc pėcurarii cu cāte un miel frumos și un caș dulce.»—W. Schmidt, op. cit., p. 12: «Ciobanii capėtă de dar în acėstă ȓi cāte un boț de caș—brānză.»

(5) Din Ms. d-luĩ I. Pop-Reteganul.

Datina din urmă, adecă dăruirea păcurarilor în ziua de Înălțarea Domnului câte cu un caș, trebuie să fie foarte veche, pentru că o aflăm amintită și într'o sémă de colinde.

Drept dovadă despre acésta ne póte servì următórea colindă din Beclean în *Transilvania*:

Pe prundu sfinteî Mării
Ioan oile păseeă,
C'un fluer mare ȕiceă,
Cum ȕicea
Turma-î plângeă.
Cea măi mică
Miorică
Sare 'n vînt,
Sare 'n pămînt,

Sare 'n fruntea oilor.
Da lui Ioan ce-o să-î dăm?
La Crăciun
Un miel măi bun,
La Sândiene
Douè miele,
La Ispas
Un bulz de caș! (1)

În fine în *Bucovina* asemenea este datină de a se da câte una alta, atât în ajunul cât și în ziua de Înălțarea Domnului de sufletul celor răposăți (2).

Tóte darurile acestea se numesc în cele măi multe părți, măi ales însă în Banat, *Moși de Ispas* (3).

II.

ISPASUL.

Ispasul saũ *Înălțarea Domnului* cade în fie-care an la patru-ȕeci de ȕile după *Înviere* saũ în Joia din sėptėmăna a șėsea după *Pasci*.

Când cade *Ispasul*, codrul e încărcat de frunză și őrba de pe finațe e acuma hăt mare.

Drept aceea flăcăii și fetele marī de prin unele părți ale *Moldovei* și *Munteniei* îndatinėză de a se duce în nóptea

(1) A. Bărsan, *Cinci-ȕeci de Colinde*, Brașov 1890, p. 19.

(2) Dat. Rom. din Reusenī, com. de Vas. Pop; — a celor din Bălăcéna, com. de Geórge Jemna.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Maiũ 6 și p. 139.

spre *Înălțarea Domnului* prin alunișuri, ca să culégă *flori de alun*, cari înfloresc și se scutură în această noapte și cari, după credința și spusa lor, sunt bune de léc și de dragoste (1).

În ziua de *Ispas*, atât Români din *Transilvania* cât și cei din *Banat* îndatinéză de a împănă și a înfrumusețà mormintele, bisericile și casele cu diferite verdețuri și flori (2), cu deosebire însă a pune prin case crângi și *frunze de paltin* (3), cari, dacă se păstréză peste an, sunt bune de aprins și de afumat cu dînsele în contra trăsnetului (4), iară prin ferestre se pune *leuștén*, și tot cu de acesta se bat vacile, ca să nu le strice *Strigóiele*, iar pe sine se încing și se bat, anume ca să se îngrășe (5).

Din ziua de Paști și până în ziua de *Ispas*, partea cea mai mare a Românilor, când se vizitează sau se întâlnește unul cu altul, se salută numai cu cuvintele: *Christos a înviat* și: *Adevărat c'a înviat*. În ziua de *Ispas* însă se salută cu: *Christos s'a înălțat* și: *Adevărat că s'a înălțat* (6). Iar după *Ispas* încep iarăși a se salută și a și dà binețe, după cum li-datina în decursul anului.

În unele părți, mai ales din *Moldova*, e datina de a se tăia mieii abia din ziua de *Ispas*. De aici vine apoi și dicala: *Primăvara mai multe piei de miel decât de oie* (7).

În alte părți însă, și anume în *Bucovina*, e datina ca în

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 96; — G. S. Ioneanu, op. cit., p. 54.

(2) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Maiu 2 și pe an. 1883 Maiu 25, — din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(4) *Credințe deșerte auzite de la pop. rom. din Boereni*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVIII, Brașov 1895, No 102: «Când e vreme grea, fă-ți în casă fum din *frunză de paltin*, adus din ziua de *Ispas*, pentru ca să fii ferit de trăsnet.»

(5) Com de d-l B. B. Iosof: «La *Ispas* pun *leuștén* în ferestre, se încing și se bat cu el»; — Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Cetea de lângă Alba-Iulia: «La *Ispas* se bat cu *leuștén* ca să se îngrășe»; — Rom. Sim. *Monografia comunei Orlat*, publ. în *Fóia poporului*, an. III, No 32, p. 128: «La *Ispas* se încingeau cu *leuștén* și bătea vacile cu *leuștén*, ca să nu le strice *Strigóiele*.»

(6) Pretutindenii în *Bucovina*; — E. Baican, *Oibceiuri la Români*, București 1884, p. 18.

(7) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 96.

șua de Ispas să se însemneze mieii și vițeii, adecă să li se taie o lécă dintr'o ureche. Tot atunci se taie și părul din vârful coșilor de la vitele cornute, și toate acestea, adunându-se la un loc, se îngrópă într'un furnicariu, rostindu-se următoarele cuvinte:

— «Să deă Dumneșeu să fie atâția miei și viței câte furnici sunt în furnicariul acesta!» (1)

În cele mai multe comune din *Banat*, o mulțime de familii prăsnesc sau, după cum se mai țice, *sîntuesc Ispasul* de patron al casei, iar comunele Ciclova-română, Iam și altele țin în acéstă ți *Nedee* (2).

În comuna Blaj din *Transilvania*, tot în acéstă ți se ține *țirg de fete*, unde tinerii vin să le pețescă. Acolo își aduc fetele și zestrea, precum și alte podóbe ce posedă (3).

Mai departe se țice că numai până la *Ispas* este bine de a se seménă *cucuruz* (porumb, păpușoiu), iar de la *Ispas* înainte nu, de óre-ce mai pe urmă nu mai are când crește și se cóce, cum se cade (4).

În fine Româniî din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, până la *Ispas*, nu lasă vitele de lucru ca să pască. În acéstă ți însă le lasă. Tot în acéstă ți îndatinéză ei de a duce vitele, și anume boii și juncaniî, la păscétóre la munte sau la suhat.

III.

NEDEIA.

Una din datinele cele mai plăcute și tot-odată de mai mare însemnătate pentru Româniî din *Banat* și din unele părți ale *Transilvaniei* este *Nedeia*, ceea-ce însemnéză atâta cât *bâlcii*, *târg*, o mare adunare de ómeni (5).

(1) Dat. și cred. Rom. din Gura Sadovei, com. de Leon Latiș.

(2) Sim. Mangiuca, *Calend.* pe an. 1882. Maiu 6;—Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) S. Fl. Marian, *Nunta la Români*, p. 74.

(4) Sim. Mangiuca, *Calend.* pe an. 1882, loc. cit.

(5) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, T. IV, Bucuresci 1898, p. CXXXVII: «La Olteni *Nedeia* însemnéză *bâlcii* sau *târg*. Cuvintul însă în vechime pare

Pe când ospețele, nunțile, jocurile și altele de asemenea se fac numai pentru familii sau sate singuratice, pe atunci *Nedeia* se face pentru toate satele de prin prejur.

La *Nedeie* alérgă mic și mare, tînér și bătrân, căci nu e de-a putere a fi nimeni care n'ar dorî a luă parte la dînsa. Și mai ales fetele și feciorii, mai de grabă ar voi nu știu ce să li se întîmple, decât să nu pótă merge la *Nedeie*.

Aici se întîlnesc rudele, se împacă pismașii și se légă între dinșii legături de prietenie.

În ziua determinată se vęd Româniî venind din toate părțile îmbrăcați în portul lor cel sərbătoresc.

Tinerii merg înainte cîntând, iar bătrânii cu pași lini după ei.

Dacă timpul e frumos, atunci *Nedeia* se face sub cerul liber pe câmpie, în pădure sau în bercurî; iar de nu, la o crișmă, sau într'un șopru (șură).

Bătrânii se dau la o parte, bătrânele la alta, așa ca în jurul tinerilor — cari se află la mijloc unde jócă — să pótă formă un cerc.

Nu un suspin erumpe din sînul veteranilor și nu o lacrimă ferbinte se scurge din ochii bătrânelor, privind la tineretul care-și petrece.

Obiectul vorbirii lor de comun e enararea țilelor tineretii, și apoi mai vorbesc și despre truda și necazul trecutului.

Fetele cîntă cele mai frumoșe cîntece poporale sau, îmbrățișându se, își șoptesc una alteia — alianul inimii.

a fi fost comun tuturor Românilor. Ast-fel în Moldova, pe la jumătatea secolului XVII, se chemă *Nedeia* o numerosă adunare de ómeni. Iată un pasagiú fórte precis din Pravila lui Vasile Lupul: «Mai mare sudalmă se chémă când va suduî neștine pre altul în vre-un loc ca acela de einste, unde vor fi mulți ómeni strînși, cumu-i în mijlocul tîrgului sau la vre-o *Nedeie* sau în curtea domnescă sau la vre-un prasníc.» Acest cuvînt n'are a face cu slavicul НЕДѢЛА (Duminică), termen numai bisericesc chiar la Slavi și în care finalul *lia* s'ar fi păstrat la noi ca și în «*jalea*» din slavicul ЖАЛЕ. Românu *Nedeia* representă perfect prin sens pe latinul *nundina*, *nundinae*, «bâlcîu, târg», în glosele medio-latine: «*nundinae*=locus mercati, *nundinae*=comercia, stationes». Sub raportul fonetic, *nedeia*=nudeia, cu *ne*=*nu* ca în particula cea negativă latină *ne*=*non*, implică un rustic *nundinea*, întocmai ca «femeia=feminea.»

Iar feciorii, la rîndul lor, nu încetéză de a chiuî felurîte chiuiturî, prin carî îşi exprimă durerile inimîi şi amorul.

Orî în care parte te-ai uità, nu veđi alta decît *voie bună*.

La *Nedeie* însă adesea-orî ieaŭ parte nu numai Româniî, ci şi uniî streiniî, ca să se desfàteze şi să guste şi ei din nemărginita bucurie a Românilor.

Nedeia se face de doué sau de trei orî într'un an, şi anume: la *Pasci*, la *Ispas* şi la *Rusalii*, şi se constituie de regulă din feciorii, carî făcură « *Ospêţul feciorilor* » (1).

Ospêtarul — pentru că feciorii aŭ mers tot la el în semn de recunoscinţă — *scóte Nedeia*.

În ȓiua întâia îşi petrec numai feciorii, în a doua ȓi toŭi, iar în a treia ȓi « *încâlcesc Nedeia* ».

Nedeia se încâlcesc în modul următor: Pe la patru ore după amiadî, fie-care fecior îşi caută o soŭie şi luând-o de mână se bagă în cerc, care e sub conducerea *Vătavuluî*.

Vătavul dă un semn, în urma căruia toŭi se pun în ordine frumósă, şi apoi se face tăcere, numai ŭiganul lăutar nu încetéză.

Cercul se întórece odată în stânga, apoi în drépta, şi în urmă într'un loc *lanŭul* se rupe, ca şi cum ar voi să prindă pe cine-vă, merg cu toŭii în paşi lini. Unde ved un arbore sau o mulŭime de ómenî, se duc acolo ca să-l póta împresurà, şi după ce e împresurat se apropie mai tare, apoi *Vătavul* dă un semn şi, între urări de bucurie, se strică cercul.

Fetele—cam pe furiş—se daŭ la o parte, feciorii rămân în altă parte, şi atunci o tulesc la fugă; feciorii în frunte cu *Vătavul* după ele, până ce fie-care şi-aŭ putut prinde soŭia, şi o silesc să trecă pe subŭiora luî.

Vătavul mai face un semn, după ce iar se duc la joc în ordinea cea mai frumósă.

Aici apoi îşi petrec până târđiŭ.

Tot atunci se consultă feciorii, că: carî vor compune *os-*

(1) Veđi Franc. Hoszu Longin, *Ospêţul feciorilor, o datină română de pe Câmpul-pânci*, publ. în *Amicul poporuluî*, fóie populară, an. II, Pesta 1868, p. 61;— Com. de d-l T. Frâncu: « *Nedeie* se ŭin între *Pasci* şi *Rusalii* afară la câmp ca un fel de *maial* ».

pățul pe anul viitor, atunci aleg și *Vătavul*, căruia în toate sunt ascultători (1).

IV.

PASCILE CAILOR.

O legendă din *Transilvania* ȳice :

«Când *Maica sřintă* s'a dus la cea dintăi scriere a lumii și, mult umblând, neaflându-și alt sălaș decât grajdul lui *Crăciun*, unde a intrat să se găzduescă, apucăd-o muncile născerii, s'a tras în apropierea cailor, să-și facă așternut . . . dar nu putea născă, căci de o parte o năpăstuiă frigul, iar de altă parte caii tropotău mereu din copite și sfornăiau pe nas și, pe lângă toate molcomirile și vorbele ei, nu măi încetau, ci încă măi și scormoniau prin așternutul sfint.

«Maica sfintă în cele din urmă i-a blestemat ȳicând :

— «O, cal netrebnic! . . . nu ai avé stare și alinare în vecii vecilor; . . . să nu te saturi, numai odată în an, și atunci numai într'un cés; și de drag să te blesteme ómenii!

«De atunci și până ađi calul nu măi are saș, numai odată în an: în ȳiua de *Ispas*, dar și atunci numai un cés; el nu se măi alină, și să nu te bucuri când il veđi culcat . . . și de ar fi ori cât de frumos și ori cât de drag, el e întimpinat cu: «*Bată-l . . . ce cal frumos!*» (2)

O *colindă* însă ne spune că venindu-i prea-curatei fecióre *Maria* timpul ca să născă pre Domnul nostru Is. Chr. s'a dus la *Crăciun* și l-a rugat pre acesta ca s'o lase în casă la dănsul să născă.

Crăciun însă, fiind un om fórte rěu și cărpėnos la inimă,

(1) Fr. Longin, *Nedeia, datină română de pe Cămpul-păneș*, publ. în *Amicul poporului*, cit., p. 114;—L. P. Petrin, *Nedeia din Oravița*, publ. în *Familia*, an. XI, Buda-Pesta, 1875, p. 409.

(2) G. Bodnariu, *Calul și boul*, legendă publ. în *Tribuna poporului*, an. III, Arad 1899, No. 179.

n'a voit s'o primescă în casă, ci-î ڊise să se ducă, dacă are numai decât trebuință, în staulul cailor, căci acolo e destul loc, póte să nască în pace.

Maica Domnului, ce eră să facă, vrënd nevrënd se duse unde-î spuse *Crăciun*. Dar nu apucă bine a se băgă în staul

Și durerea-o cuprindeă,
Să mai pórte nu puteă,
Se puneă și odihniă,
Dar caii tropotiă,
Epele tot rîncezà.

Maica Domnului, vëđënd că caii nu mai încetéză de a face huet, ci necontentit tropotesc și rînceză și prin acésta o neliniștesc și-î măresc durerea, le ڊise:

Stați pe loc, nu tropotiți,
Că durerea m-ó măriți!

Insă caii nu voiră s'o asculte, ci tropotiră și rîncezară și mai departe.

Atunci *Maica Domnului* s'a supërat pe dînșii și i-a blestemat ڊicënd:

Fire-ați cai voi blestemați,
Să n'aveți voi nici când saț,
Până 'n ڊiua de *Nălfare*,
Dar și-atunci ne 'ndestulare! (1)

Sau, după cum spune o altă colindă:

Fire-ați cai voi osîndiți
Și de mine-afurisiți,
De mine, de Dumneđu,
Mai tare de fiul meu,

Fiind-că nu m'ascultați,
Voi să nu mai aveți saț,
Numa 'n ڊiua de *Ispas*
Și și-atunci vreme de-un cës! (2)

Și din momentul, când a rostit *Maica Domnului* cuvintele acestea, caii se făcură așa de nesățioși, că orî și cât ar mîncà, nu se mai satură numai o singură dată pe an, și anume:

Numa 'n ڊiua de *Ispas*
Și și-atunci vreme de-un cës.

În fine o legendă din *Banat* ne spune următórele:

(1) At. M. Marienescu, *Colinde*, Pesta 1859, p. 3—4.

(2) Din Ms. d-luî I. Pop-Reteganul.

«Prea-curata feciôră *Maria*, după ce a născut pe fiul sėu, Domnul nostru Is. Chr., neavėnd alt loc unde-l pune, l-a ınfășat și l-a culcat ın eslea lui *Crăciun*, unde erau legați boii și caii acestuia.

«Boii măncară cât măncară și apoi, săturându-se, se culcară și prinseră a rumegă. Caii ınsă obraznici nu numai că măncară tot finul cât eră ın esle, ci ei măncară până chiar și cel de pe pruncul Is. Chr., pe care-l pusese Maica sa acolo, anume ca să nu-l afle *Irod* și să-l taie.

«Vėdėnd *Maica Domnului* acesta s'a supărat pe dınsii și ı-a blestemat, ca să nu se mai sature, numai odată ın an, și anume ın ziua de *Ispas*, iar pe boi ı-a binecuvıntat.

«De atunci calul nu se mai scie sătul peste tot anul, ci numai ın ziua de *Ispas*. ın această zi ınsă se satură de ėrbă, și după ce se satură prinde a scutura din cap, un semn că e sătul.» (1)

Și fiind-că numai ın această zi scapă caii la ėrbă verde și pasc atăta până ce se satură și apoi se culcă sașu dașu din cap, un semn că sunt sătuı, de aceea ın această zi e și *Pascile* lor, *Pascile cailor* (2).

Și tot de aceea se vede că se numesce ziua acesta și *Joia epelor* (3).

ınsă de ıre-ce *un cės* e mai nimica tótă și mai ales pentru cai, cari, după cum e prea bine fie-căruia cunoscut, de ar

(1) Com. de d-l Ios. Olariu; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Maiu 6: «In ziua de *Ispas* (Inălțarea Domnului) se satură caii de ėrbă (pășune).»

(2) Cred. Rom. din Sf. Onufreiu, com. de Const. Ursachi: «Am auđit că atunci, când mișcă caii din cap, sunt *Pascile* lor, dar n'așu toți caii odată *Pascile*;—după spusa Rom. din Căndreni, com. de Leon Poenariu, *Pascile cailor* e atunci, când scapă la ėrbă verde. Iar pe de altă parte se șice că țioi da cutare lucrul la *Pascile cailor*, adecă: nici odată;—a celor din *Banat*, com. de d-l Aur. Iana: «*Ispasul* se consideră ca *Pascile cailor*, căci ın ziua acesta caii se satură de ėrbă și se culcă;—a celor din *Vașcău*, ın *Ungaria*, com. de d-l Vas. Sala: «Șice că *Maica sfinta*, când a avut să nască pe Is., caii așu tot troyotit și așu mănecat, de aceea ea, neputėnd nasee ın staulul cailor, ci constrınsă fiind să se mute ın staulul boilor, ı-a blestemat: să nu aibă sașu, numai ın ziua de *Ispas*, dar și atunci numai un cės. Atunci sunt *Pascile cailor*.»

(3) *Revista pentru ıst., arch. și filologie*, an. II, vol. III, p. 388.

pasce sau ar mânca ori și cât de mult, tot nu se mai satură cum se cade, de aceea și poporul consideră *Pascile lor* ca un ce care nici n'ar exista. De aici apoi și dicala Românilor din *Bucovina*, când nu aude gând sau nu vrea să dea cui-vă vre-un lucru propriu sau unul ce l-au luat ori l-au împrumutat: «*Lasă că ți l-oiu da la Pascile cailor*»; sau: «*Așteptă până la Pascile cailor!*» sau, după cum se mai dice: «*Până la Sfintul Așteptă,*» ceea-ce însemnează atâta cât: nici odată, nici când (1).

E foarte probabil însă ca dicala acesta să fi avut dintru început cu totul alt înțeles, și anume acela de prelungirea unei plăți sau împrumut de la *Sân-Georgiu* când, după cum am arătat mai sus în articolul despre *Sân-Georgiu și Sân-Medru*, sunt de a se întorce împrumuturile și a se plăti cametele, câștiul moșilor și chiria caselor până la *Ispas*, când pică și *Pascile cailor*.

(1) După spusa Rom. din Sf. Onufreiu, com. de Const. Ursachi: «*Pascile cailor*» se numesc ast-fel, pentru că caii n'aun nici când *Pasci*, și dacă dice cine-vă: «*Lasă că ți-oiu da la Pascile cailor*», atunci tot să aștepte, că nu mai capătă;— tot de acolo, com. de Cas. Brébăn: «*Pascile cailor* se numesc așa, pentru că caii n'aun nici odată *Pasci*, și când dice cine-vă: «*Lasă că ți-oiu da la Pascile cailor*», însemnează că, precum nu-s aceste *Pasci* nici odată, așa nu-i va da nici cutare lucru»;—a celor din Stupca, com. de G. Brătean: «*Ómenii din Stupca dice că caii n'aun Pasci și dacă din întâmplare este dator cui-vă bani, și împrumutătorul cere banii, iar datornicul nu vrea să-i dea, ei voesce să fie perduți, atunci dice: «Lasă că ți-oiu da la Pascile cailor». Prin urmare Pascile cailor este o vorbă scornită de popor ca un termen nehotărît»;—a celor din Ropcea, com. de Em. de Cuparencu: «*Unii ómeni spun că caii nu mai aun Pasci nici odată, și de aceea dacă vrea unii mai șireți să-și bată joc de alții, sau să-i ieă peste picior, dice ast-fel: «Lasă că-ți voiu da la Pascile cailor», ceea-ce vrea să dică: poți să tot aștepti, că nu-i capătă nici odată. Alții însă cred că într'adevăr aun și caii une-ori Pascile, d. ex. când merge un cal într'un trifoiu sau într'o pâne albă, când acesta este verde și plină de mursă și, săturându-se, vine stăpânul și fugărindu-l dice că a făcut și el Pascile, ori când dice unii despre vre-o vită hitionă și slabă: «Lasă bre că s'a mai înciripă și îndreptă încolo spre Pascile cailor, când va mai scăpă la colț și atunci, dacă vom vinde-o, putem luă frumoșe parale pe dînsa.»**

CUPRINSUL.

	Pag.
Prefață	I
<i>Pascile :</i>	
I. Pascile	1
II. Pasca	4
III. Ouăle roșii	11
IV. Vegherea	51
V. Scăldatul	64
VI. Invierea	68
VII. Sfințirea pascei	78
VIII. Darea Pascilor	89
IX. Strigóicele	95
X. Masa	97
XI. Farmecele	103
XII. Moșii de Pasci	110
XIII. La tócă	113
XIV. Bricelatul	117
XV. Udatul	129
XVI. Umblarea cu pasca	132
XVII. Serânciobul	136
XVIII. Prânzul Pascilor	149
XIX. Serbarea junilor	156
<i>Pascile mici :</i>	
I. Joile verđi	161
II. Isvorul tămăduirii	164
III. Duminica Tomei	167
IV. Prohódele	168
V. Lunia morților	170
VI. Pascile Rocmanilor	171
VII. Mătcălaul	189

Sfântul George:

I. Sân-Georgiū și Sâ-Medru	197
II. Rugul	199
III. Sângiorgiul vacilor	202
IV. Rodul grâului	224
V. Focul viū	226
VI. Alesul	230
VII. Comorile	241
VIII. Sfântul George	258
IX. Farmece și vrăji	270
X. Improuratul	276
XI. Moșii de Sân-Georgiū	282
XII. Urzicatul	283

Marcu boilor:

Marcu boilor	286
------------------------	-----

Armindenul:

Armindenul	288
----------------------	-----

Repotinul:

Repotinul	296
---------------------	-----

Caloianul:

I. Caloianul	298
II. Ghermanul	303

Paparuda:

Paparuda	304
--------------------	-----

Todorusele:

Todorusele	327
----------------------	-----

Ioan ferbe piétră:

Ioan ferbe piétră	332
-----------------------------	-----

Ispasul:

I. Moșii de Ispas	334
II. Ispasul	335
III. Nedeia	337
IV. Pascile cailor	340

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
"CAROL I"
BUCUREȘTI

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
"CAROL I"
BUCUREȘTI